SISTERS

FoStering gender & LGBTQIA+ equity In Sports through an inTERSectional approach

Handbook of good practices, lessons learned, guidelines

Work package 2 – **Deliverable 2.2**

Coordinated by **Symplexis**

Co-funded by the European Union

Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or the European Education and Culture Executive Agency (EACEA). Neither the European Union nor EACEA can be held responsible for them. Project number: 101184255

Table of Contents

Summary 3

1. Introduction 4

The Handbook 4

SISTERS Project 4

Methodology 5

2. Understanding Gender and LGBTQIA+ Discrimination in Sports 7

Intersectional challenges in sports 7

Common forms of discrimination and bias 9

National policies and legal frameworks addressing discrimination 11

3. Good Practices for Promoting Inclusion 15

Examples of successful initiatives across different countries 15

Key factors for success and transferability 26

Tools and resources for sports organizations 28

4. Guidelines for Trainers, Sports Managers, and Educators 30

Creating gender-sensitive and inclusive environments 30

Strategies to tackle discrimination in sports settings 31

Engaging young athletes and families in inclusivity efforts 32

5. Policy Recommendations 33

National and local-level policy recommendations 33

Strategies for integrating gender and LGBTQIA+ equity into sports governance 35

6. Practical Tools and Resources 36

Recommendations for inclusive sports programs 36

Guidelines and tools for combating the phenomenon of gender and SOGIESC-based discrimination and violence 37

Programs and initiatives that have successfully incorporated policies and guidelines in their core 38

Lessons learned 39

7. Conclusion 40

Summary of key findings 40

Future research needs 41

8. SISTERS Handbook self-assessment test 42

Co-funded by the European Union

Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or the European Education and Culture Executive Agency (EACEA). Neither the European Union nor EACEA can be held responsible for them. Project number: 101184255

Summary

The following Handbook is a product of the SISTERS project. The Handbook uses composite methodologies such as desk research, interviews and focus groups in the partner countries. The content explores intersectional discrimination against women and LGBTQIA+ athletes, as well as the stereotypes that exist based on gender. Systemic barriers in the areas of leadership, visibility, funding are reinforced by gender-based violence and SOGIESC-based discrimination experienced by women and LGBTQIA+ individuals, creating an environment with few opportunities. These SOGIESC-based discriminations are also found at the institutional level, since institutional shortcomings such as weak implementation of anti-discrimination laws, poor training of coaches, and limited reporting mechanisms perpetuate the problems, highlighting the need for trauma-informed, community-driven, and educational interventions to challenge norms and promote inclusion.

The Handbook also includes effective good practices that have been implemented in partner countries and share the principles of safe spaces, athlete-led leadership, and community collaboration. In addition, there are several recommendations focusing on enhancing visibility, cross-sector partnerships, and education-based approaches. At the same time, there are some guidance for coaches and individuals involved in sports that will help to enhance the participation of women and LGBTQIA+ individuals in sports but also to better shape the policies that concern these individuals. Policies such as creating national inclusion strategies and mandatory anti-discrimination codes in all sports federations and/or to link funding to equity performance and develop gender-neutral facilities are small steps that will have an immediate impact on women's and LGBTQIA+ people's access to sport.

Co-funded by the European Union

Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or the European Education and Culture Executive Agency (EACEA). Neither the European Union nor EACEA can be held responsible for them. Project number: 101184255

1. Introduction

The Handbook

The Handbook of good practices, lessons learned, guidelines is an educational material that aims to enhance understanding around gender and LGBTQIA+ in sports. The handbook will provide:

- An international and local overview of the status and trends with regards to gender and LGBTQIA+'s inequitable access to sport through an intersectional lens.
- Guidelines and practical tools on how to tackle the phenomenon with concrete actions.

The handbook will summarise interviews and ideas collected at local level, good practices, guidelines for trainers, managers of sports clubs, educators and families, on the topics of gender and SOGIESC-based discrimination and bias in sport through an intersectional lens. This output provides a realistic picture of the major challenges found among different sports disciplines, besides containing guidelines and practical tools to tackle gender and SOGIESC (Sexual Orientation, Gender Identity and Expression, and Sex Characteristics)-based discrimination and violence in sport.

In a nutshell, the handbook will stress the main needs and share some successful initiatives which have sought to address the aforementioned challenges. The handbook will also allow partners to identify the sports disciplines struggling the most to tackle negative episodes, and to select them in order to focus the project action (and especially the local tournaments) on sports where gender and LGBTQIA+ equity appears to be more challenging. The handbook will be freely available on the project's website.

SISTERS Project

SISTERS aims to promote women's and the LGBTQIA+ community's full inclusion in sports by advancing equity through an intersectional approach. For the sake of this project, the concept of Women is understood based on a non-binary approach to gender identity and hence refers to every person who identifies as a woman. Thanks to an intersectional approach, SISTERS will look at the interplay between different identity attributes including SOGIESC – Sexual Orientation, gender identity, gender expression and sex characteristics -, national origin, immigrant status, cultural and socio-economic background, ability and/or disability, religion etc., that makes up the unique experience of individual women and members of the LGBTQIA+ community in their

Co-funded by the European Union

Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or the European Education and Culture Executive Agency (EACEA). Neither the European Union nor EACEA can be held responsible for them. Project number: 101184255

opportunity or lack thereof, to practice sport in an environment free of discrimination and violence. The project has been conceived to:

- Understand trends, facts, and reasons behind women's and the LGBTQIA+ community's inequitable access to sport through an intersectional lens.
- Raise capacities of grassroots sport organisations, trainers and players through gender-sensitive and intersectionality-informed methods to (1) advance equity in sport and to (2) tackle episodes of discrimination and violence on grounds of gender and SOGIESC.
- Raise awareness among sport professionals, players, organisations and the wider society of the detrimental effects of intersecting forms of discrimination and violence on women's and the LGBTQIA+ community's full participation in sports.

6 European organisations will deploy a 30-month workplan divided into 4 parts: (1) research and analysis activities to understand women and the LGBTQIA+ community's experience in sporting environment and gather best practices for equitable access to sport; (2) organisation of a training program for sport professionals and young players; (3) innovative sports tournaments; (4) involvement of policymakers and stakeholders to sustain the project outcomes.

Methodology

The methodological approach adopted for the purposes of the Handbook research activities at the local/national level was foreseen in three main means:

a) Desk research;
b) Identification of good practices;
c) Field research included interviews and focus groups with relevant stakeholders.

The desk research aimed at offering the consortium deeper understanding and insights into the current situation and the policies of the partner countries' context on the conditions regarding gender and LGBTQIA+ equity in sports. Desk research was conducted into two phases:

First, a review of academic literature, policies and legal frameworks in order to understand the current situation in the countries. Sources included: Articles, research and reports conducted but National Authorities and Civil Society Organisations, as well as EU data. Second, a review on the state of the art of SOGIESC -based discrimination in sports, followed by the identification of key challenges and barriers. Moreover, research on existing good practices that foster SOGIESC inclusion in sports took place. This helps us to identify existing models that can be replicated in a way that can foster an inclusive environment and potentially breed further interventions that foster inclusiveness and accessibility in sports.

Co-funded by the European Union

Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or the European Education and Culture Executive Agency (EACEA). Neither the European Union nor EACEA can be held responsible for them. Project number: 101184255

The findings of the desk research and the good practices were enriched by primary research conducted via focus groups and interviews with stakeholders, youngsters, adult educators, professionals working in the sports field and parents. More specifically:

- **92 interviews** were conducted in order to understand the conditions that are taking place in the partner countries sports reality, accompanied by
- **18 focus groups** that engaged **136 participants** in total with different backgrounds including women and LGBTQIA+ individuals that discussed and shared their perspective on the situation.

The combination of qualitative and quantitative methods and the diverse target groups allowed a more in-depth assessment of the situation and provided valuable information for the upcoming activities of the project. In this way, tangible recommendations were produced that can contribute to achieving gender and LGBTQIA+ equity and combating SOGIESC-based discrimination in sports.

Co-funded by the European Union

Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or the European Education and Culture Executive Agency (EACEA). Neither the European Union nor EACEA can be held responsible for them. Project number: 101184255

2. Understanding Gender and LGBTQIA+ Discrimination in Sports

Intersectional challenges in sports

Nowadays, sports are not just a spectacle that the public watches for the purpose of entertainment. On the contrary, it advocates values such as teamwork, fair competition, solidarity as well as an educational perspective for the public. In addition, sports try to promote equity and combat discrimination in various areas, both social and athletic. Despite the efforts that are made, there are still several obstacles and challenges that need to be overcome in sports, especially regarding gender and LGBTQIA+ equity. Both desk and primary research highlighted challenges that women and LGBTQIA+ people often face when trying to be active in or join sports.

Challenges are often deeply rooted gender and SOGIESC-based stereotypes. Even today sports are divided according to gender lines. As an interviewee mentioned, it is common for coaches and teachers to divide the children in sports based on their gender, “football is for boys, volleyball is for girls”. Crossing these norms is often seen as unacceptable. Cisgender-heterosexual men are often seen as the ‘ideal athlete’ model, something that created norms that are unrealistic for women and LGBTQIA+ athletes, discouraging them from engaging in sports especially combat sports that are framed as inherently masculine. These stereotypes are reinforced by the parents or the surrounding environment that fear femininity's safety in male-dominated sports (SportsGVP, 2025). Therefore, families can either support or limit participation of non-male athletes based on their background. Similar stereotypes exist for the LGBTQIA+ community, where LGBTQIA+ individuals are considered “too sensitive” or “not competitive enough” to be part of a sport and trans athletes are excluded on grounds of “unfair advantage” (trans women) or “weakness” (trans men).

The stereotypes and barriers created by have a severe impact on women and LGBTQIA+ representation in leadership roles across clubs, federations, and national committees. These positions are mostly occupied by cis men, making the elevation of other genders to positions of power extremely difficult. In Italy specifically the research unveiled a persistent underrepresentation of women in sports leadership, even after quotas were introduced in 2011 to public boards, with residual influence in sports structures (Varriale, L., & Mazzeo, F., 2019). The male dominance also exists in the coaching positions where women have few opportunities to

Co-funded by the European Union

Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or the European Education and Culture Executive Agency (EACEA). Neither the European Union nor EACEA can be held responsible for them. Project number: 101184255

engage as head-coach, as for the LGBTQIA+ individuals, things are even more difficult due to prejudices and stereotypes.

The LGBTQIA+ community faces continued hostilities and exclusion when it comes to their participation in sports. At the same time, homophobic and transphobic rhetoric is a constant phenomenon. This situation leads to exclusion through SOGIESC-based discrimination and a lack of safe spaces for women and LGBTQA+ individuals. A further sign of exclusion is the frequent use of derogatory or discriminatory language. Most of the individuals taking part in the research indicated that they had personally heard such language, and most of them felt hurt or discriminated against. This has as result the creation of sigma and invisibility around sexual orientation topics since none is willing to risk exposing themselves and remain closeted out of fear. As was pointed out in the interviews, many LGBTQIA+ athletes due to stigmatisation are avoiding particular sports since they feel unsafe to participate in them.

Another challenge that female and LGBTQIA+ athletes face is the little to no media coverage (L. Tsene, 2025). Limited visibility of female athletes in media, it is often accompanied with weak institutional support for gender equity measures. The lack of visibility in all partner countries was affiliated with the lack or reduced role models, since there is no visibility of a challenge for women or LGBTQIA+ athletes to become role models like men who have the majority of the spotlight. The lack of spotlight limits their pathways for professional development as well as their access to sponsorship and fundings. Funding and resources are particularly difficult to secure for women's and LGBTQIA+ teams. Minimal access to resources and low media visibility creates a vicious cycle with many obstacles to participation and professional development in sports, exacerbating gender and LGBTQIA+ inequality in sports.

Moreover, institutional inertia and policy gaps hinder women and LGBTQIA+ participation in sports, since their protection framework is incomplete. Federations and sports clubs often do not prioritize gender inclusion in their activities, something that instead of tackling challenges is enhancing them. The research discovered lack of education and training of coaches, staff, teachers and decision-makers in sports that exacerbated inequalities. Furthermore, in most countries there are no official clear anti-discrimination or reporting mechanisms for LGBTQIA+ athletes, especially transgender and non-binary participants to report the discrimination that they are facing leaving them unprotected to challenges that create bullying, GBV or harassment.

Co-funded by
the European Union

Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or the European Education and Culture Executive Agency (EACEA). Neither the European Union nor EACEA can be held responsible for them. Project number: 101184255

The institutional resistance for change in the partner countries mirrors the broader societal reluctance that exists in matters of gender and LGBTQIA+ equity.

Common forms of discrimination and bias

Equity in sports is something that should be guaranteed for all the members of the society. Yet, despite legal frameworks that exist and growing awareness, discrimination based on gender and sexual orientation continues to limit opportunities and undermine the safety of athletes across Europe. The research identified that challenges in sports for women and LGBTQIA+ are several and can be identified in many sectors. Analysing the challenges faced by women and LGBTQIA+ individuals in sport highlights the urgent need for changes. In the European Gender Equality Index for 2024, many of the partner countries rank low with Greece lower in ranks 25th among the 27th EU countries. This is one place lower than the previous year, although Greece made some changes they were not enough (S. Psaropoulou, 2025). Despite the efforts that are taking place, and mostly related to harmonization with European directives, masculinity continues to be the leading factor in sports, both in the sport itself and in the highest decision-making bodies and key administrative positions.

The underrepresentation in leadership and decision-making process is among the main challenges that was identified through the research in all partner countries. Women and LGBTQIA+ individuals are notably underrepresented in top positions in federations, coaching and executive roles that can have an impact in the field. Various research, like the small-scale case study conducted by the University of Banja Luka on gender (in)equality in decision-making roles in sport, confirm the underrepresentation and identifies cultural and structural barriers to it (Ljubojević et al., 2024). Male-dominance in sports is undeniable and we can identify it in all countries. This reflects entrenched cultural perceptions of sport as a "male" domain, where women's contributions are undervalued, despite their historical success in disciplines like gymnastics, volleyball, and athletics. Male dominance in sports governance perpetuates stereotypes and forces a systemic invisibility and fear of discrimination that particularly LGBTQIA+ athletes face.

Their lack of representation is reinforced by the absence of open role models in professional sports, which perpetuates silence and discourages participation at grassroots and competitive levels. Women and LGBTQIA+ athletes often are treated as invisible by the media that leads to a lack of recognition for their achievements. The limited visibility and recognition by the media and

Co-funded by the European Union

Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or the European Education and Culture Executive Agency (EACEA). Neither the European Union nor EACEA can be held responsible for them. Project number: 101184255

the respective bodies active in the field of sports make it difficult for women and LGBTQIA+ to take part in sports (L. Tsene, 2025). As for LGBTQIA+ athletes, explicit data and statistical numbers are difficult to find in many countries. Undoubtedly, the absence of such data is indicative of the persistent lack of openness and engagement with this issue that continues to characterize the sports sector today (IGLYO, 2022).

The whole situation creates an unsafe environment where harassment and abuse has become a common incident. The impact of SOGIESC-based discrimination can be found in different levels of sport for women and LGBTQIA+ athletes. One of the most significant cases that brought to light the reality faced by many women in sports is the case of Olympic champion Sofia Bekatorou, who revealed in 2021 that she had been sexually abused in the past by a senior sport official. This was not an isolated case, since in the past years athletes from various sports, one by one, now having the support of public opinion, came forward with similar claims of abuse showcasing the gender-based discrimination they are facing through their career (H. Smith, 2021). Similar cases are also encountered by LGBTQIA+ individuals. Many LGBTQIA+ athletes and staff report concerns about safety, discrimination or exclusion in sporting environments (ILGA-Europe, 2025).

Additionally, discrimination is based on the culture surrounding sport, which makes it a predominantly male occupation, both by fans and athletes and administrators. This perspective often creates stereotypes, e.g. that women are not good athletes or that LGBTQIA+ people are not tough enough to cope with the demands and pressures of sport. Besides this, the reproduction of sexist stereotypes, transphobic and homophobic rhetoric by both athletes and stakeholders (especially in football) and the media is a frequent factor that discourages people from getting involved in sport (N. Papanikolaou, 2021).

Discrimination is exacerbated by the intersectionality of some social groups. Intersectional barriers disproportionately affect Roma women, people with disabilities, and individuals from rural areas. These groups often face compounded discrimination due to socioeconomic exclusion, limited access to facilities, and prevailing gender stereotypes that restrict participation opportunities and consider them unable to participate in sports. Additionally, women face inequalities in funding, careers, and support during maternity. In many cases, athletes are asked if they plan to have children, which is direct discrimination based on gender. For LGBTQIA+ individuals, realities of discrimination and exclusion — especially for trans and

Co-funded by the European Union

Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or the European Education and Culture Executive Agency (EACEA). Neither the European Union nor EACEA can be held responsible for them. Project number: 101184255

intersex people and those who experience violence/hostility in competitive contexts — is a common case that targets them due to their appearance or gender (ILGA-World, 2024).

Discrimination is widespread and often due to persistent structural barriers, such as stereotypes, limited resources, and patchy adoption of inclusive rules. Several countries have taken some measures to help normalize gender and LGBTQIA+ equity laws and anti-discrimination legislations, but enforcement is inconsistent. The lack of training and awareness in gender and LGBTQIA+ equity by sport institutions, coaches and those involved in sport create a situation that reinforces discrimination.

National policies and legal frameworks addressing discrimination

In recent years, there have been several efforts to combat SOGIESC-based discrimination and promote gender and LGBTQIA+ equity in several European countries. Some have undertaken comprehensive reforms in order to combat discrimination and the violation of rights that women and LGBTQIA+ people often face, both institutionally and socially. In the handbook, we list some of the legislative changes that have taken place in partner countries in recent years. This will help users of the handbook to understand the legislative framework that prevails in some countries and to compare it with their own with the aim of strengthening the existing framework of protection and promoting gender and LGBTQIA+ equity.

Bosnia and Herzegovina has established several legal instruments aimed at combating discrimination and ensuring equal opportunities. The Constitution of Bosnia and Herzegovina, through Article II, guarantees the enjoyment of rights and freedoms without discrimination on any grounds, thus setting the highest-level commitment to equality. Building on this, the Law on Prohibition of Discrimination (2009, amended in 2016), (Bosnia and Herzegovina, 2009/2016) prohibits discrimination on a wide range of grounds, explicitly including sex, sexual orientation, gender identity, and sexual characteristics. The law applies to all public and private spheres, and explicitly covers areas such as education, science and sport, as well as access to goods, services and public places. Similarly, the Law on Gender Equality (Bosnia and Herzegovina, 2003) guarantees equal opportunities and treatment for all genders in both public and private life. The law specifically recognises the right

Co-funded by the European Union

Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or the European Education and Culture Executive Agency (EACEA). Neither the European Union nor EACEA can be held responsible for them. Project number: 101184255

to equal participation in sport, banning sex-based discrimination and further extending protection to cover sexual orientation.

In addition to these general frameworks, the state-level Law on Sports of Bosnia and Herzegovina (Bosnia and Herzegovina, 2008/2009/2016) also contains explicit equality provisions. The Law stipulates that access to sport must be granted without discrimination based on sex, gender, sexual orientation, or gender identity, and highlights equal participation of men and women as one of its key principles. It reinforces the ban on discrimination in line with the broader anti-discrimination and gender equality legislation, thereby embedding these standards within the sports sector specifically. Taken together, these instruments provide a relatively solid normative framework for the protection of LGBTQIA+ persons and the promotion of gender equality in sport. However, despite their existence, implementation remains inconsistent.

Bulgaria in the recent years have added it in their legislative system a few legislations that aim at combating discrimination. The most prominent are the Protection Against Discrimination Act that prohibits discrimination based on gender, sexual orientation, and other factors. While comprehensive, its enforcement in sports remains weak, with very few cases formally reported or resolved in the sector. The Equality of Women and Men Act of 2016 is another initiative that promotes state-led gender equality actions. However, the Act is primarily implemented in education and employment, with limited targeted measures in sport governance or practice. Lastly the Constitution of Bulgaria affirms equal treatment before the law. In practice, this broad protection has not translated into sector-specific policies, leaving sports federations without concrete guidance on LGBTQIA+ inclusion. Despite these frameworks, enforcement in the sports sector is weak. Sport-specific guidance on gender and LGBTQIA+ inclusion is lacking, and initiatives often depend on EU-funded projects rather than sustained national policy.

At the national policy level, Cyprus has adopted gender strategy frameworks and has begun to integrate gender equality objectives into broader policy instruments. The government's National Strategy for Gender Equality (and related action plans) provide a formal policy basis for addressing gender

Co-funded by the European Union

Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or the European Education and Culture Executive Agency (EACEA). Neither the European Union nor EACEA can be held responsible for them. Project number: 101184255

	disparities across sectors, including sport, and call for concrete actions on representation, access and safety (Strategy document and action plan, 2023). Legal protections against discrimination on the grounds of sex and sexual orientation exist in Cyprus under general anti-discrimination law and related legislation; in recent years the government and ministries have moved towards developing more targeted measures and guidance for LGBTQIA+ inclusion. However, sport-specific regulatory frameworks (e.g., explicit anti-discrimination rules, reporting/complaints mechanisms embedded in federations and clubs) are still being developed and unevenly implemented (Country Reports on Human Rights Practices, 2024).
	In Greece legislations have been implemented with the aim of combating discrimination. The country is harmonizing with European Law by incorporating European directives into its legislative framework and by following EU Roadmaps such as the one against homophobia and discrimination on grounds of sexual orientation and gender identity. This does not mean that Greece has made great leaps in this area, yet legislations have taken place to address discrimination. Anti-racism Law criminalizes hate speech when it can lead to discrimination, hatred and violence against groups or individuals based on race, ethnicity, gender, religion, sexual orientation and gender identity. This law is a benchmark for combating discrimination in Greece. The Law 4443/2016 "strengthens the principle of equal treatment and combating discrimination in employment and occupation. Furthermore, it broadens the scope of application of the principle of equal treatment by introducing new areas considered to be grounds of discrimination, such as racial or ethnic origin, religious or other beliefs, sexual orientation, gender identity and characteristics etc." (Hellenic Labour Inspectorate, 2016). The Law 4491/2017 concerns the legal recognition of gender identity. In this way, individuals of the LGBTQIA+ community have the right to recognition of their gender identity as an element of their personality and the right to respect for their personality based on their gender characteristics (Article 1). The Law 4276/2020 sets up the reform of the institutional framework for candidacies in sports bodies with the aim of achieving balanced participation of men and women in the administrations of sports clubs (GNCHR, 2023). The Law 5089/2024 establishes the "Equality in civil marriage, amendment of the Civil

Co-funded by the European Union

Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or the European Education and Culture Executive Agency (EACEA). Neither the European Union nor EACEA can be held responsible for them. Project number: 101184255

	Code in other provisions" in Greek legislation that political (religious is still not feasible) marriage between same-sex couples is legal and feasible. Last, the National Strategy for LGBTQIA+ Equality constitutes a comprehensive plan having four pillars, primarily following the structure of the Commission's LGBTQIA+ Equality Strategy 2020-2025. The pillars it covers are equality in education, employment and other services (such as asylum and public sector support). These are the main national initiatives against discrimination. Despite the steps that have been taken, however, Greece is still a country with considerable discrimination regarding gender and LGBTQIA+ rights.
	Italy has several legislations that aim at combating discrimination. Italy's Constitution (Article 3) and Legislative Decree 198/2006 (Equal Opportunities Code) enshrine gender equality. In 2021, the Legislative Decree 39/2021 introduced safeguarding models and codes of conduct aimed at preventing discrimination, however the legislation lacks specific LGBTQIA+ provisions. A proposed bill extending protections (DDL Zan) was rejected by Parliament in 2021, so sports organizations continue to rely on internal guidelines for the prevention of discrimination in sport.
	In Portugal sports bodies like the International Olympic Committee (IOC) and organizations such as UNESCO and the Council of Europe promote standards and guidelines for gender equality and inclusion, including governance recommendations, metrics and measures to support women athletes, and rules on diversity/inclusion. Many of these instruments are voluntary but highly influential. Gender equality, including equal access to opportunities and the eradication of discrimination, are core European Union (EU) values. Achieving these goals is a key priority for the European Commission, not only about sport policy, but in all policies in which it is active. The Portuguese Institute for Sport and Youth (IPDJ) and the Commission for Citizenship and Gender Equality have programs and a "Gender Equality Seal in Sport" to recognize good practices. This includes guides/brochures and specific funding to increase female participation, support motherhood in high-performance athletes and train managers/coaches. National reports (and Council of Europe studies on Portugal) show progress but also gaps in representation on federation boards and in coaching positions.

Co-funded by the European Union

Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or the European Education and Culture Executive Agency (EACEA). Neither the European Union nor EACEA can be held responsible for them. Project number: 101184255

3. Good Practices for Promoting Inclusion

Examples of successful initiatives across different countries

The research in the partner countries identified several good practices which are promoting inclusion and equity in sports for women and LGBTQIA+ groups. The practices were selected according to:

- their relevance with the SISTERS project aims and objectives
- the impact that they have in promoting inclusion, gender and LGBTQIA+ equity
- their replicability and adoptability

In each country there were identified at least 3 good practices in National, regional and/or local level. Overall, **26 good practices** were collected, some of which you can see in the following tables. The good practices that are presented in this handbook are an example of how simple initiatives can have a significant impact in gender and LGBTQIA+ equity and change the narrative around the sports environment.

Bosnia and Herzegovina	
Football Federation of Bosnia and Herzegovina's Women's Football Development Strategy 2025–2029 (Our Time, Our Turn).	At the national level, Bosnia and Herzegovina has seen some progress in addressing gender equality in sport. This strategy, developed with UEFA support, represents the first comprehensive, long-term framework dedicated to advancing women's football in the country. It focuses on grassroots participation, competition reform, talent development, and increased visibility of women's football. While it marks a turning point in embedding gender equality within a major sport, no equivalent good practice can be identified in the field of LGBTQIA+ inclusion. Despite a solid legal foundation that prohibits discrimination on grounds of sexual orientation and gender identity, there are no systematic or institutionalised initiatives promoting the rights of LGBTQIA+ persons in sport. More available at: https://www.nfsbih.ba/images/2024-D/010_oktobar/bosnia-strategy-BHS.pdf
Workshop on reducing	The workshop on reducing homophobia and transphobia in sport, was organised in Sarajevo in October 2024 by the Ministry of Civil Affairs in cooperation with the Council of Europe and the European

Co-funded by the European Union

Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or the European Education and Culture Executive Agency (EACEA). Neither the European Union nor EACEA can be held responsible for them. Project number: 101184255

homophobia and transphobia in sport.	Union. While this was an important step in explicitly linking LGBTQIA+ rights to sport for the first time, it remains limited in scope. It should be understood as a one-off event rather than a national policy measure, underscoring the absence of broader, long-term initiatives that systematically address LGBTQIA+ inclusion in sport.
Plazma Youth Sports Games (Igre mladih)	In terms of equality more broadly, the Plazma Youth Sports Games (Igre mladih) represent a regional initiative that has been active in Bosnia and Herzegovina since 2011. Every year, tens of thousands of children and young people participate in multi-sport competitions free of charge. The Games promote social inclusion, tolerance, and cross-community interaction, while also incorporating educational campaigns on health, anti-drug awareness, and fair play. Although they do not directly target issues of gender or LGBTQIA+ equality, they are an important example of how sport can serve as a tool for building inclusive communities and addressing wider social divisions. More available at: https://www.igremladih.ba
Women4Sport Erasmus+ project	The Olympic Committee of Bosnia and Herzegovina has also engaged in equality-related initiatives, including participation in the Women4Sport Erasmus+ project and hosting events to promote women's leadership in sport. However, these efforts have not progressed to the level of formal strategies or action plans, and no mechanisms exist within the Committee's work to specifically safeguard LGBTQIA+ inclusion or to enforce gender equity beyond individual projects.

Bulgaria	
Sport for Social Change	Implemented by Champions Factory, this initiative empowered women and LGBTQIA+ youth through inclusive sports events, peer mentorship, and advocacy campaigns. It resulted in measurable improvements in self-confidence and participation. More available at: https://en.bulsport.bg/
Sport for Sustainable	This program integrated sport with sustainability and inclusiveness, focusing on marginalized youth. It emphasized green sports, youth

Co-funded by the European Union

Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or the European Education and Culture Executive Agency (EACEA). Neither the European Union nor EACEA can be held responsible for them. Project number: 101184255

Development Initiative (SSD)	leadership, and SDG-aligned practices, operating at local and transnational levels. More available at: https://coalition-sport.org/
Women Empowerment through Sport (WEtS)	A transcontinental initiative aiming to increase female participation and leadership in sport. Through job shadowing, exchanges, and capacity-building, the project fostered cross-cultural learning and long-term networks. More available at:https://womenempowerment.eu/

Cyprus	
Access for All Festival	This is a national-level good practice that has redefined inclusive cultural and sporting events in Cyprus. Organised annually in Limassol by RESET and 3on3, the festival combines sport, arts, and culture to promote gender equality, LGBTQIA+ inclusion, and accessibility for people with disabilities. Its innovative approach integrates accessible design features—such as sign language interpretation, sensory-friendly zones, and tactile installations—into every part of the event. By welcoming over 5,000 attendees in 2024 and offering more than 40 inclusive activities, the festival has become a national case study for how public spaces can be transformed into hubs of equity, diversity, and community building. It represents a shift away from tokenistic inclusion toward fully co-created, barrier-free experiences, actively engaging women, youth, LGBTQIA+ individuals, and disabled communities in both participation and performance. The key lessons from Access4All highlight the importance of intentional accessibility and community-driven design. The festival demonstrates that inclusion can be embedded not only as an add-on but as a guiding principle in planning and implementation. It shows how inclusive festivals can generate visibility for underrepresented groups, reshape public perceptions, and catalyse policy discussions on accessibility and equality at the local and national level. The main takeaways underline the value of cross-sector collaboration (NGOs, artists, municipalities, volunteers), the power of grassroots leadership, and the effectiveness of cultural programming in promoting empathy and social cohesion. Access4All provides a

Co-funded by the European Union

Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or the European Education and Culture Executive Agency (EACEA). Neither the European Union nor EACEA can be held responsible for them. Project number: 101184255

	scalable, replicable model for Cyprus and beyond, positioning itself as a best practice in building inclusive, sustainable, and celebratory spaces for all. More available at: https://www.instagram.com/accessforall_fest/
Her Game Basketball	It is a national-level best practice in Cyprus that empowers girls and young women through sport, addressing long-standing gender inequalities and stereotypes in basketball. Founded by professional athlete Marissa Pangalos, the initiative operates independently from federations and institutional frameworks, focusing on grassroots community engagement. By offering weekly training sessions for girls aged 3–18, it provides a safe and inclusive environment where participants can build skills, self-confidence, and teamwork. What makes Her Game unique is its deliberate challenge to structural barriers—such as the lack of role models, over-competitive sports culture, and financial limitations—that often prevent girls from fully participating in sport. Through mentorship, education, and consistent visibility via social media, the initiative inspires both its participants and the wider community to see sport as a space for empowerment, belonging, and equality. The case of Her Game Basketball highlights how small-scale, athlete-led initiatives can generate outsized impact by focusing on empowerment and accessibility. The project's innovation lies in combining sports training with mentorship, digital storytelling, and advocacy to reshape narratives around gender and sport. Lessons learned point to the importance of role models, community support, and low-cost, sustainable models that can be easily replicated in different contexts. Despite operating without institutional backing, Her Game has gained growing recognition, demonstrating that grassroots leadership can shift public attitudes and create meaningful opportunities for young girls in sport. The initiative stands as a valuable example for Cyprus and beyond, showing how inclusive, athlete-driven approaches can foster gender equality and open new pathways for diversity in sports. More available at: https://www.hergamebasketball.com/

Co-funded by the European Union

Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or the European Education and Culture Executive Agency (EACEA). Neither the European Union nor EACEA can be held responsible for them. Project number: 101184255

Her Sport	It is a national-level best practice in Cyprus that addresses gender inequalities in football and uses sport as a tool for empowerment, inclusion, and leadership development. Funded under the Erasmus+ programme and implemented locally by RESET and APOLLON Ladies FC, the initiative engages girls aged 10–16, along with coaches, educators, and sports stakeholders, to dismantle stereotypes and cultural barriers that prevent girls from participating equally in football. By introducing gender-sensitive training curricula, hosting workshops on gender equity, and creating safe, welcoming environments for girls, Her Sport promotes systemic change in one of the most male-dominated sporting fields. Beyond training, the project runs public awareness campaigns and media initiatives endorsed by the Cyprus Football Association, aiming to shift perceptions and normalize female participation in football within schools, youth centres, and local academies. The case of Her Sport demonstrates how a structured, evidence-based methodology can bring measurable impact: over 300 girls actively trained, more than 30 coaches educated in inclusive practices, and schools reporting increased interest in forming girls' teams. Lessons learned highlight the importance of visibility, role models, and grassroots engagement in sparking change, while also underscoring the need to address resistance among stakeholders unfamiliar with gender-inclusive frameworks. The project's innovation lies in transforming football—a space historically associated with men—into a platform for equity and empowerment. As such, it provides valuable insights and tools that can be replicated across sports and countries, aligning with broader EU and national strategies on gender equality. More available at: https://hersport.eu/

Greece	
Athenian Centaurs RFC	Athenian Centaurs RFC is a rugby union club based in Athens, Greece, and explicitly inclusive to LGBTQIA+ persons. Founded by members of

Co-funded by the European Union

Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or the European Education and Culture Executive Agency (EACEA). Neither the European Union nor EACEA can be held responsible for them. Project number: 101184255

	the LGBTQIA+ community, with the support of International Gay Rugby (IGR), it aims to: ● Provide queer people a safe space to exercise and socialize; ● Promote sports, and especially rugby, in the local LGBTQIA+ community; ● Advocate for the inclusion of LGBTQIA+ players in rugby. In addition to sports aspects, the club also participates in various events of the queer community in Athens (for example, the Gay Pride), in order to promote its values of inclusion and diversity, as well as inform the public about the club and its activities. The club is well integrated into the small Greek rugby community, and is recognized by the Greek Rugby Federation, participating in the same way as other clubs. The team works on a self-organisation model, with players making collective decisions, with a horizontal model. Part of this organization is a procedure put in place for reporting abuse or violence within the club, with two members responsible for handling the claims and finding solutions. This is part of the club's effort to create a truly safe space. The overall goal of the practice, creating LGBTQIA+ clubs and teams participating in sports is easily transferrable; however, depending on contexts and cultures, such clubs may be more difficult to create and sustain. Finding coaches supporting the mission could be challenging in some disciplines. Additionally, by participating in the local and national rugby community, the club pushes for the inclusion of women (being one of the few clubs with a women's team), as well as that of queer people, by openly being and competing as LGBTQIA+ teams. Indeed, the club has inspired another team, based in another city, to print out stickers "Rugby against homophobia" and take a clear stance for the inclusion of LGBTQIA+ persons in rugby. More available at: https://www.facebook.com/atheniancentaursrfc/about.
Whistle	Whistle is a movement co-founded by the European Commission that wishes to prevent and fight Verbal Sexual Harassment/catcalling in sports. Catcalling is defined as a series of behaviours including whistles, gestures, comments and unwanted sexual advances,

Co-funded by the European Union

Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or the European Education and Culture Executive Agency (EACEA). Neither the European Union nor EACEA can be held responsible for them. Project number: 101184255

	implemented to attract the attention mainly of femininities in the streets and other public places by strangers. Verbal Sexual Harassment (VSH) in sports environments refers to repeated and continuous inappropriate behaviours of a sexual nature, including comments, touching, sending or posting photos, messages and/or requests. All of these are a type of sexual harassment and are a violation of the victim's civil rights. VSH can lead to causing trauma, phobia, dropout and all sorts of psychological and personal problems for the victims. The Whistle movement aims to tackle these harassments and provide solutions to support the women and girls that have faced VSH. The movement's goals are to contribute to the creation of a safe environment where people from around the world can do sports and exercise free of any type of harassment. Especially, tackling catcalling and all sorts of sexual harassment for athletes to be able to enjoy a healthy sporty life. In order to achieve such goals, Whistle aims at raising awareness and collecting stories/testimonies of VSH. Men and general society are indirectly a target since they may have witnessed such behaviours and due to the aim of raising awareness and changing the status quo that women and girls face in sports. By addressing catcalling/VSH girls and LGBTQIA+ individuals' faces, the team of Whistle has developed a reporting tool to collect stories. They have created an online platform where victims can on the one hand identify if they have been victims of VSH, though examples of such behaviour. On the other hand, the platform gives the opportunity also to men to engage in a questionnaire that aims at reporting but also educating them regarding VSH and GBV. More available at: https://whistleproject.eu/.
Shaping Talents and Achieving Vocational Excellence in Sports - STARS	STARS is the first Erasmus+ Centre of Vocational Excellence (CoVE) in sport. The project aims to promote excellence in vocational training in the sports sector. STARS's mission is to: • establish a sustainable and inclusive sports sector that promotes vocational training and the wide variety of professions in the sector

Co-funded by the European Union

Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or the European Education and Culture Executive Agency (EACEA). Neither the European Union nor EACEA can be held responsible for them. Project number: 101184255

	• contribute to the continuous upskilling and reskilling of sports professionals and athletes • identify specific skill gaps and provide high-quality training aligned with job-related key competences and current needs of the sector. The target group of the STARS are professionals that are working in the field of sports, new and old athletes of all ages and genders. The structure of STARS is such that it aims at educating every factor that is involved in sports. The project targets gender discrimination by promoting gender equality initiatives that will foster a more inclusive environment for a career in sports but also in education. The vocational training provided in STARS also tackles socioeconomic gaps. Nowadays, access to professional training can be an unbearable financial burden for many people, resulting in lower social strata being excluded. By providing free training, STARS combats social exclusion by providing essential education to all. In addition, STARS combats discrimination and underrepresentation of marginalized groups by promoting the inclusion in sports, sport careers and education. The practice developed educational tools and mechanisms that address discrimination and potential GBV. The Sports School Anti-GBV and Racism mechanism is methodology that includes the Case Management System, supported by a capacity building programme for Sports Professionals as well as the functional and operational requirements for the establishment of the Mechanism in the Sports Schools. Unlike traditional educational methods, STARS used both formal and non-formal methods in teaching and learning. More available at: https://shapingsport.eu/.

Italy	
Touch Rugby project	Liberi Nantes, founded in Rome in 2007, is a nonprofit organization that uses sport as a tool for inclusion and integration of refugees and asylum seekers. The organization offers free access to football, trekking, and athletics, but its most transformative work lies in its

Co-funded by the European Union

Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or the European Education and Culture Executive Agency (EACEA). Neither the European Union nor EACEA can be held responsible for them. Project number: 101184255

	programs targeted specifically at women, such as the Touch Rugby project. This initiative was developed for women refugees and survivors of gender-based violence, who often face significant psychological, social, and practical barriers to engaging in physical activity. The Touch Rugby project stands out for its intersectional (gender + background) and trauma-informed approach. Training sessions are supported by a psychologist, offering a safe and welcoming space where participants can build trust, process emotional challenges, and regain confidence—not only as athletes but as women and community members. The inclusion of childcare services further supports participation, recognizing that caregiving responsibilities are one of the major obstacles migrant women face when engaging in sports. The project has been formally recognized and awarded by the European Union, affirming its innovative and inclusive model. Moreover, in collaboration with Outsport, Liberi Nantes has provided gender awareness and inclusion training to its coaches, ensuring that the sporting environment is safe and respectful for all participants. More available at: https://www.liberinantes.org/
Balon Mundial	In Turin, Balon Mundial has redefined football as a platform for social inclusion and intercultural dialogue. This initiative engages migrants, refugees, and LGBTQIA+ individuals in mixed-gender football tournaments, educational workshops, and community events that challenge stereotypes and foster mutual respect. Rather than focusing solely on competition, Balon Mundial uses football as a metaphor for society—emphasizing values such as collaboration, respect, and solidarity. The initiative has seen a steady increase in the participation of women and LGBTQIA+ individuals in what has traditionally been a male-dominated sport. More available at: https://www.balonmundial.it/.
Palestra Popolare	Equally impactful is Palestra Pololare, a grassroots gym located in a working-class neighbourhood in Palermo. Created to resist the commercialization of sport and reclaim it as a fundamental right, Palestra Popolare offers boxing, Muay Thai, yoga, and other fitness

Co-funded by the European Union

Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or the European Education and Culture Executive Agency (EACEA). Neither the European Union nor EACEA can be held responsible for them. Project number: 101184255

	activities free of charge or at very low cost. The gym is explicitly inclusive, encouraging the participation of women and LGBTQIA+ individuals in combat sports—disciplines often perceived as male-dominated and exclusionary. With a strong commitment to non-hierarchical, volunteer-led governance, the gym has become a hub for empowerment, activism, and social connection. It also organizes workshops on sexuality and health, creating a holistic and affirming environment that supports both physical and emotional well-being. More available at: Palestrapopolare Palermo | Palermo | Facebook

Portugal	
Portuguese Hockey Federation	The Portuguese Federation is the responsible organization for the development of Field Hockey and all the other variants of this sport in Portugal. It's also the organization responsible for the representation of the Portuguese National Teams at International level. In a project implemented by the Council of Europe in 2019 called "ALL IN: Towards balance gender in sport" with data from 2017/2018 we can check that the Portuguese Hockey Federation was the sport organization with a better balance in terms of sport participation, because 49% of the players were women and 51% of the players were men. This federation is an exception in Portugal because the picture painted by the "All IN: Towards gender balance in sport" project reveals that federated sport in Portugal is predominantly male, from participation in sport to refereeing and the management of clubs and federations. In federated sports, women account for around one-third of those affiliated to sports federations with Olympic sports, and this figure is even lower in the case of sports for people with disabilities, highlighting the importance of considering solutions to multiple discrimination. Barriers to full equality are found across the board in sport because the problems and issues identified in sports practice reflect the challenges we face as a society and the impact of stereotypes and gender roles. The balance in Portugal in terms of sport participation in

Co-funded by the European Union

Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or the European Education and Culture Executive Agency (EACEA). Neither the European Union nor EACEA can be held responsible for them. Project number: 101184255

	federated sports between women and men it's 28% and 72%. More available at: https://www.fphoquei.pt/blog/2013/04/regulamentos-fph
All Together 4 Sports	The Association All Together 4 Sports is a non-profit organization dedicated to promoting inclusive sport and creating a safe and accessible environment for all participants, regardless of gender, sexual orientation, age, color, ethnicity, religion, among other characteristics. Since its founding, All Together 4 Sports has been a pillar in fostering inclusive LGBTQIA+ sports communities, using sports as a platform to promote camaraderie, friendship and sportsmanship among athletes from different backgrounds. There has been a marked growth in the number of members and sports of the Association. Currently, they have around 250 athletes registered in the 24/25 season, and they develop the following sports and activities: Running, Football, Swimming, Rugby, Tango and Volleyball. All Together 4 Sports (AT4S) was founded in February 2010, initially under the name "Boys Just Wanna Have Fun Sports Club" (BJWHF). It is currently one of the most representative LGBTQIA+ sports associations in Portugal. More available at: https://at4s.org/en
Portuguese Football Federation Women's Football Strategy	The Portugal Football Federation commitment to women's football has been carried out consistently over the last 11 seasons and the number of players has grown year after year, as have the competitiveness and sporting factors related to the various competitions (from youth to senior levels) of football, futsal and beach soccer. The 15 thousand players registered at the end of the 2022/23 season have shown how much effort has been made by the federation to make women's football grow in our country. The strategy used shows very good results, and it continues to work. Today the Portugal Women's first team plays in European championships, world championships and has live transmission on National TV like the Men's teams. The number of female football and futsal players increased by 132% (6,520 vs 15,113) in the period between 2012/13 and 2022/23 (11 seasons). More available

Co-funded by the European Union

Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or the European Education and Culture Executive Agency (EACEA). Neither the European Union nor EACEA can be held responsible for them. Project number: 101184255

	at:https://www.fpf.pt/pt/News/Todas-as-not%C3%ADcias/Not%C3%ADcia/news/43376

Key factors for success and transferability

These practices are good examples of how we can change the narrative around gender and LGBTQIA+ equity in sports and combat SOGIESC-based discrimination. They demonstrate that it is possible to create an environment based on gender and LGBTQIA+ equity and inclusion. Certain key factors that stem from the mentioned practices and can contribute greatly to successfully achieve the inclusion of women and LGBTQIA+ groups in sport. First, the provision and creation of a safe environment where everyone can flourish plays an important role in the inclusion of groups that are used to being marginalized or excluded. Supporting these safe spaces with strong anti-abuse policies and/or reporting mechanisms as we saw in the example of the Athenian Centaury FC can greatly increase the participation of women and LGBTQIA+ individuals in sports.

Traditional organising models, in which the groups we are examining often have no access to decision-making, do not seem to work. Instead, a model that is self-organising or horizontal can encourage participation as decisions are made jointly, which will also create a spirit of ownership, reinforcing the desire to engage in sport. From good practices we also keep the fact that there needs to be a mechanism to support victims if any discrimination occurs. The empowerment of the victim but also the recording of the harassment through an established mechanism such as this of Whistle, overthrows impunity and creates data with the aim of raising awareness about the discrimination that exists and educating society. Another key factor for a practice to be successful is the design of any action with a community driven approach. Local communities can prove vital for the success of an initiative. The design of community driven initiatives can ensure accessibility for the marginalised groups but also an opportunity for their members to interact with the community. Additionally, can ensure inclusiveness from the outset of the activity, like in the "Access for All Festival" that integrates accessible design features —such as sign language interpretation, sensory-friendly zones, and tactile installations— into every part of the event from the start and not as an add on, that makes its objectives clear.

In addition, initiatives that are led by athletes that are women and/or belong to the LGBTQIA+ community like in the case of "Her Game Basketball" that the founder, Marissa Pangalos, is a professional athlete can build trust towards the initiative and inspire change of the existing

Co-funded by the European Union

Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or the European Education and Culture Executive Agency (EACEA). Neither the European Union nor EACEA can be held responsible for them. Project number: 101184255

situation. The lack of role models such as female and LGBTQIA+ athletes can be tackled in this way and help young athletes to identify themselves with them. This also shows how important visibility is, and now visibility is low for such initiatives. Therefore, visibility and promotion of athletes other than cis men, can be key factors for the success of an initiative.

The collaboration between various stakeholders such as NGOs, municipalities, sports clubs and cultural clubs can also play a vital role in the success of a practice. Each stakeholder can bring a positive aspect and show unity towards common goals. The stakeholders can also collaborate in the field of educational components. An important factor of the success of an initiative is the integration of educational components, such as workshops, campaigns and/or awareness-building related to sports and not only. Education is important since it helps promote gender and LGBTQIA+ equity and tackles SOGIESC-based discrimination by breaking down stereotypes and prejudices. Many of the good practices that we analysed before have education at their core in order to change the narratives that exist in the local community.

Lastly, it is important to have in mind that many women and LGBTQIA+ individuals have suffered from trauma due to the SOGIESC-based discrimination that they have faced. Trauma informed approaches, like the ones that are taking place in the Touch Rugby where trainings are supported by physiologists, can help the athletes as well as the sport clubs to recognize and respond to the needs that vulnerable groups may have. In this way, by adopting some of the key factors analysed, one can create an initiative that will enhance the participation of women and LGBTQIA+ individuals, offering them the basis for a more equitable participation in sports.

At the same time, what makes the mentioned practices good examples of gender and LGBTQIA+ inclusion is their transferability in other contexts and countries. The practices are flexible to adapt to local contexts, cultures and acknowledge that it is possible to face potential resistance in the beginning. The flexibility also is reflected in the general guidelines that are used to build the practices that can be modified for different settings and meet the applicant's needs. In many of them the applied models are scalable that can be expanded from small-scale initiatives to national levels, like in the case of Plazma Youth Sports Games that annually includes tens of thousands of children. In this case however it is wise to reassess the objectives and the implementation of the initiative since different scales also have different needs.

Co-funded by the European Union

Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or the European Education and Culture Executive Agency (EACEA). Neither the European Union nor EACEA can be held responsible for them. Project number: 101184255

Additionally, the practices are shaped in a way that embraces low costs and sustainable methods to ensure easy adaptation in other contexts without heavy resources. A good such example is the Palestra Popolare, where the initiative is shaped around a strong commitment to non-hierarchical, volunteer-led governance that foster and lower the make the gym sustainable and approachable to everyone. Strong community engagement is part of the successful transferability of the practices. The community engagement ensures local ownership like in the case of All Together 4 Sports, a LGBTQIA+ sports association that is driven by its members. Furthermore, the engagement enhances collaboration like in Balon Mundial that are using the engagement through football as a metaphor for society that can foster respect and solidarity.

Another advantage of the aforementioned practices is one's online presence. The practices have digital and multilingual tools like online platforms and report mechanisms to expand accessibility, something that makes them transferable in a short effort on the needed context. Some practices also include the National Federations showcasing that it is possible to include nationwide strategies in promoting gender-balanced participation. Overall, the practices ensuring that are inclusive of multiple identities such as gender, migrant status and disability which, combined with the development of monitoring and reporting mechanisms that can be replicated to ensure accountability, are ideal for adoption in a context where gender and LGBTQIA+ equity in sports is low and combating SOGIESC-based discrimination is imperative.

Tools and resources for sports organizations

Building on the good practices identified across the partner countries, several tools and resources emerge that can support sports organizations in advancing gender and LGBTQIA+ inclusion. These approaches demonstrate how federations, grassroots initiatives, associations, local sports clubs and community events can mitigate values of equity and diversity into practical action. The following recommendations are transferable strategies, mechanisms and models that organizations can adapt to their own contexts.

Initially, in terms of the tools that users can draw from the handbook, this would certainly be the long-term strategies as national women's football development plans, which can enhance the competitions and visibility for women and LGBTQIA+ athletes, so it is a good start for organizations that do not have similar long-term plans to establish one. Targeted workshops addressing homophobia, transphobia, and gender-based discrimination in sport are also a very useful tool that would help many organizations to overcome stereotypes and make their

Co-funded by the European Union

Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or the European Education and Culture Executive Agency (EACEA). Neither the European Union nor EACEA can be held responsible for them. Project number: 101184255

environment safer. In addition, systematic training for staff and athletes with gender-sensitive topics would strengthen the knowledge of the participants, making women and LGBTQIA+ people more acceptable. This can also be done through European training programs and Erasmus+, such as the examples in the good practices. At the same time, the creation of mechanisms for reporting incidents of GBV and racism would be tools that would facilitate women and LGBTQIA+ people to integrate into sports, having as a backup the ability to report an incident.

Additionally, other tools that stem from good practices are awareness campaigns. By using campaigns, organizations will be able to sensitize and inform the world about programs they may have for gender and LGBTQIA+ issues, but also to make it clear that discrimination has no place in sports. Another useful tool that could have a drastic impact on how inclusive an organisation is the provision of psychological support and childcare. Psychological support can help athletes overcome any trauma or stigma they may have from previous failures to engage in sports. As for childcare, it will help women and LGBTQIA+ parents who cannot engage in sports due to family obligations.

In terms of resources that organisations can rely on or learn from, good practices provide a wealth of support for equity in sport. There are many examples of inclusive sports associations and clubs that provide safe spaces for LGBTQIA+ and women athletes such as Athenian Centaurs RFC and Palestra Popolare that can inspire other organisations to do the same. It is also important for users of the handbook to consider grassroots initiatives led by athletes to build advocacy and visibility. Such initiatives strengthen women's and LGBTQIA+ sports, showing that there is room for other models. Finally, festivals that promote equality and embed accessibility and participation are a good opportunity to bring different groups together and create a climate of acceptance.

Co-funded by the European Union

Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or the European Education and Culture Executive Agency (EACEA). Neither the European Union nor EACEA can be held responsible for them. Project number: 101184255

4. Guidelines for Trainers, Sports Managers, and Educators

Trainers, Sports Managers, and Educators have a very important role in the development of an athlete and in whether sport will be accessible to women and LGBTQIA+ people. However, based on the results of the research conducted during the implementation of the SISTERS project, it was recognized that they have shortcomings in promoting gender and LGBTQIA+ equity, as well as in combating SOGIESC-based discrimination in the field of sport. Below are some recommendations that, based on the research, will help make the sports environment more accessible and inclusive for women and LGBTQIA+ people.

Creating gender-sensitive and inclusive environments

Those directly involved in sport have an obligation to create and maintain a gender-sensitive and inclusive environment. To achieve this, we propose the establishment of mandatory training and certification programs on gender equity, non-discrimination, safeguarding, and trauma-informed practices for coaches, referees, and staff so that they can receive the necessary knowledge and skills they need on issues of gender and LGBTQIA+. The development of inclusive curricula and toolkits with stereotype-free activities, games, and storytelling can serve as a guide to combating SOGIESC-based discrimination and to further understanding the difficulties faced by non-male individuals. This can also be done by collaborating with NGOs and universities that have valued practical and theoretical knowledge in this field and can provide extra training to coaches, athletes, staff, and teachers.

In addition, for an environment to be safe and inclusive, the appropriate infrastructure must also be in place. It is recommended to provide gender-inclusive changing rooms to respect the privacy and safety of LGBTQIA+ athletes and ensure facilities are accessible to all athletes. At the same time, women and LGBTQIA+ athletes must have access to equal opportunities in terms of competition and the equipment they need to effectively participate in sports. It is also considered important to allocate resources to promoting women's and inclusive sports through local media, campaigns, and community events to combat the low visibility that, based on research, exists in women's and LGBTQIA+ sports.

Another good practice that is recommended for those involved in sports is piloting mixed gender activities. Specifically, regarding training sessions and some competitions, this specific proposal

Co-funded by the European Union

Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or the European Education and Culture Executive Agency (EACEA). Neither the European Union nor EACEA can be held responsible for them. Project number: 101184255

will help to dispel some stereotypes regarding the capabilities of non-male athletes and will enhance the acceptance of women and LGBTQIA+ athletes by their fellow athletes. In addition, it would be legitimate to strengthen the recruitment and promotion of women coaches as well as promote diverse athletes as role models beyond traditional stereotypes. The role models will promote inclusion, increase participation of women and LGBTQIA+ in sports and enhance identification with athletes who represent their gender.

Finally, it is very important to have infrastructures that will concern childcare or practical support for athletes with family responsibilities. Moreover, integrating mental health and wellbeing modules (stress management, teamwork, self-confidence, healthy relationships) into training will help athletes feel safer and more comfortable, while also dealing with potential conflicts that may arise during a training session or a competition. In the same direction, it is recommended to train coaches and teachers to recognize early signs of mental health challenges and make referrals. These proposals will create an environment that will promote sportsmanship and combat SOGIESC-based discrimination, creating a gender and LGBTQIA+ equity environment.

Strategies to tackle discrimination in sports settings

The current situation has highlighted that there are many stereotypes and discrimination in sport regarding women and LGBTQIA+ people, which hinders their participation in sport. In order to achieve equity in sport, strategies that combat discrimination need to be adopted. Codes of conduct, reporting channels, and accountability mechanisms for discrimination, harassment, or abuse should first be established to enable victims to report incidents safely. It would also be helpful to assign a focal person for reporting and follow-up - who will have received the necessary training - so that victims of discrimination know where to turn for help. Furthermore, schools, sports clubs and athletic organizations are recommended to adopt zero-tolerance policies for violence, harassment, and abuse by coaches, referees, or even parents to combat discrimination, while at the same time they must align safeguarding protocols with international standards to ensure safe spaces for diverse athletes.

On top of that, the enforcement of anti-discrimination rules across all levels of sport, either using gender-neutral language in all communication or by actively promoting respect, fairness, and teamwork as core values with the aim of combating phenomena of misogyny, sexism, homophobia, transphobia, and other harassment, will be invaluable in combating discrimination. These phenomena can also be combated through campaigns that enhance

Co-funded by the European Union

Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or the European Education and Culture Executive Agency (EACEA). Neither the European Union nor EACEA can be held responsible for them. Project number: 101184255

visibility while challenging stereotypes and normalising inclusion. Moreover, it is important to have a mechanism for continuous monitoring, feedback, and adaptation of practices based on athlete experiences, which will also help to collect data, to provide insight into progress and identify new barriers. The adaptation of these recommendations will not only tackle discrimination in sport by spreading a message of acceptance for women and LGBTQIA+ athletes.

Engaging young athletes and families in inclusivity efforts

Many young women and LGBTQIA+ individuals are turning away from sports due to the discrimination they face and the non-inclusive situation that prevails. Coaches, teachers and sports club managers have as their mission to bring young people closer to sports, always with a focus on inclusion and not exclusion. One way to bring young people back to sports is to promote co-design inclusive tournaments where young athletes from marginalized social groups will have an active role in their organization. At the same time, supporting youth-led initiatives through grants (if there is financial opportunity) or through volunteer-based projects would create a more gender equal environment that would give opportunities to women and LGBTQIA+ athletes to develop physically and mentally. Furthermore, strengthening partnerships between schools, clubs and NGOs could enhance youth participation and create sports programs that promote inclusion. In particular, NGOs with extensive experience in youth empowerment would have a vital role in fostering an environment that is gender and LGBTQIA+ inclusive.

On the other hand, as shown by the research, parents play a significant role in the participation of young people in sports and can often be the obstacle that prevents them from participating. In order to avoid similar actions that are often done due to parental ignorance or for reasons of child protection, it would be ideal to organize workshops with parents and communities on the impact of stereotypes, pressure, and abusive behaviour. The workshops will enhance both their education on gender and LGBTQIA+ equity issues and their understanding of the challenges faced by young athletes who belong to these groups. In addition, frequent discussion sessions with parents and young athletes are also recommended to reduce cultural resistance on the part of parents. Community-based inclusion activities with the participation of parents and in the collaboration of schools/sports clubs with NGOs would strengthen the spirit of acceptance of the diversity of athletes, thus re-creating the desire for young people to participate in sports. It is very important that parents and families stand by the side of young athletes so that together they can demand an equitable sports environment and opportunities.

Co-funded by the European Union

Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or the European Education and Culture Executive Agency (EACEA). Neither the European Union nor EACEA can be held responsible for them. Project number: 101184255

5. Policy Recommendations

The Handbook, based on the research conducted, focus groups and interviews that took place in the partner countries, also results in some policy recommendations. The recommendations aim to strengthen national and local-level policies, as well as to create strategies for integrating gender and LGBTQIA+ equity into sports governance.

National and local-level policy recommendations

The current situation in sports remains a deterrent for women and LGBTQIA+ people. Despite the actions that have taken place in some countries as we have seen above, it is considered that there is a need for more policies that could transform sports into more gender and LGBTQIA+ equity.

National Strategies: Developing national strategies or strengthening existing ones for equity and inclusion in sport, are needed for addressing both gender equity and LGBTQIA+ inclusion. Moreover, "good governance principles such as transparency, accountability, and athlete involvement are imperative to safeguard integrity in sport" as recommended in the European sport model (European sport model, 2022). In parallel, it is essential that existing legislative regulations concerning the fight against discrimination and equity have an impact on sport with responsibilities at national, regional, and local levels.

Monitoring Mechanisms: it is recommended to create (where they do not already exist) and strengthen monitoring mechanisms, something that is in line with the recommendations of the EU Commission in the Gender Equality Strategy 2020-2025. This mechanism could be under a department of combating discrimination or in a department of Gender Equality. Through the mechanism, the state body will produce annual reports drawing on data from federations, schools, and regional governments to reflect the progress that exists regarding the systems of equity and combating SOGIESC-based discrimination. Thus, states will have gender-disaggregated and diversity sensitive data at their disposal, especially from federations, and will be able to plan their future actions accordingly.

Legislations: Further support is needed in combating discrimination through the enactment of anti-discrimination codes and inclusive policies. Specifically, regarding sports, it is proposed to establish mandatory anti-discrimination codes of conduct in all federations, clubs, and sports organizations. The code will have a dual purpose; on the one hand it will prohibit discrimination

Co-funded by the European Union

Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or the European Education and Culture Executive Agency (EACEA). Neither the European Union nor EACEA can be held responsible for them. Project number: 101184255

and on the other hand it will provide the possibility of anonymous reporting so that the victim can report the discrimination they have experienced. This will help national policies to line themselves with EU Commissions key objectives in the Gender Equality Strategy 2020-2025 regarding ending gender-based violence and challenging gender stereotypes. Moreover, interventions are needed regarding trans and non-binary athletes' administrative procedures, in order to prevent them from being excluded from a sport and/or competition due to their gender.

Funding: Legislative interventions are not the only area that states must strengthen, as there is also a need for financial interventions for the better participation of women and LGBTQIA+ people in sports. Specifically, the establishment of funding for women's and LGBTQIA+ sports programs is proposed and/or the creation of a solidarity mechanism that will redistribute funds vertically and/or horizontally between sports (European sport model, 2022). These programs will help access sustainability and increase access to quality facilities, especially in rural areas where women, girls, and marginalized groups, including LGBTQIA+ people experiencing limited accessibility. Furthermore, infrastructures need to be evolved, including new gender-neutral facilities (such as changing rooms, showers, sports areas, etc.) so that athletes who do not belong to traditional genders are not exposed and are given the opportunity for equity participation.

Partnership with NGOs: it is recommended to strengthen partnerships of schools, municipalities, community sports centres, with NGOs. Specifically, NGOs can contribute to several areas due to their long-standing experience in empowerment and inclusion. A national directive that encourages cooperation with NGOs could strengthen the education of all actors and the fight against discrimination through formal or non-formal learning and trainings.

Visibility: National intervention is needed to enhance the visibility of women and LGBTQIA+ athletes. National public campaigns and media initiatives are deemed necessary to challenge stereotypes and change the image that many have of women and LGBTQIA+ sports. Prominence, even in state media, will contribute decisively to combating stereotypes and establishing role models that will inspire young athletes.

Co-funded by the European Union

Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or the European Education and Culture Executive Agency (EACEA). Neither the European Union nor EACEA can be held responsible for them. Project number: 101184255

Strategies for integrating gender and LGBTQIA+ equity into sports governance

In order to achieve gender and LGBTQIA+ equity in sports, specific strategies are needed, in addition to national policies, that will promote integrating gender and LGBTQIA+ equity into sports governance. The SISTERS project handbook, in line with what was previously analysed, has specific proposals that could strengthen such a strategy.

Action Plans: An important element for sports governance to integrate gender LGBTQIA+ equity is the adoption of Gender Equity and Inclusion Action Plans in national sports federations. These plans should have a specific person or group responsible in each federation to oversee and report on implementation. Progress is proposed to be linked to the funding of federations so that there is an incentive for progress on equity and inclusion.

Equity and Inclusion Commissions: Establish permanent Equity and Inclusion Commissions within National Olympic Committees and national federations, with participation from civil society, academia and (where appropriate) youth representatives. The Commissions will have the ability to monitor progress, propose new measures for the better inclusion of women and LGBTQIA+ athletes, and identify new challenges that arise. The participation of the proposed groups in the Commissions ensures accountability, diverse perspectives and inclusive decision making that reflect broader societal needs.

Education: Recommendation of compulsory training on gender and LGBTQIA+ inclusion for sports staff and decision makers. In this way, those in power will also have the necessary knowledge to respond to the prevailing situation and promote a more inclusive participation in sports administration. This can be achieved through cooperation with various stakeholders and NGOs, as well as through drawing on good practices, e.g. the Council of Europe’s recommendations on combating sexism in sport, particularly regarding media portrayal and safeguarding against harassment and violence.

Co-funded by the European Union

Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or the European Education and Culture Executive Agency (EACEA). Neither the European Union nor EACEA can be held responsible for them. Project number: 101184255

6. Practical Tools and Resources

The chapter will present some practical tools that could directly improve access to sports for women and LGBTQIA+ people. In addition to the tools, there will also be recommendations on how to make a sports program inclusive. The recommendations come from both the interviews and working groups as well as desk research.

Recommendations for inclusive sports programs

Sport needs more inclusiveness, as women and LGBTQIA+ people are often directly or indirectly excluded from it. Among the things a sports program needs to be inclusive are:

Policies and Structure: A program should have policies and structure that are inclusive. This should start with the use of gender-neutral language in all communication and official documents. This is recommended so that athletes can feel more comfortable and accepted on the one hand and on the other hand so that there is fair visibility. In addition, the creation of gender equity policies, especially in team sports, as well as the collection and monitoring of gender-disaggregated data to have a measurable way of results.

Education: A sports program in addition to physical exercise should also offer mental exercise. Sports programs are recommended if they have a more educational character with the aim of educating athletes on gender and LGBTQIA+ equity. As well as issues aimed at combating discrimination that can be done through the development of educational toolkits with stereotype-free physical activities.

Visibility and Empowerment: Through the research it became clear how little or no visibility sports have for women and LGBTQIA+ people. A sports program that concerns these groups must have the bases for proper visibility and support for women's and LGBTQIA+ teams and athletes through local media, social media and community events. This will motivate young athletes as the program will empower them through the problems they will have, taking them out of the margins where they often find themselves.

Grassroots Support: Finally, it is recommended for a sports program that truly desires to be inclusive to have young athletes integrated into the programming from the beginning. Young athletes, especially from socially vulnerable groups, need to have their voices heard. Promoting

Co-funded by the European Union

Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or the European Education and Culture Executive Agency (EACEA). Neither the European Union nor EACEA can be held responsible for them. Project number: 101184255

youth-led initiatives in collaboration with NGOs that have experience in developing similar actions will strengthen the inclusion of athletes and activate them socially and athletically.

Guidelines and tools for combating the phenomenon of gender and SOGIESC-based discrimination and violence

Gender and SOGIESC-based discrimination and violence are keeping women and LGBTQIA+ athletes away from sports. The eradication of such behaviours and action is needed to achieve full equity in sports for these groups. Based on these the handbook has the following guidelines and tools for combating such phenomenon:

Codes: Anti-discrimination rules for GBV and LGBTQIA+ violence is an essential tool for ensuring zero tolerance towards discriminatory behavior. These rules can be accompanied by clear codes of conduct, safeguarding protocols, and confidential reporting mechanisms. An anonymous reporting mechanism can deter the perpetrator, while giving the victim the opportunity to report such behaviour without being stigmatized.

Education: The inclusion of educational tools to combat harassment, discrimination, and violence can greatly contribute to combating gender and SOGIESC-based discrimination. Specialized NGOs with experience specifically in non-formal education can contribute with the tools/trainings they develop to educate the public on gender and LGBTQIA+ equity issues. Educational trainings and role games for athletes, coaches, staff and parents can be used to tackle stereotypes, trauma and reinforce inclusive values.

Safe Space: Safe spaces and inclusive environments are important for the mental health and wellbeing of athletes that are not cisgender-heteroseual males. Spaces such as changing rooms should be modified in a more inclusive way for every athlete to feel comfortable. Encourage respect towards women and LGBTQIA+ individuals and promote a gender-neutral language that will make them feel accepted. Moreover, enforce coaches and staff to recognize stress, stigma and possible mental break-down so they can provide the necessary support.

Empower: The combat of gender and SOGIESC-based discrimination can be achieved by women's and LGBTQIA+ athletes through media, campaigns, and local events. The visibility of none-cis gender straight male athletes will empower them and demolish stereotypes that are deeply rooted in the society. Furthermore, it is proposed to collaborate with local organizations,

Co-funded by the European Union

Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or the European Education and Culture Executive Agency (EACEA). Neither the European Union nor EACEA can be held responsible for them. Project number: 101184255

schools and especially NGOs to contribute to strengthening the self-confidence of young women and LGBTQIA+ athletes and to help them create their own initiatives

Programs and initiatives that have successfully incorporated policies and guidelines in their core

Several initiatives have managed to incorporate similar policies into their structure and operation in order to become more inclusive on gender and LGBTQIA+ equity issues. Below are some of the initiatives that can be used as test cases for the users of the handbook. Although they are both examples of football they have a high percentage of replicability in other sports, countries and environments since they are combining fundamentals for achieving equity in sports and combat discrimination.

Girlpower: Girl Power emerged as a movement dedicated to women, initiated, and led by women, utilizing sports for developmental purposes. It began as a networking and advocacy platform driven by a group of refugee women under the leadership of Khalida Popal who fled from Afghanistan. Nowadays, as a non-profit association it is offering sports and leadership educational opportunities to women and girls in marginalized communities. Girlpower have created safe spaces for inclusion and representation in football and continues to empower and educate future leaders. They have managed to increase the inclusion and visibility of female athletes through training programs and collaborations with various organizations, groups and NGOs. At the same time, they continue to support young people and create various Talks, Sports Festivals, mentorship programs, etc. with them. Girlpower, with its inclusive structure, now exists in other countries beyond Denmark, where it was created, continuing its work for more equitable opportunities in sports. Additional info you can find on their website here.

Fare network: The Fare network is an umbrella organisation that brings together individuals, informal groups and organisations dedicated to combat inequalities and use sport as means for social changes. Fare network combats all forms of discrimination, including racism, far-right nationalism, sexism, trans- and homophobia and discrimination against disabled people. Fare works across all levels of the sport, mostly football, to advance social inclusion of marginalised and disenfranchised groups and to engage policy makers, key players and governing bodies in the anti-discrimination movement. They are continuously empowering individuals in groups to engage with sports, giving them the chance through the Football People campaign to design their own initiatives that will focus either in education and/or increase visibility by tackling

Co-funded by the European Union

Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or the European Education and Culture Executive Agency (EACEA). Neither the European Union nor EACEA can be held responsible for them. Project number: 101184255

discrimination. The initiatives of fare network are an example of how to include in your activities inclusive policies and tools by providing them at the same time to any other individual, club or organisation that is in need of them.   Additional info you can find in their website here

Lessons learned

Creating inclusive programs in sports sounds like a difficult task, but analyzing it, we see that it is achievable as long as there is the will. For a program to be inclusive, it is essential to have a core structure and policies that will defend equity. Education plays a key role both in combatting discrimination and in bringing about changes in the current situation. At the same time, further encouragement is needed for sports initiatives by women and LGBTQIA+ athletes to escape from obscurity. All of this can take place through collaboration between those involved (coaches, staff, parents, etc.) with NGOs that can ensure the integration of best practices.

On the other hand, it is important that in every action you take, we also have as a guideline the fight against gender and SOGIESC-based discrimination that lurks in sports. A clear code of conduct and reporting mechanisms will lay the foundations for limiting and reprimanding such issues, providing safety for all athletes. Safety is also an important factor when it comes to the facilities where the sport is held. A safe environment, a cesspool of physical and psychological conditions are essential for athlete wellbeing. Programs that have successfully managed to integrate policy implementation, education, and collaboration have managed to have measurable progress in gender and LGBTQIA+ inclusion in sports. Therefore, collaborations in the field of fighting gender and SOGIESC-based discrimination are considered highly indispensable.

Co-funded by
the European Union

Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or the European Education and Culture Executive Agency (EACEA). Neither the European Union nor EACEA can be held responsible for them. Project number: 101184255

7. Conclusion

Summary of key findings

The creation of the SISTERS project Handbook brought to light several of the problems that prevail in sports regarding women and LGBTQIA+ people. Initially, there is a constant gender and SOGIESC-based discrimination which continues to limit women's and LGBTQIA+ participation and representation in sports. The discrimination is reinforced by the prevailing stereotypes, often stigmatizing non-cis gender athletes, but also by the male-dominance in leadership issues which reinforce exclusion and underrepresentation in decision-making roles. In almost all countries, positions of power are held by men, with the other genders having a path full of obstacles to be able to rise to a similar position.

Marginalization continues due to minimal or complete lack of visibility from the media, making sports for women and LGBTQIA+ athletes a non-event. The minimal visibility and lack of role models for women and LGBTQIA+ athletes, depriving youngsters of the ability to identify with people of their own gender, on the other hand systemically promoting the image of the cis gender straight male athlete. Despite the actions that have taken place at the level of policies and legislation, the gap remains large, and these actions are inconsistently implemented.

The good practices found show that practices that are community driven and have a more inclusive character can have positive results. Such practices as mentioned are grassroots initiatives and/or athlete led projects that have equity in sports at their core. In addition, it emerged that education and the tools that stem from it can play a prominent role in changing existing narratives. Educational programs and training for coaches, staff, parents and youth can be a lever to remove the discrimination and restrictions experienced by women and LGBTQIA+ people in sports. The education of these groups will bring immediate changes that will establish a safer and more accessible environment for all involved and especially athletes.

Changes should not only come from those directly involved in sports but also from the state. Policies that will ensure equal access as well as monitoring mechanisms are essential actions to institutionalize gender and LGBTQIA+ inclusion in sports governance. This should of course not be done with a unilateral move but through cooperation and dialogue with NGOs and multi-stakeholders to achieve a long-term impact. NGOs in particular have a lot to offer in the field of combating discrimination based on gender and promoting a more inclusive sports world. Their

Co-funded by the European Union

Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or the European Education and Culture Executive Agency (EACEA). Neither the European Union nor EACEA can be held responsible for them. Project number: 101184255

years of experience in education and awareness raising can contribute catalytically to the fragmentation of stereotypes, discrimination and the creation of an inclusive and equal environment. At the same time, they will have the ability to research and analyse data on intersectional discrimination in sports, recording progress and needs for future actions.

Future research needs

The need for further research continues to exist. The need for a better database in terms of Women's and LGBTQIA+ Participation in sports at National and local Levels. The data collection would be appropriate to have an intersectional character, thereby contributing to the collection of multidisciplinary data such as age, gender, sport-type, SOGIESC etc. In addition, research aimed at the experience of non-binary and transgender athletes', since there is room for better recording of their obstacles they face due to their gender identity.

In addition, the SISTERS project can continue to respond to training programmes for coaches, educators, and sports professionals with the aim of raising awareness and discrimination. In addition, the project could fill the many gaps in the field of education, especially in terms of coaches, thefts and schools on inclusiveness. Special care would be wise to have been for the staff of sports organizations for trans and non-binary athletes, as the greatest knowledge deficiencies are found there.

Finally, the project must focus on the correct handbook Dissemination to organizations and sports clubs. This will help with the gradual awareness raising and possibly an activation of the local community. Through campaigns and videos in social media with regard to gender and LGBTQIA+ equity in sports, visibility will be reinforced and releasing new role models, challenging stereotypes and normalising inclusion in sports culture. At the same time, Sisters partners can enhance their collaboration with local authorities, federations and schools to maximize project Impact. Maintaining a continuous and vibrant dialogue between policymakers, civil society, grassroots and youth actors enables the replication and scaling of effect initiatives to ensure sustainability beyond project duration.

Co-funded by the European Union

Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or the European Education and Culture Executive Agency (EACEA). Neither the European Union nor EACEA can be held responsible for them. Project number: 101184255

8. SISTERS Handbook self-assessment test

The self-assessment test will assist coaches, managers, sports clubs, federations, educational institutions, and community organisations to evaluate the gender LGBTQIA+ equity and inclusion that they promote in their sport activities in line with the suggestions of the Handbook. The self assessment test consists of statements regarding the level of maturity and integration of LGBTQIA+ inclusion measures, divided into specific fields of operation.

Users can apply it as a reflection and improvement tool. The goal is to understand the areas that there is a lack of equity and create a plan for a safer, equity and more inclusive sports environment.

Instructions: Users need to rate the following statements according to the following answers:

- **1 for NO**
- **2 for PARTIALLY**
- **3 for YES**

SISTERS Self-assessment test	
Policy & Structure	
There is an anti-discrimination and inclusion policy that explicitly covers gender and LGBTQIA+ issues.	
You have established a code of conduct with clear reporting mechanisms for discrimination and/or Gender Based Violence.	
The leadership team includes women and LGBTQIA+ representation in decision-making roles.	
Funding or performance evaluation is linked to equity and inclusion outcomes.	

Co-funded by the European Union

Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or the European Education and Culture Executive Agency (EACEA). Neither the European Union nor EACEA can be held responsible for them. Project number: 101184255

Internal policies are often reviewed in order to ensure compliance with national and EU equality frameworks.	
Field score:	
Education	
Coaches and staff have received training on gender and inclusive practices.	
There is a provision of continuous professional development on anti-discrimination and trauma-informed approaches.	
Staff and volunteers are familiar with SOGIESC-related terminology and rights frameworks.	
There is an established collaboration with NGOs and/or experts for training and awareness sessions.	
Field score:	
Services	
The facilities (changing rooms, showers, uniforms) are gender and LGBTQIA+ inclusive and accessible to all.	
You actively encourage participation of women, girls, and LGBTQIA+ individuals in all sports levels.	

Co-funded by the European Union

Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or the European Education and Culture Executive Agency (EACEA). Neither the European Union nor EACEA can be held responsible for them. Project number: 101184255

Services such as psychological support or mentorship programs for marginalized athletes are provided.	
Mixed-gender or inclusive activities/trainings are implemented.	
Childcare or family-friendly options for participants with caregiving duties exist.	
Field score:	
Communication	
Use of gender-neutral language in communication materials.	
Women’s and LGBTQIA+ achievements are equally promoted across your media and events.	
Participation in and/or organisation of campaigns raising awareness about equity in sports.	
Field score:	
Reporting	
Existence of a confidential reporting system for discrimination or harassment incidents.	

Co-funded by the European Union

Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or the European Education and Culture Executive Agency (EACEA). Neither the European Union nor EACEA can be held responsible for them. Project number: 101184255

Feedback from both athletes and parents as well as staff is regularly gathered and used for improvements.	
Publication of yearly inclusion progress reports or summaries.	
Field score:	

Field scoring		
Policy & Structure	10-15	You have a stable policy framework. The Handbook can assist you to further extend the existing framework.
	Below 10	There are low policy initiatives that can increase gender and LGBTQIA+ equity in sports in your framework. Strengthen your policy framework using the Handbook's guidance and best practices.
Education	8-12	The educational curriculum is promoting gender and LGBTQIA+ equity in sports. There are several practices in the Handbook that can help you enhance learning outcomes.

Co-funded by the European Union

Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or the European Education and Culture Executive Agency (EACEA). Neither the European Union nor EACEA can be held responsible for them. Project number: 101184255

	Below 8	There is a need for educational activities that will promote gender and LGBTQIA+. Use the Handbook to start gaining knowledge on gender and LBTQIA+ inclusion in sport and to implement inclusive educational training.
Services	10-15	Provided services are supporting the inclusion of women and LBGTQIA+ athletes. Continue building on current strengths using the Handbook's recommendations.
	Below 10	Services need to evolve and address women and LBGTQIA+ needs. Apply the Handbook's recommendations on how to improve gender and LBGTQIA+ inclusive in these matters.
Communication	6-9	You constantly promote gender and LBGTQIA+ inclusion in your communication activities. Using the Handbooks recommendations will amplify your visibility actions.
	Below 6	Communication strategy is poor and lacks gender and LGBTQIA+ focus. The Handbook can assist you to change and to redesign your communication strategy.

Co-funded by the European Union

Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or the European Education and Culture Executive Agency (EACEA). Neither the European Union nor EACEA can be held responsible for them. Project number: 101184255

Reporting	6-9	You have built a reporting sequence that is supporting women and LGBTQIA+ rights. The handbook can help to further refine your reporting process.
	Below 6	Reporting procedures are weak or nonexciting. Consult the Handbook and apply the recommendations to improve your reporting structures.

The following table has the interpretation of your **Overall scoring**. To find your scoring, sump up the answers in the test. Based on your results you can identify how equity is your work in the field of sports.

Overall Scoring and Interpretation		
Overall Score	**Assessment**	**Meaning**
50–60	Inclusive champion	Gender and LGBTQIA+ equity in policies, training, and culture has a strong presence. Maintain progress and share your good practices.
40–49	Developing inclusivity	Strong foundations exist, but some areas need formalization or consistent implementation.The Handbook can be an assistant for deeper actions.
30–39	Emerging awareness	Inclusion principles are recognised but not yet operationalised.There are recommendations in the

Co-funded by the European Union

Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or the European Education and Culture Executive Agency (EACEA). Neither the European Union nor EACEA can be held responsible for them. Project number: 101184255

		SISTERS Handbook that can assist you to further increase your outcomes.
Below 30	Needs for immediate action	Key mechanisms for safety and equity are missing. Use the SISTERS Handbook's tools, examples and recommendations for improvements.

Co-funded by the European Union

Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or the European Education and Culture Executive Agency (EACEA). Neither the European Union nor EACEA can be held responsible for them. Project number: 101184255

9. References

ACCEPT-LGBTI Cyprus. (2024). *Organisation website and activities.* https://accept.cy/home/

Bosnia and Herzegovina. (2003). *Zakon o ravnopravnosti spolova u Bosni i Hercegovini* [Law on Gender Equality in Bosnia and Herzegovina]. *Official Gazette of Bosnia and Herzegovina*, Nos. 16/03, 102/09, 32/10.

Bosnia and Herzegovina. (2008, with amendments 2009, 2016). *Zakon o sportu Bosne i Hercegovine* [Law on Sports of Bosnia and Herzegovina]. *Official Gazette of Bosnia and Herzegovina*, Nos. 27/08, 102/09, 66/16.

Bosnia and Herzegovina. (2009, with amendments 2016). *Zakon o zabrani diskriminacije* [Law on Prohibition of Discrimination]. *Official Gazette of Bosnia and Herzegovina*, Nos. 59/09, 66/16.

BRAVO BiH. (2025, April 2). *GENDERWISE: An ambitious initiative to promote gender equality and dual careers for young female athletes.* https://bravo-bih.com/current-projects/genderwise/

Bulgarian Ministry of Youth and Sports. (2021). *National strategy for gender equality 2021–2030.* Government of Bulgaria.

CIG. (2023). *Planos nacionais de ação.* Comissão para a Cidadania e a Igualdade de Género. https://www.cig.gov.pt/planos-nacionais-de-acao/

Council of Europe — All In Plus (gender equality in sport factsheet: Cyprus). (2025). *All In Plus: Promoting greater gender equality in sport — Cyprus factsheet.* https://rm.coe.int/all-in-plus-cyprus-05022025/1680b420e9

Council of Europe & European Union. (2025, February 5). *All In Plus: Promoting greater gender equality in sport – Greece.* https://rm.coe.int/all-in-plus-greece-05022025/1680b420ee

Council of Europe Office in Sarajevo. (2024, October 4). *Workshop on initiatives to reduce homophobia and transphobia in sports in Bosnia and Herzegovina. Council of Europe Newsroom.* https://www.coe.int/en/web/sarajevo/-/towards-reducing-discrimination-in-sports-in-bosnia-and-herzegovina

European Commission. (2007). *White paper on sport.* https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:52007DC0391

Co-funded by the European Union

Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or the European Education and Culture Executive Agency (EACEA). Neither the European Union nor EACEA can be held responsible for them. Project number: 101184255

European Commission. (2020). *Gender equality strategy 2020–2025.* https://ec.europa.eu/newsroom/just/items/682425/en

European Commission. (2020). *LGBTIQ equality strategy 2020–2025.* https://commission.europa.eu/document/download/5100c375-87e8-40e3-85b5-1adc5f556d6d_en?filename=lgbtiq_strategy_2020-2025_en.pdf

European Commission. (2022). *Sport and physical activity – Special Eurobarometer report.* KANTAR. https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/2668

European Institute for Gender Equality. (2024). *Gender equality index 2024: Country profile — Cyprus.* https://eige.europa.eu/gender-equality-index/2024/country/CY.EuropeanInstituteforGenderEquality

European Institute for Gender Equality. (2024). *Gender equality index: Cyprus country profile.* https://eige.europa.eu/gender-mainstreaming/countries/cyprus?utm_source=chatgpt.com

European Parliamentary Research Service. (2024, March). *Gender equality in sports.* https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2024/759597/EPRS_ATA(2024)759597_EL.pdf

European Union Agency for Fundamental Rights (FRA). (2019). *A long way to go for LGBTI equality — LGBTI survey country data: Cyprus.* https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/lgbti-survey-country-data_cyprus.pdf.EUR-Lex

Eurostat / European Commission. (2024). *Sport participation statistics and Eurobarometer on sport and physical activity.* https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Sport_participation_-_practicing_sport_and_physical_activity & https://sport.ec.europa.eu/node/282

Government of the Republic of Cyprus. (2024). *National strategy for gender equality 2024–2026.* Ministry / Official publication. https://www.gov.cy/media/sites/21/2024/07/Strategy-Document-and-Action-Plan.pdf

Government of the Republic of Cyprus. (2024). *National strategy for gender equality 2024–2026 (Strategy document and action plan).* Government of Cyprus. https://www.gov.cy/media/sites/21/2024/07/Strategy-Document-and-Action-Plan.pdf?utm_source=chatgpt.com & https://www.gov.cy/en/speeches/speech-by-the-

Co-funded by the European Union

Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or the European Education and Culture Executive Agency (EACEA). Neither the European Union nor EACEA can be held responsible for them. Project number: 101184255

commissioner-for-gender-equality-ms-josie-christodoulou-at-the-press-conference-on-the-implementation-progress-of-the-national-strategy-for-gender-equality-2024-2026/

Greek National Commission for Human Rights. (2023, April). *Reply under CEDAW to the Ministry of Labour.* https://www.nchr.gr/images/English_Site/GYNAIKES/GNCHR_CEDAW_REPLY_TO_MINISTRY_OF_LABOR.pdf

Hellenic Labour Inspectorate. (2016). *Equal treatment and combating discrimination in work and employment.* https://www.hli.gov.gr/ergasiakes-scheseis/nomothesia-ergasiakes-scheseis/prostasia/isi-metachirisi/isi-metacheirisi-kai-katapolemisi-ton-diakriseon-stin-ergasia-kai-tin-apascholisi/

ILGA-Europe. (2023–2024). *Annual review / country reporting on LGBTI rights in Europe.* https://www.ilga-europe.org

ILGA-Europe. (2023–2024). *Country information and LGBTI rights updates: Cyprus.* https://www.ilga-europe.org/report/annual-review-2025/

IPDJ. (2024). *Selo da igualdade de género no desporto.* Instituto Português do Desporto e Juventude. https://ipdj.gov.pt/selo-da-igualdade-de-genero-no-desporto

KMOP, & SPORT GVP Project. (2024). *Insights into gender-based violence: Research findings and data*. https://www.kmop.gr/wp-content/uploads/2024/09/SPORTGVP_Article-2.pdf

Ljubojević, A., Karalić, T., Gerdijan, N., Pantelić-Babić, K., & Pepić, A. (2024). *Gender representation in management and coaching roles in sports: A case study of the Banja Luka Region*. *SportLogia, 20*(1), 38–46. https://doi.org/10.7251/SGIA2402038L

Menzel, T., Braumüller, B., & Hartmann-Tews, I. (2019). *The relevance of sexual orientation and gender identity in sport in Europe: Findings from the Outsport survey.* German Sport University Cologne. https://www.out-sport.eu

National Statistical Institute. (2019). *Gender pay gap in sports and culture in Bulgaria.* NSI.

Paletta, D., & ILGA. (2024, July). *Trans, gender-diverse, and intersex inclusion in sports is a human right*. ILGA World. https://ilga.org/news/trans-gender-diverse-intersex-inclusion-in-sports-human-right/

Co-funded by the European Union

Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or the European Education and Culture Executive Agency (EACEA). Neither the European Union nor EACEA can be held responsible for them. Project number: 101184255

Papanikolaou, N. (2021, June 11). *Gay in Greek football: The word nobody wants to hear. Reporters United*. https://www.reportersunited.gr/5553/gkei-sto-elliniko-podosfairo-i-lexi-poy-den-thelei-kaneis-na-akoysei/

Papanikolaou, N. (2021, July 7). *The hate that dares not speak its name – Why it's so hard to talk about homophobia in Greek football. Reporters United.* https://www.reportersunited.gr/en/5864/homophobia-in-greek-football-teams/

Psaropoulou, S. (2025, April 2). *European gender equality index: Where does Greece rank this year? WHEN*. https://when.org.gr/eyropaikos-deiktis-isotitas-ton-fylon-se-poia-thesi-vrisketai-fetos-i-ellada/

Saleiro, S., & CIG. (2022, May). *Estudo nacional sobre as necessidades das pessoas LGBTI e sobre a discriminação em razão da orientação sexual, identidade e expressão de género e características sexuais*. Comissão para a Cidadania e a Igualdade de Género. https://www.cig.gov.pt/2022/05/publicado-o-estudo-nacional-sobre-as-necessidades-das-pessoas-lgbti-e-sobre-a-discriminacao-em-razao-da-orientacao-sexual-identidade-de-genero-e-caracteristicas-sexuais/

Smith, H. (2021, January 20). *Olympic gold winner's sexual abuse case is a turning point for Greece. The Guardian*. https://www.theguardian.com/world/2021/jan/20/olympic-gold-winners-sexual-abuse-case-is-a-turning-point-for-greece

Sotiropoulos, V. (2022, May 25). *LGBTQI rights in Greece. Heinrich Böll Stiftung*. https://gr.boell.org/el/2022/05/25/ta-loatki-dikaiomata-stin-ellada

Tennery, A. (2024, July 25). *Pioneer Billie Jean King hails extraordinary progress in women's sport. Reuters*. https://www.reuters.com/sports/olympics/pioneer-billie-jean-king-hails-extraordinary-progress-womens-sport-2024-07-25/

UEFA. (2025, April 2). *UEFA: Our time, our turn: Bosnia and Herzegovina launch women's football strategy. UEFA News*. https://www.uefa.com/news-media/news/0293-1c50ef723fa6-5b4fefc583f2-1000--our-time-our-turn-bosnia-and-herzegovina-launch-women-s-fo/

UNESCO. (2024). *Sport and gender equality game plan: Guidelines for gender-transformative sport policies and programmes*. UNESCO. https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000390527

Co-funded by the European Union

Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or the European Education and Culture Executive Agency (EACEA). Neither the European Union nor EACEA can be held responsible for them. Project number: 101184255

U.S. Department of State. (2023). *Country reports on human rights practices: Cyprus (Sections on discrimination and LGBTI rights).* https://www.state.gov/reports/2024-country-reports-on-human-rights-practices/cyprus

Vaitsopoulou, A. (2022, August 29). *Queer sports: Athenian Centaurus and PeaceOX Milan demonstrate how LGBTQ teams triumph. Popaganda.* https://popaganda.gr/stories/queer-sports-oi-athenian-centaurus-kai-oi-peacox-milan-deichnoyn-pos-oi-loatki-omades-thriamveyoyn/

Women4Sport. (2025, April 2). *Women4Sport: About the project.* https://women4sport.eu/about/

World Health Organization / EU Sport Factsheets. (2018–2022). *Physical activity / sport participation factsheets (EU).* WHO Regional Office for Europe. https://sport.ec.europa.eu/sites/default/files/physical-activity-factsheet_who-eu-201811_en.pdf

World Health Organization. (2024). *Country physical activity factsheet: Cyprus (2024).* WHO Regional Office for Europe. https://cdn.who.int/media/docs/librariesprovider2/country-profiles/physical-activity/2024-country-profiles/physical-activity-2024-cyp.pdf?download=true&sfvrsn=30792b9a_7&utm_

Co-funded by the European Union

Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or the European Education and Culture Executive Agency (EACEA). Neither the European Union nor EACEA can be held responsible for them. Project number: 101184255

FoStering gender & LGBTQIA+ equity In Sports through an inTERSectional approach

Priručnik dobrih praksi, naučenih lekcija, smjernica

Radni paket 2 – Isporuka 2.2
Koordinira Symplexis

Sadržaj

Sažetak

Sažetak 3

1. Uvod 3

Priručnik 3

SISTERS Projekat 4

Metodologija 5

2. Razumijevanje rodne i LGBTQIA+ diskriminacije u sportu 6

Intersekcionalni izazovi u sportu 6

Uobičajeni oblici diskriminacije I pristrasnosti 8

Nationalne politike i pravni okviri koji se bave diskriminacijom 10

3. Dobre prakse za promovisanje inkluzije 14

Primjeri uspješnih inicijativa iz različitih zemalja 14

Ključni faktori uspjeha i prenosivosti 25

Alati I resursi za sportske organizacije 27

4. Smjernice za trenere, sportske menadžere I edukatore 28

Kreiranje rodno osjetljivih i inkluzivnih okruženja 28

Strategije za suzbijanje diskriminacije u sportskim okruženjima 29

Uključivanje mladih sportista i porodica u napore za izgradnju inkluzivnosti 30

5. Preporuke za politike 31

Preporuke za politike na nacionalnom i lokalnom nivou 31

Strategije za integrisanje rode I LGBTQIA+ ravnopravnosti u upravljanje sportom 33

6. Praktični alati i resursi 34

Preporuke za inkluzivne sportske programe 34

Smjernice i alati za suzbijanje fenomena diskriminacije i nasilja zasnovanog na rodu i SOGIESC-u 35

Programi i inicijative koje su uspješno integrisale politike I smjernice u svoju suštinu 36

Naučene lekcije 37

7. Zaključak 38

Sažetak ključnih saznanja 38

Potrebe za buduća istraživanja 39

8. Test samoprocjene SISTERS priručnika 40

Co-funded by the European Union

Financirano sredstvima Europske unije. Izneseni stavovi i mišljenja su stavovi i mišljenja autora i ne moraju se podudarati sa stavovima i mišljenjima Europske unije ili Europske izvršne agencije za obrazovanje i kulturu (EACEA). Ni Europska unija ni EACEA ne mogu se smatrati odgovornima za njih. Broj projekta: 101184255

Napomena: Jezik koji se koristi u ovom dokumentu je rodno neutralan i odnosi se podjednako na muški, ženski i sve ostale rodove. Svi pojmovi su korišteni u inkluzivnom smislu, sa ciljem poštovanja različitosti i jednakosti. Tamo gdje je gramatički korišten samo jedan rod, to treba shvatiti kao stilsku odluku radi efikasnosti, a ne kao isključivanje bilo kojeg roda. Sadržaj dokumenta se odnosi na sve pojedince i grupe bez diskriminacije po osnovu roda.

Sažetak

Sljedeći Priručnik je rezultat projekta SISTERS. Priručnik koristi kombinovane metodologije kao što su desk istraživanje, intervjui i fokus grupe u partnerskim zemljama. Sadržaj istražuje intersekcionalnu diskriminaciju prema ženama i LGBTQIA+ sportistima, kao i stereotipe koji postoje na osnovu roda. Sistemske prepreke u oblastima liderstva, vidljivosti i finansiranja dodatno se pojačavaju rodno zasnovanim nasiljem i SOGIESC-diskriminacijom koju doživljavaju žene i LGBTQIA+ osobe, stvarajući okruženje sa ograničenim mogućnostima. Ove SOGIESC-diskriminacije prisutne su i na institucionalnom nivou, budući da institucionalni nedostaci poput slabe provedbe antidiskriminacijskih zakona, nedovoljne obuke trenera i ograničenih mehanizama prijavljivanja održavaju ove probleme, naglašavajući potrebu za trauma-informisanim, zajednicom vođenim i edukativnim intervencijama kako bi se osporile norme i poticala inkluzija.

Priručnik također uključuje efikasne dobre prakse koje su provedene u partnerskim zemljama i dijele principe sigurnih prostora, liderstva koje predvode sami sportisti te saradnje unutar zajednice. Osim toga, navedeno je nekoliko preporuka koje se fokusiraju na unapređenje vidljivosti, međusektorskih partnerstava i pristupa zasnovanih na edukaciji. Istovremeno, data su i određena uputstva za trenere i pojedince uključene u sport koja će pomoći u povećanju učešća žena i LGBTQIA+ osoba u sportu, ali i u boljem oblikovanju politika koje se tiču ovih grupa. Politike poput kreiranja nacionalnih strategija za inkluziju, uvođenja obaveznih antidiskriminacijskih kodeksa u svim sportskim federacijama, povezivanja finansiranja sa rezultatima u oblasti ravnopravnosti te razvoja rodno neutralnih prostorija, predstavljaju male korake koji će imati neposredan utjecaj na pristup sportu za žene i LGBTQIA+ osobe.

Co-funded by the European Union

Financirano sredstvima Europske unije. Izneseni stavovi i mišljenja su stavovi i mišljenja autora i ne moraju se podudarati sa stavovima i mišljenjima Europske unije ili Europske izvršne agencije za obrazovanje i kulturu (EACEA). Ni Europska unija ni EACEA ne mogu se smatrati odgovornima za njih. Broj projekta: 101184255

1. Uvod

Priručnik

Priručnik dobrih praksi, naučenih lekcija i smjernica predstavlja edukativni materijal čiji je cilj unaprijediti razumijevanje rodnih i LGBTQIA+ pitanja u sportu. Priručnik će pružiti:

- Međunarodni i lokalni pregled stanja i trendova u vezi s nejednakim pristupom sportu za žene i LGBTQIA+ zajednicu kroz intersekcionalnu perspektivu.
- Smjernice i praktične alate o tome kako se suočiti s ovom pojavom kroz konkretne aktivnosti.

Priručnik će sažeti intervju-e i ideje prikupljene na lokalnom nivou, dobre prakse te smjernice za trenere, menadžere sportskih klubova, edukatore i porodice na teme rodne i SOGIESC-diskriminacije i pristrasnosti u sportu kroz intersekcionalni pristup. Ovaj rezultat pruža realnu sliku glavnih izazova prisutnih u različitim sportskim disciplinama, uz smjernice i praktične alate za suzbijanje diskriminacije i nasilja u sportu zasnovanih na rodu i SOGIESC-u (seksualna orijentacija, rodni identitet i izraz, te spolne karakteristike).

Ukratko, priručnik će istaknuti glavne potrebe i predstaviti neke uspješne inicijative koje su nastojale odgovoriti na prethodno navedene izazove. Priručnik će također omogućiti partnerima da identificiraju one sportske discipline koje se najviše suočavaju s negativnim pojavama, te da ih odaberu kako bi se djelovanje projekta (posebno lokalni turniri) usmjerilo na sportove u kojima je rodna i LGBTQIA+ ravnopravnost posebno izazovna. Priručnik će biti slobodno dostupan na web-stranici projekta.

SISTERS Projekat

SISTERS ima za cilj unaprijediti punu uključenost žena i LGBTQIA+ zajednice u sport kroz unapređenje ravnopravnosti primjenom intersekcionalnog pristupa. U kontekstu ovog projekta, koncept „žene“ razumijeva se kroz nebinarni pristup rodnom identitetu i stoga se odnosi na svaku osobu koja se identifikuje kao žena. Zahvaljujući intersekcionalnom pristupu, SISTERS će razmatrati međudjelovanje različitih identitetskih atributa, uključujući SOGIESC – seksualnu orijentaciju, rodni identitet, rodni izraz i spolne karakteristike – te nacionalno porijeklo,

Co-funded by the European Union

Financirano sredstvima Europske unije. Izneseni stavovi i mišljenja su stavovi i mišljenja autora i ne moraju se podudarati sa stavovima i mišljenjima Europske unije ili Europske izvršne agencije za obrazovanje i kulturu (EACEA). Ni Europska unija ni EACEA ne mogu se smatrati odgovornima za njih. Broj projekta: 101184255

migrantski status, kulturnu i socioekonomsku pozadinu, sposobnost i/ili invaliditet, religiju itd., koji oblikuju jedinstveno iskustvo pojedinačnih žena i članova LGBTQIA+ zajednice u njihovim prilikama ili nedostatku prilika da se bave sportom u okruženju bez diskriminacije i nasilja. Projekat je osmišljen da:

- Razumije trendove, činjenice i razloge koji stoje iza nejednakog pristupa sportu za žene i LGBTQIA+ zajednicu kroz intersekcionalnu perspektivu.

- Jača kapacitete sportskih organizacija na lokalnom nivou, trenera i sportista primjenom rodno osjetljivih i intersekcionalno informisanih metoda kako bi se (1) unaprijedila ravnopravnost u sportu i (2) suzbili slučajevi diskriminacije i nasilja zasnovani na rodu i SOGIESC-u.

- Podiže svijest među sportskim profesionalcima, sportistima, organizacijama i širim društvom o štetnim efektima preklapajućih oblika diskriminacije i nasilja na punu participaciju žena i LGBTQIA+ zajednice u sportu.

Šest evropskih organizacija provodit će 30-mjesečni plan rada podijeljen u četiri dijela: (1) aktivnosti istraživanja i analize radi razumijevanja iskustava žena i LGBTQIA+ zajednice u sportskom okruženju i prikupljanja dobrih praksi za ravnopravan pristup sportu; (2) organizacija programa obuke za sportske profesionalce i mlade sportiste; (3) inovativni sportski turniri; (4) uključivanje donosioca odluka i relevantnih aktera radi održivosti rezultata projekta.

Metodologija

Metodološki pristup usvojen za potrebe istraživačkih aktivnosti Priručnika na lokalnom/nacionalnom nivou predviđen je kroz tri glavna sredstva:

a) desk istraživanje;

b) identifikaciju dobrih praksi;

c) terensko istraživanje, koje je uključivalo intervjue i fokus grupe sa relevantnim akterima.

Co-funded by the European Union

Financirano sredstvima Europske unije. Izneseni stavovi i mišljenja su stavovi i mišljenja autora i ne moraju se podudarati sa stavovima i mišljenjima Europske unije ili Europske izvršne agencije za obrazovanje i kulturu (EACEA). Ni Europska unija ni EACEA ne mogu se smatrati odgovornima za njih. Broj projekta: 101184255

Desk istraživanje imalo je za cilj pružiti konzorciju dublje razumijevanje i uvid u trenutnu situaciju i politike u kontekstu partnerskih zemalja, posebno u pogledu uslova koji se odnose na rodnu i LGBTQIA+ ravnopravnost u sportu. Desk istraživanje provedeno je u dvije faze:

Prvo, izvršen je pregled akademske literature, politika i zakonskih okvira kako bi se razumjela trenutna situacija u zemljama. Izvori su uključivali: članke, istraživanja i izvještaje koje su proveli državni organi i organizacije civilnog društva, kao i EU podatke. Drugo, proveden je pregled stanja u vezi sa SOGIESC-diskriminacijom u sportu, nakon čega je uslijedila identifikacija ključnih izazova i prepreka. Pored toga, provedeno je istraživanje postojećih dobrih praksi koje potiču SOGIESC inkluziju u sportu. Ovo nam pomaže da identifikujemo postojeće modele koji se mogu replicirati na način koji potiče inkluzivno okruženje i može dovesti do daljih intervencija koje unapređuju inkluziju i pristupačnost u sportu.

Nalazi desk istraživanja i dobrih praksi dodatno su obogaćeni primarnim istraživanjem provedenim putem fokus grupa i intervjua sa akterima, mladima, obrazovnim radnicima, profesionalcima koji rade u oblasti sporta i roditeljima.

Konkretno:

- provedena su 92 intervjua radi razumijevanja uslova koji su prisutni u sportskom okruženju partnerskih zemalja, praćena sa

- 18 fokus grupa koje su ukupno uključile 136 učesnika različitih pozadina, uključujući žene i LGBTQIA+ osobe, koje su diskutovale i podijelile svoje viđenje situacije.

Kombinacija kvalitativnih i kvantitativnih metoda, kao i raznolikost ciljnih grupa, omogućile su detaljniju procjenu situacije i pružile vrijedne informacije za predstojeće aktivnosti projekta. Na ovaj način proizvedene su konkretne preporuke koje mogu doprinijeti postizanju rodne i LGBTQIA+ ravnopravnosti i suzbijanju diskriminacije zasnovane na SOGIESC-u u sportu.

2. Razumijevanje rodne i LGBTQIA+ diskriminacije u sportu

Intersekcionalni izazovi u sportu

Danas sport nije samo spektakl koji javnost prati radi zabave. Naprotiv, sport zagovara vrijednosti poput timskog rada, fer takmičenja, solidarnosti, kao i edukativnu dimenziju za javnost. Osim toga, sport nastoji promovisati ravnopravnost i suzbiti diskriminaciju u različitim područjima,

Co-funded by the European Union

Financirano sredstvima Europske unije. Izneseni stavovi i mišljenja su stavovi i mišljenja autora i ne moraju se podudarati sa stavovima i mišljenjima Europske unije ili Europske izvršne agencije za obrazovanje i kulturu (EACEA). Ni Europska unija ni EACEA ne mogu se smatrati odgovornima za njih. Broj projekta: 101184255

kako društvenim tako i sportskim. Uprkos uloženim naporima, i dalje postoji niz prepreka i izazova koje je potrebno prevazići u sportu, posebno u pogledu rodne i LGBTQIA+ ravnopravnosti. I desk i primarno istraživanje ukazali su na izazove s kojima se žene i LGBTQIA+ osobe često suočavaju kada pokušavaju biti aktivne u sportu ili mu pristupiti.

Izazovi su često duboko ukorijenjeni u rodnim i SOGIESC stereotipima. Čak i danas sportovi su podijeljeni prema rodnim linijama. Kako je jedan sagovornik naveo, uobičajeno je da treneri i nastavnici dijele djecu u sportskim aktivnostima na osnovu njihovog roda: „fudbal je za dječake, odbojka za djevojčice". Kršenje ovih normi često se smatra neprihvatljivim. Cisrodni heteroseksualni muškarci često se vide kao „idealni sportisti", što je stvorilo nerealne standarde za žene i LGBTQIA+ sportiste, obeshrabrujući ih da se bave sportom, naročito borilačkim sportovima koji se posmatraju kao inherentno „muški". Ove stereotipe dodatno pojačavaju roditelji ili okruženje koje strahuje za sigurnost ženskosti u sportovima kojima dominiraju muškarci (SportsGVP, 2025). Stoga porodice mogu podržati ili ograničiti učešće sportista koji nisu muškarci, u zavisnosti od njihove pozadine. Slični stereotipi postoje i za LGBTQIA+ zajednicu, gdje se LGBTQIA+ osobe smatraju „previše osjetljivim" ili „nedovoljno takmičarski nastrojenim" da bi bile dio sporta, dok se trans sportisti isključuju pod izgovorom „nepoštene prednosti" (trans žene) ili „slabosti" (trans muškarci).

Stereotipi i prepreke koje oni stvaraju ozbiljno utiču na zastupljenost žena i LGBTQIA+ osoba u rukovodećim ulogama u klubovima, federacijama i nacionalnim komitetima. Ove pozicije uglavnom zauzimaju cis muškarci, što čini napredovanje drugih rodova na pozicije moći izuzetno teškim. Konkretno u Italiji, istraživanje je otkrilo trajnu nedovoljnu zastupljenost žena u sportskom liderstvu, čak i nakon što su 2011. uvedene kvote za javne upravne odbore, s ograničenim efektom na sportske strukture (Varriale, L., & Mazzeo, F., 2019). Dominacija muškaraca prisutna je i na pozicijama trenera, gdje žene imaju vrlo malo mogućnosti da djeluju kao glavne trenerice, dok je za LGBTQIA+ osobe situacija još teža zbog predrasuda i stereotipa.

LGBTQIA+ zajednica suočava se sa stalnim neprijateljstvom i isključenjem kada je riječ o njihovom učešću u sportu. Istovremeno, homofobični i transfobični narativi su stalno prisutni. Ova situacija vodi ka isključenju kroz SOGIESC-diskriminaciju i nedostatak sigurnih prostora za žene i LGBTQA+ osobe. Dalji znak isključenosti predstavlja česta upotreba pogrdnog ili diskriminatornog jezika. Većina osoba koje su učestvovale u istraživanju navela je da su lično čule takav govor, a većina se osjećala povrijeđeno ili diskriminisano. Kao posljedica toga nastaje stigma i nevidljivost tema seksualne orijentacije, jer niko ne želi riskirati da se izloži i mnogi ostaju

Co-funded by the European Union

Financirano sredstvima Europske unije. Izneseni stavovi i mišljenja su stavovi i mišljenja autora i ne moraju se podudarati sa stavovima i mišljenjima Europske unije ili Europske izvršne agencije za obrazovanje i kulturu (EACEA). Ni Europska unija ni EACEA ne mogu se smatrati odgovornima za njih. Broj projekta: 101184255

skriveni iz straha. Kako je istaknuto u intervjuima, mnogi LGBTQIA+ sportisti, zbog stigmatizacije, izbjegavaju pojedine sportove jer se u njima ne osjećaju sigurnima.

Još jedan izazov s kojim se žene i LGBTQIA+ sportisti suočavaju jeste vrlo malo ili nimalo medijskog izvještavanja (L. Tsene, 2025). Ograničena vidljivost sportistkinja u medijima često je praćena slabom institucionalnom podrškom mjerama rodne ravnopravnosti. Nedostatak vidljivosti u svim partnerskim zemljama povezan je s nedostatkom ili smanjenim brojem uzora, budući da zbog nedostatka medijske pažnje žene i LGBTQIA+ sportisti teško mogu postati uzori na način na koji to mogu muškarci, koji zauzimaju većinu medijskog prostora. Nedostatak vidljivosti ograničava njihove mogućnosti profesionalnog razvoja, kao i pristup sponzorstvima i finansiranju. Posebno je teško obezbijediti finansijska sredstva i resurse za ženske i LGBTQIA+ timove. Minimalan pristup resursima i niska medijska vidljivost stvaraju začarani krug s brojnim preprekama za učešće i profesionalni razvoj u sportu, dodatno produbljujući rodnu i LGBTQIA+ nejednakost u sportu.

Dodatno, institucionalna inertnost i nedostaci u politikama otežavaju učešće žena i LGBTQIA+ osoba u sportu, jer je njihov okvir zaštite nedovoljan. Federacije i sportski klubovi često ne daju prioritet rodnoj inkluziji u svojim aktivnostima, što umjesto suzbijanja izazova — zapravo doprinosi njihovom povećanju. Istraživanje je otkrilo nedostatak obrazovanja i obuke trenera, osoblja, nastavnika i donosilaca odluka u sportu, što dodatno produbljuje nejednakosti. Nadalje, u većini zemalja ne postoje službeni, jasni antidiskriminacijski ili mehanizmi prijavljivanja za LGBTQIA+ sportiste, posebno transrodne i nebinarne učesnike, kako bi mogli prijaviti diskriminaciju s kojom se suočavaju, ostavljajući ih nezaštićenima uslijed izazova koji dovode do vršnjačkog nasilja, rodno zasnovanog nasilja ili uznemiravanja. Institucionalni otpor promjenama u partnerskim zemljama odražava šire društveno oklijevanje koje postoji u pitanjima rodne i LGBTQIA+ ravnopravnosti.

Uobičajeni oblici diskriminacije i pristrasnosti

Ravnopravnost u sportu nešto je što bi trebalo biti zagarantovano za sve članove društva. Ipak, uprkos postojećim pravnim okvirima i rastućoj svijesti, diskriminacija zasnovana na rodu i seksualnoj orijentaciji i dalje ograničava mogućnosti i narušava sigurnost sportista širom Evrope. Istraživanje je utvrdilo da su izazovi u sportu za žene i LGBTQIA+ osobe brojni i prisutni u različitim sektorima. Analiza izazova s kojima se suočavaju žene i LGBTQIA+ pojedinci u sportu ukazuje na hitnu potrebu za promjenama. U Evropskom indeksu rodne ravnopravnosti za 2024. godinu,

Co-funded by the European Union

Financirano sredstvima Europske unije. Izneseni stavovi i mišljenja su stavovi i mišljenja autora i ne moraju se podudarati sa stavovima i mišljenjima Europske unije ili Europske izvršne agencije za obrazovanje i kulturu (EACEA). Ni Europska unija ni EACEA ne mogu se smatrati odgovornima za njih. Broj projekta: 101184255

mnoge partnerske zemlje rangiraju nisko, pri čemu je Grčka na 25. mjestu među 27 zemalja EU. Ovo predstavlja jedno mjesto niže u odnosu na prethodnu godinu, iako je Grčka uvela određene promjene, one nisu bile dovoljne (S. Psaropoulou, 2025). Uprkos naporima koji se ulažu — uglavnom vezanim za usklađivanje s evropskim direktivama — muškost nastavlja biti dominantan faktor u sportu, kako u samoj praksi sporta, tako i u najvišim tijelima za donošenje odluka i ključnim administrativnim pozicijama.

Nedovoljna zastupljenost u rukovodstvu i procesima odlučivanja jedan je od glavnih izazova identifikovanih kroz istraživanje u svim partnerskim zemljama. Žene i LGBTQIA+ pojedinci posebno su nedovoljno zastupljeni na visokim pozicijama u federacijama, trenerskim i izvršnim ulogama koje mogu utjecati na sportsko polje. Različita istraživanja, poput studije malog obima koju je proveo Univerzitet u Banja Luci o rodnoj (ne)ravnopravnosti u ulogama odlučivanja u sportu, potvrđuju nedovoljnu zastupljenost i identifikuju kulturne i strukturalne prepreke (Ljubojević et al., 2024). Muška dominacija u sportu je neporeciva i prisutna je u svim zemljama. Ona odražava duboko ukorijenjene kulturne percepcije sporta kao „muškog“ polja, gdje se doprinos žena potcjenjuje uprkos njihovim historijskim uspjesima u disciplinama poput gimnastike, odbojke i atletike. Muška dominacija u sportskom upravljanju održava stereotipe te stvara sistemsku nevidljivost i strah od diskriminacije, što posebno pogađa LGBTQIA+ sportiste.

Njihova nedovoljna zastupljenost dodatno je pojačana odsustvom otvorenih uzora u profesionalnom sportu, što podstiče tišinu i obeshrabruje učešće na rekreativnom i takmičarskom nivou. Žene i LGBTQIA+ sportisti često su tretirani kao nevidljivi u medijima, što dovodi do nedostatka priznanja za njihove uspjehe. Ograničena vidljivost i prepoznavanje od strane medija i relevantnih sportskih tijela otežava ženama i LGBTQIA+ osobama učestvovanje u sportu (L. Tsene, 2025). Što se tiče LGBTQIA+ sportista, u mnogim zemljama teško je pronaći eksplicitne podatke i statistike. Nesumnjivo, odsustvo takvih podataka ukazuje na trajni nedostatak otvorenosti i angažmana u vezi s ovim pitanjem, što i dalje karakteriše današnji sportski sektor (IGLYO, 2022).

Cjelokupna situacija stvara nesigurno okruženje u kojem su uznemiravanje i zlostavljanje postali česta pojava. Utjecaj SOGIESC-diskriminacije može se uočiti na različitim nivoima sportskog sistema za žene i LGBTQIA+ sportiste. Jedan od najznačajnijih slučajeva koji je osvijetlio stvarnost s kojom se suočavaju mnoge žene u sportu jeste slučaj olimpijske šampionke Sofije Bekatorou, koja je 2021. otkrila da je u prošlosti bila seksualno zlostavljana od strane visokog sportskog zvaničnika. Ovo nije bio izolovan slučaj, jer su se tokom posljednjih godina sportisti iz

Co-funded by
the European Union

Financirano sredstvima Europske unije. Izneseni stavovi i mišljenja su stavovi i mišljenja autora i ne moraju se podudarati sa stavovima i mišljenjima Europske unije ili Europske izvršne agencije za obrazovanje i kulturu (EACEA). Ni Europska unija ni EACEA ne mogu se smatrati odgovornima za njih. Broj projekta: 101184255

različitih disciplina, jedan po jedan, sada uz podršku javnosti, oglašavali sličnim tvrdnjama o zlostavljanju, pokazujući rodnu diskriminaciju s kojom se suočavaju tokom svoje karijere (H. Smith, 2021). Slični slučajevi javljaju se i kod LGBTQIA+ pojedinaca. Mnogi LGBTQIA+ sportisti i osoblje prijavljuju zabrinutost zbog sigurnosti, diskriminacije ili isključenosti u sportskim okruženjima (ILGA-Europe, 2025).

Dodatno, diskriminacija proizlazi iz kulture koja okružuje sport, što ga čini pretežno muškom djelatnošću — kako među navijačima, tako i među sportistima i administratorima. Ova perspektiva često stvara stereotipe, npr. da žene nisu dobre sportistkinje ili da LGBTQIA+ osobe nisu dovoljno „izdržljive“ da se nose sa zahtjevima i pritiscima sporta. Osim toga, reprodukcija seksističkih stereotipa te transfobnih i homofobnih narativa od strane sportista i aktera (posebno u fudbalu), kao i od strane medija, čest je faktor koji obeshrabruje ljude da se uključe u sport (N. Papanikolaou, 2021).

Diskriminacija je dodatno pojačana intersekcionalnošću određenih društvenih grupa. Intersekcionalne prepreke nesrazmjerno pogađaju Romkinje, osobe s invaliditetom i pojedince iz ruralnih područja. Ove grupe često se suočavaju sa složenom diskriminacijom zbog socioekonomskog isključenja, ograničenog pristupa sportskim objektima i raširenih rodnih stereotipa koji ograničavaju mogućnosti učešća i smatraju ih nesposobnim da učestvuju u sportu. Pored toga, žene se suočavaju s nejednakostima u finansiranju, karijeri i podršci tokom trudnoće. U mnogim slučajevima, sportistkinje se pitaju planiraju li imati djecu, što predstavlja direktnu diskriminaciju zasnovanu na rodu. Za LGBTQIA+ osobe, stvarnosti diskriminacije i isključenosti — posebno za trans i interseks osobe, te one koje doživljavaju nasilje ili neprijateljstvo u takmičarskim kontekstima — čest su fenomen koji ih cilja na osnovu njihovog izgleda ili roda (ILGA-World, 2024).

Diskriminacija je rasprostranjena i često proizlazi iz trajnih strukturalnih prepreka, kao što su stereotipi, ograničeni resursi i neujednačena primjena inkluzivnih pravila. Nekoliko zemalja preduzelo je određene mjere kako bi se normalizirali zakoni o rodnoj i LGBTQIA+ ravnopravnosti i antidiskriminacijskoj zaštiti, ali provođenje je nedosljedno. Nedostatak obuke i svijesti o rodnoj i LGBTQIA+ ravnopravnosti među sportskim institucijama, trenerima i drugim uključenim akterima stvara situaciju koja dodatno učvršćuje diskriminaciju.

Nationalne politike i pravni okviri koji se bave diskriminacijom

Co-funded by the European Union

Financirano sredstvima Europske unije. Izneseni stavovi i mišljenja su stavovi i mišljenja autora i ne moraju se podudarati sa stavovima i mišljenjima Europske unije ili Europske izvršne agencije za obrazovanje i kulturu (EACEA). Ni Europska unija ni EACEA ne mogu se smatrati odgovornima za njih. Broj projekta: 101184255

U posljednjim godinama ostvareni su različiti napori ka suzbijanju diskriminacije zasnovane na SOGIESC-u i unapređenju rodne i LGBTQIA+ ravnopravnosti u nekoliko evropskih zemalja. Neke zemlje provele su sveobuhvatne reforme kako bi se suprotstavile diskriminaciji i kršenju prava koje žene i LGBTQIA+ osobe često doživljavaju, kako institucionalno tako i društveno. U priručniku su navedene neke od zakonodavnih promjena koje su se dogodile u partnerskim zemljama u proteklim godinama. Ovo će pomoći korisnicima priručnika da razumiju zakonodavni okvir koji je prisutan u određenim zemljama i da ga uporede s vlastitim, s ciljem jačanja postojećeg okvira zaštite i unapređenja rodne i LGBTQIA+ ravnopravnosti.

Bosna i Hercegovina je uspostavila nekoliko pravnih instrumenata usmjerenih na suzbijanje diskriminacije i osiguravanje jednakih mogućnosti. Ustav Bosne i Hercegovine, kroz član II, garantira uživanje prava i sloboda bez diskriminacije po bilo kojoj osnovi, čime postavlja najviši nivo opredijeljenosti za ravnopravnost. Na ovom temelju izgrađen je Zakon o zabrani diskriminacije (2009, izmijenjen 2016) (Bosna i Hercegovina, 2009/2016), koji zabranjuje diskriminaciju po širokom spektru osnova, eksplicitno uključujući spol, seksualnu orijentaciju, rodni identitet i spolne karakteristike. Zakon se primjenjuje na sve javne i privatne sfere i izričito obuhvata oblasti poput obrazovanja, nauke i sporta, kao i pristup dobrima, uslugama i javnim mjestima. Slično tome, Zakon o ravnopravnosti spolova (Bosna i Hercegovina, 2003) garantira jednake mogućnosti i jednak tretman za sve rodove u javnom i privatnom životu. Zakon posebno prepoznaje pravo na ravnopravno učešće u sportu, zabranjujući diskriminaciju zasnovanu na spolu i dodatno proširujući zaštitu na osnovu seksualne orijentacije.

Pored ovih općih okvira, državni Zakon o sportu Bosne i Hercegovine (Bosna i Hercegovina, 2008/2009/2016) također sadrži izričite odredbe o ravnopravnosti. Zakon propisuje da se pristup sportu mora omogućiti bez diskriminacije na osnovu spola, roda, seksualne orijentacije ili rodnog identiteta, te ističe ravnopravno učešće muškaraca i žena kao jedan od svojih ključnih principa. On jača zabranu diskriminacije u skladu sa širim antidiskriminacijskim i rodno-ravnopravnim zakonodavstvom, čime ove standarde posebno ugrađuje unutar sportskog sektora. Zajedno posmatrano, ovi instrumenti pružaju relativno čvrst normativni okvir za zaštitu LGBTQIA+

Co-funded by the European Union

Financirano sredstvima Europske unije. Izneseni stavovi i mišljenja su stavovi i mišljenja autora i ne moraju se podudarati sa stavovima i mišljenjima Europske unije ili Europske izvršne agencije za obrazovanje i kulturu (EACEA). Ni Europska unija ni EACEA ne mogu se smatrati odgovornima za njih. Broj projekta: 101184255

osoba i unapređenje rodne ravnopravnosti u sportu. Međutim, uprkos njihovom postojanju, implementacija ostaje nedosljedna.

Bugarska je u posljednjim godinama u svoj zakonodavni sistem uvela nekoliko zakona koji imaju za cilj suzbijanje diskriminacije. Najznačajniji među njima je Zakon o zaštiti od diskriminacije, koji zabranjuje diskriminaciju na osnovu spola, seksualne orijentacije i drugih faktora. Iako je sveobuhvatan, njegova primjena u sportu ostaje slaba, a vrlo malo slučajeva se formalno prijavljuje ili rješava u ovom sektoru. Zakon o ravnopravnosti žena i muškaraca iz 2016. godine predstavlja još jednu inicijativu koja promoviše aktivnosti rodne ravnopravnosti pod vodstvom države. Međutim, zakon se prvenstveno provodi u oblasti obrazovanja i zapošljavanja, dok su ciljane mjere u sportskom upravljanju ili praksi ograničene. Konačno, Ustav Bugarske potvrđuje jednako postupanje pred zakonom. U praksi, ova široka zaštita nije prevedena u sektorske politike, ostavljajući sportske federacije bez konkretnih smjernica za LGBTQIA+ inkluziju. Uprkos ovim okvirima, primjena u sportskom sektoru ostaje slaba. Sport-specifične smjernice o rodnoj i LGBTQIA+ inkluziji nedostaju, a inicijative često zavise od projekata finansiranih iz EU, a ne od održivih nacionalnih politika.

Na nivou nacionalnih politika, Kipar je usvojio strateške okvire za rodnu ravnopravnost i počeo integrisati ciljeve rodne jednakosti u šire političke instrumente. Nacionalna strategija za rodnu ravnopravnost i pripadajući akcioni planovi predstavljaju formalnu političku osnovu za rješavanje rodnih nejednakosti u različitim sektorima, uključujući sport, te pozivaju na konkretne aktivnosti u pogledu zastupljenosti, pristupa i sigurnosti (Strateški dokument i akcioni plan, 2023).

Pravne zaštite protiv diskriminacije na osnovu spola i seksualne orijentacije postoje na Kipru kroz opći antidiskriminacijski zakon i povezano zakonodavstvo; u posljednjim godinama vlada i ministarstva kreću se prema razvijanju ciljanijih mjera i smjernica za LGBTQIA+ inkluziju. Međutim, regulatorni okviri koji su specifični za sport (npr. eksplicitna antidiskriminacijska pravila, mehanizmi prijavljivanja/žalbi unutar federacija i klubova) još uvijek se razvijaju i ne provode se dosljedno (Izvještaji o stanju ljudskih prava u državama, 2024).

Co-funded by the European Union

Financirano sredstvima Europske unije. Izneseni stavovi i mišljenja su stavovi i mišljenja autora i ne moraju se podudarati sa stavovima i mišljenjima Europske unije ili Europske izvršne agencije za obrazovanje i kulturu (EACEA). Ni Europska unija ni EACEA ne mogu se smatrati odgovornima za njih. Broj projekta: 101184255

U Grčkoj su implementirani zakoni s ciljem suzbijanja diskriminacije. Zemlja se usklađuje s evropskim pravom tako što u svoj zakonodavni okvir ugrađuje evropske direktive i slijedi EU strateške dokumente, poput onih usmjerenih protiv homofobije i diskriminacije na osnovu seksualne orijentacije i rodnog identiteta. Ovo ne znači da je Grčka ostvarila veliki napredak u ovom području, ali su ipak doneseni zakoni koji se odnose na suzbijanje diskriminacije.

Zakon o suzbijanju rasizma kriminalizira govor mržnje kada on može dovesti do diskriminacije, mržnje ili nasilja protiv grupa ili pojedinaca na osnovu rase, etničke pripadnosti, spola, religije, seksualne orijentacije i rodnog identiteta. Ovaj zakon predstavlja ključnu referentnu tačku u borbi protiv diskriminacije u Grčkoj. Zakon 4443/2016 „jača princip jednakog tretmana i suzbijanja diskriminacije u zapošljavanju i zanimanju. Nadalje, proširuje područje primjene principa jednakog tretmana uvođenjem novih oblasti koje se smatraju osnovama diskriminacije, kao što su rasno ili etničko porijeklo, religijska ili druga uvjerenja, seksualna orijentacija, rodni identitet i spolne karakteristike itd." (Hellenic Labour Inspectorate, 2016).

Zakon 4491/2017 odnosi se na pravno priznanje rodnog identiteta. Na taj način, osobe iz LGBTQIA+ zajednice imaju pravo na priznanje svog rodnog identiteta kao elementa ličnosti i pravo na poštovanje njihove ličnosti na osnovu njihovih rodnih karakteristika (član 1). Zakon 4276/2020 uspostavlja reformu institucionalnog okvira za kandidature u sportskim tijelima s ciljem postizanja uravnoteženog učešća muškaraca i žena u upravama sportskih klubova (GNCHR, 2023). Zakon 5089/2024 uvodi „Ravnopravnost u građanskom braku, izmjene Građanskog zakonika i drugih odredbi" u grčko zakonodavstvo, prema kojem je građanski (religijski i dalje nije moguć) brak između osoba istog spola legalan i ostvariv.

Konačno, Nacionalna strategija za LGBTQIA+ ravnopravnost predstavlja sveobuhvatan plan koji se zasniva na četiri stuba, uglavnom prateći strukturu Evropske strategije za LGBTQIA+ ravnopravnost 2020–2025. Stubovi koje pokriva uključuju ravnopravnost u obrazovanju, zapošljavanju i drugim uslugama (poput azila i podrške u javnom sektoru).

Co-funded by the European Union

Financirano sredstvima Europske unije. Izneseni stavovi i mišljenja su stavovi i mišljenja autora i ne moraju se podudarati sa stavovima i mišljenjima Europske unije ili Europske izvršne agencije za obrazovanje i kulturu (EACEA). Ni Europska unija ni EACEA ne mogu se smatrati odgovornima za njih. Broj projekta: 101184255

	Ovo su glavne nacionalne inicijative protiv diskriminacije. Uprkos poduzetim koracima, Grčka i dalje ostaje zemlja s značajnom diskriminacijom u oblastima rodnih i LGBTQIA+ prava.
	Italija ima nekoliko zakona koji imaju za cilj suzbijanje diskriminacije. Ustav Italije (član 3) i Zakonodavni dekret 198/2006 (Kodeks o jednakim mogućnostima) utvrđuju rodnu ravnopravnost. Godine 2021. Zakonodavni dekret 39/2021 uveo je modele zaštite i kodekse ponašanja usmjerene na sprječavanje diskriminacije, međutim zakon ne sadrži posebne odredbe koje se odnose na LGBTQIA+ osobe. Prijedlog zakona koji bi proširio zaštitu (DDL Zan) odbijen je u Parlamentu 2021. godine, pa sportske organizacije i dalje zavise od internih smjernica za prevenciju diskriminacije u sportu.
	U Portugalu sportska tijela poput Međunarodnog olimpijskog komiteta (MOK) i organizacije kao što su UNESCO i Vijeće Evrope promovišu standarde i smjernice za rodnu ravnopravnost i inkluziju, uključujući preporuke za upravljanje, metrike i mjere za podršku sportistkinjama te pravila o raznolikosti i inkluziji. Mnogi od ovih instrumenata su dobrovoljni, ali izuzetno utjecajni. Rodna ravnopravnost, uključujući jednak pristup mogućnostima i iskorjenjivanje diskriminacije, predstavlja ključne vrijednosti Evropske unije (EU). Postizanje ovih ciljeva jedan je od prioriteta Evropske komisije, ne samo u oblasti sportske politike, nego i u svim politikama u kojima je aktivna. Portugalski institut za sport i mlade (IPDJ) i Komisija za građanstvo i rodnu ravnopravnost imaju programe i oznaku „Pečat rodne ravnopravnosti u sportu“ za prepoznavanje dobrih praksi. Ovo uključuje vodiče/brošure i posebno finansiranje za povećanje učešća žena, podršku majčinstvu kod vrhunskih sportistkinja te obuku menadžera/trenera. Nacionalni izvještaji (kao i studije Vijeća Evrope o Portugalu) pokazuju napredak, ali i dalje postoje praznine u zastupljenosti u upravnim odborima sportskih federacija i na trenerskim pozicijama.

3. Dobre prakse za promovisanje inkluzije

Primjeri uspješnih inicijativa iz različitih zemalja

Istraživanje u partnerskim zemljama identifikovalo je nekoliko dobrih praksi koje promovišu inkluziju i ravnopravnost u sportu za žene i LGBTQIA+ grupe. Prakse su odabrane prema:

Co-funded by the European Union

Financirano sredstvima Europske unije. Izneseni stavovi i mišljenja su stavovi i mišljenja autora i ne moraju se podudarati sa stavovima i mišljenjima Europske unije ili Europske izvršne agencije za obrazovanje i kulturu (EACEA). Ni Europska unija ni EACEA ne mogu se smatrati odgovornima za njih. Broj projekta: 101184255

- njihovoj usklađenosti s ciljevima i rezultatima projekta SISTERS
- utjecaju koji imaju na promovisanje inkluzije, rodne i LGBTQIA+ ravnopravnosti
- njihovoj mogućnosti replikacije i primjene

U svakoj zemlji identifikovane su najmanje tri dobre prakse na državnom, regionalnom i/ili lokalnom nivou. Ukupno je prikupljeno 26 dobrih praksi, od kojih neke možete vidjeti u sljedećim tabelama. Dobre prakse predstavljene u ovom priručniku primjer su kako jednostavne inicijative mogu imati značajan utjecaj na rodnu i LGBTQIA+ ravnopravnost i promijeniti narativ o sportskom okruženju.

Bosna I Hercegovina	
Strategija razvoja ženskog fudbala 2025–2029 Nogometnog/Fudbalskog saveza Bosne i Hercegovine („Naše vrijeme, naš red“).	Na državnom nivou, Bosna i Hercegovina je ostvarila određeni napredak u rješavanju pitanja rodne ravnopravnosti u sportu. Ova strategija, razvijena uz podršku UEFA-e, predstavlja prvi sveobuhvatan i dugoročni okvir posvećen unapređenju ženskog fudbala u zemlji. Fokusira se na učešće na lokalnom nivou, reformu takmičenja, razvoj talenata i povećanje vidljivosti ženskog fudbala. Iako predstavlja prekretnicu u ugrađivanju rodne ravnopravnosti u jedan od najvažnijih sportova, ne može se identificirati nijedna ekvivalentna dobra praksa u oblasti LGBTQIA+ inkluzije. Uprkos solidnom pravnom okviru koji zabranjuje diskriminaciju na osnovu seksualne orijentacije i rodnog identiteta, ne postoje sistemske niti institucionalizirane inicijative koje promovišu prava LGBTQIA+ osoba u sportu. Više dostupno na: https://www.nfsbih.ba/images/2024-D/010_oktobar/bosnia-strategy-BHS.pdf
Radionica o smanjenju homofobije i transfobije u sportu	Radionica o smanjenju homofobije i transfobije u sportu organizirana je u Sarajevu u oktobru 2024. godine od strane Ministarstva civilnih poslova u saradnji s Vijećem Evrope i Evropskom unijom. Iako je ovo bio važan korak u eksplicitnom povezivanju LGBTQIA+ prava sa sportom po prvi put, njen domet ostaje ograničen. Ovaj događaj treba posmatrati kao jednokratnu aktivnost, a ne kao mjeru nacionalne politike, što dodatno naglašava odsustvo šireg, dugoročnog pristupa koji bi sistematski rješavao LGBTQIA+ inkluziju u sportu.

Co-funded by the European Union

Financirano sredstvima Europske unije. Izneseni stavovi i mišljenja su stavovi i mišljenja autora i ne moraju se podudarati sa stavovima i mišljenjima Europske unije ili Europske izvršne agencije za obrazovanje i kulturu (EACEA). Ni Europska unija ni EACEA ne mogu se smatrati odgovornima za njih. Broj projekta: 101184255

Plazma Igre mladih	U širem kontekstu ravnopravnosti, Plazma Igre mladih predstavljaju regionalnu inicijativu koja je aktivna u Bosni i Hercegovini od 2011. godine. Svake godine desetine hiljada djece i mladih učestvuju u višesportskim takmičenjima potpuno besplatno. Igre promovišu socijalnu inkluziju, toleranciju i međukomšijsku interakciju, te uključuju i edukativne kampanje o zdravlju, prevenciji zloupotrebe droga i fer-pleju. Iako se ne bave direktno pitanjima rodne ili LGBTQIA+ ravnopravnosti, one predstavljaju važan primjer kako sport može služiti kao alat za izgradnju inkluzivnih zajednica i adresiranje širih društvenih podjela. Više dostupno na: https://www.igremladih.ba
Women4Sport Erasmus+ projekat	Olimpijski komitet Bosne i Hercegovine također je angažovan u inicijativama vezanim za ravnopravnost, uključujući učešće u Erasmus+ projektu Women4Sport i organizaciju događaja za promociju ženskog liderstva u sportu. Međutim, ovi napori nisu razvijeni do nivoa formalnih strategija ili akcionih planova, a unutar rada Komiteta ne postoje mehanizmi koji bi posebno osigurali LGBTQIA+ inkluziju ili koji bi provodili rodnu ravnopravnost izvan pojedinačnih projekata.

Bugarska	
Sport za društvene promjene	Inicijativu je implementirala organizacija Champions Factory, a ona je osnažila žene i LGBTQIA+ mlade kroz inkluzivne sportske događaje, vršnjačko mentorstvo i zagovaračke kampanje. Rezultirala je mjerljivim poboljšanjima u samopouzdanju i učešću. Više dostupno na: https://en.bulsport.bg/
Inicijativa Sport za održivi razvoj (SSD)	Ovaj program integrisao je sport sa održivošću i inkluzivnošću, sa fokusom na marginalizirane mlade. Naglasak je stavljen na „zelene“ sportove, omladinsko liderstvo i prakse usklađene sa Ciljevima održivog razvoja (SDG), djelujući na lokalnom i transnacionalnom nivou. Više dostupno na: https://coalition-sport.org/
Osnaživanje žena kroz sport (WEtS)	Transkontinentalna inicijativa koja ima za cilj povećanje učešća žena i njihovog liderstva u sportu. Kroz job shadowing, razmjene i izgradnju

Co-funded by the European Union

Financirano sredstvima Europske unije. Izneseni stavovi i mišljenja su stavovi i mišljenja autora i ne moraju se podudarati sa stavovima i mišljenjima Europske unije ili Europske izvršne agencije za obrazovanje i kulturu (EACEA). Ni Europska unija ni EACEA ne mogu se smatrati odgovornima za njih. Broj projekta: 101184255

	kapaciteta, projekat je podsticao međukulturno učenje i stvaranje dugoročnih mreža. Više dostupno na: https://womenempowerment.eu/

Kipar	
Festival „Pristup za sve“	Ovo je dobra praksa na državnom nivou koja je redefinisala inkluzivne kulturne i sportske događaje na Kipru. Festival koji se svake godine organizuje u Limasolu, u saradnji RESET-a i 3on3, kombinuje sport, umjetnost i kulturu kako bi promovisao rodnu ravnopravnost, LGBTQIA+ inkluziju i pristupačnost za osobe s invaliditetom. Njegov inovativni pristup integriše karakteristike pristupačnog dizajna — kao što su tumačenje na znakovni jezik, zone prilagođene senzornim potrebama i taktilne instalacije — u svaki segment događaja. Ugostivši više od 5.000 posjetilaca u 2024. godini i ponudivši preko 40 inkluzivnih aktivnosti, festival je postao nacionalna studija slučaja o tome kako se javni prostori mogu transformisati u centre ravnopravnosti, raznolikosti i izgradnje zajednice. On predstavlja pomak od simbolične inkluzije ka potpuno zajednički oblikovanim, bezbarijerskim iskustvima, aktivno uključujući žene, mlade, LGBTQIA+ osobe i zajednice osoba s invaliditetom kako u učešću, tako i u izvođenju. Ključne lekcije iz Access4All festivala naglašavaju važnost namjerne pristupačnosti i dizajna vođenog zajednicom. Festival pokazuje da se inkluzija može ugraditi ne samo kao dodatak, nego kao vodeći princip u planiranju i implementaciji. On demonstrira kako inkluzivni festivali mogu povećati vidljivost nedovoljno zastupljenih grupa, preoblikovati percepcije javnosti i potaknuti rasprave o pristupačnosti i ravnopravnosti na lokalnom i državnom nivou. Glavne pouke ističu vrijednost međusektorske saradnje (NVO-a, umjetnika, općina, volontera), snagu lokalnog liderstva i efikasnost kulturnih programa u promicanju empatije i društvene kohezije. Access4All pruža model koji se može skalirati i replicirati na Kipru i šire, pozicionirajući se kao najbolja praksa u izgradnji inkluzivnih, održivih i proslavljeničkih prostora za sve.

Co-funded by the European Union

Financirano sredstvima Europske unije. Izneseni stavovi i mišljenja su stavovi i mišljenja autora i ne moraju se podudarati sa stavovima i mišljenjima Europske unije ili Europske izvršne agencije za obrazovanje i kulturu (EACEA). Ni Europska unija ni EACEA ne mogu se smatrati odgovornima za njih. Broj projekta: 101184255

	Više dostupno na: https://www.instagram.com/accessforall_fest/
Her Game Basketball	Ovo je dobra praksa na državnom nivou na Kipru koja osnažuje djevojčice i mlade žene kroz sport, adresirajući dugotrajne rodne nejednakosti i stereotipe u košarci. Inicijativu je osnovala profesionalna sportistkinja Marissa Pangalos, a ona djeluje nezavisno od federacija i institucionalnih okvira, fokusirajući se na angažman zajednice na lokalnom nivou. Pružajući sedmične treninge za djevojčice uzrasta od 3 do 18 godina, inicijativa nudi sigurno i inkluzivno okruženje u kojem učesnice mogu razvijati vještine, samopouzdanje i timski rad. Ono što Her Game čini jedinstvenim jeste njeno namjerno suprotstavljanje strukturalnim barijerama — poput nedostatka uzora, pretjerano kompetitivne sportske kulture i finansijskih ograničenja — koje često sprečavaju djevojčice da u potpunosti učestvuju u sportu. Kroz mentorstvo, edukaciju i stalnu vidljivost putem društvenih mreža, inicijativa inspiriše i svoje učesnice i širu zajednicu da sport posmatraju kao prostor osnaživanja, pripadanja i ravnopravnosti. Primjer Her Game Basketball naglašava kako inicijative malog obima, predvođene sportistima, mogu ostvariti iznimno veliki utjecaj fokusirajući se na osnaživanje i pristupačnost. Inovativnost projekta leži u kombinovanju sportskog treninga sa mentorstvom, digitalnim pričanjem priča i zagovaranjem, kako bi se promijenile narative o rodu i sportu. Naučene lekcije ukazuju na važnost uzora, podrške zajednice i modela koji su niskog troška i održivi, a koji se mogu lako replicirati u različitim kontekstima. Uprkos tome što djeluje bez institucionalne podrške, Her Game stiče sve veću prepoznatljivost, pokazujući da lokalno vodstvo može promijeniti stavove javnosti i stvoriti značajne mogućnosti za mlade djevojčice u sportu. Inicijativa predstavlja vrijedan primjer za Kipar i šire, pokazujući kako inkluzivni, sportistima vođeni pristupi mogu poticati rodnu ravnopravnost i otvoriti nove puteve za raznolikost u sportu. Više dostupno na: https://www.hergamebasketball.com/
Her Sport - Njen sport	Ovo je dobra praksa na državnom nivou na Kipru koja se bavi rodnim nejednakostima u fudbalu i koristi sport kao alat za osnaživanje,

Co-funded by the European Union

Financirano sredstvima Europske unije. Izneseni stavovi i mišljenja su stavovi i mišljenja autora i ne moraju se podudarati sa stavovima i mišljenjima Europske unije ili Europske izvršne agencije za obrazovanje i kulturu (EACEA). Ni Europska unija ni EACEA ne mogu se smatrati odgovornima za njih. Broj projekta: 101184255

	inkluziju i razvoj liderstva. Finansirana kroz Erasmus+ program, a lokalno implementirana od strane RESET-a i APOLLON Ladies FC, inicijativa uključuje djevojčice uzrasta 10–16 godina, kao i trenere, edukatore i sportske aktere, s ciljem razbijanja stereotipa i kulturnih barijera koje sprječavaju djevojčice da ravnopravno učestvuju u fudbalu. Uvođenjem rodno osjetljivih trenerskih kurikuluma, organizovanjem radionica o rodnoj ravnopravnosti i stvaranjem sigurnih, dobrodošlica okruženja za djevojčice, Her Sport promoviše sistemske promjene u jednom od sportskih polja u kojima dominiraju muškarci. Pored treninga, projekat provodi i javne kampanje podizanja svijesti i medijske inicijative koje podržava Fudbalski savez Kipra, s ciljem mijenjanja percepcija i normalizacije učešća djevojčica u fudbalu u školama, omladinskim centrima i lokalnim akademijama. Primjer Her Sport projekta pokazuje kako strukturisana, na dokazima zasnovana metodologija može donijeti mjerljiv utjecaj: više od 300 djevojčica aktivno trenira, više od 30 trenera je obučeno u inkluzivnim praksama, a škole prijavljuju povećano interesovanje za formiranje ženskih timova. Naučene lekcije naglašavaju važnost vidljivosti, uzora i angažmana zajednice na lokalnom nivou u pokretanju promjena, istovremeno ukazujući na potrebu za rješavanjem otpora među akterima koji nisu upoznati s rodno inkluzivnim okvirima. Inovativnost projekta leži u transformaciji fudbala — prostora koji je historijski povezan s muškarcima — u platformu za ravnopravnost i osnaživanje. Kao takav, projekat pruža vrijedne uvide i alate koji se mogu replicirati u različitim sportovima i zemljama, u skladu sa širim strategijama EU i nacionalnim strategijama o rodnoj ravnopravnosti. Više dostupno na: https://hersport.eu/

Grčka	
Athenian Centaurs RFC	Athenian Centaurs RFC je ragbi klub sa sjedištem u Atini, Grčka, koji je eksplicitno inkluzivan za LGBTQIA+ osobe. Klub su osnovali članovi LGBTQIA+ zajednice, uz podršku International Gay Rugby (IGR), a njegovi ciljevi su:

Co-funded by the European Union

Financirano sredstvima Europske unije. Izneseni stavovi i mišljenja su stavovi i mišljenja autora i ne moraju se podudarati sa stavovima i mišljenjima Europske unije ili Europske izvršne agencije za obrazovanje i kulturu (EACEA). Ni Europska unija ni EACEA ne mogu se smatrati odgovornima za njih. Broj projekta: 101184255

	● pružiti kvir osobama siguran prostor za bavljenje fizičkom aktivnošću i druženje; ● promovisati sport, posebno ragbi, unutar lokalne LGBTQIA+ zajednice; ● zagovarati inkluziju LGBTQIA+ igrača u ragbiju. Pored sportskog segmenta, klub učestvuje i na raznim događajima kvir zajednice u Atini (na primjer, na Povorkama ponosa), kako bi promovisao svoje vrijednosti inkluzije i raznolikosti, te informisao javnost o klubu i njegovim aktivnostima. Klub je dobro integrisan u malu grčku ragbi zajednicu i priznat je od strane Grčke ragbi federacije, učestvujući na isti način kao i ostali klubovi. Tim funkcioniše po modelu samoorganizacije, gdje igrači donose kolektivne odluke, koristeći horizontalni model. Kao dio ove organizacije, uspostavljen je i postupak za prijavljivanje nasilja ili zlostavljanja unutar kluba, s dvije osobe odgovorne za obradu prijava i pronalaženje rješenja. Ovo je dio napora kluba da stvori istinski siguran prostor. Opći cilj ove dobre prakse — stvaranje LGBTQIA+ klubova i timova koji učestvuju u sportu — lako je prenosiv; međutim, u zavisnosti od konteksta i kulture, ovakve klubove može biti teže osnovati i održati. Pronalaženje trenera koji podržavaju misiju može biti izazovno u nekim disciplinama. Dodatno, učešćem u lokalnoj i nacionalnoj ragbi zajednici, klub potiče i inkluziju žena (budući da je jedan od rijetkih klubova s ženskim timom), kao i inkluziju kvir osoba, tako što otvoreno nastupa kao LGBTQIA+ tim. Klub je, štaviše, inspirisao još jedan tim u drugom gradu da odštampa naljepnice „Rugby protiv homofobije“ i jasno zauzme stav u korist inkluzije LGBTQIA+ osoba u ragbiju. Više dostupno na: https://www.facebook.com/atheniancentaursrfc/about
Whistle - Zviždaljka	Whistle je pokret koji je suosnovala Evropska komisija, a koji ima za cilj spriječiti i boriti se protiv verbalnog seksualnog uznemiravanja / dobacivanja (catcalling) u sportu. Catcalling se definiše kao niz ponašanja koja uključuju zvižduke, geste, komentare i neželjene seksualne insinuacije koje stranci upućuju prvenstveno ženama u javnim prostorima, na ulicama i drugim mjestima. Verbalno seksualno

Co-funded by the European Union

Financirano sredstvima Europske unije. Izneseni stavovi i mišljenja su stavovi i mišljenja autora i ne moraju se podudarati sa stavovima i mišljenjima Europske unije ili Europske izvršne agencije za obrazovanje i kulturu (EACEA). Ni Europska unija ni EACEA ne mogu se smatrati odgovornima za njih. Broj projekta: 101184255

	uznemiravanje (VSH) u sportskim okruženjima odnosi se na ponavljajuća i kontinuirana neprikladna ponašanja seksualne prirode, uključujući komentare, dodirivanje, slanje ili objavljivanje fotografija, poruka i/ili zahtjeva. Sve ovo predstavlja oblik seksualnog uznemiravanja i kršenje građanskih prava žrtve. VSH može dovesti do traume, fobija, napuštanja sporta i različitih psiholoških i ličnih problema za žrtve. Pokret Whistle ima za cilj suzbijanje ovih oblika uznemiravanja i pružanje rješenja za podršku ženama i djevojčicama koje su se suočile s VSH. Ciljevi pokreta su doprinos stvaranju sigurnog okruženja u kojem ljudi širom svijeta mogu trenirati i baviti se sportom bez ikakve vrste uznemiravanja. Posebno, cilj je suzbiti catcalling i sve oblike seksualnog uznemiravanja kako bi sportistkinje mogle uživati u zdravom sportskom životu. Kako bi ostvario ove ciljeve, Whistle nastoji podići svijest i prikupiti priče/svjedočanstva o VSH-u. Muškarci i šira javnost su indirektna ciljna grupa, jer su možda svjedočili takvim ponašanjima, te zbog potrebe podizanja svijesti i mijenjanja statusa quo s kojim se žene i djevojčice suočavaju u sportu. Suočavajući se s catcallingom/VSH-om koji pogađa djevojčice i LGBTQIA+ pojedince, tim Whistlea razvio je alat za prijavljivanje kako bi prikupio priče. Kreirali su online platformu gdje žrtve, s jedne strane, mogu identificirati da li su bile izložene VSH-u putem konkretnih primjera takvog ponašanja. S druge strane, platforma pruža i priliku muškarcima da ispune upitnik koji omogućava prijavljivanje, ali i njihovu edukaciju o VSH-u i rodno zasnovanom nasilju (GBV). Više dostupno na: https://whistleproject.eu/
Oblikovanje talenata i postizanje stručne izvrsnosti u sportu – STARS	STARS je prvi Erasmus+ Centar za stručnu izvrsnost (CoVE) u sportu. Projekat ima za cilj promovisati izvrsnost u stručnom obrazovanju i obuci u sportskom sektoru. Misija STARS-a je: ● uspostaviti održiv i inkluzivan sportski sektor koji promoviše stručno obrazovanje i širok spektar profesija u ovom području; ● doprinijeti kontinuiranom usavršavanju i prekvalifikaciji sportskih profesionalaca i sportista;

Co-funded by the European Union

Financirano sredstvima Europske unije. Izneseni stavovi i mišljenja su stavovi i mišljenja autora i ne moraju se podudarati sa stavovima i mišljenjima Europske unije ili Europske izvršne agencije za obrazovanje i kulturu (EACEA). Ni Europska unija ni EACEA ne mogu se smatrati odgovornima za njih. Broj projekta: 101184255

	● identificirati specifične nedostatke u vještinama i pružiti visokokvalitetnu obuku usklađenu s ključnim kompetencijama potrebnim za rad i trenutnim potrebama sektora. Ciljna grupa STARS-a su profesionalci koji rade u oblasti sporta, novi i iskusni sportisti svih uzrasta i svih rodova. Struktura STARS-a dizajnirana je tako da obrazuje svaki faktor uključen u sport. Projekat se bavi rodnom diskriminacijom promovišući inicijative rodne ravnopravnosti koje podstiču inkluzivnije okruženje za karijeru u sportu, ali i u obrazovanju. Stručno obrazovanje koje STARS pruža također se bavi socioekonomskim nejednakostima. Danas pristup profesionalnoj obuci može predstavljati veliki finansijski teret za mnoge ljude, što dovodi do isključenosti osoba iz nižih socijalnih slojeva. Pružanjem besplatne obuke, STARS se bori protiv socijalne isključenosti, nudeći ključno obrazovanje svima. Osim toga, STARS suzbija diskriminaciju i nedovoljnu zastupljenost marginaliziranih grupa promovišući njihovu uključenost u sport, sportske karijere i obrazovanje. Praksa je razvila obrazovne alate i mehanizme koji adresiraju diskriminaciju i potencijalno rodno zasnovano nasilje. Mehanizam „Sportske škole protiv GBV-a i rasizma“ predstavlja metodologiju koja uključuje Sistem upravljanja slučajevima, uz program izgradnje kapaciteta za sportske profesionalce, kao i funkcionalne i operativne zahtjeve za uspostavljanje Mehanizma u sportskim školama. Za razliku od tradicionalnih obrazovnih metoda, STARS koristi i formalne i neformalne metode u poučavanju i učenju. Više dostupno na: https://shapingsport.eu/

Italija	
Touch Rugby projekat	Liberi Nantes, osnovan u Rimu 2007. godine, je neprofitna organizacija koja koristi sport kao alat za inkluziju i integraciju izbjeglica i tražitelja azila. Organizacija nudi besplatan pristup fudbalu, planinarenju i atletici, ali njen najtransformativniji rad nalazi se u programima koji su posebno usmjereni na žene, kao što je projekat Touch Rugby. Ova inicijativa razvijena je za žene izbjeglice i preživjele rodno zasnovano

Co-funded by the European Union

Financirano sredstvima Europske unije. Izneseni stavovi i mišljenja su stavovi i mišljenja autora i ne moraju se podudarati sa stavovima i mišljenjima Europske unije ili Europske izvršne agencije za obrazovanje i kulturu (EACEA). Ni Europska unija ni EACEA ne mogu se smatrati odgovornima za njih. Broj projekta: 101184255

	nasilje, koje se često suočavaju sa značajnim psihološkim, društvenim i praktičnim preprekama pri uključivanju u fizičke aktivnosti. Projekat Touch Rugby izdvaja se po svom intersekcionalnom pristupu (rod + porijeklo) i pristupu zasnovanom na traumi. Treninge podržava psiholog, nudeći siguran i dobrodošao prostor u kojem učesnice mogu graditi povjerenje, obrađivati emocionalne izazove i povratiti samopouzdanje — ne samo kao sportistkinje, već i kao žene i članice zajednice. Uključivanje usluge čuvanja djece dodatno olakšava učešće, prepoznajući da su roditeljske obaveze jedna od najvećih prepreka s kojima se migrantkinje suočavaju kada žele učestvovati u sportu. Projekat je formalno prepoznat i nagrađen od strane Evropske unije, što potvrđuje njegov inovativni i inkluzivni model. Nadalje, u saradnji sa Outsportom, Liberi Nantes je svojim trenerima pružio obuke iz oblasti rodne ravnopravnosti i inkluzije, osiguravajući da sportsko okruženje bude sigurno i puno poštovanja za sve učesnice. Više dostupno na: https://www.liberinantes.org/
Balon Mundial	U Torinu je Balon Mundial redefinisao fudbal kao platformu za socijalnu inkluziju i interkulturalni dijalog. Ova inicijativa uključuje migrante, izbjeglice i LGBTQIA+ osobe u mješovite fudbalske turnire, edukativne radionice i zajedničke aktivnosti koje izazivaju stereotipe i podstiču međusobno poštovanje. Umjesto fokusiranja isključivo na takmičenje, Balon Mundial koristi fudbal kao metaforu društva — naglašavajući vrijednosti poput saradnje, poštovanja i solidarnosti. Inicijativa bilježi kontinuiran porast učešća žena i LGBTQIA+ osoba u sportu koji je tradicionalno prepoznat kao muška domena. Više dostupno na: https://www.balonmundial.it/.
Palestra Popolare	Jednako značajna je i Palestra Popolare, teretana zasnovana na principima lokalne zajednice, smještena u radničkom kvartu u Palermu. Stvorena kao odgovor na komercijalizaciju sporta i s ciljem da ga ponovo afirmiše kao osnovno pravo, Palestra Popolare nudi boks, muay thai, jogu i druge fitness aktivnosti besplatno ili po vrlo niskoj cijeni. Teretana je eksplicitno inkluzivna, podstičući učešće žena i LGBTQIA+ osoba u borilačkim sportovima — disciplinama koje

Co-funded by the European Union

Financirano sredstvima Europske unije. Izneseni stavovi i mišljenja su stavovi i mišljenja autora i ne moraju se podudarati sa stavovima i mišljenjima Europske unije ili Europske izvršne agencije za obrazovanje i kulturu (EACEA). Ni Europska unija ni EACEA ne mogu se smatrati odgovornima za njih. Broj projekta: 101184255

	se često smatraju područjem kojim dominiraju muškarci i koje isključuju druge. Sa snažnom posvećenošću ne-hijerarhijskom, volonterski vođenom upravljanju, teretana je postala centar osnaživanja, aktivizma i društvenog povezivanja. Također organizuje radionice o seksualnosti i zdravlju, stvarajući holističko i afirmativno okruženje koje podržava i fizičko i emocionalno blagostanje. Više dostupno na:Palestrapopolare Palermo | Palermo | Facebook

Portugal	
Portugalska hokejaška federacija	Portugalska hokejaška federacija je odgovorna organizacija za razvoj hokeja na travi i svih drugih varijanti ovog sporta u Portugalu. Ona je također organizacija odgovorna za predstavljanje portugalskih nacionalnih timova na međunarodnom nivou. U projektu koji je Vijeće Evrope provelo 2019. godine pod nazivom „ALL IN: Prema rodnoj ravnoteži u sportu“, koristeći podatke iz 2017/2018, može se vidjeti da je Portugalska hokejaška federacija bila sportska organizacija s najboljom ravnotežom u pogledu učešća u sportu, budući da je 49% igrača bilo žena, a 51% muškaraca. Ova federacija predstavlja izuzetak u Portugalu, jer podaci projekta „ALL IN: Prema rodnoj ravnoteži u sportu“ pokazuju da je organizovani sport u Portugalu pretežno muški — od učešća u sportu do suđenja i upravljanja klubovima i federacijama. U federativnim sportovima, žene čine oko jedne trećine osoba koje su članice sportskih federacija s olimpijskim sportovima, a ta cifra je još niža u sportovima za osobe s invaliditetom, što dodatno naglašava važnost razmatranja rješenja za višestruku diskriminaciju. Prepreke punoj ravnopravnosti prisutne su u svim segmentima sporta, jer problemi i izazovi identifikovani u sportskom okruženju odražavaju šire društvene izazove s kojima se suočavamo i utjecaj stereotipa i rodnih uloga. Ravnoteža u Portugalu, kada je riječ o učešću u federativnim sportovima između žena i muškaraca, iznosi 28% prema 72%. Više dostupno na: https://www.fphoquei.pt/blog/2013/04/regulamentos-fph

Co-funded by the European Union

Financirano sredstvima Europske unije. Izneseni stavovi i mišljenja su stavovi i mišljenja autora i ne moraju se podudarati sa stavovima i mišljenjima Europske unije ili Europske izvršne agencije za obrazovanje i kulturu (EACEA). Ni Europska unija ni EACEA ne mogu se smatrati odgovornima za njih. Broj projekta: 101184255

Svi zajedno za sport (All Together 4 Sports)	Udruženje All Together 4 Sports je neprofitna organizacija posvećena promicanju inkluzivnog sporta i stvaranju sigurnog i pristupačnog okruženja za sve učesnike, bez obzira na spol, seksualnu orijentaciju, dob, boju kože, etničku pripadnost, religiju ili druge karakteristike. Od osnivanja, All Together 4 Sports predstavlja stub u izgradnji inkluzivnih LGBTQIA+ sportskih zajednica, koristeći sport kao platformu za promociju zajedništva, prijateljstva i sportskog duha među sportistima različitih pozadina. Zabilježen je značajan rast broja članova i sportskih aktivnosti Udruženja. Trenutno, u sezoni 24/25, imaju oko 250 registrovanih sportista i razvijaju sljedeće sportove i aktivnosti: trčanje, fudbal, plivanje, ragbi, tango i odbojku. All Together 4 Sports (AT4S) osnovan je u februaru 2010. godine, prvobitno pod nazivom "Boys Just Wanna Have Fun Sports Club" (BJWHF). Danas je jedna od najreprezentativnijih LGBTQIA+ sportskih asocijacija u Portugalu. Više dostupno na: https://at4s.org/en
Strategija ženskog fudbala Portugalske fudbalske federacije	Posvećenost Portugalske fudbalske federacije razvoju ženskog fudbala provodi se dosljedno tokom posljednjih 11 sezona, a broj igračica raste iz godine u godinu, kao i kompetitivnost i sportski faktori povezani s različitim takmičenjima (od omladinskih do seniorskih nivoa) u fudbalu, futsalu i fudbalu na pijesku. Petnaest hiljada registrovanih igračica na kraju sezone 2022/23 pokazuje koliki je napor federacija uložila kako bi ženski fudbal rastao u našoj zemlji. Strategija koja se primjenjuje pokazuje veoma dobre rezultate i nastavlja se provoditi. Danas ženska A reprezentacija Portugala igra na evropskim i svjetskim prvenstvima, uz direktne televizijske prenose na nacionalnoj televiziji, kao i muške selekcije. Broj fudbalerki i futsalerki povećao se za 132% (6.520 naspram 15.113) u periodu između 2012/13 i 2022/23 (11 sezona). Više dostupno na: https://www.fpf.pt/pt/News/Todas-as-not%C3%ADcias/Not%C3%ADcia/news/43376

Co-funded by the European Union

Financirano sredstvima Europske unije. Izneseni stavovi i mišljenja su stavovi i mišljenja autora i ne moraju se podudarati sa stavovima i mišljenjima Europske unije ili Europske izvršne agencije za obrazovanje i kulturu (EACEA). Ni Europska unija ni EACEA ne mogu se smatrati odgovornima za njih. Broj projekta: 101184255

Ključni faktori uspjeha i prenosivosti

Ove prakse predstavljaju dobre primjere kako možemo promijeniti narativ o rodnoj i LGBTQIA+ ravnopravnosti u sportu i suzbiti diskriminaciju zasnovanu na SOGIESC-u. One pokazuju da je moguće stvoriti okruženje zasnovano na rodnoj i LGBTQIA+ ravnopravnosti i inkluziji. Određeni ključni faktori, koji proizlaze iz pomenutih praksi, mogu značajno doprinijeti uspješnom uključivanju žena i LGBTQIA+ grupa u sport. Prije svega, obezbjeđivanje i stvaranje sigurnog okruženja u kojem svako može napredovati igra važnu ulogu u inkluziji grupa koje su navikle na marginalizaciju ili isključenost. Podrška ovim sigurnim prostorima kroz snažne politike protiv zlostavljanja i/ili mehanizme prijavljivanja, kao što smo vidjeli u primjeru Athenian Centaurs FC, može u velikoj mjeri povećati učešće žena i LGBTQIA+ osoba u sportu.

Tradicionalni modeli organizovanja, u kojima grupe koje proučavamo često nemaju pristup procesima donošenja odluka, ne pokazuju se funkcionalnim. Umjesto toga, model koji je zasnovan na samoorganizaciji ili horizontalnom upravljanju može potaknuti učešće, budući da se odluke donose zajednički, što također stvara osjećaj pripadanja i jača motivaciju za bavljenje sportom. Iz dobrih praksi također proizlazi činjenica da mora postojati mehanizam za podršku žrtvama u slučaju da dođe do diskriminacije. Osnaživanje žrtve, ali i evidentiranje uznemiravanja kroz uspostavljeni mehanizam, poput onog kod Whistle inicijative, narušava nekažnjivost i stvara bazu podataka s ciljem podizanja svijesti o postojećoj diskriminaciji i edukacije društva.

Još jedan ključni faktor uspješnosti neke prakse jeste dizajn bilo koje aktivnosti prema modelu koji je vođen zajednicom. Lokalne zajednice mogu biti presudne za uspjeh inicijative. Dizajniranje aktivnosti vođenih zajednicom može osigurati pristupačnost za marginalizirane grupe, ali i omogućiti njihovim članovima da stupe u interakciju sa širom zajednicom. Dodatno, takav pristup može osigurati inkluzivnost od samog početka aktivnosti — kao u slučaju „Access for All Festival“ koji u svaki segment događaja od početka, a ne naknadno, integriše elemente pristupačnog dizajna, poput tumačenja na znakovni jezik, zona prilagođenih senzornim potrebama i taktilnih instalacija, čime se jasno naglašavaju ciljevi aktivnosti.

Pored toga, inicijative koje vode sportistkinje i/ili osobe koje pripadaju LGBTQIA+ zajednici — kao u slučaju „Her Game Basketball“, gdje je osnivačica Marissa Pangalos profesionalna sportistkinja — mogu izgraditi povjerenje prema inicijativi i inspirisati promjenu postojećeg stanja. Nedostatak uzora, poput sportistkinja i LGBTQIA+ sportista, može se na ovaj način ublažiti i pomoći mladim sportistima i sportistkinjama da se identificiraju s njima. Ovo također

Co-funded by the European Union

Financirano sredstvima Europske unije. Izneseni stavovi i mišljenja su stavovi i mišljenja autora i ne moraju se podudarati sa stavovima i mišljenjima Europske unije ili Europske izvršne agencije za obrazovanje i kulturu (EACEA). Ni Europska unija ni EACEA ne mogu se smatrati odgovornima za njih. Broj projekta: 101184255

pokazuje koliko je vidljivost važna, a trenutno je vidljivost ovakvih inicijativa niska. Stoga vidljivost i promocija sportista i sportistkinja koji nisu cis muškarci mogu biti ključni faktori uspjeha neke inicijative.

Saradnja između različitih aktera — kao što su nevladine organizacije, općine, sportski klubovi i kulturna udruženja — može također imati presudnu ulogu u uspjehu neke prakse. Svaki akter može donijeti pozitivan doprinos i pokazati jedinstvo prema zajedničkim ciljevima. Akteri mogu sarađivati i u oblasti obrazovnih komponenti. Važan faktor uspjeha neke inicijative jeste integracija edukativnih elemenata, kao što su radionice, kampanje i/ili aktivnosti podizanja svijesti vezane za sport, ali i šire. Obrazovanje je važno jer pomaže u promicanju rodne i LGBTQIA+ ravnopravnosti i suzbijanju diskriminacije zasnovane na SOGIESC-u, razbijanjem stereotipa i predrasuda. Mnoge dobre prakse koje smo prethodno analizirali imaju obrazovanje u svojoj srži, s ciljem promjene narativa koji postoje u lokalnim zajednicama.

Konačno, važno je imati na umu da su mnoge žene i LGBTQIA+ osobe doživjele traume zbog diskriminacije zasnovane na SOGIESC-u kojoj su bile izložene. Pristupi informisani o traumi, poput onih koji se primjenjuju u Touch Rugby projektu — gdje su treninzi podržani od strane psihologa — mogu pomoći sportistima, sportistkinjama i sportskim klubovima da prepoznaju i odgovore na potrebe koje ranjive grupe mogu imati. Na ovaj način, usvajajući neke od analiziranih ključnih faktora, može se razviti inicijativa koja će unaprijediti učešće žena i LGBTQIA+ osoba, nudeći im temelje za ravnopravnije bavljenje sportom.

Istovremeno, ono što pomenute prakse čini dobrim primjerima rodne i LGBTQIA+ inkluzije jeste njihova prenosivost u druge kontekste i zemlje. Prakse su dovoljno fleksibilne da se prilagode lokalnim kontekstima i kulturama, uz razumijevanje da je moguće suočiti se s početnim otporom. Fleksibilnost se ogleda i u općim smjernicama na kojima se zasnivaju ove prakse, a koje se mogu prilagoditi različitim okruženjima i potrebama korisnika. U mnogim slučajevima primijenjeni modeli su skalabilni i mogu se proširiti od inicijativa malog obima do nacionalnih nivoa, kao što je slučaj s Plazma Igrama mladih koje svake godine uključuju desetine hiljada djece. U ovakvim slučajevima, ipak je važno ponovno procijeniti ciljeve i način implementacije inicijative, jer različiti obimi imaju i različite potrebe.

Dodatno, prakse su oblikovane tako da koriste niske troškove i održive metode kako bi se olakšala njihova primjena u drugim kontekstima bez potrebe za velikim resursima. Dobar primjer za to je Palestra Popolare, gdje je inicijativa izgrađena oko snažne posvećenosti ne-hijerarhijskom, volonterski vođenom upravljanju, što omogućava da teretana bude održiva i

Co-funded by the European Union

Financirano sredstvima Europske unije. Izneseni stavovi i mišljenja su stavovi i mišljenja autora i ne moraju se podudarati sa stavovima i mišljenjima Europske unije ili Europske izvršne agencije za obrazovanje i kulturu (EACEA). Ni Europska unija ni EACEA ne mogu se smatrati odgovornima za njih. Broj projekta: 101184255

dostupna svima. Snažan angažman zajednice dio je uspješne prenosivosti ovih praksi. Angažman zajednice osigurava vlasništvo na lokalnom nivou, kao u slučaju All Together 4 Sports, LGBTQIA+ sportskog udruženja koje je vođeno od strane svojih članova. Nadalje, angažman jača saradnju, kao u Balon Mundial primjeru, koji koristi angažman kroz fudbal kao metaforu društva koja može poticati poštovanje i solidarnost.

Još jedna prednost pomenutih praksi jeste njihovo online prisustvo. Prakse sadrže digitalne i višejezične alate, poput online platformi i mehanizama za prijavljivanje, čime se povećava pristupačnost, što ih čini lako prenosivim uz minimalne prilagodbe potrebnom kontekstu. Neke prakse uključuju i nacionalne federacije, pokazujući da je moguće integrirati strategije na državnom nivou za promovisanje rodno uravnoteženog učešća. Sveukupno, prakse osiguravaju inkluziju višestrukih identiteta, poput roda, migrantskog statusa i invaliditeta, što u kombinaciji s razvojem mehanizama za praćenje i prijavljivanje — koji se mogu replicirati radi osiguravanja odgovornosti — čini ove modele idealnim za primjenu u kontekstima gdje je rodna i LGBTQIA+ ravnopravnost u sportu niska, a borba protiv SOGIESC-diskriminacije imperativna.

Alati I resursi za sportske organizacije

Na osnovu dobrih praksi koje su identifikovane u partnerskim zemljama, pojavljuje se nekoliko alata i resursa koji mogu podržati sportske organizacije u unapređenju rodne i LGBTQIA+ inkluzije. Ovi pristupi pokazuju kako federacije, inicijative iz lokalne zajednice, udruženja, lokalni sportski klubovi i zajednički događaji mogu pretočiti vrijednosti ravnopravnosti i različitosti u praktične aktivnosti. Sljedeće preporuke predstavljaju prenosive strategije, mehanizme i modele koje organizacije mogu prilagoditi vlastitim kontekstima.

Kao početak, kada je riječ o alatima koji se mogu izvući iz ovog priručnika, svakako su važni dugoročni planovi — poput nacionalnih strategija razvoja ženskog fudbala — koji mogu unaprijediti takmičenja i vidljivost sportistkinja i LGBTQIA+ sportista. To može biti dobra polazna tačka za organizacije koje nemaju slične dugoročne planove da ih uspostave. Ciljane radionice koje se bave homofobijom, transfobijom i rodno zasnovanom diskriminacijom u sportu također su veoma koristan alat koji bi pomogao mnogim organizacijama da prevaziđu stereotipe i učine svoje okruženje sigurnijim. Uz to, sistematske obuke za osoblje i sportiste o rodno osjetljivim temama ojačale bi znanje učesnika, čineći žene i LGBTQIA+ osobe prihvaćenijim. To se može postići i kroz evropske programe obuke i Erasmus+, kao što je prikazano u dobrim praksama. Istovremeno, uspostavljanje mehanizama za prijavljivanje slučajeva rodno zasnovanog nasilja i

Co-funded by the European Union

Financirano sredstvima Europske unije. Izneseni stavovi i mišljenja su stavovi i mišljenja autora i ne moraju se podudarati sa stavovima i mišljenjima Europske unije ili Europske izvršne agencije za obrazovanje i kulturu (EACEA). Ni Europska unija ni EACEA ne mogu se smatrati odgovornima za njih. Broj projekta: 101184255

rasizma predstavljalo bi alat koji bi olakšao ženama i LGBTQIA+ osobama da se uključe u sport, uz postojanje sigurnog načina prijavljivanja incidenata.

Dodatni alati koji proizilaze iz dobrih praksi odnose se na kampanje podizanja svijesti. Korištenjem kampanja, organizacije će moći senzibilizirati i informirati javnost o programima koje imaju u vezi s rodnim i LGBTQIA+ pitanjima, ali i jasno staviti do znanja da diskriminaciji nije mjesto u sportu. Još jedan koristan alat koji može imati snažan utjecaj na inkluzivnost neke organizacije jeste obezbjeđivanje psihološke podrške i brige o djeci. Psihološka podrška može pomoći sportistima i sportistkinjama da prevaziđu traume ili stigmu iz prethodnih neuspjelih pokušaja uključivanja u sport. Što se tiče brige o djeci, ona može podržati žene i LGBTQIA+ roditelje koji se ne mogu baviti sportom zbog porodičnih obaveza.

Kada su u pitanju resursi na koje se organizacije mogu osloniti ili iz kojih mogu učiti, dobre prakse nude bogat spektar podrške ravnopravnosti u sportu. Postoji mnogo primjera inkluzivnih sportskih udruženja i klubova koji pružaju siguran prostor za LGBTQIA+ osobe i sportistkinje, poput Athenian Centaurs RFC i Palestra Popolare, koji mogu inspirisati druge organizacije da usvoje slične modele. Važno je i da korisnici priručnika razmotre inicijative koje vode sami sportisti i sportistkinje, s ciljem izgradnje zagovaranja i vidljivosti. Takve inicijative jačaju ženski i LGBTQIA+ sport, pokazujući da postoji prostor za drugačije modele. Konačno, festivali koji promiču ravnopravnost i ugrađuju pristupačnost i učešće predstavljaju dobru priliku da okupe različite grupe i stvore klimu prihvatanja.

4. Smjernice za trenere, sportske menadžere I edukatore

Treneri, sportski menadžeri i edukatori imaju veoma važnu ulogu u razvoju sportiste i u tome da li će sport biti pristupačan ženama i LGBTQIA+ osobama. Međutim, na osnovu rezultata istraživanja provedenog tokom implementacije projekta SISTERS, prepoznato je da među njima postoje nedostaci u promovisanju rodne i LGBTQIA+ ravnopravnosti, kao i u suzbijanju diskriminacije zasnovane na SOGIESC-u u sportskom okruženju. U nastavku se nalaze preporuke koje će, na osnovu istraživanja, pomoći da sportsko okruženje postane pristupačnije i inkluzivnije za žene i LGBTQIA+ osobe.

Kreiranje rodno osjetljivih i inkluzivnih okruženja

Osobe koje su direktno uključene u sport imaju obavezu da kreiraju i održavaju rodno osjetljivo i inkluzivno okruženje. Da bi se to postiglo, predlaže se uspostavljanje obaveznih programa obuke

Co-funded by the European Union

Financirano sredstvima Europske unije. Izneseni stavovi i mišljenja su stavovi i mišljenja autora i ne moraju se podudarati sa stavovima i mišljenjima Europske unije ili Europske izvršne agencije za obrazovanje i kulturu (EACEA). Ni Europska unija ni EACEA ne mogu se smatrati odgovornima za njih. Broj projekta: 101184255

i certificiranja o rodnoj ravnopravnosti, nediskriminaciji, zaštiti i praksama zasnovanim na pristupu informisanom o traumi, namijenjenih trenerima, sudijama i osoblju, kako bi stekli potrebno znanje i vještine o pitanjima roda i LGBTQIA+ zajednice. Razvoj inkluzivnih kurikuluma i setova alata sa aktivnostima, igrama i pričama koje ne sadrže stereotipe može služiti kao vodič za suzbijanje diskriminacije zasnovane na SOGIESC-u i bolje razumijevanje teškoća s kojima se suočavaju osobe koje nisu muškog roda. Ovo se može postići i kroz saradnju sa nevladinim organizacijama i univerzitetima koji imaju značajno praktično i teorijsko znanje u ovoj oblasti i mogu pružiti dodatnu obuku trenerima, sportistima, osoblju i nastavnicima.

Pored toga, da bi okruženje bilo sigurno i inkluzivno, mora postojati odgovarajuća infrastruktura. Preporučuje se obezbjeđivanje rodno inkluzivnih svlačionica kako bi se poštovala privatnost i sigurnost LGBTQIA+ sportista te kako bi se osiguralo da su objekti dostupni svim sportistima. Istovremeno, žene i LGBTQIA+ sportisti moraju imati pristup jednakim mogućnostima kada je riječ o takmičenjima i opremi koja im je potrebna kako bi se efikasno bavili sportom. Također se smatra važnim izdvojiti resurse za promociju ženskog i inkluzivnog sporta kroz lokalne medije, kampanje i događaje zajednice, kako bi se prevazišla niska vidljivost koja, prema istraživanju, postoji u ženskom i LGBTQIA+ sportu.

Još jedna preporučena dobra praksa za one koji su uključeni u sport jeste pilotiranje mješovitih sportskih aktivnosti. Konkretno, kada je riječ o treninzima i pojedinim takmičenjima, ova preporuka će pomoći u razbijanju stereotipa o sposobnostima sportista koji nisu muškarci i unaprijediti prihvatanje žena i LGBTQIA+ sportista od strane njihovih kolega. Također bi bilo opravdano ojačati zapošljavanje i napredovanje trenerica, kao i promovisati raznolike sportiste kao uzore, izvan tradicionalnih stereotipa. Takvi uzori će promovisati inkluziju, povećati učešće žena i LGBTQIA+ osoba u sportu i unaprijediti identifikaciju mladih sportista sa onima koji predstavljaju njihov rod.

Konačno, veoma je važno uspostaviti infrastrukture koje se odnose na brigu o djeci ili praktičnu podršku sportistima sa porodičnim obavezama. Nadalje, integrisanje modula o mentalnom zdravlju i dobrobiti (upravljanje stresom, timski rad, samopouzdanje, zdravi odnosi) u treninge pomoći će sportistima da se osjećaju sigurnije i ugodnije, te da se nose s potencijalnim sukobima koji se mogu pojaviti tokom treninga ili takmičenja. U istom smjeru, preporučuje se obuka trenera i nastavnika za prepoznavanje ranih znakova mentalnih poteškoća i upućivanje sportista na odgovarajuću podršku. Ove preporuke će doprinijeti stvaranju okruženja koje promoviše sportski

Co-funded by the European Union

Financirano sredstvima Europske unije. Izneseni stavovi i mišljenja su stavovi i mišljenja autora i ne moraju se podudarati sa stavovima i mišljenjima Europske unije ili Europske izvršne agencije za obrazovanje i kulturu (EACEA). Ni Europska unija ni EACEA ne mogu se smatrati odgovornima za njih. Broj projekta: 101184255

duh i suzbija diskriminaciju zasnovanu na SOGIESC-u, izgrađujući prostor rodne i LGBTQIA+ ravnopravnosti.

Strategije za suzbijanje diskriminacije u sportskim okruženjima

Trenutna situacija pokazala je da u sportu postoji mnogo stereotipa i diskriminacije prema ženama i LGBTQIA+ osobama, što otežava njihovo učešće u sportu. Kako bi se postigla ravnopravnost u sportu, potrebno je usvojiti strategije koje se bore protiv diskriminacije. Kodeksi ponašanja, kanali za prijavljivanje i mehanizmi odgovornosti za diskriminaciju, uznemiravanje ili zlostavljanje trebaju biti uspostavljeni kao prvi korak, kako bi se žrtvama omogućilo da sigurno prijave incidente. Također bi bilo korisno imenovati osobu odgovornu za prijavljivanje i praćenje slučajeva — koja je prošla odgovarajuću obuku — kako bi žrtve diskriminacije znale kome se mogu obratiti za pomoć. Nadalje, školama, sportskim klubovima i sportskim organizacijama preporučuje se usvajanje politika nulte tolerancije na nasilje, uznemiravanje i zlostavljanje od strane trenera, sudija ili čak roditelja, radi suzbijanja diskriminacije, dok istovremeno moraju uskladiti sigurnosne protokole s međunarodnim standardima kako bi se osigurali sigurni prostori za različite sportiste.

Pored toga, primjena antidiskriminacijskih pravila na svim nivoima sporta — bilo korištenjem rodno neutralnog jezika u svim komunikacijama ili aktivnim promovisanjem poštovanja, pravičnosti i timskog rada kao osnovnih vrijednosti s ciljem suzbijanja mizoginije, seksizma, homofobije, transfobije i drugih oblika uznemiravanja — bit će od neprocjenjive važnosti u borbi protiv diskriminacije. Ovi fenomeni se mogu suzbiti i putem kampanja koje unapređuju vidljivost, istovremeno izazivajući stereotipe i normalizirajući inkluziju. Štaviše, važno je uspostaviti mehanizam za kontinuirano praćenje, povratne informacije i prilagođavanje praksi na osnovu iskustava sportista, što će pomoći u prikupljanju podataka, pružiti uvid u napredak i identifikovati nove prepreke. Usvajanje ovih preporuka neće samo doprinijeti suzbijanju diskriminacije u sportu već i širenju poruke prihvatanja žena i LGBTQIA+ sportista.

Uključivanje mladih sportista i porodica u napore za izgradnju inkluzivnosti

Mnoge mlade žene i LGBTQIA+ osobe udaljavaju se od sporta zbog diskriminacije s kojom se suočavaju i neinkluzivnog okruženja koje preovladava. Treneri, nastavnici i menadžeri sportskih klubova imaju za svoju misiju približiti mlade sportu, uvijek sa fokusom na inkluziju, a ne isključenje. Jedan od načina da se mladi ponovo približe sportu jeste promovisanje inkluzivnih

Co-funded by the European Union

Financirano sredstvima Europske unije. Izneseni stavovi i mišljenja su stavovi i mišljenja autora i ne moraju se podudarati sa stavovima i mišljenjima Europske unije ili Europske izvršne agencije za obrazovanje i kulturu (EACEA). Ni Europska unija ni EACEA ne mogu se smatrati odgovornima za njih. Broj projekta: 101184255

turnira koji se dizajniraju zajedno sa mladima, u kojima će mladi sportisti iz marginaliziranih društvenih grupa imati aktivnu ulogu u njihovoj organizaciji. Istovremeno, podržavanje inicijativa koje vode mladi — kroz grantove (kada postoji finansijska mogućnost) ili kroz volonterske projekte — doprinijelo bi stvaranju rodno ravnopravnijeg okruženja koje će ženama i LGBTQIA+ sportistima pružiti mogućnosti za fizički i mentalni razvoj. Nadalje, jačanje partnerstava između škola, klubova i NVO-a može povećati učešće mladih i kreirati sportske programe koji promovišu inkluziju. Posebno bi nevladine organizacije s bogatim iskustvom u osnaživanju mladih imale ključnu ulogu u izgradnji okruženja koje je inkluzivno za žene i LGBTQIA+ osobe.

S druge strane, kao što je pokazalo istraživanje, roditelji imaju značajnu ulogu u učešću mladih u sportu i često mogu predstavljati prepreku njihovom uključivanju. Kako bi se izbjegle slične pojave koje se često dešavaju zbog neinformisanosti roditelja ili iz razloga „zaštite djece“, bilo bi idealno organizovati radionice s roditeljima i zajednicama o utjecaju stereotipa, pritiska i nasilnog ponašanja. Radionice bi unaprijedile njihovu edukaciju o pitanjima rodne i LGBTQIA+ ravnopravnosti kao i njihovo razumijevanje izazova s kojima se suočavaju mladi sportisti koji pripadaju ovim grupama. Osim toga, preporučuju se i redovne diskusijske sesije s roditeljima i mladim sportistima, kako bi se smanjio kulturni otpor od strane roditelja. Aktivnosti inkluzije zasnovane na zajednici, uz učešće roditelja i u saradnji škola/sportskih klubova sa NVO-ima, ojačaće duh prihvatanja različitosti među sportistima, ponovno stvarajući želju mladih za učešćem u sportu. Veoma je važno da roditelji i porodice stoje uz mlade sportiste kako bi zajedno mogli zahtijevati ravnopravno sportsko okruženje i jednake mogućnosti.

5. Preporuke za politike

Priručnik, zasnovan na provedenom istraživanju, fokus grupama i intervjuima koji su realizirani u partnerskim zemljama, također rezultira određenim preporukama za politike. Preporuke imaju za cilj jačanje politika na nacionalnom i lokalnom nivou, kao i kreiranje strategija za integriranje rodne i LGBTQIA+ ravnopravnosti u upravljanje sportom.

Preporuke za politike na nacionalnom i lokalnom nivou

Aktuelna situacija u sportu i dalje djeluje odvraćajuće na žene i LGBTQIA+ osobe. Uprkos određenim mjerama koje su u nekim zemljama već poduzete, kao što je prikazano ranije, smatra se da postoji potreba za dodatnim politikama koje bi mogle transformisati sport u prostor veće rodne i LGBTQIA+ ravnopravnosti.

Co-funded by the European Union

Financirano sredstvima Europske unije. Izneseni stavovi i mišljenja su stavovi i mišljenja autora i ne moraju se podudarati sa stavovima i mišljenjima Europske unije ili Europske izvršne agencije za obrazovanje i kulturu (EACEA). Ni Europska unija ni EACEA ne mogu se smatrati odgovornima za njih. Broj projekta: 101184255

Nacionalne strategije: Razvoj nacionalnih strategija ili jačanje postojećih strategija za ravnopravnost i inkluziju u sportu nužni su za rješavanje i rodne ravnopravnosti i LGBTQIA+ inkluzije. Osim toga, „principi dobrog upravljanja, kao što su transparentnost, odgovornost i uključenost sportista, ključni su za očuvanje integriteta u sportu", kako je preporučeno u Evropskom sportskom modelu (European sport model, 2022). Paralelno s tim, važno je da postojeći zakonodavni propisi koji se odnose na borbu protiv diskriminacije i ravnopravnost imaju utjecaj i na sport, s jasno definiranim odgovornostima na nacionalnom, regionalnom i lokalnom nivou.

Mehanizmi praćenja: Preporučuje se uspostavljanje (tamo gdje ne postoje) i jačanje mehanizama praćenja, što je u skladu s preporukama Evropske komisije u Strategiji za rodnu ravnopravnost 2020–2025. Ovaj mehanizam može biti smješten u odjelu za borbu protiv diskriminacije ili u odjelu za rodnu ravnopravnost. Putem tog mehanizma, nadležna državna tijela će izrađivati godišnje izvještaje koristeći podatke iz federacija, škola i regionalnih vlasti, kako bi se prikazao napredak u sistemima ravnopravnosti i borbe protiv diskriminacije zasnovane na SOGIESC-u. Na taj način države će imati rodno razvrstane i raznolikosti osjetljive podatke, posebno iz sportskih federacija, te će moći planirati buduće akcije.

Zakonodavstvo: Potrebna je dodatna podrška u borbi protiv diskriminacije kroz donošenje antidiskriminacijskih kodeksa i inkluzivnih politika. Konkretno, preporučuje se uspostavljanje obaveznih antidiskriminacijskih kodeksa ponašanja u svim federacijama, klubovima i sportskim organizacijama. Kodeks će imati dvostruku svrhu: s jedne strane zabraniće diskriminaciju, a s druge strane omogućiće anonimno prijavljivanje kako bi žrtva mogla prijaviti diskriminaciju koju je doživjela. Ovo će pomoći da se nacionalne politike usklade s ključnim ciljevima Evropske komisije u Strategiji za rodnu ravnopravnost 2020–2025, posebno u segmentu okončanja rodno zasnovanog nasilja i izazivanja rodnih stereotipa. Nadalje, potrebne su intervencije kada je riječ o administrativnim procedurama za trans i nebinarne sportiste, kako bi se spriječilo njihovo isključivanje iz sporta i/ili takmičenja zbog njihovog roda.

Finansiranje: Zakonodavne intervencije nisu jedino područje koje države moraju ojačati — postoji i potreba za finansijskim intervencijama radi unapređenja učešća žena i LGBTQIA+ osoba u sportu. Konkretno, predlaže se uspostavljanje programa finansiranja sportskih inicijativa za žene i LGBTQIA+ osobe i/ili stvaranje mehanizma solidarnosti koji će preraspodjeljivati sredstva vertikalno i/ili horizontalno između sportova (European sport model, 2022). Ovi programi će poboljšati održivost pristupa sportu i povećati pristup kvalitetnim sportskim objektima, posebno

Co-funded by the European Union

Financirano sredstvima Europske unije. Izneseni stavovi i mišljenja su stavovi i mišljenja autora i ne moraju se podudarati sa stavovima i mišljenjima Europske unije ili Europske izvršne agencije za obrazovanje i kulturu (EACEA). Ni Europska unija ni EACEA ne mogu se smatrati odgovornima za njih. Broj projekta: 101184255

u ruralnim područjima gdje žene, djevojčice i marginalizirane grupe, uključujući LGBTQIA+ osobe, imaju ograničenu dostupnost. Također, potrebno je unaprijediti infrastrukturu, uključujući nove rodno neutralne objekte (svlačionice, tuševi, sportski prostori itd.) kako sportisti koji ne pripadaju tradicionalnim rodovima ne bi bili izloženi, već dobili jednake mogućnosti učešća.

Partnerstva s NVO-ima: Preporučuje se jačanje partnerstava između škola, općina, sportskih centara u zajednici i NVO-a. Konkretno, NVO-i mogu doprinijeti brojnim oblastima zahvaljujući svom dugogodišnjem iskustvu u osnaživanju i inkluziji. Nacionalna direktiva kojom se potiče saradnja s NVO-ima mogla bi ojačati edukaciju svih aktera i unaprijediti borbu protiv diskriminacije kroz formalno i neformalno obrazovanje i obuke.

Vidljivost: Potrebna je nacionalna intervencija radi unapređenja vidljivosti sportistkinja i LGBTQIA+ sportista. Nacionalne javne kampanje i medijske inicijative smatraju se neophodnim kako bi se osporili stereotipi i promijenila slika koju mnogi imaju o ženskom i LGBTQIA+ sportu. Prisutnost, čak i u državnim medijima, može odlučujuće doprinijeti borbi protiv stereotipa i uspostavljanju uzora koji će inspirisati mlade sportiste.

Strategije za integrisanje rode I LGBTQIA+ ravnopravnosti u upravljanje sportom

Da bi se postigla rodna i LGBTQIA+ ravnopravnost u sportu, potrebne su posebne strategije, uz nacionalne politike, koje će promovisati integriranje rodne i LGBTQIA+ ravnopravnosti u upravljanje sportom. Priručnik projekta SISTERS, u skladu s prethodno analiziranim, nudi konkretne prijedloge koji mogu ojačati takvu strategiju.

Akcioni planovi: Važan element za integriranje rodne i LGBTQIA+ ravnopravnosti u sportsko upravljanje jeste usvajanje Akcionih planova za rodnu ravnopravnost i inkluziju u nacionalnim sportskim federacijama. Ovi planovi trebaju imati određenu osobu ili grupu odgovornih u svakoj federaciji, zaduženih za nadzor i izvještavanje o implementaciji. Predlaže se da napredak bude povezan s finansiranjem federacija, kako bi postojala motivacija za unapređenje ravnopravnosti i inkluzije.

Komisije za ravnopravnost i inkluziju: Preporučuje se uspostavljanje stalnih Komisija za ravnopravnost i inkluziju unutar Nacionalnih olimpijskih komiteta i nacionalnih federacija, uz učešće civilnog društva, akademske zajednice i (gdje je prikladno) predstavnika mladih. Komisije

Co-funded by the European Union

Financirano sredstvima Europske unije. Izneseni stavovi i mišljenja su stavovi i mišljenja autora i ne moraju se podudarati sa stavovima i mišljenjima Europske unije ili Europske izvršne agencije za obrazovanje i kulturu (EACEA). Ni Europska unija ni EACEA ne mogu se smatrati odgovornima za njih. Broj projekta: 101184255

će imati mogućnost praćenja napretka, predlaganja novih mjera za bolje uključivanje žena i LGBTQIA+ sportista i identifikovanje novih izazova koji nastaju. Učešće predloženih grupa u Komisijama osigurava odgovornost, različite perspektive i inkluzivno donošenje odluka koje odražavaju šire potrebe društva.

Edukacija: Preporučuje se obavezna obuka o rodnoj i LGBTQIA+ inkluziji za sportsko osoblje i donosioce odluka. Na ovaj način, i osobe na pozicijama moći imaće potrebno znanje da odgovore na postojeću situaciju i promovišu inkluzivnije učešće u sportskom upravljanju. Ovo se može postići kroz saradnju sa različitim akterima i NVO-ima, kao i kroz primjenu dobrih praksi, npr. preporuka Vijeća Evrope o borbi protiv seksizma u sportu, posebno kada je riječ o medijskom predstavljanju i zaštiti od uznemiravanja i nasilja.

6. Praktični alati i resursi

Ovo poglavlje će predstaviti nekoliko praktičnih alata koji mogu direktno unaprijediti pristup sportu za žene i LGBTQIA+ osobe. Pored alata, bit će ponuđene i preporuke o tome kako sportski program učiniti inkluzivnim. Preporuke potiču iz intervjua i radnih grupa, kao i iz desk istraživanja.

Preporuke za inkluzivne sportske programe

Sportu je potrebna veća inkluzivnost, jer su žene i LGBTQIA+ osobe često direktno ili indirektno isključene iz njega. Među elementima koji su potrebni da bi sportski program bio inkluzivan su:

Politike i struktura: Program treba imati politike i strukturu koje su inkluzivne. Ovo bi trebalo početi korištenjem rodno neutralnog jezika u svim komunikacijama i zvaničnim dokumentima. Ovo se preporučuje kako bi se sportisti osjećali ugodnije i prihvaćenije, ali i kako bi se osigurala pravedna vidljivost. Pored toga, važno je kreirati politike rodne ravnopravnosti, posebno u timskim sportovima, kao i uspostaviti prikupljanje i praćenje podataka razvrstanih prema rodu, kako bi se obezbijedio mjerljiv način praćenja rezultata.

Edukacija: Sportski program, pored fizičke aktivnosti, treba da nudi i mentalne vještine. Preporučuje se da sportski programi imaju snažniji edukativni karakter, s ciljem obrazovanja sportista o rodnoj i LGBTQIA+ ravnopravnosti, kao i o pitanjima usmjerenim na borbu protiv diskriminacije, što se može postići razvojem edukativnih setova alata sa fizičkim aktivnostima koje ne sadrže stereotipe.

Co-funded by the European Union

Financirano sredstvima Europske unije. Izneseni stavovi i mišljenja su stavovi i mišljenja autora i ne moraju se podudarati sa stavovima i mišljenjima Europske unije ili Europske izvršne agencije za obrazovanje i kulturu (EACEA). Ni Europska unija ni EACEA ne mogu se smatrati odgovornima za njih. Broj projekta: 101184255

Vidljivost i osnaživanje: Kroz istraživanje je postalo jasno koliko je mala ili nikakva vidljivost sporta za žene i LGBTQIA+ osobe. Sportski program koji se tiče ovih grupa mora imati temelje za odgovarajuću vidljivost i podršku ženskim i LGBTQIA+ timovima i sportistima kroz lokalne medije, društvene mreže i događaje u zajednici. Ovo će motivirati mlade sportiste, jer će ih program osnaživati kroz izazove s kojima se suočavaju, izvlačeći ih iz marginalizacije u kojoj se često nalaze.

Podrška inicijativa iz zajednice: Na kraju, preporučuje se da sportski program koji zaista želi biti inkluzivan uključi mlade sportiste u osmišljavanje aktivnosti od samog početka. Mladi sportisti, posebno oni iz društveno ranjivih grupa, treba da imaju priliku da se njihov glas čuje. Promovisanje inicijativa koje vode mladi, u saradnji sa NVO-ima koji imaju iskustva u razvoju sličnih aktivnosti, ojačaće inkluziju sportista i aktivirati ih i društveno i sportski.

Smjernice i alati za suzbijanje fenomena diskriminacije i nasilja zasnovanog na rodu i SOGIESC-u

Diskriminacija i nasilje zasnovano na rodu i SOGIESC-u udaljavaju žene i LGBTQIA+ sportiste od sporta. Uklanjanje takvih ponašanja i djelovanja nužno je za postizanje pune ravnopravnosti u sportu za ove grupe. Na osnovu toga, priručnik nudi sljedeće smjernice i alate za suzbijanje ovih fenomena:

Kodeksi: Antidiskriminacijska pravila za rodno zasnovano nasilje (GBV) i nasilje nad LGBTQIA+ osobama ključni su alat za osiguravanje politike nulte tolerancije prema diskriminatornom ponašanju. Ova pravila mogu biti dopunjena jasnim kodeksima ponašanja, sigurnosnim protokolima i povjerljivim mehanizmima prijavljivanja. Mehanizam anonimnog prijavljivanja može odvratiti počinioca, a žrtvi omogućiti da prijavi takvo ponašanje bez stigmatizacije.

Edukacija: Uključivanje obrazovnih alata za borbu protiv uznemiravanja, diskriminacije i nasilja može u velikoj mjeri doprinijeti suzbijanju diskriminacije zasnovane na rodu i SOGIESC-u. Specijalizovane NVO sa iskustvom posebno u neformalnom obrazovanju mogu doprinijeti alatima i obukama koje razvijaju kako bi educirale javnost o rodnoj i LGBTQIA+ ravnopravnosti. Edukativne obuke i igre uloga za sportiste, trenere, osoblje i roditelje mogu se koristiti za suočavanje sa stereotipima, traumama i za jačanje inkluzivnih vrijednosti.

Co-funded by the European Union

Financirano sredstvima Europske unije. Izneseni stavovi i mišljenja su stavovi i mišljenja autora i ne moraju se podudarati sa stavovima i mišljenjima Europske unije ili Europske izvršne agencije za obrazovanje i kulturu (EACEA). Ni Europska unija ni EACEA ne mogu se smatrati odgovornima za njih. Broj projekta: 101184255

Siguran prostor: Sigurni prostori i inkluzivna okruženja važni su za mentalno zdravlje i dobrobit sportista koji nisu cisrodni heteroseksualni muškarci. Prostori poput svlačionica trebaju biti prilagođeni na inkluzivniji način kako bi se svaki sportista osjećao ugodno. Potrebno je poticati poštovanje prema ženama i LGBTQIA+ osobama te promovisati rodno neutralan jezik koji će ih učiniti prihvaćenima. Nadalje, treba zahtijevati od trenera i osoblja da prepoznaju stres, stigmu i moguće mentalne krize kako bi sportistima mogli pružiti potrebnu podršku.

Osnaživanje: Suzbijanje diskriminacije zasnovane na rodu i SOGIESC-u može se postići osnaživanjem sportistkinja i LGBTQIA+ sportista kroz medije, kampanje i lokalne događaje. Vidljivost sportista koji nisu cisrodni heteroseksualni muškarci osnažiće ih i srušiti stereotipe duboko ukorijenjene u društvu. Također se predlaže saradnja sa lokalnim organizacijama, školama i posebno NVO-ima kako bi se doprinijelo jačanju samopouzdanja mladih žena i LGBTQIA+ sportista te pomoglo u kreiranju njihovih vlastitih inicijativa.

Programi i inicijative koje su uspješno integrisale politike I smjernice u svoju suštinu

Nekoliko inicijativa uspjelo je integrirati slične politike u svoju strukturu i funkcioniranje kako bi postale inkluzivnije kada je riječ o rodnoj i LGBTQIA+ ravnopravnosti. U nastavku su neke od inicijativa koje korisnici ovog priručnika mogu koristiti kao testne primjere. Iako se oba primjera odnose na nogomet, njihova primjenjivost je veoma visoka i u drugim sportovima, državama i okruženjima, budući da kombinuju ključne elemente potrebne za postizanje ravnopravnosti u sportu i borbu protiv diskriminacije.

Girlpower: Girl Power nastao je kao pokret posvećen ženama, pokrenut i predvođen ženama, koji koristi sport u razvojne svrhe. Razvio se kao platforma za umrežavanje i zagovaranje koju je pokrenula grupa žena izbjeglica pod vodstvom Khalide Popal, koja je izbjegla iz Afganistana. Danas, kao neprofitna organizacija, nudi sportske i liderske edukativne prilike ženama i djevojkama iz marginaliziranih zajednica. Girlpower je stvorio sigurne prostore za inkluziju i reprezentaciju u nogometu i nastavlja osnaživati i educirati buduće liderke. Uspjeli su povećati uključenost i vidljivost sportistkinja kroz trening programe i saradnje s različitim organizacijama, grupama i nevladinim organizacijama. Istovremeno nastavljaju pružati podršku mladima i organizirati različite Talks događaje, sportske festivale, mentorske programe i drugo. Girlpower, sa svojom inkluzivnom strukturom, danas djeluje i u drugim državama izvan Danske, u kojoj je pokrenut, nastavljajući rad na stvaranju pravednijih sportskih prilika. Više informacija dostupno je na njihovoj web-stranici.

Co-funded by the European Union

Financirano sredstvima Europske unije. Izneseni stavovi i mišljenja su stavovi i mišljenja autora i ne moraju se podudarati sa stavovima i mišljenjima Europske unije ili Europske izvršne agencije za obrazovanje i kulturu (EACEA). Ni Europska unija ni EACEA ne mogu se smatrati odgovornima za njih. Broj projekta: 101184255

Fare network: Fare network je krovna organizacija koja okuplja pojedince, neformalne grupe i organizacije posvećene borbi protiv nejednakosti i korištenju sporta kao sredstva društvenih promjena. Fare network se bori protiv svih oblika diskriminacije, uključujući rasizam, ekstremni nacionalizam, seksizam, transfobiju, homofobiju i diskriminaciju osoba s invaliditetom. Fare djeluje na svim nivoima sporta, ponajviše u nogometu, s ciljem unapređenja društvene uključenosti marginaliziranih i obespravljenih grupa, te uključivanja kreatora politika, ključnih aktera i sportskih institucija u antidiscriminacijski pokret. Kontinuirano osnažuju pojedince i grupe da se uključe u sport, dajući im priliku da kroz kampanju *Football People* osmisle vlastite inicijative usmjerene na edukaciju i/ili povećanje vidljivosti te borbu protiv diskriminacije. Inicijative Fare network-a predstavljaju primjer kako u svoje aktivnosti uključiti inkluzivne politike i alate, dok ih istovremeno pružaju svim pojedincima, klubovima i organizacijama kojima su potrebni. Više informacija dostupno je na njihovoj web-stranici ovdje.

Naučene lekcije

Kreiranje inkluzivnih sportskih programa može djelovati kao težak zadatak, ali analizom vidimo da je potpuno ostvarivo ukoliko postoji volja. Da bi program bio inkluzivan, neophodno je imati jasnu osnovnu strukturu i politike koje će štititi ravnopravnost. Edukacija ima ključnu ulogu kako u suzbijanju diskriminacije, tako i u poticanju promjena trenutnog stanja. Istovremeno, potrebno je snažnije ohrabrivanje sportskih inicijativa koje vode žene i LGBTQIA+ sportisti, kako bi se izašlo iz nevidljivosti. Sve ovo može biti ostvareno kroz saradnju svih uključenih aktera (trenera, stručnog osoblja, roditelja itd.) s nevladinim organizacijama koje mogu osigurati primjenu najboljih praksi.

Istovremeno, važno je da svaka aktivnost bude vođena ciljem borbe protiv rodno zasnovane i SOGIESC diskriminacije koja je prisutna u sportu. Jasni kodeksi ponašanja i mehanizmi prijavljivanja postavljaju temelje za suzbijanje i sankcionisanje takvih pojava, pružajući sigurnost svim sportistima. Sigurnost je također ključni element kada govorimo o infrastrukturi u kojoj se sport odvija. Sigurno okruženje, koje uključuje fizičke i psihološke uslove, neophodno je za dobrobit sportista. Programi koji su uspješno integrisali politike, edukaciju i saradnju pokazali su mjerljiv napredak u inkluziji žena i LGBTQIA+ osoba u sportu. Stoga se saradnja u borbi protiv rodno i SOGIESC zasnovane diskriminacije smatra nezamjenjivom.

Co-funded by the European Union

Financirano sredstvima Europske unije. Izneseni stavovi i mišljenja su stavovi i mišljenja autora i ne moraju se podudarati sa stavovima i mišljenjima Europske unije ili Europske izvršne agencije za obrazovanje i kulturu (EACEA). Ni Europska unija ni EACEA ne mogu se smatrati odgovornima za njih. Broj projekta: 101184255

7. Zaključak

Sažetak ključnih saznanja

Izrada Priručnika projekta SISTERS osvijetlila je niz problema koji prevladavaju u sportu kada je riječ o ženama i LGBTQIA+ osobama. Prije svega, prisutna je stalna rodno i SOGIESC-zasnovana diskriminacija koja i dalje ograničava učešće i zastupljenost žena i LGBTQIA+ sportista. Diskriminaciju dodatno pojačavaju dominantni stereotipi koji često stigmatiziraju sportiste koji nisu cisrodni, ali i izražena muška dominacija u rukovodećim strukturama, koja produbljuje isključenost i nedovoljnu zastupljenost u procesima odlučivanja. U skoro svim zemljama, pozicije moći drže muškarci, dok ostali rodovi prolaze kroz niz prepreka kako bi se uopće približili sličnim ulogama.

Marginalizacija se nastavlja zbog minimalne ili potpuno izostale medijske vidljivosti, što sport žena i LGBTQIA+ osoba čini gotovo nevidljivim. Nedostatak vidljivosti i odsustvo uzora među ženama i LGBTQIA+ sportistima uskraćuje mladima mogućnost identifikacije s osobama vlastitog roda, dok se istovremeno sistematski promovira slika cisrodnog heteroseksualnog muškarca kao „standardnog“ sportiste. Uprkos određenim pomacima u oblasti politika i zakonodavstva, jaz ostaje velik, a postojeće mjere se provode neujednačeno.

Primjeri dobre prakse pokazuju da inicijative koje su vođene zajednicom i imaju inkluzivan karakter mogu donijeti pozitivne rezultate. Takve prakse, kao što su lokalne inicijative i projekti koje vode sami sportisti, u svom središtu imaju ravnopravnost u sportu. Također, pokazalo se da edukacija i alati koji proizlaze iz nje mogu imati ključnu ulogu u mijenjanju postojećih narativa. Obrazovni programi i treninzi za trenere, stručni kadar, roditelje i mlade mogu biti snažan mehanizam za uklanjanje diskriminacije i ograničenja s kojima se žene i LGBTQIA+ osobe suočavaju u sportu. Edukacija ovih grupa može donijeti brze promjene koje će doprinijeti stvaranju sigurnijeg i pristupačnijeg okruženja za sve učesnike, posebno sportiste.

Co-funded by the European Union

Financirano sredstvima Europske unije. Izneseni stavovi i mišljenja su stavovi i mišljenja autora i ne moraju se podudarati sa stavovima i mišljenjima Europske unije ili Europske izvršne agencije za obrazovanje i kulturu (EACEA). Ni Europska unija ni EACEA ne mogu se smatrati odgovornima za njih. Broj projekta: 101184255

Promjene, međutim, ne trebaju dolaziti samo od aktera u sportu već i od države. Politike koje osiguravaju jednak pristup sportu, kao i mehanizmi praćenja, ključni su za institucionalizaciju rodne i LGBTQIA+ inkluzije u sportskom upravljanju. To se, naravno, ne može postići jednostranim odlukama, već kroz saradnju i dijalog s nevladinim organizacijama i različitim akterima kako bi se postigao dugoročan utjecaj. Nevladine organizacije, posebno, imaju mnogo toga da ponude u borbi protiv rodno zasnovane diskriminacije i u promoviranju inkluzivnijeg sportskog okruženja. Njihovo dugogodišnje iskustvo u obrazovanju i podizanju svijesti može imati presudan efekat u razbijanju stereotipa, suzbijanju diskriminacije i izgradnji inkluzivnog i ravnopravnog ambijenta. Istovremeno, one imaju kapacitet za istraživanje i analizu podataka o intersekcionalnoj diskriminaciji u sportu, bilježeći napredak i potrebe za buduće aktivnosti.

Potrebe za buduća istraživanja

Potreba za daljim istraživanjima i dalje je prisutna. Neophodno je uspostaviti kvalitetniju bazu podataka o učešću žena i LGBTQIA+ osoba u sportu, na nacionalnom i lokalnom nivou. Prikupljanje podataka trebalo bi imati intersekcionalni karakter, kako bi se obuhvatili multidisciplinarni elementi poput dobi, roda, vrste sporta, SOGIESC karakteristika i drugih relevantnih faktora. Također, potrebna su istraživanja koja se posebno fokusiraju na iskustva nebinarnih i transrodnih sportista, budući da je evidentan nedostatak detaljnog uvida u prepreke s kojima se suočavaju zbog svog rodnog identiteta.

Pored toga, projekt SISTERS može nastaviti odgovarati na potrebe kroz razvoj i implementaciju trening programa za trenere, edukatore i sportske profesionalce s ciljem podizanja svijesti i suzbijanja diskriminacije. Projekt ima potencijal da popuni brojne praznine u oblasti edukacije, posebno u pogledu trenera, nastavnika i škola koje nerijetko nemaju dovoljno znanja o inkluzivnim praksama. Posebnu pažnju bilo bi poželjno usmjeriti na stručno osoblje sportskih organizacija u radu s transrodnim i nebinarnih sportistima, gdje se uočavaju najveći nedostaci u znanju.

Na kraju, projekat se mora fokusirati na pravilnu diseminaciju priručnika sportskim organizacijama i klubovima. Ovo će doprinijeti postepenom podizanju svijesti i potencijalno potaknuti aktivaciju lokalnih zajednica. Kroz kampanje i video sadržaje na društvenim mrežama o rodnoj i LGBTQIA+ ravnopravnosti u sportu, povećat će se vidljivost, osnažiti novi uzori, osporiti stereotipi i normalizirati inkluzija u sportskoj kulturi. Istovremeno, partneri na projektu SISTERS mogu dodatno unaprijediti saradnju sa lokalnim vlastima, sportskim savezima i školama kako bi

Co-funded by the European Union

Financirano sredstvima Europske unije. Izneseni stavovi i mišljenja su stavovi i mišljenja autora i ne moraju se podudarati sa stavovima i mišljenjima Europske unije ili Europske izvršne agencije za obrazovanje i kulturu (EACEA). Ni Europska unija ni EACEA ne mogu se smatrati odgovornima za njih. Broj projekta: 101184255

se maksimizirao utjecaj projekta. Održavanje kontinuiranog i živog dijaloga između donosioca odluka, civilnog društva, lokalnih inicijativa i mladih omogućava replikaciju i širenje ovakvih inicijativa, osiguravajući njihovu održivost i nakon završetka trajanja projekta.

8. Test samoprocjene SISTERS priručnika

Test samoprocjene će pomoći trenerima, menadžerima, sportskim klubovima, savezima, obrazovnim institucijama i organizacijama zajednice da procijene nivo rodne i LGBTQIA+ ravnopravnosti i inkluzije koji promovišu u svojim sportskim aktivnostima, u skladu s preporukama iz Priručnika. Samoprocjenski test sastoji se od tvrdnji koje procjenjuju stepen razvijenosti i integrisanosti mjera LGBTQIA+ inkluzije, podijeljenih prema određenim oblastima djelovanja.

Korisnici ga mogu primjenjivati kao alat za refleksiju i unapređenje. Cilj je prepoznati oblasti u kojima postoji nedostatak ravnopravnosti te izraditi plan za sigurnije, pravednije i inkluzivnije sportsko okruženje.

Uputstva:

Korisnici trebaju ocijeniti sljedeće tvrdnje prema sljedećoj skali:

- **1** za **NE**
- **2** za **DJELIMIČNO**
- **3** za **DA**

SISTERS test samoprocjene	
Politika i struktura	
Postoji politika protiv diskriminacije i za inkluziju koja eksplicitno obuhvata rodna i LGBTQIA+ pitanja.	
Uspostavljen je kodeks ponašanja sa jasnim mehanizmima za prijavljivanje diskriminacije i/ili rodno zasnovanog nasilja.	

Co-funded by the European Union

Financirano sredstvima Europske unije. Izneseni stavovi i mišljenja su stavovi i mišljenja autora i ne moraju se podudarati sa stavovima i mišljenjima Europske unije ili Europske izvršne agencije za obrazovanje i kulturu (EACEA). Ni Europska unija ni EACEA ne mogu se smatrati odgovornima za njih. Broj projekta: 101184255

Tim rukovodstva uključuje žene i LGBTQIA+ osobe u ulogama donošenja odluka.	
Finansiranje ili procjena učinka povezani su s rezultatima u oblasti ravnopravnosti i inkluzije.	
Interni propisi se redovno revidiraju kako bi se osigurala usklađenost s nacionalnim i EU okvirima za ravnopravnost.	
Rezultat po oblasti:	
Obrazovanje	
Treneri i osoblje su prošli obuku o rodnoj ravnopravnosti i inkluzivnim praksama.	
Omogućeno je kontinuirano stručno usavršavanje o antidiskriminaciji i pristupima zasnovanim na razumijevanju traume.	
Osoblje i volonteri poznaju terminologiju vezanu za SOGIESC i relevantne okvire prava.	
Uspostavljena je saradnja s nevladinim organizacijama i/ili ekspertima za održavanje treninga i sesija podizanja svijesti.	
Rezultat po oblasti:	
Servisi	

Co-funded by the European Union

Financirano sredstvima Europske unije. Izneseni stavovi i mišljenja su stavovi i mišljenja autora i ne moraju se podudarati sa stavovima i mišljenjima Europske unije ili Europske izvršne agencije za obrazovanje i kulturu (EACEA). Ni Europska unija ni EACEA ne mogu se smatrati odgovornima za njih. Broj projekta: 101184255

Objekti (svlačionice, tuševi, uniforme) su rodno i LGBTQIA+ inkluzivni i pristupačni za sve.	
Aktivno potičete učešće žena, djevojčica i LGBTQIA+ osoba na svim sportskim nivoima.	
Pružaju se usluge poput psihološke podrške ili mentorskih programa za marginalizirane sportiste.	
Provode se mješovite ili inkluzivne aktivnosti/treninzi.	
Postoje opcije za brigu o djeci ili druge family-friendly mogućnosti za učesnike koji imaju obaveze njege	
Rezultati po oblasti:	
Komunikacija	
Upotreba rodno neutralnog jezika u komunikacijskim materijalima.	
Postignuća žena i LGBTQIA+ osoba jednako se promovišu u vašim medijima i događajima.	
Učešće u kampanjama i/ili organizacija kampanja koje podižu svijest o ravnopravnosti u sportu.	
Rezultati po oblasti:	
Izvještavanje	

Co-funded by the European Union

Financirano sredstvima Europske unije. Izneseni stavovi i mišljenja su stavovi i mišljenja autora i ne moraju se podudarati sa stavovima i mišljenjima Europske unije ili Europske izvršne agencije za obrazovanje i kulturu (EACEA). Ni Europska unija ni EACEA ne mogu se smatrati odgovornima za njih. Broj projekta: 101184255

Postoji povjerljiv sistem za prijavljivanje incidenata diskriminacije ili uznemiravanja.	
Povratne informacije sportista, roditelja i osoblja redovno se prikupljaju i koriste za unapređenje.	
Objavljuju se godišnji izvještaji ili sažeci o napretku u oblasti inkluzije.	
Rezultat po oblasti:	

Bodovanje po oblastima		
Politike i struktura	10-15	Imate stabilan okvir politika. Priručnik vam može pomoći da dodatno unaprijedite postojeći okvir.
	Ispod 10	Postoji niz politika koje mogu povećati rodnu i LGBTQIA+ ravnopravnost u vašem okviru. Ojačajte svoj okvir politika koristeći smjernice i primjere dobre prakse iz Priručnika.
Obrazovanje	8-12	Obrazovni program promoviše rodnu i LGBTQIA+ ravnopravnost u sportu. U Priručniku se nalazi više praksi koje vam mogu

Co-funded by the European Union

Financirano sredstvima Europske unije. Izneseni stavovi i mišljenja su stavovi i mišljenja autora i ne moraju se podudarati sa stavovima i mišljenjima Europske unije ili Europske izvršne agencije za obrazovanje i kulturu (EACEA). Ni Europska unija ni EACEA ne mogu se smatrati odgovornima za njih. Broj projekta: 101184255

		pomoći da unaprijedite obrazovne ishode.
	Ispod 8	Potrebne su obrazovne aktivnosti koje će promovisati rodnu i LGBTQIA+ ravnopravnost. Koristite Priručnik kako biste počeli sticati znanje o inkluziji žena i LGBTQIA+ osoba u sportu i kako biste proveli inkluzivne obrazovne treninge.
Servisi	10-15	Pružene usluge podržavaju inkluziju žena i LGBTQIA+ sportista. Nastavite nadograđivati postojeće snage koristeći preporuke iz Priručnika.
	Ispod 10	Usluge se trebaju razvijati i odgovoriti na potrebe žena i LGBTQIA+ osoba. Primijenite preporuke iz Priručnika kako biste unaprijedili rodnu i LGBTQIA+ inkluziju u ovim segmentima.

Co-funded by the European Union

Financirano sredstvima Europske unije. Izneseni stavovi i mišljenja su stavovi i mišljenja autora i ne moraju se podudarati sa stavovima i mišljenjima Europske unije ili Europske izvršne agencije za obrazovanje i kulturu (EACEA). Ni Europska unija ni EACEA ne mogu se smatrati odgovornima za njih. Broj projekta: 101184255

Komunikacija	6-9	Konstantno promovišete rodnu i LGBTQIA+ inkluziju u svojim komunikacijskim aktivnostima. Primjena preporuka iz Priručnika dodatno će ojačati vaše aktivnosti vidljivosti.
	Ispod 6	Komunikacijska strategija je slaba i nedostaje joj fokus na rodnu i LGBTQIA+ ravnopravnost. Priručnik vam može pomoći da izvršite potrebne promjene i redizajnirate svoju komunikacijsku strategiju.
Izvještavanje	6-9	Izgradili ste mehanizam prijavljivanja koji podržava prava žena i LGBTQIA+ osoba. Priručnik vam može pomoći da dodatno unaprijedite ovaj proces.
	Ispod 6	Procedure za prijavljivanje su slabe ili nepostojeće. Konsultujte Priručnik i primijenite preporuke kako biste unaprijedili svoje mehanizme prijavljivanja.

Sljedeća tabela daje interpretaciju vašeg ukupnog rezultata. Da biste izračunali svoj rezultat, saberite odgovore iz testa. Na osnovu postignutog rezultata možete utvrditi koliko je ravnopravnost prisutna u vašem radu u oblasti sporta.

Co-funded by the European Union

Financirano sredstvima Europske unije. Izneseni stavovi i mišljenja su stavovi i mišljenja autora i ne moraju se podudarati sa stavovima i mišljenjima Europske unije ili Europske izvršne agencije za obrazovanje i kulturu (EACEA). Ni Europska unija ni EACEA ne mogu se smatrati odgovornima za njih. Broj projekta: 101184255

Ukupno bodovanje i interpretacija		
Ukupan broj bodova	**Procjena**	**Značenje**
50–60	Šampion/ka inkluzije	Rodna i LGBTQIA+ ravnopravnost je snažno prisutna u politikama, treninzima i organizacijskoj kulturi. Nastavite napredovati i dijelite svoje primjere dobre prakse.
40–49	Razvijanje inkluzije	Postoje snažni temelji, ali pojedini segmenti zahtijevaju formalizaciju ili dosljednu primjenu. Priručnik može poslužiti kao podrška za dublje i sveobuhvatnije djelovanje.
30–39	Rastuća svijest	Principi inkluzije su prepoznati, ali još nisu operacionalizirani. Preporuke iz SISTERS Priručnika mogu vam pomoći da značajno unaprijedite rezultate.
Ispod 30	Potrebna hitna akcija	Ključni mehanizmi za sigurnost i ravnopravnost nedostaju. Koristite alate, primjere i preporuke iz SISTERS Priručnika kako biste unaprijedili stanje.

9. Reference

ACCEPT-LGBTI Cyprus. (2024). *Organisation website and activities*. https://accept.cy/home/

Co-funded by the European Union

Financirano sredstvima Europske unije. Izneseni stavovi i mišljenja su stavovi i mišljenja autora i ne moraju se podudarati sa stavovima i mišljenjima Europske unije ili Europske izvršne agencije za obrazovanje i kulturu (EACEA). Ni Europska unija ni EACEA ne mogu se smatrati odgovornima za njih. Broj projekta: 101184255

Bosnia and Herzegovina. (2003). *Zakon o ravnopravnosti spolova u Bosni i Hercegovini* [Law on Gender Equality in Bosnia and Herzegovina]. *Official Gazette of Bosnia and Herzegovina*, Nos. 16/03, 102/09, 32/10.

Bosnia and Herzegovina. (2008, with amendments 2009, 2016). *Zakon o sportu Bosne i Hercegovine* [Law on Sports of Bosnia and Herzegovina]. *Official Gazette of Bosnia and Herzegovina*, Nos. 27/08, 102/09, 66/16.

Bosnia and Herzegovina. (2009, with amendments 2016). *Zakon o zabrani diskriminacije* [Law on Prohibition of Discrimination]. *Official Gazette of Bosnia and Herzegovina*, Nos. 59/09, 66/16.

BRAVO BiH. (2025, April 2). *GENDERWISE: An ambitious initiative to promote gender equality and dual careers for young female athletes*. https://bravo-bih.com/current-projects/genderwise/

Bulgarian Ministry of Youth and Sports. (2021). *National strategy for gender equality 2021–2030*. Government of Bulgaria.

CIG. (2023). *Planos nacionais de ação*. Comissão para a Cidadania e a Igualdade de Género. https://www.cig.gov.pt/planos-nacionais-de-acao/

Council of Europe — All In Plus (gender equality in sport factsheet: Cyprus). (2025). *All In Plus: Promoting greater gender equality in sport — Cyprus factsheet*. https://rm.coe.int/all-in-plus-cyprus-05022025/1680b420e9

Council of Europe & European Union. (2025, February 5). *All In Plus: Promoting greater gender equality in sport – Greece*. https://rm.coe.int/all-in-plus-greece-05022025/1680b420ee

Council of Europe Office in Sarajevo. (2024, October 4). *Workshop on initiatives to reduce homophobia and transphobia in sports in Bosnia and Herzegovina. Council of Europe Newsroom*. https://www.coe.int/en/web/sarajevo/-/towards-reducing-discrimination-in-sports-in-bosnia-and-herzegovina

European Commission. (2007). *White paper on sport*. https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:52007DC0391

European Commission. (2020). *Gender equality strategy 2020–2025*. https://ec.europa.eu/newsroom/just/items/682425/en

Co-funded by the European Union

Financirano sredstvima Europske unije. Izneseni stavovi i mišljenja su stavovi i mišljenja autora i ne moraju se podudarati sa stavovima i mišljenjima Europske unije ili Europske izvršne agencije za obrazovanje i kulturu (EACEA). Ni Europska unija ni EACEA ne mogu se smatrati odgovornima za njih. Broj projekta: 101184255

European Commission. (2020). *LGBTIQ equality strategy 2020–2025.* https://commission.europa.eu/document/download/5100c375-87e8-40e3-85b5-1adc5f556d6d_en?filename=lgbtiq_strategy_2020-2025_en.pdf

European Commission. (2022). *Sport and physical activity – Special Eurobarometer report.* KANTAR. https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/2668

European Institute for Gender Equality. (2024). *Gender equality index 2024: Country profile — Cyprus*. https://eige.europa.eu/gender-equality-index/2024/country/CY.EuropeanInstituteforGenderEquality

European Institute for Gender Equality. (2024). *Gender equality index: Cyprus country profile.* https://eige.europa.eu/gender-mainstreaming/countries/cyprus?utm_source=chatgpt.com

European Parliamentary Research Service. (2024, March). *Gender equality in sports.* https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2024/759597/EPRS_ATA(2024)759597_EL.pdf

European Union Agency for Fundamental Rights (FRA). (2019). *A long way to go for LGBTI equality — LGBTI survey country data: Cyprus.* https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/lgbti-survey-country-data_cyprus.pdf.EUR-Lex

Eurostat / European Commission. (2024). *Sport participation statistics and Eurobarometer on sport and physical activity.* https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Sport_participation_-_practicing_sport_and_physical_activity & https://sport.ec.europa.eu/node/282

Government of the Republic of Cyprus. (2024). *National strategy for gender equality 2024–2026.* Ministry / Official publication. https://www.gov.cy/media/sites/21/2024/07/Strategy-Document-and-Action-Plan.pdf

Government of the Republic of Cyprus. (2024). *National strategy for gender equality 2024–2026 (Strategy document and action plan).* Government of Cyprus. https://www.gov.cy/media/sites/21/2024/07/Strategy-Document-and-Action-Plan.pdf?utm_source=chatgpt.com & https://www.gov.cy/en/speeches/speech-by-the-commissioner-for-gender-equality-ms-josie-christodoulou-at-the-press-conference-on-the-implementation-progress-of-the-national-strategy-for-gender-equality-2024-2026/

Co-funded by the European Union

Financirano sredstvima Europske unije. Izneseni stavovi i mišljenja su stavovi i mišljenja autora i ne moraju se podudarati sa stavovima i mišljenjima Europske unije ili Europske izvršne agencije za obrazovanje i kulturu (EACEA). Ni Europska unija ni EACEA ne mogu se smatrati odgovornima za njih. Broj projekta: 101184255

Greek National Commission for Human Rights. (2023, April). *Reply under CEDAW to the Ministry of Labour*. https://www.nchr.gr/images/English_Site/GYNAIKES/GNCHR_CEDAW_REPLY_TO_MINISTRY_OF_LABOR.pdf

Hellenic Labour Inspectorate. (2016). *Equal treatment and combating discrimination in work and employment*. https://www.hli.gov.gr/ergasiakes-scheseis/nomothesia-ergasiakes-scheseis/prostasia/isi-metachirisi/isi-metacheirisi-kai-katapolemisi-ton-diakriseon-stin-ergasia-kai-tin-apascholisi/

ILGA-Europe. (2023–2024). *Annual review / country reporting on LGBTI rights in Europe*. https://www.ilga-europe.org

ILGA-Europe. (2023–2024). *Country information and LGBTI rights updates: Cyprus*. https://www.ilga-europe.org/report/annual-review-2025/

IPDJ. (2024). *Selo da igualdade de género no desporto*. Instituto Português do Desporto e Juventude. https://ipdj.gov.pt/selo-da-igualdade-de-genero-no-desporto

KMOP, & SPORT GVP Project. (2024). *Insights into gender-based violence: Research findings and data*. https://www.kmop.gr/wp-content/uploads/2024/09/SPORTGVP_Article-2.pdf

Ljubojević, A., Karalić, T., Gerdijan, N., Pantelić-Babić, K., & Pepić, A. (2024). *Gender representation in management and coaching roles in sports: A case study of the Banja Luka Region*. *SportLogia, 20*(1), 38–46. https://doi.org/10.7251/SGIA2402038L

Menzel, T., Braumüller, B., & Hartmann-Tews, I. (2019). *The relevance of sexual orientation and gender identity in sport in Europe: Findings from the Outsport survey*. German Sport University Cologne. https://www.out-sport.eu

National Statistical Institute. (2019). *Gender pay gap in sports and culture in Bulgaria*. NSI.

Paletta, D., & ILGA. (2024, July). *Trans, gender-diverse, and intersex inclusion in sports is a human right*. ILGA World. https://ilga.org/news/trans-gender-diverse-intersex-inclusion-in-sports-human-right/

Papanikolaou, N. (2021, June 11). *Gay in Greek football: The word nobody wants to hear*. *Reporters United*. https://www.reportersunited.gr/5553/gkei-sto-elliniko-podosfairo-i-lexi-poy-den-thelei-kaneis-na-akoysei/

Co-funded by the European Union

Financirano sredstvima Europske unije. Izneseni stavovi i mišljenja su stavovi i mišljenja autora i ne moraju se podudarati sa stavovima i mišljenjima Europske unije ili Europske izvršne agencije za obrazovanje i kulturu (EACEA). Ni Europska unija ni EACEA ne mogu se smatrati odgovornima za njih. Broj projekta: 101184255

Papanikolaou, N. (2021, July 7). *The hate that dares not speak its name – Why it's so hard to talk about homophobia in Greek football.* *Reporters United.* https://www.reportersunited.gr/en/5864/homophobia-in-greek-football-teams/

Psaropoulou, S. (2025, April 2). *European gender equality index: Where does Greece rank this year? WHEN.* https://when.org.gr/eyropaikos-deiktis-isotitas-ton-fylon-se-poia-thesi-vrisketai-fetos-i-ellada/

Saleiro, S., & CIG. (2022, May). *Estudo nacional sobre as necessidades das pessoas LGBTI e sobre a discriminação em razão da orientação sexual, identidade e expressão de género e características sexuais.* Comissão para a Cidadania e a Igualdade de Género. https://www.cig.gov.pt/2022/05/publicado-o-estudo-nacional-sobre-as-necessidades-das-pessoas-lgbti-e-sobre-a-discriminacao-em-razao-da-orientacao-sexual-identidade-de-genero-e-caracteristicas-sexuais/

Smith, H. (2021, January 20). *Olympic gold winner's sexual abuse case is a turning point for Greece. The Guardian.* https://www.theguardian.com/world/2021/jan/20/olympic-gold-winners-sexual-abuse-case-is-a-turning-point-for-greece

Sotiropoulos, V. (2022, May 25). *LGBTQI rights in Greece. Heinrich Böll Stiftung.* https://gr.boell.org/el/2022/05/25/ta-loatki-dikaiomata-stin-ellada

Tennery, A. (2024, July 25). *Pioneer Billie Jean King hails extraordinary progress in women's sport. Reuters.* https://www.reuters.com/sports/olympics/pioneer-billie-jean-king-hails-extraordinary-progress-womens-sport-2024-07-25/

UEFA. (2025, April 2). *UEFA: Our time, our turn: Bosnia and Herzegovina launch women's football strategy. UEFA News.* https://www.uefa.com/news-media/news/0293-1c50ef723fa6-5b4fefc583f2-1000--our-time-our-turn-bosnia-and-herzegovina-launch-women-s-fo/

UNESCO. (2024). *Sport and gender equality game plan: Guidelines for gender-transformative sport policies and programmes.* UNESCO. https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000390527

U.S. Department of State. (2023). *Country reports on human rights practices: Cyprus (Sections on discrimination and LGBTI rights).* https://www.state.gov/reports/2024-country-reports-on-human-rights-practices/cyprus

Co-funded by the European Union

Financirano sredstvima Europske unije. Izneseni stavovi i mišljenja su stavovi i mišljenja autora i ne moraju se podudarati sa stavovima i mišljenjima Europske unije ili Europske izvršne agencije za obrazovanje i kulturu (EACEA). Ni Europska unija ni EACEA ne mogu se smatrati odgovornima za njih. Broj projekta: 101184255

Vaitsopoulou, A. (2022, August 29). *Queer sports: Athenian Centaurus and PeaceOX Milan demonstrate how LGBTQ teams triumph. Popaganda.* https://popaganda.gr/stories/queer-sports-oi-athenian-centaurus-kai-oi-peacox-milan-deichnoyn-pos-oi-loatki-omades-thriamveyoyn/

Women4Sport. (2025, April 2). *Women4Sport: About the project.* https://women4sport.eu/about/

World Health Organization / EU Sport Factsheets. (2018–2022). *Physical activity / sport participation factsheets (EU).* WHO Regional Office for Europe. https://sport.ec.europa.eu/sites/default/files/physical-activity-factsheet_who-eu-201811_en.pdf

World Health Organization. (2024). *Country physical activity factsheet: Cyprus (2024).* WHO Regional Office for Europe. https://cdn.who.int/media/docs/librariesprovider2/country-profiles/physical-activity/2024-country-profiles/physical-activity-2024-cyp.pdf?download=true&sfvrsn=30792b9a_7&utm_

Co-funded by the European Union

Financirano sredstvima Europske unije. Izneseni stavovi i mišljenja su stavovi i mišljenja autora i ne moraju se podudarati sa stavovima i mišljenjima Europske unije ili Europske izvršne agencije za obrazovanje i kulturu (EACEA). Ni Europska unija ni EACEA ne mogu se smatrati odgovornima za njih. Broj projekta: 101184255

SISTERS

FoStering gender & LGBTQIA+ equity In Sports through an inTERSectional approach

Наръчник с добри практики, извлечени поуки и насоки

Работен пакет 2 – **Резултат 2.2**

Координиран от **Symplexis**

Co-funded by the European Union

Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or the European Education and Culture Executive Agency (EACEA). Neither the European Union nor EACEA can be held responsible for them. Project number: 101184255

Съдържание

Обобщение 3

1. Въведение 4
    - Наръчникът 4
    - Проект “SISTERS“ 5
    - Методология 5
2. Разбиране на дискриминацията по пол и LGBTIQA+ в спорта 7
    - Междусекторни предизвикателства в спорта 7
    - Често срещани форми на дискриминация и предразсъдъци 9
    - Национални политики и правни рамки за справяне с дискриминацията 12
3. Добри практики за насърчаване на приобщаването 16
    - Примери за успешни инициативи в различни страни 16
    - Ключови фактори за успех и преносимост 29
    - Инструменти и ресурси за спортни организации 32
4. Насоки за треньори, спортни мениджъри и преподаватели 34
    - Създаване на среда, чувствителна към половите аспекти и приобщаваща среда 34
    - Стратегии за справяне с дискриминацията в спортната среда 35
    - Ангажиране на млади спортисти и семейства в усилията за приобщаване 36
5. Препоръки за политики 37
    - Препоръки за политики на национално и местно ниво 38
    - Стратегии за интегриране на равенството между половете и LGBTIQA+ в управлението на спорта 40
6. Практически инструменти и ресурси 41
    - Препоръки за приобщаващи спортни програми 41
    - Насоки и инструменти за борба с явлението дискриминация и насилие, основани на пола и SOGIESC 42
    - Програми и инициативи, които успешно са включили политики и насоки в основната си част 43
    - Извлечени поуки 45
7. Заключение 46
    - Обобщение на основните констатации 46
    - Бъдещи изследователски нужди 47
8. Тест за самооценка по наръчника на SISTERS 48

Обобщение

Co-funded by the European Union

Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or the European Education and Culture Executive Agency (EACEA). Neither the European Union nor EACEA can be held responsible for them. Project number: 101184255

Следното ръководство е продукт на проекта SISTERS. Наръчникът използва комбинирани методологии, включващи проучване на документи, интервюта и фокус групи в страните партньори. Съдържанието изследва междусекторната дискриминация срещу жените и LGBTIQA+ спортистите, както и съществуващите стереотипи, основани на пола. Системните бариери в областите на лидерството, видимостта и финансирането се подсилват от насилието, основано на пола, и дискриминацията, основана на SOGIESC, на която са подложени жените и LGBTIQA+ лицата, създавайки среда с малко възможности. Тези дискриминации, основани на SOGIESC, се срещат и на институционално ниво, тъй като институционалните недостатъци, като слабото прилагане на законите против дискриминация, лошото обучение на треньорите и ограничените механизми за докладване, увековечават проблемите, подчертавайки необходимостта от интервенции, основани на травма, ръководени от общността и образователни, за да се оспорят нормите и да се насърчи приобщаването.

Наръчникът включва и ефективни добри практики, внедрени в страните партньори, и споделят принципите на безопасни пространства, лидерство, водено от спортисти, и сътрудничество в общността. Освен това има няколко препоръки, фокусирани върху повишаване на видимостта, междусекторни партньорства и образователни подходи. Същевременно има някои насоки за треньори и лица, занимаващи се със спорт, които ще помогнат за засилване на участието на жени и LGBTIQA+ лица в спорта, но също така и за по-добро оформяне на политиките, които засягат тези лица. Политики като създаване на национални стратегии за приобщаване и задължителни антидискриминационни кодекси във всички спортни федерации и/или за обвързване на финансирането с равнопоставеността на резултатите и разработване на неутрални по отношение на пола съоръжения са малки стъпки, които ще окажат незабавно въздействие върху достъпа на жените и LGBTIQA+ лицата до спорт.

Co-funded by the European Union

Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or the European Education and Culture Executive Agency (EACEA). Neither the European Union nor EACEA can be held responsible for them. Project number: 101184255

Co-funded by
the European Union

Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or the European Education and Culture Executive Agency (EACEA). Neither the European Union nor EACEA can be held responsible for them. Project number: 101184255

1. Въведение

Наръчникът

„Наръчникът с добри практики, извлечени поуки и насоки“ (“Handbook of good practices, lessons learned, guidelines”) е образователен материал, чиято цел е да подобри разбирането относно полоwа и LGBTIQA+ в спорта. Наръчникът ще предостави:

- Международен и местен преглед на състоянието и тенденциите по отношение на половете и неравния достъп на LGBTIQA+ общността до спорт през интерсекционална призма.
- Насоки и практически инструменти за справяне с явлението с конкретни действия.

Наръчникът ще обобщи интервюта и идеи, събрани на местно ниво, добри практики, насоки за треньори, мениджъри на спортни клубове, преподаватели и семейства по теми, свързани с пола и дискриминацията и предразсъдъците в спорта, основани на пола и SOGIESC (Sexual Orientation, Gender Identity, Gender Expression, and Sex Characteristics - сексуална ориентация, полова идентичност и изразяване, и полови характеристики), през интерсекционална призма. Този резултат предоставя реалистична картина на основните предизвикателства, срещани сред различните спортни дисциплини, освен че съдържа насоки и практически инструменти за справяне с дискриминацията и насилието, основани на половата идентичност и SOGIESC в спорта.

Накратко, наръчникът ще подчертае основните нужди и ще сподели някои успешни инициативи, които са се стремели да се справят с гореспоменатите предизвикателства. Наръчникът ще позволи на партньорите да идентифицират спортните дисциплини, които се борят най-много за справяне с негативните епизоди, и да ги изберат, за да фокусират действията по проекта (и особено местните турнири) върху спортове, където равенството между половете и LGBTIQA+ общността изглежда е по-голямо предизвикателство. Наръчникът ще бъде свободно достъпен на уебсайта на проекта.

Co-funded by the European Union

Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or the European Education and Culture Executive Agency (EACEA). Neither the European Union nor EACEA can be held responsible for them. Project number: 101184255

Проект “SISTERS“

SISTERS има за цел да насърчи пълноценното включване на жените и LGBTIQA+ общността в спорта чрез насърчаване на равенството чрез интерсекционален подход. За целите на този проект, концепцията за жени се разбира въз основа на небинарен подход към половата идентичност и следователно се отнася до всеки човек, който се идентифицира като жена. Благодарение на интерсекционалния подход, SISTERS ще разгледа взаимодействието между различните атрибути на идентичността, включително: SOGIESC, национален произход, имигрантски статус, културен и социално-икономически произход, способности и/или увреждане, религия и др., които съставляват уникалния опит на отделните жени и членове на LGBTIQA+ общността в тяхната възможност или липса на такава да практикуват спорт в среда, свободна от дискриминация и насилие. Проектът е замислен, за да:

- Разберете тенденциите, фактите и причините за неравния достъп на жените и LGBTIQA+ общността до спорт през интерсекционална призма.
- Повишаване на капацитета на организациите , треньорите и играчите в спорта на местно ниво чрез методи, отчитащи пола и интерсекционалните аспекти, за (1) насърчаване на равенството в спорта и (2) справяне с случаите на дискриминация и насилие, основани на пола и социални, социални и социологични проблеми (SOGIESC).
- Повишаване на осведомеността сред спортните професионалисти, играчите, организациите и обществото като цяло относно вредните последици от пресичащите се форми на дискриминация и насилие върху пълноценното участие на жените и LGBTIQA+ общността в спорта.

6 европейски организации ще разгърнат 30-месечен работен план, разделен на 4 части: (1) изследователски и аналитични дейности за разбиране на опита на жените и LGBTIQA+ общността в спортната среда и събиране на най-добри практики за равен достъп до спорт; (2) организиране на програма за обучение на спортни професионалисти и млади играчи; (3) иновативни спортни турнири; (4) участие на политици и заинтересовани страни за поддържане на резултатите от проекта.

Co-funded by the European Union

Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or the European Education and Culture Executive Agency (EACEA). Neither the European Union nor EACEA can be held responsible for them. Project number: 101184255

Методология

Методологичният подход, възприет за целите на изследователските дейности на местно/национално ниво в Наръчника, беше предвиден по три основни начина:

a) Документално проучване;
b) Идентифициране на добри практики;
c) Теренното проучване включваше интервюта и фокус групи със съответните заинтересовани страни.

Проучването на документи имаше за цел да предложи на консорциума по-задълбочено разбиране и прозрения за текущата ситуация и политиките в контекста на страните партньори относно условията, свързани с равенството между половете и LGBTIQA+ общността в спорта. Проучването на документи беше проведено в два етапа:

Първо, преглед на академичната литература, политиките и правните рамки, за да се разбере текущата ситуация в страните. Източниците включват: статии, изследвания и доклади, проведени от национални органи и организации на гражданското общество, както и данни от ЕС. Второ, преглед на състоянието на дискриминацията, основана на SOGIESC, в спорта, последван от идентифициране на ключови предизвикателства и бариери. Освен това, беше проведено проучване на съществуващите добри практики, които насърчават включването на SOGIESC в спорта. Това ни помага да идентифицираме съществуващите модели, които могат да бъдат възпроизведени по начин, който може да насърчи приобщаваща среда и потенциално да доведе до допълнителни интервенции, които насърчават приобщаването и достъпността в спорта.

Констатациите от проучването на документи и добрите практики бяха обогатени от първично проучване, проведено чрез фокус групи и интервюта със заинтересовани страни, младежи, преподаватели за възрастни, професионалисти, работещи в спортната сфера, и родители. По-конкретно:

- **92 интервюта**, за да се разберат условията, които се случват в спортната реалност в страните партньори, придружени от
- **18 фокус групи**, в които участваха общо **136 души** с различен произход, включително жени и LGBTIQA+ лица, които обсъдиха и споделиха своята гледна точка за ситуацията.

Комбинацията от качествени и количествени методи и разнообразните целеви групи позволи по-задълбочена оценка на ситуацията и предостави ценна информация за

Co-funded by the European Union

Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or the European Education and Culture Executive Agency (EACEA). Neither the European Union nor EACEA can be held responsible for them. Project number: 101184255

предстоящите дейности по проекта. По този начин бяха изготвени осезаеми препоръки, които могат да допринесат за постигане на равенство между половете и LGBTIQA+ общността и за борба с дискриминацията, основана на социални проблеми (SOGIESC), в спорта.

Co-funded by the European Union

Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or the European Education and Culture Executive Agency (EACEA). Neither the European Union nor EACEA can be held responsible for them. Project number: 101184255

2. Разбиране на дискриминацията по пол и LGBTIQA+ в спорта

Междусекторни предизвикателства в спорта

В днешно време спортът не е просто спектакъл, който публиката гледа с цел забавление. Напротив, той застъпва ценности като екипна работа, честна конкуренция, солидарност, както и образователна перспектива за обществеността. Освен това, спортът се стреми да насърчава равенството и да се бори с дискриминацията в различни области, както социални, така и спортни. Въпреки положените усилия, все още има редица пречки и предизвикателства, които трябва да бъдат преодолени в спорта, особено по отношение на равенството между половете и LGBTIQA+ общността. Както документални, така и първични проучвания подчертават предизвикателствата, пред които жените и LGBTIQA+ хората често се сблъскват, когато се опитват да бъдат активни в спорта или да се присъединят към него.

Предизвикателствата често са дълбоко вкоренени стереотипи, свързани с пола и социалния подход (SOGIESC). Дори днес спортовете са разделени според половите граници. Както спомена един интервюиран, е обичайно треньорите и учителите да разделят децата в спортовете въз основа на техния пол, „футболът е за момчета, волейболът е за момичета“. Прекрачването на тези норми често се счита за неприемливо. Цисджендър-хетеросексуалните мъже често се възприемат като модел на „идеален спортист“, нещо, което създава норми, които са нереалистични за жените и LGBTIQA+ спортистите, обезкуражавайки ги да се занимават със спортове, особено бойни спортове, които са формулирани като присъщо мъжествени. Тези стереотипи се подсилват от родителите или заобикалящата ги среда, които се страхуват от безопасността на женствеността в спортовете, доминирани от мъже (SportsGVP, 2025). Следователно семействата могат или да подкрепят, или да ограничат участието на спортисти, които не са мъже, въз основа на техния произход. Подобни стереотипи съществуват и за LGBTIQA+ общността, където LGBTIQA+ лицата се считат за „твърде чувствителни“ или „недостатъчно конкурентноспособни“, за да участват в даден спорт, а транс спортистите са изключвани поради „несправедливо предимство“ (транс жени) или „слабост“ (транс мъже).

Co-funded by the European Union

Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or the European Education and Culture Executive Agency (EACEA). Neither the European Union nor EACEA can be held responsible for them. Project number: 101184255

Стереотипите и бариерите, създадени от неразбраността, оказват сериозно влияние върху жените и представителството на LGBTIQA+ общността на ръководни позиции в клубове, федерации и национални комитети. Тези позиции се заемат предимно от цисгендерни мъже, което прави изключително трудно издигането на други полове до позиции на власт. В Италия, по-специално, изследването разкри трайно недостатъчно представителство на жените в спортното ръководство, дори след въвеждането на квоти през 2011 г. в публичните съвети, с остатъчно влияние в спортните структури (Varriale, L., & Mazzeo, F., 2019). Мъжкото господство съществува и на треньорските позиции, където жените имат малко възможности да се ангажират като старши треньори, докато за LGBTIQA+ лицата нещата са още по-трудни поради предразсъдъци и стереотипи.

LGBTIQA+ общността е изправена пред продължаваща враждебност и изключване, когато става въпрос за участието им в спорт. В същото време хомофобската и трансфобската реторика е постоянно явление. Тази ситуация води до изключване чрез дискриминация, основана на SOGIESC, и липса на безопасни пространства за жени и LGBTIQA+ лица. Допълнителен признак за изключване е честата употреба на унизителен или дискриминационен език. Повечето от участниците в проучването посочиха, че лично са чували такъв език и повечето от тях са се чувствали наранени или дискриминирани. Това води до създаването на стигма и невидимост около темите за сексуалната ориентация, тъй като никой не е готов да рискува да се изложи и да остане затворен от страх. Както беше посочено в интервютата, много LGBTIQA+ спортисти поради стигматизация избягват определени спортове, тъй като се чувстват несигурни да участват в тях.

Друго предизвикателство, пред което са изправени жените и LGBTIQA+ спортистите, е малкото или никакво медийно отразяване (L. Tsene , 2025). Ограничената видимост на жените спортисти в медиите често е съпроводена със слаба институционална подкрепа за мерки за равенство между половете. Липсата на видимост във всички страни партньори е свързана с липсата или намалената видимост на моделите за подражание, тъй като няма видимост за предизвикателството жените или LGBTIQA+ спортистите да станат модели за подражание, подобно на мъжете, които са в по-голямата част от светлината на прожекторите. Ограниченото репрезентиране ограничава и пътищата им за професионално развитие, както и достъпа им до спонсорство и финансиране. Финансирането и ресурсите са особено трудни за

Co-funded by the European Union

Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or the European Education and Culture Executive Agency (EACEA). Neither the European Union nor EACEA can be held responsible for them. Project number: 101184255

осигуряване за женските и LGBTIQA+ отбори. Минималният достъп до ресурси и ниската медийна видимост създават порочен кръг с много пречки пред участието и професионалното развитие в спорта, изостряйки неравенството между половете и LGBTIQA+ в спорта.

Освен това, институционалната инертност и пропуските в политиките възпрепятстват участието на жените и LGBTIQA+ общността в спорта, тъй като рамката им за защита е непълна. Федерациите и спортните клубове често не дават приоритет на включването на половете в своите дейности, нещо, което вместо да се справя с предизвикателствата, ги изостря. Изследването разкри липса на образованост и обучение на треньори, персонал, учители и лица, вземащи решения в спорта, което изостря неравенствата. Освен това, в повечето страни няма официални ясни механизми за борба с дискриминацията или докладване за LGBTIQA+ спортисти, особено за транссексуалните и небинарните участници, за да докладват за дискриминацията, с която се сблъскват, оставяйки ги незащитени пред предизвикателства, които създават предпоставки за тормоз, основано на полово неравенство. Институционалната съпротива за промяна в страните партньори отразява по-широкото обществено нежелание, което съществува по въпросите на пола и равенството между LGBTIQA+ общността.

Често срещани форми на дискриминация и предразсъдъци

Равенството в спорта е нещо, което трябва да бъде гарантирано за всички членове на обществото. Въпреки съществуващите правни рамки и нарастващата осведоменост, дискриминацията, основана на пол и сексуална ориентация, продължава да ограничава възможностите и да подкопава безопасността на спортистите в цяла Европа. Изследването установи, че предизвикателствата в спорта за жените и LGBTIQA+ са много и могат да бъдат идентифицирани в множество сектори. Анализът на предизвикателствата, пред които са изправени жените и LGBTIQA+ лицата в спорта, подчертава неотложната необходимост от промени. В Европейския индекс за равенство между половете за 2024 г. много от страните партньори се класират ниско, като Гърция е на 25-то място сред 27-те страни от ЕС. Това е с едно място по-ниско от предходната година, въпреки че Гърция предприе някои промени, те не бяха

Co-funded by the European Union

Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or the European Education and Culture Executive Agency (EACEA). Neither the European Union nor EACEA can be held responsible for them. Project number: 101184255

достатъчни (S. Psaropoulou, 2025). Въпреки усилията, които се полагат и са свързани най-вече с хармонизиране с европейските директиви, мъжествеността продължава да бъде водещ фактор в спорта, както в самия спорт, така и във висшите органи за вземане на решения и ключови административни позиции.

Недостатъчното представителство в лидерските позиции и процеса на вземане на решения е сред основните предизвикателства, идентифицирани чрез проучването във всички страни партньори. Жените и LGBTIQA+ лицата са изключително недостатъчно представени на висши позиции във федерации, треньорски и изпълнителски роли, които могат да окажат влияние в тази област. Различни изследвания, като например малкомащабното казусово проучване, проведено от Университета в Баня Лука относно (не)равенството между половете в ролите, свързани с вземане на решения в спорта, потвърждават недостатъчното представителство и идентифицират културни и структурни бариери пред него (Ljubojević et al., 2024). Мъжкото доминиране в спорта е неоспоримо и можем да го идентифицираме във всички страни. Това отразява дълбоко вкоренените културни възприятия за спорта като „мъжка“ област, където приносът на жените е подценен, въпреки историческия им успех в дисциплини като гимнастика, волейбол и лека атлетика. Мъжкото доминиране в управлението на спорта увековечава стереотипите и налага системна невидимост и страх от дискриминация, с които се сблъскват особено LGBTIQA+ спортистите.

Липсата на представителство се подсилва от липсата на открити модели за подражание в професионалния спорт, което увековечава мълчанието и обезкуражава участието на масово и състезателно ниво. Жените и LGBTIQA+ спортистите често се третират като невидими от медиите, което води до липса на признание за техните постижения. Ограничената видимост и признание от медиите и съответните организации, действащи в областта на спорта, затрудняват жените и LGBTIQA+ да участват в спорта (L. Tsene,2025). Що се отнася до LGBTIQA+ спортистите, в много страни е трудно да се намерят точни данни и статистически числа. Несъмнено липсата на такива данни е показателна за постоянната липса на откритост и ангажираност с този проблем, която продължава да характеризира спортния сектор днес (IGLYO, 2022).

Цялата ситуация създава опасна среда, в която тормозът и малтретирането са се превърнали в често срещано явление. Въздействието на дискриминацията, основана

Co-funded by the European Union

Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or the European Education and Culture Executive Agency (EACEA). Neither the European Union nor EACEA can be held responsible for them. Project number: 101184255

на SOGIESC, може да се види на различни нива в спорта за жени и LGBTIQA+ спортисти. Един от най-значимите случаи, който извади наяве реалността, пред която са изправени много жени в спорта, е случаят с олимпийската шампионка София Бекатору, която разкри през 2021 г., че в миналото е била сексуално малтретирана от висш спортен служител. Това не е изолиран случай, тъй като през последните години спортисти от различни спортове, един по един, вече с подкрепата на общественото мнение, изказваха подобни твърдения за малтретиране, показвайки дискриминацията, основана на пола, с която се сблъскват през кариерата си (H. Smith, 2021). Подобни случаи се срещат и в LGBTIQA+ общността. Много LGBTIQA+ спортисти и персонал съобщават за опасения относно безопасността, дискриминацията или изключването в спортна среда (ILGA-Europe, 2025).

Освен това, дискриминацията се основава на културата около спорта, което го прави предимно мъжка професия, както от страна на феновете, така и на спортистите и администраторите. Тази перспектива често създава стереотипи, например, че жените не са добри спортисти или че LGBTIQA+ хората не са достатъчно силни, за да се справят с изискванията и натиска на спорта. Освен това, възпроизвеждането на сексистки стереотипи, трансфобска и хомофобска реторика както от спортисти, така и от заинтересовани страни (особено във футбола) и медиите е чест фактор, който обезкуражава хората да се занимават със спорт (Н. Папаниколау, 2021).

Дискриминацията се изостря от интерсекционалността на някои социални групи. Интерсекционалните бариери засягат непропорционално ромските жени, хората с увреждания и хората от селските райони. Тези групи често се сблъскват с усложнена дискриминация поради социално-икономическо изключване, ограничен достъп до съоръжения и преобладаващи полови стереотипи, които ограничават възможностите за участие и ги смятат за неспособни да участват в спорт. Освен това жените се сблъскват с неравенства във финансирането, кариерата и подкрепата по време на майчинство. В много случаи спортистите биват питани дали планират да имат деца, което е пряка дискриминация, основана на пола. За LGBTIQA+ лицата реалностите на дискриминация и изключване - особено за транс и интерсексуалните хора и тези, които са обект на насилие/враждебност в състезателен контекст - са често срещан случай, който ги е насочен към тях поради външния им вид или пола им (ILGA-World, 2024).

Co-funded by the European Union

Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or the European Education and Culture Executive Agency (EACEA). Neither the European Union nor EACEA can be held responsible for them. Project number: 101184255

Дискриминацията е широко разпространена и често се дължи на постоянни структурни бариери, като стереотипи, ограничени ресурси и неравномерно приемане на приобщаващи правила. Няколко държави предприеха мерки, за да помогнат за нормализиране на законите за равенство между половете и LGBTIQA+ общността, както и на законодателството против дискриминация, но прилагането им е непоследователно. Липсата на обучение и осведоменост относно равенството между половете и LGBTIQA+ общността от страна на спортните институции, треньорите и занимаващите се със спорт създава ситуация, която засилва дискриминацията.

Co-funded by the European Union

Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or the European Education and Culture Executive Agency (EACEA). Neither the European Union nor EACEA can be held responsible for them. Project number: 101184255

Национални политики и правни рамки за справяне с дискриминацията

През последните години в няколко европейски страни бяха положени редица усилия за борба с дискриминацията, основана на SOGIESC, и за насърчаване на равенството по пол и LGBTIQA+ общността. Някои от тях предприеха всеобхватни реформи, за да се борят с дискриминацията и нарушаването на правата, с които жените и LGBTIQA+ хората често се сблъскват, както институционално, така и социално. В наръчника изброяваме някои от законодателните промени, настъпили в страните партньори през последните години. Това ще помогне на потребителите на наръчника да разберат законодателната рамка, която преобладава в някои страни, и да я сравнят със своята собствена с цел укрепване на съществуващата рамка за защита и насърчаване на равенството по пол и LGBTIQA+ общността.

Босна и Херцеговина е създала няколко правни инструмента, насочени към борба с дискриминацията и осигуряване на равни възможности. Конституцията на Босна и Херцеговина, чрез член II, гарантира упражняването на права и свободи без дискриминация по какъвто и да е признак, като по този начин поставя ангажимент на най-високо ниво за равенство. Надграждайки върху това, Законът за забрана на дискриминацията (2009 г., изменен през 2016 г.) (Босна и Херцеговина, 2009/2016 г.) забранява дискриминацията по широк кръг от признаци, включително изрично пол, сексуална ориентация, полова идентичност и сексуални характеристики. Законът се прилага за всички публични и частни сфери и изрично обхваща области като образование, наука и спорт, както и достъп до стоки, услуги и обществени места. По подобен начин Законът за равенство между половете (Босна и Херцеговина, 2003г.) гарантира равни възможности и третиране за всички полове както в обществения, така и в личния живот. Законът изрично признава правото на равно участие в спорта, забранява дискриминацията, основана на пола, и допълнително разширява защитата, за да обхване сексуалната ориентация.

В допълнение към тези общи рамки, държавният Закон за спорта на Босна и Херцеговина (Босна и Херцеговина, 2008/2009/2016) също съдържа изрични разпоредби за равенство. Законът постановява, че

Co-funded by the European Union

Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or the European Education and Culture Executive Agency (EACEA). Neither the European Union nor EACEA can be held responsible for them. Project number: 101184255

	достъпът до спорт трябва да бъде предоставен без дискриминация, основана на пол, сексуална ориентация или полова идентичност, и подчертава равното участие на мъжете и жените като един от ключовите си принципи. Той засилва забраната за дискриминация в съответствие с по-широкото законодателство за борба с дискриминацията и равенство между половете, като по този начин вгражда тези стандарти по-специално в спортния сектор. Взети заедно, тези инструменти осигуряват относително солидна нормативна рамка за защита на LGBTIQA+ лицата и насърчаване на равенството между половете в спорта. Въпреки съществуването им обаче, прилагането им остава непоследователно.
	През последните години България добави в законодателната си система няколко законодателни акта, насочени към борба с дискриминацията. Най-известните са Законът за защита от дискриминация, който забранява дискриминацията, основана на пол, сексуална ориентация и други фактори. Макар и всеобхватен, прилагането му в спорта остава слабо, като много малко случаи са официално докладвани или разрешени в сектора. Законът за равенство между жените и мъжете от 2016 г. е друга инициатива, която насърчава ръководените от държавата действия за равенство между половете. Законът обаче се прилага предимно в образованието и заетостта, с ограничени целенасочени мерки в управлението или практиката на спорта. И накрая, Конституцията на България утвърждава равното третиране пред закона. На практика тази широка защита не е превърната в специфични за сектора политики, оставяйки спортните федерации без конкретни насоки относно включването на LGBTIQA+ общността. Въпреки тези рамки, прилагането в спортния сектор е слабо. Липсват специфични за спорта насоки относно пола и включването на LGBTIQA+ общността, а инициативите често зависят от финансирани от ЕС проекти, а не от устойчива национална политика.
	На национално политическо ниво Кипър е приел рамки за стратегия за равенство между половете и е започнал да интегрира целите за равенство между половете в по-широки политически инструменти. Националната стратегия на правителството за равенство между

Co-funded by the European Union

Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or the European Education and Culture Executive Agency (EACEA). Neither the European Union nor EACEA can be held responsible for them. Project number: 101184255

	половете (и свързаните с нея планове за действие) предоставят официална политическа основа за справяне с неравенствата между половете в различните сектори, включително спорта, и призовават за конкретни действия по отношение на представителството, достъпа и безопасността (Стратегически документ и план за действие, 2023 г.). В Кипър съществуват правни защити срещу дискриминация, основана на пол и сексуална ориентация, съгласно общия антидискриминационен закон и свързаното с него законодателство; през последните години правителството и министерствата се насочиха към разработване на по-целенасочени мерки и насоки за приобщаване на LGBTIQA+ общността. Въпреки това, специфичните за спорта регулаторни рамки (напр. изрични правила за борба с дискриминацията, механизми за докладване/жалби, вградени във федерациите и клубовете) все още се разработват и прилагат неравномерно (Доклади за практиките в областта на правата на човека по държави, 2024 г.).
	В Гърция са въведени законодателства с цел борба с дискриминацията. Страната се хармонизира с европейското право, като включва европейски директиви в своята законодателна рамка и следва пътните карти на ЕС, като например тази срещу хомофобията и дискриминацията, основана на сексуална ориентация и полова идентичност. Това не означава, че Гърция е направила голям напредък в тази област, но все пак са приети законодателства за справяне с дискриминацията. Законът против расизма криминализира речта на омразата, когато тя може да доведе до дискриминация, омраза и насилие срещу групи или лица, основани на раса, етническа принадлежност, пол, религия, сексуална ориентация и полова идентичност. Този закон е еталон за борба с дискриминацията в Гърция. Закон 4443/2016 „ засилва принципа на равно третиране и борбата с дискриминацията в областта на заетостта и професиите. Освен това той разширява обхвата на прилагане на принципа на равно третиране, като въвежда нови области, считани за основания за дискриминация, като расов или етнически произход, религиозни или други убеждения, сексуална ориентация, полова идентичност и характеристики и др.“ (Гръцка

Co-funded by the European Union

Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or the European Education and Culture Executive Agency (EACEA). Neither the European Union nor EACEA can be held responsible for them. Project number: 101184255

	инспекция по труда , 2016 г.). Закон 4491/2017 се отнася до правното признаване на половата идентичност. По този начин, лицата от LGBTIQA+ общността имат право на признаване на половата им идентичност като елемент от тяхната личност и право на уважение към личността им въз основа на техните полови характеристики (член 1). Закон 4276/2020 установява реформа на институционалната рамка за кандидатури в спортни организации с цел постигане на балансирано участие на мъжете и жените в администрациите на спортните клубове (GNCHR, 2023). Закон 5089/2024 установява „Равенство в гражданския брак, изменение на Гражданския кодекс в други разпоредби“ в гръцкото законодателство, че политическият (религиозният все още не е осъществим) брак между еднополови двойки е законен и осъществим. Накрая, Националната стратегия за равенство между LGBTIQA+ представлява всеобхватен план, имащ четири стълба, следващ предимно структурата на Стратегията за равенство между LGBTIQA+ на Комисията 2020-2025. Стълбовете, които тя обхваща, са равенство в образованието, заетостта и други услуги (като например убежище и подкрепа на публичния сектор). Това са основните национални инициативи срещу дискриминацията. Въпреки предприетите стъпки обаче, Гърция все още е страна със значителна дискриминация по отношение на пола и правата на LGBTIQA+ общността.
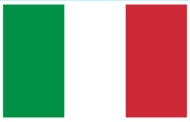	Италия има няколко законодателства, насочени към борба с дискриминацията. Конституцията на Италия (член 3) и Законодателен декрет 198/2006 (Кодекс за равните възможности) утвърждават равенството между половете. През 2021 г. Законодателен декрет 39/2021 въведе модели за защита и кодекси за поведение, насочени към предотвратяване на дискриминацията, но в законодателството липсват специфични разпоредби за LGBTIQA+ общността. Предложен законопроект за разширяване на защитата (DDL Zan) беше отхвърлен от парламента през 2021 г., така че спортните организации продължават да разчитат на вътрешни насоки за предотвратяване на дискриминацията в спорта.

Co-funded by the European Union

Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or the European Education and Culture Executive Agency (EACEA). Neither the European Union nor EACEA can be held responsible for them. Project number: 101184255

	В Португалия спортни организации като Международния олимпийски комитет (МОК) и организации като ЮНЕСКО и Съвета на Европа насърчават стандарти и насоки за равенство между половете и приобщаване, включително препоръки за управление, показатели и мерки в подкрепа на жените спортисти, както и правила за многообразие/приобщаване. Много от тези инструменти са доброволни, но имат голямо влияние. Равенството между половете, включително равният достъп до възможности и премахването на дискриминацията, са основни ценности на Европейския съюз (ЕС). Постигането на тези цели е ключов приоритет за Европейската комисия, не само по отношение на спортната политика, но и във всички политики, в които тя е активна. Португалският институт за спорт и младеж (IPDJ) и Комисията за гражданство и равенство между половете имат програми и „Печат за равенство между половете в спорта“ за признаване на добрите практики. Това включва ръководства/брошури и специално финансиране за увеличаване на участието на жените, подкрепа на майчинството при висококвалифицираните спортисти и обучение на мениджъри/треньори. Националните доклади (и проучванията на Съвета на Европа за Португалия) показват напредък, но също така и пропуски в представителството в управителните съвети на федерациите и на треньорските позиции.

3. Добри практики за насърчаване на приобщаването

Примери за успешни инициативи в различни страни

Проучването в страните партньори идентифицира няколко добри практики, които насърчават приобщаването и равенството в спорта за жени и LGBTIQA+ групи. Практиките бяха подбрани според:

- тяхната релевантност с целите и задачите на проекта SISTERS
- въздействието, което те имат в насърчаването на приобщаването, пола и LGBTIQA+ равенството
- тяхната възпроизводимост и приемливост

Co-funded by the European Union

Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or the European Education and Culture Executive Agency (EACEA). Neither the European Union nor EACEA can be held responsible for them. Project number: 101184255

Във всяка държава бяха идентифицирани поне 3 добри практики на национално, регионално и/или местно ниво. Общо бяха събрани **26 добри практики**, някои от които можете да видите в следващите таблици. Добрите практики, представени в това ръководство, са пример за това как малки инициативи могат да окажат значително въздействие върху равенството между половете и LGBTIQA+ общността и да променят наратива около спортната среда.

Босна и Херцеговина	
Стратегия за развитие на женския футбол на Футболната федерация на Босна и Херцеговина 2025–2029 ("Our Time, Our Turn").	На национално ниво Босна и Херцеговина отбеляза известен напредък в справянето с равенството между половете в спорта. Тази стратегия, разработена с подкрепата на УЕФА, представлява първата всеобхватна, дългосрочна рамка, посветена на развитието на женския футбол в страната. Тя се фокусира върху участието на местно ниво, реформата на състезанията, развитието на талантите и повишената видимост на женския футбол. Въпреки че бележи повратна точка в утвърждаването на равенството между половете в рамките на основен спорт, не може да се идентифицира еквивалентна добра практика в областта на приобщаването на LGBTIQA+ общността. Въпреки солидната правна основа, която забранява дискриминацията въз основа на сексуална ориентация и полова идентичност, няма систематични или институционализирани инициативи, насърчаващи правата на LGBTIQA+ лицата в спорта. Повече информация на: https://www.nfsbih.ba/images/2024-D/010_oktobar/bosnia-strategy-BHS.pdf
Работилница за намаляване на хомофобията и трансфобията в спорта.	Работилницата за намаляване на хомофобията и трансфобията в спорта беше организирана в Сараево през октомври 2024 г. от Министерството на гражданските въпроси в сътрудничество със Съвета на Европа и Европейския съюз. Макар че това беше важна стъпка за изричното свързване на правата на LGBTIQA+ със спорта за първи път, тя остава с ограничен обхват. Тя трябва да се разбира като еднократно събитие, а не като национална политическа мярка, което подчертава липсата на по-широки, дългосрочни инициативи,

Co-funded by the European Union

Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or the European Education and Culture Executive Agency (EACEA). Neither the European Union nor EACEA can be held responsible for them. Project number: 101184255

	които систематично да се занимават с включването на LGBTIQA+ в спорта.
Plazma Youth Sports Games (Игри младих)	По отношение на равенството в по-широк смисъл, Младежките спортни игри "Plazma" (Igre mladih) представлява регионална инициатива, която е активна в Босна и Херцеговина от 2011 г. Всяка година десетки хиляди деца и младежи участват безплатно в много спортни състезания. Игрите насърчават социалното приобщаване, толерантността и взаимодействието между общностите, като същевременно включват образователни кампании за здраве, осведоменост за борба с наркотиците и честна игра. Въпреки че не са пряко насочени към въпроси, свързани с равенството между половете или LGBTIQA+ общността, те са важен пример за това как спортът може да служи като инструмент за изграждане на приобщаващи общности и справяне с по-широки социални разделения. Повече информация на: https://www.igremladih.ba
Проект „Women4Sport" по Еразъм+	Олимпийският комитет на Босна и Херцеговина също се е ангажирал с инициативи, свързани с равенството, включително участие в проекта Erasmus+ "Women4Sport" и домакинство на събития за насърчаване на женското лидерство в спорта. Тези усилия обаче не са стигнали до нивото на официални стратегии или планове за действие и в работата на Комитета не съществуват механизми за специално защита на включването на LGBTIQA+ общността или за прилагане на равенството между половете извън отделните проекти.

България	
Спорт за социална промяна	Реализирана от Champions Factory, тази инициатива овласти жените и LGBTIQA+ младежите чрез приобщаващи спортни събития, менторство от връстници и кампании за застъпничество. Тя доведе до измерими подобрения в

Co-funded by the European Union

Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or the European Education and Culture Executive Agency (EACEA). Neither the European Union nor EACEA can be held responsible for them. Project number: 101184255

	самочувствието и участието. Повече информация на: https://en.bulsport.bg/
„Спорт за устойчиво развитие“ (SSD)	Тази програма интегрира спорта с устойчивост и приобщаване, като се фокусира върху маргинализираните младежи. Тя набляга на зелените спортове, младежкото лидерство и практиките, съобразени с ЦУР, като действа на местно и транснационално ниво. Повече информация на: https://coalition-sport.org/
Овластяване на жените чрез спорт (WEtS)	Трансконтинентална инициатива, целяща да увеличи участието и лидерските позиции на жените в спорта. Чрез обучение на работното място, обмен и изграждане на капацитет, проектът насърчи междукултурното обучение и дългосрочните мрежи. Повече информация е достъпна на : https://womenempowerment.eu/

Кипър	
Фестивал “Достъп за всеки” - Access4All	Това е добра практика на национално ниво, която предефинира приобщаващите културни и спортни събития в Кипър. Организиран ежегодно в Лимасол от RESET и 3on3, фестивалът съчетава спорт, изкуства и култура, за да насърчи равенството между половете, приобщаването на LGBTIQA+ общността и достъпността за хора с увреждания. Неговият иновативен подход интегрира достъпни елементи - превод на жестомимичен език, сензорно-приятелски зони и тактилни инсталации – във всяка част от събитието. С посрещането на над 5000 посетители през 2024 г. и предлагането на повече от 40 приобщаващи дейности, фестивалът се превърна в национален пример за това как обществените пространства могат да бъдат трансформирани в центрове за равенство, многообразие и изграждане на общност. Той представлява преминаване от символично приобщаване към напълно съвместно създадени, безбариерни преживявания, активно ангажирани жени, младежи, LGBTIQA+ лица и общности с увреждания както в участието, така и в изпълнението.

Co-funded by the European Union

Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or the European Education and Culture Executive Agency (EACEA). Neither the European Union nor EACEA can be held responsible for them. Project number: 101184255

	Ключовите поуки от Access4All подчертават значението на целенасочената достъпност и дизайна, ориентиран към общността. Фестивалът демонстрира, че приобщаването може да бъде вградено не само като допълнение, но и като водещ принцип при планирането и изпълнението. Той показва как приобщаващите фестивали могат да генерират видимост за недостатъчно представените групи, да променят обществените възприятия и да катализират дискусиите за политики относно достъпността и равенството на местно и национално ниво. Изводите подчертават стойността на междусекторното сътрудничество (НПО, творци, общини, доброволци), силата на лидерството на местно ниво и ефективността на културните програми за насърчаване на емпатията и социалното сближаване. Access4All предоставя мащабируем, възпроизводим модел за Кипър и извън него, позиционирайки се като най-добра практика в изграждането на приобщаващи, устойчиви и празнични пространства за всички. Повече информация на: https://www.instagram.com/accessforall_fest/
Нейната игра Баскетбол - Her Game	Това е най-добра практика на национално ниво в Кипър, която овластява момичетата и младите жени чрез спорт, като се справя с дългогодишните неравенства между половете и стереотипите в баскетбола. Основана от професионалната спортистка Мариса Пангалос, инициативата действа независимо от федерации и институционални рамки, като се фокусира върху ангажирането на общността на местно ниво. Като предлага седмични тренировъчни сесии за момичета на възраст от 3 до 18 години, тя осигурява безопасна и приобщаваща среда, където участниците могат да изградят умения, самочувствие и екипна работа. Това, което прави „Her Game“ уникална, е съзнателното ѝ оспорване на структурните бариери – като липсата на модели за подражание, свръхконкурентната спортна култура и финансовите ограничения – които често пречат на момичетата да участват пълноценно в спорта. Чрез менторство, образование и постоянна видимост в социалните медии, инициативата

Co-funded by the European Union

Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or the European Education and Culture Executive Agency (EACEA). Neither the European Union nor EACEA can be held responsible for them. Project number: 101184255

	вдъхновява както участниците си, така и по-широката общност да виждат спорта като пространство за овластяване, принадлежност и равенство. Случаят с Her Game Basketball подчертава как малките инициативи, ръководени от спортисти, могат да генерират огромно въздействие, като се фокусират върху овластяването и достъпността. Иновацията на проекта се състои в комбинирането на спортни тренировки с менторство, дигитално разказване на истории и застъпничество, за да се променят наративите около пола и спорта. Извлечените поуки сочат важността на моделите за подражание, подкрепата на общността и нискобюджетните, устойчиви модели, които могат лесно да бъдат възпроизведени в различни контексти. Въпреки че функционира без институционална подкрепа, Her Game получава все по-голямо признание, демонстрирайки, че лидерството на местно ниво може да промени обществените нагласи и да създаде смислени възможности за младите момичета в спорта. Инициативата е ценен пример за Кипър и отвъд него, показвайки как приобщаващите, ориентирани към спортистите подходи могат да насърчат равенството между половете и да отворят нови пътища за разнообразие в спорта. Повече информация на: https://www.hergamebasketball.com/
Нейният спорт - Her Sport	Това е добра практика на национално ниво в Кипър, която се занимава с неравенството между половете във футбола и използва спорта като инструмент за овластяване, приобщаване и развитие на лидерски качества. Финансирана по програмата Еразъм+ и изпълнявана локално от RESET и APOLLON Ladies FC, инициативата ангажира момичета на възраст 10–16 години, заедно с треньори, преподаватели и спортни заинтересовани страни, за да разрушат стереотипите и културните бариери, които пречат на момичетата да участват равноправно във футбола. Чрез въвеждане на учебни програми, съобразени с пола, провеждане на семинари за равенство между половете и създаване на безопасна и приветлива среда за момичетата, Her Sport насърчава

Co-funded by the European Union

Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or the European Education and Culture Executive Agency (EACEA). Neither the European Union nor EACEA can be held responsible for them. Project number: 101184255

	системна промяна в една от най-доминираните от мъже спортни области. Освен тренировките, проектът провежда кампании за повишаване на обществената осведоменост и медийни инициативи, одобрени от Кипърската футболна асоциация, с цел промяна на възприятията и нормализиране на участието на жените във футбола в училища, младежки центрове и местни академии. Случаят с „Her Sport" показва как една структурирана, базирана на доказателства методология може да доведе до измеримо въздействие: над 300 момичета са обучени активно, повече от 30 треньори са обучени в приобщаващи практики, а училищата отчитат повишен интерес към сформирането на момичета отбори. Извлечените поуки подчертават значението на видимостта, моделите за подражание и ангажираността на местно ниво за предизвикване на промяна, като същевременно подчертават необходимостта от справяне със съпротивата сред заинтересованите страни, които не са запознати с рамките за приобщаване на половете. Иновацията на проекта се състои в превръщането на футбола – пространство, исторически свързано с мъжете – в платформа за равенство и овластяване. Като такъв, той предоставя ценни прозрения и инструменти, които могат да бъдат възпроизведени в различни спортове и държави. съгласуване с по-широките стратегии на ЕС и национални стратегии за равенство между половете. Повече информация е достъпна на: https://hersport.eu/

Гърция	
Атински кентаври RFC	Athenian Centaurs RFC е клуб по ръгби, базиран в Атина, Гърция, и е изцяло насочен към LGBTIQA+ лица. Основан от членове на LGBTIQA+ общността, с подкрепата на Международния гей ръгби (IGR), той има за цел да: ● Осигури на куиър хората безопасно пространство за упражнения и социализация;

Co-funded by the European Union

Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or the European Education and Culture Executive Agency (EACEA). Neither the European Union nor EACEA can be held responsible for them. Project number: 101184255

	● Насърчаване на спорта, и особено ръгбито, в местната LGBTIQA+ общност; ● Застъпник за включването на LGBTIQA+ играчи в ръгбито. В допълнение към спортните аспекти, клубът участва и в различни събития на куиър общността в Атина (например Гей Прайд), за да популяризира ценностите си за приобщаване и многообразие, както и да информира обществеността за клуба и неговите дейности. Клубът е добре интегриран в малката гръцка ръгби общност и е признат от Гръцката федерация по ръгби, участвайки по същия начин като другите клубове. Екипът работи по модел на самоорганизация, като играчите вземат колективни решения, с хоризонтален модел. Част от тази организация е въведена процедура за докладване на злоупотреба или насилие в клуба, като двама членове са отговорни за обработката на жалбите и намирането на решения. Това е част от усилията на клуба да създаде наистина безопасно пространство. Общата цел на практиката, създаване на LGBTIQA+ клубове и отбори, участващи в спорт, е лесно преносима; обаче, в зависимост от контекста и културата, такива клубове може да са по-трудни за създаване и поддържане. Намирането на треньори, които да подкрепят мисията, може да бъде предизвикателство в някои дисциплини. Освен това, участвайки в местната и националната ръгби общност, клубът настоява за включването на жените (като един от малкото клубове с женски отбор), както и на куиър хората, като открито е и се състезава като LGBTIQA+ отбор. Всъщност клубът е вдъхновил друг отбор, базиран в друг град, да разпечата стикери „Ръгби срещу хомофобията“ и да заеме ясна позиция за включването на LGBTIQA+ лица в ръгбито. Повече информация е достъпна на: https://www.facebook.com/atheniancetaursrfc/about .
Whistle	“Whistle“ е движение, съосновано от Европейската комисия, което желае да предотврати и да се бори с вербалния

Co-funded by the European Union

Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or the European Education and Culture Executive Agency (EACEA). Neither the European Union nor EACEA can be held responsible for them. Project number: 101184255

	сексуален тормоз/подигравателните намеци в спорта. Подигравателните намеци се определят като поредица от поведения, включително подсвирквания, жестове, коментари и нежелани сексуални предложения, прилагани за привличане на вниманието главно на женствени лица по улиците и други обществени места от непознати. Вербалният сексуален тормоз (ВСТ) в спортна среда се отнася до повтарящи се и продължителни неподходящи поведения от сексуален характер, включително коментари, докосване, изпращане или публикуване на снимки, съобщения и/или молби. Всички те са вид сексуален тормоз и представляват нарушение на гражданските права на жертвата. Спортът и сексуалният тормоз могат да доведат до травми, фобии, отпадане от училище и всякакви психологически и лични проблеми за жертвите. Движението „Whistle“ има за цел да се справи с тези тормози и да предостави решения в подкрепа на жените и момичетата, които са се сблъсквали с този тормоз. Целите на движението са да допринесе за създаването на безопасна среда, където хора от цял свят могат да спортуват и да тренират без никакъв вид тормоз. По-специално, борбата с подвикванията и всякакви видове сексуален тормоз, за да могат спортистите да се радват на здравословен спортен живот. За да постигне тези цели, Whistle се стреми да повиши осведомеността и да събира истории/свидетелства за сексуално насилие (СНС). Мъжете и обществото като цяло са косвено мишена, тъй като може да са били свидетели на подобно поведение , както и поради целта за повишаване на осведомеността и промяна на статуквото, с което се сблъскват жените и момичетата в спорта. Като се обръща внимание на момичетата, към които е насочен „кетколинг“/СНС, и лицата от LGBTIQA+ общността, екипът на Whistle разработи инструмент за докладване, за да събира истории. Те създадоха онлайн платформа, където жертвите могат, от една страна, да идентифицират дали са били жертви на СНС, чрез примери за

Co-funded by the European Union

Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or the European Education and Culture Executive Agency (EACEA). Neither the European Union nor EACEA can be held responsible for them. Project number: 101184255

	такова поведение и от друга страна, платформата дава възможност и на мъжете да попълнят въпросник, който има за цел да докладва, но също така да ги образова относно СНС и основаното на пола насилие. Повече информация е достъпна на: https://whistleproject.eu/ .
Формиране на таланти и постигане на професионални постижения в спорта - STARS	STARS е първият Център за професионално върхови постижения - Centre of Vocational Excellence(CoVE) по програма „Еразъм+“. Проектът има за цел да насърчи високи постижения в професионалното обучение в спортния сектор. Мисията на STARS е: ● да се създаде устойчив и приобщаващ спортен сектор, който насърчава професионалното обучение и широката гама от професии в него ● допринасят за непрекъснатото повишаване на квалификацията и преквалификацията на спортни специалисти и спортисти ● да се идентифицират специфични пропуски в уменията и да се осигури висококачествено обучение, съобразено с ключовите компетенции, свързани с работата, и текущите нужди на сектора. Целевата група на STARS са професионалисти, работещи в областта на спорта, нови и стари спортисти от всички възрасти и полове. Структурата на STARS е такава, че има за цел да обучава във всеки фактор, свързан със спорта. Проектът е насочен към половата дискриминация, чрез насърчаване на инициативи за равенство между половете, които ще създадат по-приобщаваща среда за кариера в спорта, но също така и в образованието. Професионалното обучение, предоставяно в STARS, се справя и със социално-икономическите неравенства. В днешно време достъпът до професионално обучение може да бъде непоносима финансова тежест за много хора, което води до изключване на по-ниските социални слоеве. Като предоставя безплатно обучение, STARS се бори със социалното изключване, като предоставя базово образование за всеки.

Co-funded by the European Union

Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or the European Education and Culture Executive Agency (EACEA). Neither the European Union nor EACEA can be held responsible for them. Project number: 101184255

	Освен това, STARS се бори с дискриминацията и недостатъчното представителство на маргинализираните групи, като насърчава приобщаването в спорта, спортните кариери и образованието. Практиката разработи образователни инструменти и механизми, които се справят с дискриминацията и потенциалното насилие, основано на пола. Механизмът за борба с насилието, основано на пола, и расизма в спортните училища е методология, която включва Системата за управление на случаите, подкрепена от програма за изграждане на капацитет за спортни специалисти, както и функционалните и оперативни изисквания за създаване на Механизма в спортните училища. За разлика от традиционните образователни методи, STARS използва както формални, така и неформални методи в преподаването и ученето. Повече информация е достъпна на: https://shapingsport.eu/ .

Италия	
Проект “Touch Rugby”	„Либери Нант“, основана в Рим през 2007 г., е организация с нестопанска цел, която използва спорта като инструмент за приобщаване и интеграция на бежанци и търсещи убежище лица. Организацията предлага безплатен достъп до футбол, трекинг и лека атлетика, но най-трансформиращата ѝ работа се крие в програмите ѝ, насочени специално към жени, като например проекта „Touch Rugby“. Тази инициатива е разработена за жени бежанки и оцелели от насилие, основано на пола, които често се сблъскват със значителни психологически, социални и практически бариери пред физическата активност. Проектът „Touch Rugby“ се откроява със своя интерсекционален (пол + произход) и базиран на травми подход. Тренировъчните сесии се подкрепят от психолог, предлагайки безопасно и приветливо пространство, където участниците могат да изградят доверие, да се справят с емоционалните предизвикателства и да си възвърнат

Co-funded by the European Union

Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or the European Education and Culture Executive Agency (EACEA). Neither the European Union nor EACEA can be held responsible for them. Project number: 101184255

	увереността – не само като спортисти, но и като жени и членове на общността. Включването на услуги за грижи за деца допълнително подкрепя участието, като се признава, че отговорностите за полагане на грижи са една от основните пречки, пред които са изправени жените мигранти, когато се занимават със спорт. Проектът е официално признат и награден от Европейския съюз, което потвърждава неговия иновативен и приобщаващ модел. Освен това, в сътрудничество с Outsport, Liberi Nantes е предоставил обучение за повишаване на осведомеността за пола и приобщаване на своите треньори, като гарантира, че спортната среда е безопасна и уважителна за всички участници. Повече информация на: https://www.liberinantes.org/
Balon Mundial	В Торино, Balon Mundial предефинира футбола като платформа за социално приобщаване и междукултурен диалог. Тази инициатива ангажира мигранти, бежанци и LGBTIQA+ лица в футболни турнири със смесени полове, образователни семинари и обществени събития, които оспорват стереотипите и насърчават взаимното уважение. Вместо да се фокусира единствено върху състезанието, Balon Mundial използва футбола като метафора за обществото, като набляга на ценности като сътрудничество, уважение и солидарност. Инициативата наблюдава постоянно увеличение на участието на жени и LGBTIQA+ лица в спорта, който традиционно е доминиран от мъже. Повече информация на: https://www.balonmundial.it/ .
Palestra Popolare	Също толкова въздействаща е Palestra Pololare, фитнес зала , разположена в работнически квартал в Палермо. Създадена, за да се противопостави на комерсиализацията на спорта и да го възвърне като основно право, Palestra Popolare предлага бокс, муай тай, йога и други фитнес дейности безплатно или на много ниска цена. Фитнес залата е изрично приобщаваща, насърчавайки участието на жени и LGBTIQA+ лица в бойни спортове – дисциплини, често възприемани като доминирани от мъжете и изключващи. Със силен ангажимент към

Co-funded by the European Union

Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or the European Education and Culture Executive Agency (EACEA). Neither the European Union nor EACEA can be held responsible for them. Project number: 101184255

	разчупване на йерархичното като вместо това се ръководи от доброволци, фитнес залата се е превърнала в център за овластяване, активизъм и социални връзки. В нея се организират и семинари за сексуалността и здравето, създавайки холистична и утвърждаваща среда, която подкрепя както физическото, така и емоционалното благополучие. Повече информация на: Palestrapopolare Palermo | Palermo | Facebook

Португалия	
Португалската хокейна федерация	Португалската федерация е организацията, отговорна за развитието на хокея на трева и всички други варианти на този спорт в Португалия. Тя е и организацията, отговорна за представителството на португалските национални отбори на международно ниво. В проект, реализиран от Съвета на Европа през 2019 г., наречен „ALL IN: Towards balance gender in sport", с данни от 2017/2018 г. виждаме, че Португалската федерация по хокей е спортната организация с добър баланс по отношение на спортното участие, тъй като 49% от играчите са жени, а 51% са мъже. Тази федерация е изключение в Португалия, защото картината, нарисувана от проекта „All IN: Towards balance gender in sport", разкрива, че федералният спорт в Португалия е предимно мъжки, от участието в спорта до съдийството и управлението на клубове и федерации. Във федералните спортове жените съставляват около една трета от членовете на спортни федерации с олимпийски спортове, а тази цифра е дори по-ниска в случая със спорта за хора с увреждания, което подчертава важността на обмислянето на решения за множествената дискриминация. Бариерите пред пълното равенство се срещат навсякъде в спорта, тъй като проблемите и трудностите, установени в спортната практика, отразяват предизвикателствата, пред които сме изправени като общество, и въздействието на

Co-funded by the European Union

Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or the European Education and Culture Executive Agency (EACEA). Neither the European Union nor EACEA can be held responsible for them. Project number: 101184255

	стереотипите и половите роли. В Португалия съотношението по отношение на спортното участие във федерални спортове между жени и мъже е 28% и 72%. Повече информация на: https://www.fphoquei.pt/blog/2013/04/regulamentos-fph
All Together 4 Sports	Асоциацията „All Together 4 Sports“ е организация с нестопанска цел, посветена на насърчаването на приобщаващия спорт и създаването на безопасна и достъпна среда за всички участници, независимо от пол, сексуална ориентация, възраст, цвят на кожата, етническа принадлежност, религия и други характеристики. От основаването си, All Together 4 Sports е стълб в насърчаването на приобщаващи LGBTIQA+ спортни общности, използвайки спорта като платформа за насърчаване на приятелството и спортсменството сред спортисти от различен произход. Наблюдава се забележим ръст в броя на членовете и спортовете на Асоциацията. В момента в сезон 24/25 са регистрирани около 250 спортисти и се развиват следните спортове и дейности: бягане, футбол, плуване, ръгби, танго и волейбол. All Together 4 Sports (AT4S) е основана през февруари 2010 г., първоначално под името „Boys Just Wanna Have Fun Sports Club“ (BJWHF). В момента това е една от най-представителните LGBTIQA+ спортни асоциации в Португалия. Повече информация на: https://at4s.org/en
Стратегия за женски футбол на Португалската футболна федерация	Ангажиментът на Португалската футболна федерация към женския футбол се изпълнява последователно през последните 11 сезона и броят на играчите нараства година след година, както и конкурентоспособността и спортните фактори, свързани с различните състезания (от младежки до старши нива) по футбол, футзал и плажен футбол. 15-те хиляди играчи, регистрирани в края на сезон 2022/23, показаха колко усилия са положени от федерацията, за да се

Co-funded by the European Union

Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or the European Education and Culture Executive Agency (EACEA). Neither the European Union nor EACEA can be held responsible for them. Project number: 101184255

	развие женският футбол у Португалия. Използваната стратегия показва много добри резултати и продължава да работи. Днес първият женски отбор на Португалия играе на европейски първенства, световни първенства и се предава на живо по националната телевизия, подобно на мъжките отбори. Броят на футболистките и футзалистките се е увеличил със 132% (6 520 срещу 15 113) в периода между 2012/13 и 2022/23 (11 сезона). Повече информация на: https://www.fpf.pt/pt/News/Todas-as-not%C3%ADcias/Not%C3%ADcia/news/43376

Ключови фактори за успех и преносимост

Тези практики са добри примери за това как можем да променим наратива относно равенството между половете и LGBTIQA+ общността в спорта и да се борим с дискриминацията, основана на SOGIESC. Те показват, че е възможно да се създаде среда, основана на равенство и приобщаване на половете и LGBTIQA+ общността. Някои ключови фактори, произтичащи от споменатите практики, могат да допринесат значително за успешното постигане на приобщаването на жените и LGBTIQA+ групите в спорта. Първо, осигуряването и създаването на безопасна среда, където всеки може да процъфтява, играе важна роля за приобщаването на групи, които са свикнали да бъдат маргинализирани или изключени. Подкрепата на тези безопасни пространства със силни политики срещу злоупотребите и/или механизми за докладване, както видяхме в примера с Атинския футболен клуб „Кентавър“, може значително да увеличи участието на жени и LGBTIQA+ лица в спорта.

Традиционните организационни модели, при които групите, които разглеждаме, често нямат достъп до вземане на решения, изглежда не работят. Вместо това, модел, който е самоорганизиращ се или хоризонтален, може да насърчи участието, тъй като решенията се вземат съвместно, което също ще създаде дух на овластяване на всичкйи, засилвайки желанието за занимания със спорт. От добрите практики също така запазваме факта, че е необходим механизъм за подкрепа на жертвите, ако възникне дискриминация. Овластяването на жертвата, но също така и регистрирането на тормоза чрез установен механизъм като този на Whistle, премахва безнаказаността и създава среда, целяща повишаване на осведомеността относно съществуващата

Co-funded by the European Union

Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or the European Education and Culture Executive Agency (EACEA). Neither the European Union nor EACEA can be held responsible for them. Project number: 101184255

дискриминация и да образова обществото. Друг ключов фактор за успеха на една практика е проектирането на всяко действие с подход, ръководен от общността. Местните общности могат да се окажат жизненоважни за успеха на една инициатива. Проектирането на инициативи, ръководени от общността, може да осигури достъпност за маргинализираните групи, но също така и възможност за техните членове да взаимодействат с общността. Освен това, може да се гарантира приобщаване от самото начало на дейността, както във фестивала „Достъп за всички", който интегрира достъпни елементи – като превод на жестомимичен език, сензорно-подходящи зони и тактилни инсталации – във всяка част от събитието от самото начало, а не като допълнение, което прави целите му ясни.

Освен това, инициативи, ръководени от спортисти, които са жени и/или принадлежат към LGBTIQA+ общността, като в случая с „Her Game Basketball", на която основателката, Мариса Пангалос, е професионална спортистка, могат да изградят доверие към инициативата и да вдъхновят промяна на съществуващата ситуация. Липсата на модели за подражание, като например жени и LGBTIQA+ спортисти, може да бъде решена по този начин и да помогне на младите спортисти да се идентифицират с тях. Това също показва колко важна е видимостта, която в момента е ниска за подобни инициативи. Следователно, видимостта и популяризирането на спортисти, различни от цисгендерни мъже, могат да бъдат ключови фактори за успеха на една инициатива.

Сътрудничеството между различни заинтересовани страни, като например неправителствени организации, общини, спортни клубове и културни клубове, също може да играе жизненоважна роля за успеха на дадена практика. Всяка заинтересована страна може да внесе положителен аспект и да покаже единство към общите цели. Заинтересованите страни могат да си сътрудничат и в областта на образователните компоненти. Важен фактор за успеха на една инициатива е интегрирането на образователни компоненти, като например семинари, кампании и/или повишаване на осведомеността, свързани със спорта и не само. Образованието е важно, тъй като помага за насърчаване на равенството между половете и LGBTIQA+ общността и се справя с дискриминацията, основана на SOGIESC, като разбива стереотипите и предразсъдъците. Много от добрите практики, които анализирахме по-рано, са основани на образованието, за да могат да променят наративите, съществуващи в местната общност.

Co-funded by the European Union

Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or the European Education and Culture Executive Agency (EACEA). Neither the European Union nor EACEA can be held responsible for them. Project number: 101184255

Накрая е важно да се има предвид, че много жени и LGBTIQA+ лица са претърпели травми поради дискриминацията, основана на SOGIESC, с която са се сблъскали. Подходите, основани на травма, като тези, които се провеждат в Touch Rugby, където тренировките се поддържат от физиолози, могат да помогнат на спортистите, както и на спортните клубове, да разпознаят и отговорят на нуждите, които уязвимите групи могат да имат. По този начин, чрез приемане на някои от анализираните ключови фактори , може да се създаде инициатива, която ще подобри участието на жените и LGBTIQA+ лицата, предлагайки им основа за по-равноправно участие в спорта.

В същото време, това, което прави споменатите практики добри примери за полово равенство и LGBTIQA+ равенство, е тяхната преносимост в други контексти и държави. Практиките са гъвкави и се адаптират към местните контексти, култури. Те признават, че е възможно да се срещне потенциална съпротива в началото. Гъвкавостта се отразява и в общите насоки, използвани за изграждане на практики, които могат да бъдат модифицирани за различни условия и да отговарят на нуждите на кандидата. В много от тях приложените модели са мащабируеми, т.е. могат да бъдат разширени от малки инициативи до национално ниво, както в случая с Plazma Youth Sports Games, които ежегодно включват десетки хиляди деца. В този случай обаче е разумно да се преоценят целите и изпълнението на инициативата, тъй като различните мащаби също имат различни нужди.

Освен това, практиките са оформени по начин, който обхваща ниски разходи и устойчиви методи, за да се осигури лесно адаптиране в други контексти без големи ресурси. Добър такъв пример е Palestra Popolare, където инициативата е оформена около силен ангажимент за нейерархично, ръководено от доброволци управление, което насърчава и прави фитнес залата устойчива и достъпна за всички. Силното ангажиране на общността е част от успешната преносимост на практиките. Ангажираността на общността гарантира местна отговорност, както в случая с All Together 4 Sports, LGBTIQA+ спортна асоциация, ръководена от своите членове. Освен това, ангажираността засилва сътрудничеството, както в Balon Mundial, където ангажираността чрез футбола е метафора за обществото, което може да насърчи уважението и солидарността.

Co-funded by the European Union

Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or the European Education and Culture Executive Agency (EACEA). Neither the European Union nor EACEA can be held responsible for them. Project number: 101184255

Друго предимство на гореспоменатите практики е онлайн присъствието. Практиките разполагат с цифрови и многоезични инструменти, като онлайн платформи и механизми за докладване, за да разширят достъпността, което ги прави преносими с кратки усилия в необходимия контекст. Някои практики включват и националните федерации, които показват, че е възможно да се включат национални стратегии за насърчаване на балансираното участие по пол. Като цяло, практиките, които гарантират, че включват множество идентичности, като пол, мигрантски статус и увреждане, които съчетани с разработването на механизми за мониторинг и докладване, които могат да бъдат възпроизведени, за да се гарантира отчетност, са идеални за приемане в контекст, където равенството между половете и LGBTIQA+ в спорта е ниско и борбата с дискриминацията, основана на SOGIESC, е наложителна.

Инструменти и ресурси за спортни организации

Надграждайки върху добрите практики, установени в страните партньори, се появяват няколко инструмента и ресурса, които могат да помогнат на спортните организации в напредъка на приобщаването на половете и LGBTIQA+ общността. Тези подходи показват как федерациите, инициативите на местно ниво, асоциациите, местните спортни клубове и обществените събития могат да смекчат ценностите на равенството и многообразието в практически действия. Следните препоръки са възпроизводими стратегии, механизми и модели, които организациите могат да адаптират към собствения си контекст.

Първоначално, по отношение на инструментите, които потребителите могат да извлекат от наръчника, това със сигурност биха били дългосрочните стратегии, като националните планове за развитие на женския футбол, които могат да подобрят състезанията и видимостта на жените и LGBTIQA+ спортистите, така че е добро начало за организации, които нямат подобни дългосрочни планове, да създадат такъв. Целенасочени семинари, насочени към хомофобията, трансфобията и дискриминацията, основана на пола, в спорта, също са много полезен инструмент, който би помогнал на много организации да преодолеят стереотипите и да направят средата си по-безопасна. Освен това, систематичното обучение на персонала и спортистите по теми, чувствителни към пола, би засилило знанията на участниците, правейки жените и LGBTIQA+ хората по-приемливи. Това може да се направи и чрез европейски програми за обучение и Еразъм+, като например примерите в добрите практики. В същото време, създаването на механизми за докладване на случаи на

Co-funded by the European Union

Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or the European Education and Culture Executive Agency (EACEA). Neither the European Union nor EACEA can be held responsible for them. Project number: 101184255

насилие, основано на пола, и расизъм биха били инструменти, които биха улеснили жените и LGBTIQA+ хората да се интегрират в спорта, имайки като резервна опция възможността да докладват за инцидент.

Освен това, други инструменти, произтичащи от добри практики, са кампаниите за повишаване на осведомеността. Чрез използването на кампании организациите ще могат да повишат чувствителността и да информират света за програмите, които може да имат по въпросите, свързани с пола и LGBTIQA+ общността, но също така да заявят ясно, че дискриминацията няма място в спорта. Друг полезен инструмент, който би могъл да окаже драстично въздействие върху това колко приобщаваща е една организация, е предоставянето на психологическа подкрепа и грижи за деца. Психологическата подкрепа може да помогне на спортистите да преодолеят всяка травма или стигма, която може да имат от предишни неуспехи в спортуването. Що се отнася до грижите за деца, тя ще помогне на жените и LGBTIQA+ родителите, които не могат да спортуват поради семейни задължения.
Що се отнася до ресурсите, на които организациите могат да разчитат или от които да се учат, добрите практики предоставят богата подкрепа за равенство в спорта. Има много примери за приобщаващи спортни асоциации и клубове, които предоставят безопасни пространства за LGBTIQA+ и жени спортисти, като например Athenian Centaurs RFC и Palestra Popolare , които могат да вдъхновят други организации да направят същото. Важно е също така потребителите на наръчника да обмислят инициативи на местно ниво, водени от спортисти, за изграждане на застъпничество и видимост. Такива инициативи укрепват женския и LGBTIQA+ спорт, показвайки, че има място за други модели. И накрая, фестивалите, които насърчават равенството и вграждат достъпността и участието, са добра възможност за обединяване на различни групи и създаване на климат на приемане.

4. Насоки за треньори, спортни мениджъри и преподаватели

Треньорите, спортните мениджъри и преподавателите играят много важна роля в развитието на спортиста и в това дали спортът ще бъде достъпен за жени и LGBTIQA+ хора. Въпреки това, въз основа на резултатите от проучването, проведено по време на

Co-funded by the European Union
Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or the European Education and Culture Executive Agency (EACEA). Neither the European Union nor EACEA can be held responsible for them. Project number: 101184255

изпълнението на проекта SISTERS, беше признато, че те имат недостатъци в насърчаването на равенството между половете и LGBTIQA+ хората, както и в борбата с дискриминацията, основана на SOGIESC, в областта на спорта. По-долу са дадени някои препоръки, които, въз основа на проучването, ще помогнат за по-достъпна и приобщаваща спортна среда за жените и LGBTIQA+ хората.

Създаване на среда, чувствителна към половите аспекти и приобщаваща среда

Лицата, пряко ангажирани в спорта, имат задължението да създават и поддържат приобщаваща и чувствителна към половите принадлежности среда. За да постигнем това, предлагаме създаването на задължителни програми за обучение и сертифициране по въпросите на равенството между половете, недискриминацията, защитата и практиките, основани на травми, за треньори, съдии и персонал, така че те да могат да получат необходимите знания и умения по въпросите на пола и LGBTIQA+. Разработването на приобщаващи учебни програми и инструменти с дейности, игри и разказване на истории без стереотипи може да послужи като ръководство за борба с дискриминацията, основана на SOGIESC, и за по-нататъшно разбиране на трудностите, пред които са изправени лицата, които не са от мъжки пол. Това може да се постигне и чрез сътрудничество с неправителствени организации и университети, които ценят практическите и теоретичните знания в тази област и могат да предоставят допълнително обучение на треньори, спортисти, персонал и учители.

Освен това, за да бъде една среда безопасна и приобщаваща, трябва да е налице и подходяща инфраструктура. Препоръчително е да се осигурят съблекални, приобщаващи половете, за да се зачитат неприкосновеността на личния живот и безопасността на LGBTIQA+ спортистите и да се гарантира, че съоръженията са достъпни за всички спортисти. В същото време жените и LGBTIQA+ спортистите трябва да имат достъп до равни възможности по отношение на състезаване и оборудването, от което се нуждаят, за да участват ефективно в спорта. Също така се счита за важно да се разпределят ресурси за популяризиране на женския и приобщаващ спорт чрез местни медии, кампании и обществени събития, за да се бори с ниската видимост, която, въз основа на изследвания, съществува в женския и LGBTIQA+ спорт.

Co-funded by the European Union

Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or the European Education and Culture Executive Agency (EACEA). Neither the European Union nor EACEA can be held responsible for them. Project number: 101184255

Друга добра практика, която се препоръчва на спортистите, е воденето на дейности със смесен пол. По-специално, по отношение на тренировъчните сесии и някои състезания, това конкретно предложение ще помогне за разсейване на някои стереотипи относно способностите на спортисти, които не са мъже, и ще подобри приемането на жените и LGBTIQA+ спортисти от техните колеги спортисти. Освен това би било легитимно да се засили набирането и повишаването на жените треньори, както и да се популяризират спортисти от различни общности като модели за подражание отвъд традиционните стереотипи. Моделите за подражание ще насърчат приобщаването, ще увеличат участието на жените и LGBTIQA+ в спорта и ще засилят идентифицирането със спортисти, които представляват техния пол.

И накрая, много е важно да има инфраструктура, която ще се занимава с грижи за деца или практическа подкрепа за спортисти със семейни отговорности. Освен това, интегрирането на модули за психично здраве и благополучие (управление на стреса, работа в екип, самочувствие, здравословни взаимоотношения) в тренировките ще помогне на спортистите да се чувстват по-сигурни и по-комфортно, като същевременно ще се справят с потенциални конфликти, които могат да възникнат по време на тренировка или състезание. В същата насока се препоръчва да се обучават треньори и учители да разпознават ранните признаци на проблеми с психичното здраве и да насочват специалисти. Тези предложения ще създадат среда, която ще насърчава спортсменството и ще се бори с дискриминацията, основана на SOGIESC, създавайки среда за равенство по пол и LGBTIQA+ общност.

Стратегии за справяне с дискриминацията в спортната среда

Настоящата ситуация подчертава, че в спорта съществуват много стереотипи и дискриминация по отношение на жените и LGBTIQA+ хората, което възпрепятства участието им в спорта. За да се постигне равенство в спорта, е необходимо да се приемат стратегии за борба с дискриминацията. Първоначално трябва да се установят кодекси за поведение, канали за докладване и механизми за отчетност за дискриминация, тормоз или злоупотреба, за да се даде възможност на жертвите да докладват за инциденти безопасно. Би било полезно също така да се определи лице

Co-funded by the European Union

Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or the European Education and Culture Executive Agency (EACEA). Neither the European Union nor EACEA can be held responsible for them. Project number: 101184255

за контакт, което да е преминало необходимото обучение и да проследява случаите, така че жертвите на дискриминация да знаят къде да се обърнат за помощ. Освен това, на училищата, спортните клубове и спортните организации се препоръчва да приемат политики на нулева толерантност към насилие, тормоз и злоупотреба от треньори, съдии или дори родители, за да се борят с дискриминацията, като същевременно трябва да приведат протоколите за защита в съответствие с международните стандарти, за да осигурят безопасни пространства за спортисти от различни общности.

Освен това, прилагането на правилата за борба с дискриминацията на всички нива в спорта, било то чрез използване на неутрален по отношение на пола език във всяка комуникация, било чрез активно насърчаване на уважението, справедливостта и работата в екип като основни ценности с цел борба с явленията мизогиния, сексизъм, хомофобия, трансфобия и други видове тормоз, ще бъде безценно в борбата с дискриминацията. Тези явления могат да бъдат преодоляни и чрез кампании, които повишават видимостта, като същевременно оспорват стереотипите и нормализират приобщаването. Освен това е важно да има механизъм за непрекъснато наблюдение, обратна връзка и адаптиране на практики, основани на опита на спортистите, което също ще помогне за събирането на данни, за да се осигури представа за напредъка и да се идентифицират нови бариери. Адаптирането на тези препоръки не само ще се справи с дискриминацията в спорта, като разпространява послание за приемане на жените и LGBTIQA+ спортистите.

Ангажиране на млади спортисти и семейства в усилията за приобщаване

Много млади жени и LGBTIQA+ лица се отказват от спорта поради дискриминацията, с която се сблъскват, и преобладаващата неприобщаваща ситуация. Треньорите, учителите и управителите на спортни клубове имат за цел да включат младите хора в спортни дейности, винаги с фокус върху приобщаването, а не върху изключването. Един от начините за връщане на младите хора към спорта е насърчаването на съвместно проектиране на приобщаващи турнири, където млади спортисти от маргинализирани социални групи ще имат активна роля в тяхната организация. В същото време, подкрепата на младежки инициативи чрез безвъзмездни средства (ако

Co-funded by the European Union

Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or the European Education and Culture Executive Agency (EACEA). Neither the European Union nor EACEA can be held responsible for them. Project number: 101184255

има финансова възможност) или чрез доброволчески проекти би създала по-равнопоставена среда за половете, която би дала възможности на жените и LGBTIQA+ спортистите да се развиват физически и психически. Освен това, укрепването на партньорствата между училища, клубове и неправителствени организации би могло да подобри участието на младежите и да създаде спортни програми, които насърчават приобщаването. По-специално, неправителствени организации с богат опит в овластяването на младежите биха играли жизненоважна роля в насърчаването на среда, която е приобщаваща по отношение на пола и LGBTIQA+.

От друга страна, както показва изследването, родителите играят важна роля в участието на младите хора в спорта и често могат да бъдат пречката, която им пречи да участват. За да се избегнат подобни действия, които често се извършват поради необразованост на родителите или от съображения за защита на детето, се препоръчва организиране на семинари с родители и общности относно въздействието на стереотипите, натиска и насилственото поведение . Семинарите ще подобрят както образоваността им по въпросите на равенството между половете и LGBTIQA+ общността, така и разбирането им за предизвикателствата, пред които са изправени младите спортисти, принадлежащи към тези групи. Освен това се препоръчват и чести дискусионни сесии с родители и млади спортисти, за да се намали културната съпротива от страна на родителите. Дейности за приобщаване, базирани в общността, с участието на родители и в сътрудничество между училища/спортни клубове и неправителствени организации биха засилили духа на приемане на многообразието сред спортистите, като по този начин биха пресъздали желанието на младите хора да участват в спорт. Много е важно родителите и семействата да застанат до младите спортисти, за да могат заедно да изискват справедлива спортна среда и възможности.

5. Препоръки за политики

Наръчникът, базиран на проведените изследвания, фокус групи и интервюта, проведени в страните партньори, води и до някои препоръки за политики. Препоръките целят да укрепят политиките на национално и местно ниво, както и да създадат стратегии за интегриране на равенството между половете и LGBTIQA+ общността в управлението на спорта.

Co-funded by the European Union

Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or the European Education and Culture Executive Agency (EACEA). Neither the European Union nor EACEA can be held responsible for them. Project number: 101184255

Препоръки за политики на национално и местно ниво

Настоящата ситуация в спорта остава възпиращ фактор за жените и LGBTIQA+ хората. Въпреки действията, предприети в някои страни, както видяхме по-горе, се счита, че е необходимо да се въведат повече политики, които биха могли да интегрират в спорта по-голямо равенство между половете и LGBTIQA+ хората.

Национални стратегии: Разработването на национални стратегии или укрепването на съществуващите такива за равенство и приобщаване в спорта е необходимо за справяне както с равенството между половете, така и с приобщаването на LGBTIQA+ общността. Освен това, „принципите на доброто управление, като прозрачност, отчетност и участие на спортистите, са задължителни за гарантиране на почтеността в спорта“, както е препоръчано в Европейския спортен модел (Европейски спортен модел, 2022 г.). Успоредно с това е от съществено значение съществуващите законодателни разпоредби относно борбата с дискриминацията и равенството да оказват въздействие върху спорта с отговорности на национално, регионално и местно ниво.

Механизми за мониторинг: препоръчва се създаването (където все още не съществуват) и укрепването на механизми за мониторинг, което е в съответствие с препоръките на Европейската комисия в Стратегията за равенство между половете 2020-2025 г. Този механизъм може да бъде под егидата на отдел за борба с дискриминацията или в отдел за равенство между половете. Чрез механизма държавният орган ще изготвя годишни доклади, базирани на данни от федерации, училища и регионални правителства, за да отрази постигнатия напредък по отношение на системите за равенство и борба с дискриминацията, основана на SOGIESC. По този начин държавите ще разполагат с данни, разделени по полов признак и чувствителни към многообразието, особено от федерациите, и ще могат да планират бъдещите си действия съответно.

Законодателство: Необходима е допълнителна подкрепа в борбата с дискриминацията чрез приемането на антидискриминационни кодекси и приобщаващи политики. По-конкретно, по отношение на спорта, се предлага да се установят задължителни антидискриминационни кодекси за поведение във всички федерации,

Co-funded by the European Union

Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or the European Education and Culture Executive Agency (EACEA). Neither the European Union nor EACEA can be held responsible for them. Project number: 101184255

клубове и спортни организации. Кодексът ще има двойна цел; от една страна, той ще забранява дискриминацията, а от друга, ще предоставя възможност за анонимно докладване, така че жертвата да може да съобщи за дискриминацията, която е преживяла. Това ще помогне на националните политики да се приведат в съответствие с ключовите цели на Европейската комисия в Стратегията за равенство между половете 2020-2025 г. относно прекратяването на насилието, основано на пола, и оспорването на половите стереотипи. Освен това са необходими интервенции по отношение на административните процедури на транс и небинарните спортисти, за да се предотврати изключването им от спорт и/или състезание поради техния пол.

Финансиране: Законодателните интервенции не са единствената област, която държавите трябва да укрепят, тъй като е необходима и финансова интервенция за по-добро участие на жените и LGBTIQA+ хората в спорта. По-конкретно се предлага установяването на финансиране за спортни програми за жени и LGBTIQA+ и/или създаването на механизъм за солидарност, който ще преразпределя средствата вертикално и/или хоризонтално между спортовете (Европейски спортен модел, 2022 г.). Тези програми ще спомогнат за постигане на устойчивост и ще увеличат достъпа до качествени съоръжения, особено в селските райони, където жените, момичетата и маргинализираните групи, включително LGBTIQA+ хората, изпитват ограничен достъп. Освен това е необходимо да се развие инфраструктурата, включително нови неутрални по отношение на пола съоръжения (като съблекални, душове, спортни зони и др.), така че спортистите, които не принадлежат към традиционните полове, да не бъдат изложени на риск и да им се даде възможност за равноправно участие.

Партньорство с НПО: Препоръчва се засилване на партньорствата на училища, общини, обществени спортни центрове с НПО. По-конкретно, НПО могат да допринесат в няколко области, благодарение на дългогодишния си опит в овластяването и приобщаването. Национална директива, която насърчава сътрудничеството с НПО, би могла да засили образованието на всички участници и борбата с дискриминацията чрез формално или неформално обучение.

Видимост: Необходима е национална намеса, за да се подобри видимостта на жените и LGBTIQA+ спортистите. Националните обществени кампании и медийните инициативи се считат за необходими, за да се оспорят стереотипите и да се промени образът, който мнозина имат за жените и LGBTIQA+ спорта. Видимостта, дори в

Co-funded by the European Union

Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or the European Education and Culture Executive Agency (EACEA). Neither the European Union nor EACEA can be held responsible for them. Project number: 101184255

държавните медии, ще допринесе решително за борбата със стереотипите и за установяването на модели за подражание, които ще вдъхновяват младите спортисти.

Стратегии за интегриране на равенството между половете и LGBTIQA+ в управлението на спорта

За да се постигне равенство между половете и LGBTIQA+ общността в спорта, са необходими специфични стратегии, в допълнение към националните политики, които ще насърчат интегрирането на равенството между половете и LGBTIQA+ общността в управлението на спорта. Наръчникът на проекта SISTERS, в съответствие с това, което беше анализирано по-рано, съдържа конкретни предложения, които биха могли да укрепят такава стратегия.

Планове за действие: Важен елемент за управлението на спорта за интегриране на равенството между половете и LGBTIQA+ общността е приемането на планове за действие за равенство между половете и приобщаване в националните спортни федерации. Тези планове трябва да имат конкретно лице или група, отговорни във всяка федерация, които да наблюдават и докладват за изпълнението. Предлага се напредъкът да бъде обвързан с финансирането на федерациите, така че да има стимул за напредък по отношение на равенството и приобщаването.

Комисии за равенство и приобщаване: Създаване на постоянни комисии за равенство и приобщаване в рамките на националните олимпийски комитети и националните федерации, с участието на гражданското общество, академичните среди и (където е уместно) представители на младежите. Комисиите ще имат възможността да наблюдават напредъка, да предлагат нови мерки за по-добро приобщаване на жените и LGBTIQA+ спортистите и да идентифицират възникващите нови предизвикателства. Участието на предложените групи в комисиите гарантира отчетност, разнообразни перспективи и приобщаващо вземане на решения, които отразяват по-широките обществени нужди.

Образование: Препоръка за задължително обучение по въпросите на пола и приобщаването на LGBTIQA+ общността за спортния персонал и лицата, вземащи

Co-funded by the European Union

Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or the European Education and Culture Executive Agency (EACEA). Neither the European Union nor EACEA can be held responsible for them. Project number: 101184255

решения. По този начин тези, които са на власт, ще имат необходимите знания, за да реагират на преобладаващата ситуация и да насърчат по-приобщаващо участие в спортната администрация. Това може да се постигне чрез сътрудничество с различни заинтересовани страни и неправителствени организации, както и чрез използване на добри практики, например препоръките на Съвета на Европа за борба със сексизма в спорта, особено по отношение на медийното представяне и защитата срещу тормоз и насилие.

6. Практически инструменти и ресурси

Главата ще представи някои практически инструменти, които биха могли директно да подобрят достъпа до спорт за жени и LGBTIQA+ хора. В допълнение към инструментите ще има и препоръки как да една спортна програма да се направи приобщаваща. Препоръките идват както от интервюта и работни групи, така и от проучване на документи.

Препоръки за приобщаващи спортни програми

Спортът се нуждае от по-голяма приобщаваща дейност, тъй като жените и LGBTIQA+ хората често са пряко или косвено изключени от него. Сред нещата, които една спортна програма трябва да притежава, за да бъде приобщаваща, са:

Политики и структура: Програмата трябва да има политики и структура, които са приобщаващи. Това трябва да започне с използването на език, неутрален по отношение на пола, във всички комуникационни и официални документи. Това се препоръчва, за да могат спортистите да се чувстват по-комфортно и приети, от една страна, а от друга, за да има справедлива видимост. Освен това, създаването на политики за равенство между половете, особено в отборните спортове, както и събирането и наблюдението на данни, разделени по полов признак, за да се получат измерими резултати.

Co-funded by the European Union

Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or the European Education and Culture Executive Agency (EACEA). Neither the European Union nor EACEA can be held responsible for them. Project number: 101184255

Образование: Спортната програма, освен физически упражнения, трябва да предлага и умствени упражнения. Спортните програми се препоръчват, ако имат по-образователен характер, с цел обучение на спортистите по въпроси, свързани с пола и LGBTIQA+ равенството. Както и по въпроси, насочени към борба с дискриминацията, което може да се постигне чрез разработването на образователни инструменти с физически дейности без стереотипи.

Видимост и овластяване: Чрез проучването стана ясно колко малка или никаква видимост има спортът за жените и LGBTIQA+ хората. Спортна програма, която е насочена към тези групи, трябва да има основа за подходяща видимост и подкрепа за женските и LGBTIQA+ отбори и спортисти чрез местни медии, социални медии и обществени събития. Това ще мотивира младите спортисти, тъй като програмата ще ги овласти да се справят с проблемите, с които ще се сблъскат, изваждайки ги от маргинализацията, където често се оказват.

Подкрепа на местно ниво: Накрая, за спортна програма, която наистина желае да бъде приобщаваща, се препоръчва младите спортисти да бъдат интегрирани в програмата от самото начало. Младите спортисти, особено от социално уязвими групи, трябва да бъдат чути. Насърчаването на инициативи, ръководени от младежи, в сътрудничество с неправителствени организации, които имат опит в разработването на подобни действия, ще засили приобщаването на спортистите и ще ги активира социално и спортно.

Насоки и инструменти за борба с явлението дискриминация и насилие, основани на пола и SOGIESC

Дискриминацията и насилието, основани на пола и социалните мрежи, социалното образование и социалната социална отговорност (SOGIESC), държат жените и LGBTIQA+ спортистите далеч от спорта. Необходимо е премахването на подобно поведение и предприемането на действия, за да се постигне пълно равенство в спорта за тези групи. Въз основа на това, наръчникът предлага следните насоки и инструменти за борба с това явление:

Co-funded by the European Union

Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or the European Education and Culture Executive Agency (EACEA). Neither the European Union nor EACEA can be held responsible for them. Project number: 101184255

Кодекси: Правилата за борба с дискриминацията по отношение на насилието, основано на пола, и насилието, основано на LGBTIQA+ принадлежност, са основен инструмент за гарантиране на нулева толерантност към дискриминационно поведение. Тези правила могат да бъдат придружени от ясни кодекси за поведение, протоколи за защита и механизми за поверително докладване. Механизмът за анонимно докладване може да възпре извършителя, като същевременно дава възможност на жертвата да докладва за подобно поведение , без да бъде стигматизирана.

Образование: Включването на образователни инструменти за борба с тормоза, дискриминацията и насилието могат значително да допринесат за борбата с дискриминацията, основана на пола, и дискриминацията, основана на SOGIESC. Специализирани неправителствени организации с опит по-специално в неформалното образование могат да допринесат с инструментите/обученията, които разработват, за да образоват обществеността по въпросите на равенството между половете и LGBTIQA+ общността. Образователни обучения и ролеви игри за спортисти, треньори, персонал и родители могат да се използват за справяне със стереотипите, травмите и засилване на приобщаващите ценности.

Безопасно пространство: Безопасните пространства и приобщаващата среда са важни за психичното здраве и благополучие на спортистите, които не са цисджендър-хетеросексуални мъже. Пространства като съблекалните трябва да бъдат модифицирани по по-приобщаващ начин, за да се чувства всеки спортист комфортно. Насърчавайте уважението към жените и LGBTIQA+ лицата и популяризирайте неутрален по отношение на пола език, който ще ги накара да се чувстват приети. Освен това, обучението на треньорите и персонала да разпознават стреса, стигмата и евентуалните психически сривове, ще предостави необходимата подкрепа на засегнатите лица.

Овластяване: Борбата с дискриминацията, основана на пола и SOGIESC, може да бъде постигната от жени и LGBTIQA+ спортисти чрез медии, кампании и местни събития. Видимостта на мъжете спортисти от не-цисгендерен пол ще ги овласти и ще разруши стереотипите, които са дълбоко вкоренени в обществото. Освен това се предлага сътрудничество с местни организации, училища и особено с неправителствени организации, за да се допринесе за укрепване на самочувствието на

Co-funded by the European Union

Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or the European Education and Culture Executive Agency (EACEA). Neither the European Union nor EACEA can be held responsible for them. Project number: 101184255

младите жени и LGBTIQA+ спортисти и да им се помогне да създават свои собствени инициативи.

Програми и инициативи, които успешно са включили политики и насоки в основната си част

Няколко инициативи успяха да включат подобни политики в своята структура и дейност, за да станат по-приобщаващи по въпросите на равенството между половете и LGBTIQA+ общността. По-долу са изброени някои от инициативите, които могат да бъдат използвани като тестови случаи за потребителите на наръчника. Въпреки че и двете са примери за футбол, те имат висок процент на възпроизводимост в други спортове, държави и среди, тъй като съчетават основите за постигане на равенство в спорта и борба с дискриминацията.

Girlpower : Girlpower се заражда като движение, посветено на жените, инициирано и водено от жени, използващо спорта за целите на развитието. То започва като платформа за работа в мрежа и застъпничество, водена от група жени бежанки под ръководството на Халида Попал, избягала от Афганистан. Днес, като организация с нестопанска цел, тя предлага възможности за спортно и лидерско образование на жени и момичета в маргинализирани общности. Girlpower е създала безопасни пространства за включване и представителство във футбола и продължава да овластява и обучава бъдещи лидери. Те са успели да увеличат приобщаването и видимостта на жените спортисти чрез обучителни програми и сътрудничество с различни организации, групи и неправителствени организации. В същото време те продължават да подкрепят младите хора и да създават с тях различни дискусии, спортни фестивали, менторски програми и др. Girlpower, със своята приобщаваща структура, вече съществува и в други страни извън Дания, където е създадена, продължавайки работата си за по-равни възможности в спорта. Допълнителна информация можете да намерите на техния уебсайт тук .

Fare Network: Fare Network е организация-чадър , която обединява физически лица, неформални групи и организации, посветени на борбата с неравенствата и използването на спорта като средство за социални промени. Fare Network се бори с всички форми на дискриминация, включително расизъм, крайнодесен национализъм, сексизъм, транс- и хомофобия и дискриминация срещу хора с увреждания. Fare

Co-funded by the European Union

Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or the European Education and Culture Executive Agency (EACEA). Neither the European Union nor EACEA can be held responsible for them. Project number: 101184255

Network работи на всички нива на спорта, най-вече футбола, за да насърчи социалното приобщаване на маргинализирани и лишени от права групи и да ангажира политици, ключови играчи и ръководни органи в движението за борба с дискриминацията. Те непрекъснато овластяват индивиди в групи да се занимават със спорт, като им дават възможност чрез кампанията „Football People“ да разработят свои собствени инициативи, които ще се фокусират или върху образованието, и/или ще увеличат видимостта чрез борба с дискриминацията. Инициативите на Fare Network са пример за това как да включите във вашите дейности приобщаващи политики и инструменти, като ги предоставите едновременно на всяко друго лице, клуб или организация , която се нуждае от тях. Допълнителна информация можете да намерите на техния уебсайт тук.

Извлечени поуки

Създаването на приобщаващи програми в спорта звучи като трудна задача, но анализирайки я, виждаме, че е постижима, стига да има воля. За да бъде една програма приобщаваща, е важно да има основна структура и политики, които ще защитават равенството. Образованието играе ключова роля както в борбата с дискриминацията, така и в осъществяването на промени в настоящата ситуация. Същевременно е необходимо допълнително насърчаване на спортните инициативи на жени и LGBTIQA+ спортисти, за да излязат от неизвестността. Всичко това може да се осъществи чрез сътрудничество между участващите (треньори, персонал, родители и др.) с неправителствени организации, които могат да осигурят интегрирането на най-добрите практики.

От друга страна, важно е във всяко действие, което предприемате, да имаме за насока и борбата срещу дискриминацията, основана на пола и SOGIESC, която е налице в спорта. Ясен кодекс за поведение и механизми за докладване ще положат основите за ограничаване и порицаване на подобни проблеми, осигурявайки безопасност за всички спортисти. Безопасността е важен фактор и по отношение на съоръженията, където се провежда спортът. Безопасната среда, която е септична яма от физически и психологически условия, е от съществено значение за благосъстоянието на спортистите. Програмите, които успешно са успели да интегрират прилагането на политики, образованието и сътрудничеството, са успели да постигнат измерим напредък в приобщаването на пола и LGBTIQA+ в спорта. Следователно,

Co-funded by the European Union

Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or the European Education and Culture Executive Agency (EACEA). Neither the European Union nor EACEA can be held responsible for them. Project number: 101184255

сътрудничеството в областта на борбата срещу дискриминацията, основана на пола и SOGIESC, се счита за изключително необходимо.

7. Заключение

Обобщение на основните констатации

Създаването на наръчника по проект SISTERS изведе наяве няколко от проблемите, които преобладават в спорта по отношение на жените и LGBTIQA+ хората. Първоначално съществува постоянна дискриминация, основана на пола и SOGIESC, която продължава да ограничава участието и представителството на жените и LGBTIQA+ хората в спорта. Дискриминацията се подсилва от преобладаващите стереотипи, често стигматизиращи спортисти от различни полове, но също така и от мъжкото доминиране по лидерски въпроси, което засилва изключването и недостатъчното представителство в ролите, свързани с вземане на решения. В почти всички страни позициите на власт се заемат от мъже, като другите полове имат път, пълен с препятствия, за да могат да се издигнат до подобна позиция.

Маргинализацията продължава поради минималната или пълна липса на видимост от медиите, което прави спорта за жени и LGBTIQA+ спортисти неосъществим. Минималната видимост и липсата на модели за подражание за жените и LGBTIQA+ спортистите лишава младите хора от възможността да се идентифицират с хора от собствения си пол, от друга страна, системно насърчава образа на цисгендърния

Co-funded by the European Union

Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or the European Education and Culture Executive Agency (EACEA). Neither the European Union nor EACEA can be held responsible for them. Project number: 101184255

хетеросексуален мъж. Въпреки предприетите действия на ниво политики и законодателство, разликата остава голяма и тези действия се прилагат непоследователно.

Установените добри практики показват, че практики, които са насочени към общността и имат по-приобщаващ характер, могат да имат положителни резултати. Такива практики, както е посочено, са инициативи на местно ниво и/или проекти, ръководени от спортисти, в чиято основа е равенството в спорта. Освен това се оказа, че образованието и инструментите, произтичащи от него, могат да играят важна роля в промяната на съществуващите наративи. Образователните програми и обученията за треньори, персонал, родители и младежи могат да бъдат лост за премахване на дискриминацията и ограниченията, на които са подложени жените и LGBTIQA+ хората в спорта. Образованието на тези групи ще донесе незабавни промени, които ще създадат по-безопасна и по-достъпна среда за всички участници и особено за спортистите.

Промените трябва да дойдат не само от тези, които пряко участват в спорта, но и от държавата. Политиките, които ще осигурят равен достъп, както и механизмите за мониторинг, са съществени действия за институционализиране на половото включване и LGBTIQA+ общността в управлението на спорта. Разбира се, това не трябва да се прави едностранно, а чрез сътрудничество и диалог с неправителствени организации и множество заинтересовани страни, за да се постигне дългосрочен ефект. НПО сектора могат да предложат много в областта на борбата с дискриминацията, основана на пола, и насърчаването на по-приобщаващ спортен свят. Техният дългогодишен опит в образованието и повишаването на осведомеността може да допринесе каталитично за фрагментирането на стереотипите, дискриминацията и създаването на приобщаваща и равнопоставена среда. В същото време те ще имат способността да изследват и анализират данни за междусекторната дискриминация в спорта, като регистрират напредъка и нуждите от бъдещи действия.

Бъдещи изследователски нужди

Необходимостта от по-нататъшни изследвания продължава да съществува, както и необходимостта от по-добра база данни по отношение на участието на жени и LGBTIQA+ общността в спорта на национално и местно ниво. Събирането на данни би

Co-funded by the European Union
Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or the European Education and Culture Executive Agency (EACEA). Neither the European Union nor EACEA can be held responsible for them. Project number: 101184255

следвало да има междусекторен характер, като по този начин ще се допринесе за събирането на мултидисциплинарни данни като възраст, пол, вид спорт, SOGIESC и др. Освен това, изследванията са насочени към опита на небинарните и транссексуалните спортисти, тъй като има възможност за по-добро документиране на препятствията, пред които са изправени поради половата си идентичност.

Освен това, проектът SISTERS може да продължи да отговаря на програми за обучение на треньори, преподаватели и спортни специалисти с цел повишаване на осведомеността и борба с дискриминацията. Проектът би могъл да запълни многобройните празнини в областта на образованието, особено по отношение на треньорите, кражбите и училищата по отношение на приобщаването. Специално внимание би било разумно да се обърне на персонала на спортните организации за транс и небинарни спортисти, тъй като там се откриват най-големите пропуски в знанията.

И накрая, проектът трябва да се фокусира върху правилното разпространение на наръчника сред организации и спортни клубове. Това ще спомогне за постепенното повишаване на осведомеността и евентуално за активиране на местната общност. Чрез кампании и видеоклипове в социалните медии по отношение на равенството между половете и LGBTIQA+ общността в спорта, ще се засили видимостта и ще се появят нови модели за подражание, ще се оспорят стереотипите и ще се нормализира приобщаването в спортната култура. В същото време партньорите по проекта “SISTERS“ могат да подобрят сътрудничеството си с местните власти, федерации и училища, за да увеличат максимално въздействието на проекта. Поддържането на непрекъснат и динамичен диалог между политиците, гражданското общество, местните и младежките участници позволява възпроизвеждане и мащабиране на инициативите за постигане на ефект, за да се гарантира устойчивост след приключване на проекта.

8. Тест за самооценка по наръчника на SISTERS

Co-funded by the European Union

Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or the European Education and Culture Executive Agency (EACEA). Neither the European Union nor EACEA can be held responsible for them. Project number: 101184255

Тестът за самооценка ще помогне на треньори, мениджъри, спортни клубове, федерации, образователни институции и обществени организации да оценят равенството и приобщаването на половете, LGBTIQA+ общността, които те насърчават в своите спортни дейности, в съответствие с предложенията на Наръчника. Тестът за самооценка се състои от твърдения относно нивото на зрялост и интеграция на мерките за приобщаване на LGBTIQA+ общността, разделени по специфични области на действие.

Потребителите могат да го прилагат като инструмент за размисъл и подобрение. Целта е да се разберат областите, в които липсва равенство, и да се създаде план за по-безопасна, равноправна и по-приобщаваща спортна среда.

Инструкции : Потребителите трябва да оценят следните твърдения според следните отговори:

- **1 за НЕ**
- **2 за ЧАСТИЧНО**
- **3 за ДА**

Тест за самооценка на SISTERS	
Политика и структура	
Съществува политика за борба с дискриминацията и приобщаване, която изрично обхваща въпросите, свързани с пола и LGBTIQA+ общността.	
Вие сте установили кодекс за поведение с ясни механизми за докладване на дискриминация и/или насилие, основано на пола.	
Ръководният екип включва жени и представители на LGBTIQA+ общността на ръководни позиции.	

Co-funded by the European Union

Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or the European Education and Culture Executive Agency (EACEA). Neither the European Union nor EACEA can be held responsible for them. Project number: 101184255

Финансирането или оценката на изпълнението е свързана с резултатите, свързани с равенството и приобщаването.	
Вътрешните политики често се преразглеждат, за да се гарантира съответствие с националните и европейските рамки за равенство.	
Резултат:	
Образование	
Треньорите и персоналът са преминали обучение по въпросите на пола и приобщаващите практики.	
Предвижда се непрекъснато професионално развитие по отношение на подходи за борба с дискриминацията и основани на травма подходи.	
Служителите и доброволците са запознати с терминологията и рамките за права, свързани със SOGIESC.	
Съществува установено сътрудничество с неправителствени организации и/или експерти за провеждане на обучения и сесии за повишаване на осведомеността.	
Резултат:	
Услуги	

Co-funded by the European Union

Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or the European Education and Culture Executive Agency (EACEA). Neither the European Union nor EACEA can be held responsible for them. Project number: 101184255

Съоръженията (съблекални, душове, униформи) са приобщаващи за всички полове и LGBTIQA+ общности и са достъпни за всички.	
Активно насърчавате участието на жени, момичета и LGBTIQA+ лица във всички спортни нива.	
Предоставят се услуги като психологическа подкрепа или менторски програми за маргинализирани спортисти.	
Внедряват се дейности/обучения със смесен пол или приобщаващи дейности/обучения.	
Съществуват опции за гледане на деца или подходящи за семейства опции за участници със задължения за полагане на грижи.	
Резултат:	
Комуникация	
Използване на неутрален по отношение на пола език в комуникационните материали.	
Постиженията на жените и LGBTIQA+ общността се популяризират еднакво във вашите медии и събития.	
Участие в и/или организиране на кампании, повишаващи осведомеността относно равенството в спорта.	

Co-funded by the European Union

Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or the European Education and Culture Executive Agency (EACEA). Neither the European Union nor EACEA can be held responsible for them. Project number: 101184255

Резултат:	
Докладване	
Наличие на система за поверително докладване на случаи на дискриминация или тормоз.	
Обратната връзка както от спортисти, така и от родители и от персонала, се събира редовно и се използва за подобрения.	
Публикуване на годишни доклади или обобщения за напредъка по приобщаване.	
Резултат:	

Точкуване на полето		
Политика и структура	10-15	Имате стабилна политическа рамка. Наръчникът може да ви помогне да разширите допълнително съществуващата рамка.
	Под 10	Във вашата рамка има инициативи с ниско ниво на политика, които могат да увеличат равенството между половете и LGBTIQA+ общността в спорта. Укрепете вашата политическа рамка, като използвате насоките и

Co-funded by the European Union

Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or the European Education and Culture Executive Agency (EACEA). Neither the European Union nor EACEA can be held responsible for them. Project number: 101184255

		най-добрите практики от Наръчника.
Образование	8-12	Образователната програма насърчава равенството между половете и LGBTIQA+ общността в спорта. В Наръчника има няколко практики, които могат да ви помогнат да подобрите резултатите от обучението.
	Под 8	Необходими са образователни дейности, които ще популяризират половата идентичност и LGBTIQA+. Използвайте Наръчника, за да започнете да придобивате знания за полавата идентичност и включването на LGBTIQA+ в спорта и за да приложите приобщаващо образователно обучение.
Услуги	10-15	Предоставяните услуги подкрепят приобщаването на жени и LGBTIQA+ спортисти. Продължете да надграждате върху настоящите силни страни, използвайки препоръките на Наръчника.
	Под 10	Услугите трябва да се развиват и да отговарят на нуждите на жените и LGBTIQA+ общността. Приложете препоръките на Наръчника за това как да подобрите приобщаването към половете и LGBTIQA+

Co-funded by the European Union

Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or the European Education and Culture Executive Agency (EACEA). Neither the European Union nor EACEA can be held responsible for them. Project number: 101184255

		общността по тези въпроси.
Комуникация	6-9	Вие постоянно насърчавате включването на половете и LGBTIQA+ общността във вашите комуникационни дейности. Използването на препоръките от наръчниците ще засили вашите действия за видимост.
	Под 6	Комуникационната стратегия е лоша и липсва фокус върху полова идентичност и LGBTIQA+ общността. Наръчникът може да ви помогне да промените и преработите комуникационната си стратегия.
Докладване	6-9	Изградили сте система за докладване, която подкрепя правата на жените и LGBTIQA+ общността. Наръчникът може да ви помогне да усъвършенствате процеса си на докладване.
	Под 6	Процедурите за докладване са слаби или неинтересни. Консултирайте се с Наръчника и приложете препоръките, за да подобрите структурите си за докладване.

Следната таблица съдържа интерпретацията на вашия **общ резултат**. За да разберете резултата си, обобщете отговорите в теста. Въз основа на резултатите си можете да определите доколко равнопоставена е работата ви в областта на спорта.

Co-funded by the European Union

Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or the European Education and Culture Executive Agency (EACEA). Neither the European Union nor EACEA can be held responsible for them. Project number: 101184255

Общо оценяване и интерпретация		
Общ резултат	**Оценка**	**Значение**
50–60	Приобщаващ шампион	Равенството между половете иLGBTIQA + общността в политиките, обучението и културата е силно застъпено. Поддържайте напредъка и споделяйте добрите си практики.
40–49	Развиване на приобщаване	Съществуват солидни основи, но някои области се нуждаят от формализиране или последователно прилагане. Наръчникът може да бъде помощник за по-задълбочени действия.
30–39	Развиваща се осведоменост	Принципите на приобщаване са признати , но все още не са приложени на практика. В Наръчника на SISTERS има препоръки, които могат да ви помогнат да подобрите допълнително резултатите си.
Под 30	Необходимост от незабавни действия	Липсват ключови механизми за безопасност и равенство. Използвайте инструментите, примерите и препоръките от Наръчника на SISTERS за подобрения.

Co-funded by the European Union

Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or the European Education and Culture Executive Agency (EACEA). Neither the European Union nor EACEA can be held responsible for them. Project number: 101184255

Co-funded by the European Union

Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or the European Education and Culture Executive Agency (EACEA). Neither the European Union nor EACEA can be held responsible for them. Project number: 101184255

9. Референции

ACCEPT-LGBTI Кипър. (2024). *Уебсайт и дейности на организацията.* https://accept.cy/home/

Босна и Херцеговина. (2003). *Закон за равноправността Закон за равенство между половете в Босна и Херцеговина [Съдебен вестник на Босна и Херцеговина*], бр. 16/03, 102/09, 32/10.

Босна и Херцеговина. (2008 г., с изменения 2009 г., 2016 г.). *Закон за спорта Босна и Херцеговина* [Закон за спорта на Босна и Херцеговина]. *Официален вестник на Босна и Херцеговина*, бр. 27/08, 102/09, 66/16.

Босна и Херцеговина. (2009 г., с изменения 2016 г.). *Закон за забраната diskriminacije* [Закон за забрана на дискриминацията]. *Официален вестник на Босна и Херцеговина*, бр. 59/09, 66/16.

БРАВО Босна и Херцеговина. (2 април 2025 г.). *ПО ПОДХОДЯЩОТО РАВЕНСТВО: Амбициозна инициатива за насърчаване на равенството между половете и двойната кариера за млади спортистки.* https://bravo-bih.com/current-projects/genderwise/

Министерство на младежта и спорта на България. (2021). *Национална стратегия за равенство между половете 2021–2030.* Правителство на България.

CIG. (2023). *Planos nacionais de ação .* Comissão para a Cidadania ea Igualdade de Género. https://www.cig.gov.pt/planos-nacionais-de-acao/

Съвет на Европа — All In Plus (информационен лист за равенството между половете в спорта: Кипър). (2025 г.). *All In Plus: Насърчаване на по-голямо равенство между половете в спорта — информационен лист за Кипър.* https://rm.coe.int/all-in-plus-cyprus-05022025/1680b420e9

Съвет на Европа и Европейски съюз. (5 февруари 2025 г.). *Всичко в едно: Насърчаване на по-голямо равенство между половете в спорта – Гърция.* https://rm.coe.int/all-in-plus-greece-05022025/1680b420ee

Офис на Съвета на Европа в Сараево. (4 октомври 2024 г.). *Работилница относно инициативи за намаляване на хомофобията и трансфобията в спорта в Босна и*

Co-funded by the European Union

Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or the European Education and Culture Executive Agency (EACEA). Neither the European Union nor EACEA can be held responsible for them. Project number: 101184255

Херцеговина. Новини на Съвета на Европа. https://www.coe.int/en/web/sarajevo/-/towards-reducing-discrimination-in-sports-in-bosnia-and-herzegovina

Европейска комисия. (2007 г.). *Бяла книга за спорта.* https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:52007DC0391

Европейска комисия. (2020). *Стратегия за равенство между половете 2020–2025.* https://ec.europa.eu/newsroom/just/items/682425/en

Европейска комисия. (2020). *Стратегия за равенство на LGBTIQA+ общността 2020–2025.* https://commission.europa.eu/document/download/5100c375-87e8-40e3-85b5-1adc5f556d6d_en?filename=lgbtiq_strategy_2020-2025_en.pdf

Европейска комисия. (2022). *Спорт и физическа активност – Специален доклад на Евробарометър.* KANTAR. https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/2668

Европейски институт за равенство между половете. (2024). *Индекс за равенство между половете 2024: Профил на страната — Кипър.* https://eige.europa.eu/gender-equality-index/2024/country/CY.EuropeanInstituteforGenderEquality

Европейски институт за равенство между половете. (2024). *Индекс за равенство между половете: профил на страната Кипър.* https://eige.europa.eu/gender-mainstreaming/countries/cyprus?utm_source=chatgpt.com

Служба за парламентарни изследвания на Европейската парламентарна комисия. (март 2024 г.). *Равенство между половете в спорта.* https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2024/759597/EPRS_ATA(2024)759597_EL.pdf

Агенция на Европейския съюз за основните права (FRA). (2019 г.). *Предстои ни дълъг път за постигане на равенство между LGBTIQA+ — данни от проучване за LGBTIQA+ по държави: Кипър.* https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/lgbti-survey-country-data_cyprus.pdf.EUR-Lex

Co-funded by the European Union

Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or the European Education and Culture Executive Agency (EACEA). Neither the European Union nor EACEA can be held responsible for them. Project number: 101184255

Евростат/Европейска комисия. (2024). *Статистика за участието в спорт и Евробарометър за спорта и физическата активност.* https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Sport_participation_-_practicing_sport_and_physical_activity & https://sport.ec.europa.eu/node/282

Правителство на Република Кипър. (2024). *Национална стратегия за равенство между половете 2024–2026.* Министерство/Официална публикация. https://www.gov.cy/media/sites/21/2024/07/Strategy-Document-and-Action-Plan.pdf

Правителство на Република Кипър. (2024). *Национална стратегия за равенство между половете 2024–2026 (Стратегически документ и план за действие).* Правителство на Кипър. https://www.gov.cy/media/sites/21/2024/07/Strategy-Document-and-Action-Plan.pdf?utm_source=chatgpt.com & https://www.gov.cy/en/speeches/speech-by-the-commissioner-for-gender-equality-ms-josie-christodoulou-at-the-press-conference-on-the-implementation-progress-of-the-national-strategy-for-gender-equality-2024-2026/

Гръцка национална комисия за правата на човека. (април 2023 г.). *Отговор по CEDAW до Министерството на труда .* https://www.nchr.gr/images/English_Site/GYNAIKES/GNCHR_CEDAW_REPLY_TO_MINISTRY_OF_LABOR.pdf

Гръцка инспекция по труда . (2016 г.). *Равно третиране и борба с дискриминацията в областта на труда и заетостта.* https://www.hli.gov.gr/ergasiakes-scheseis/nomothesia-ergasiakes-scheseis/prostasia/isi-metachirisi/isi-metacheirisi-kai-katapolemisi-ton-diakriseon-stin-ergasia-kai-tin-apascholisi/

ILGA-Europe. (2023–2024). *Годишен преглед/доклад по държави относно правата на LGBTIQA+ в Европа.* https://www.ilga-europe.org

ILGA-Europe. (2023–2024). *Информация за страната и актуализации на правата на LGBTIQA+: Кипър.* https://www.ilga-europe.org/report/annual-review-2025/

IPDJ. (2024). *Selo da igualdade de género no desporto .* Instituto Português do Desporto e Juventude . https://ipdj.gov.pt/selo-da-igualdade-de-genero-no-desporto

Co-funded by the European Union

Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or the European Education and Culture Executive Agency (EACEA). Neither the European Union nor EACEA can be held responsible for them. Project number: 101184255

KMOP и SPORT GVP Project. (2024). *Прозрения за насилието, основано на пола: Резултати и данни от изследвания.* https://www.kmop.gr/wp-content/uploads/2024/09/SPORTGVP_Article-2.pdf

Ljubojević, A., Karalić, T., Gerdijan , N., Pantelić-Babić, K., & Pepić , A. (2024). *Представяне на пола в управленските и треньорските роли в спорта: казус от региона на Баня Лука. СпортЛогия , 20* (1), 38–46. https://doi.org/10.7251/SGIA2402038L

Menzel, T., Braumüller, B., & Hartmann-Tews, I. (2019). *Значението на сексуалната ориентация и половата идентичност в спорта в Европа: Резултати от проучването Outsport .* Германски спортен университет Кьолн. https://www.out-sport.eu

Национален статистически институт. (2019). Разлика *в заплащането на половете в спорта и културата в България.* НСИ.

Палета, Д. и ILGA. (юли 2024 г.). *Включването на транс, полово разнообразни и интерсексуални хора в спорта е човешко право.* ILGA World. https://ilga.org/news/trans-gender-diverse-intersex-inclusion-in-sports-human-right/

Папаниколау, Н. (11 юни 2021 г.). *Гей в гръцкия футбол: Думата, която никой не иска да чуе. Репортери Юнайтед.* https://www.reportersunited.gr/5553/gkei-sto-elliniko-podosfairo-i-lexi-poy-den-thelei-kaneis-na-akoysei/

Папаниколау, Н. (7 юли 2021 г.). *Омразата, която не смее да изрече името си – Защо е толкова трудно да се говори за хомофобията в гръцкия футбол. Репортери Юнайтед.* https://www.reportersunited.gr/en/5864/homophobia-in-greek-football-teams/

Псаропулу , С. (2 април 2025 г.). *Европейски индекс за равенство между половете: Къде се класира Гърция тази година? КОГА.* https://when.org.gr/eyropaikos-deiktis-isotitas-ton-fylon-se-poia-thesi-vrisketai-fetos-i-ellada/

Saleiro , S., & CIG. (2022, май). *Estudo nacional sobre as necessidades das pessoas LGBTI e sobre a discriminação em razão da orientação sexual, identidade e expressão de género e características sexuais .* Comissão para a Cidadania ea Igualdade de Género. https://www.cig.gov.pt/2022/05/publicado-o-estudo-nacional-sobre-as-necessidades-das-pessoas-lgbti-e-sobre-a-discriminacao-em-razao-da-orientacao-sexual-identidade-de-genero-e-caracteristicas-sexuais/

Co-funded by the European Union

Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or the European Education and Culture Executive Agency (EACEA). Neither the European Union nor EACEA can be held responsible for them. Project number: 101184255

Смит, Х. (20 януари 2021 г.). *Делото за сексуално насилие над олимпийски златен носител е повратна точка за Гърция. Гардиън.* https://www.theguardian.com/world/2021/jan/20/olympic-gold-winners-sexual-abuse-case-is-a-turning-point-for-greece

Сотиропулос, В. (25 май 2022 г.). *Правата на LGBTIQA+ общността в Гърция. Фондация „Хайнрих Бьол“.* https://gr.boell.org/el/2022/05/25/ta-loatki-dikaiomata-stin-ellada

Тенери, А. (25 юли 2024 г.). *Пионерката Били Джийн Кинг приветства изключителния напредък в женския спорт. Ройтерс.* https://www.reuters.com/sports/olympics/pioneer-billie-jean-king-hails-extraordinary-progress-womens-sport-2024-07-25/

УЕФА. (2 април 2025 г.). *УЕФА: Нашето време, наш ред: Босна и Херцеговина стартира стратегия за женски футбол. Новини от УЕФА.* https://www.uefa.com/news-media/news/0293-1c50ef723fa6-5b4fefc583f2-1000--our-time-our-turn-bosnia-and-herzegovina-launch-women-s-fo/

ЮНЕСКО. (2024). *План за спорт и равенство между половете: Насоки за спортни политики и програми, трансформиращи пола* . ЮНЕСКО. https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000390527

Държавен департамент на САЩ. (2023). *Доклади по държави относно практиките в областта на правата на човека: Кипър (Раздели за дискриминацията и правата на LGBTIQA+).* https://www.state.gov/reports/2024-country-reports-on-human-rights-practices/cyprus

Вайтсопулу , А. (29 август 2022 г.). *Куиър спортове: Атинският Кентавър и PeaceOX Милано демонстрират как LGBTIQA+ отборите триумфират. Попаганда* . https://popaganda.gr/stories/queer-sports-oi-athenian-centaurus-kai-oi-peacox-milan-deichnoyn-pos-oi-loatki-omades-thriamveyoyn/

Жени за спорт. (2 април 2025 г.). *Жени за спорт: Относно проекта.* https://women4sport.eu/about/

Световна здравна организация / Информационни листове на ЕС за спорта. (2018–2022 г.). *Информационни листове за физическа активност / участие в спорт (ЕС).* Регионален офис на СЗО за Европа.

Co-funded by the European Union

Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or the European Education and Culture Executive Agency (EACEA). Neither the European Union nor EACEA can be held responsible for them. Project number: 101184255

https://sport.ec.europa.eu/sites/default/files/physical-activity-factsheet_who-eu-201811_en.pdf

Световна здравна организация. (2024). *Информационен лист за физическата активност в страната: Кипър (2024).* Регионален офис на СЗО за Европа. https://cdn.who.int/media/docs/librariesprovider2/country-profiles/physical-activity/2024-country-profiles/physical-activity-2024-cyp.pdf?download=true&sfvrsn=30792b9a_7&utm_

Co-funded by the European Union

Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or the European Education and Culture Executive Agency (EACEA). Neither the European Union nor EACEA can be held responsible for them. Project number: 101184255

SISTERS

FoStering gender & LGBTQIA+ equity In Sports through an inTERSectional approach

Εγχειρίδιο καλών πρακτικών, διδαγμάτων και κατευθυντηρίων γραμμών

Πακέτο Εργασίας 2 – **Παραδοτέο 2.1**
Συντονισμός: **Symplexis**

Co-funded by the European Union

Με τη συγχρηματοδότηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Οι απόψεις και οι γνώμες που διατυπώνονται εκφράζουν αποκλειστικά τις απόψεις των συντακτών και δεν αντιπροσωπεύουν κατ'ανάγκη τις απόψεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή του Ευρωπαϊκού Εκτελεστικού Οργανισμού Εκπαίδευσης και Πολιτισμού (EACEA). Η Ευρωπαϊκή Ένωση και ο EACEA δεν μπορούν να θεωρηθούν υπεύθυνοι για τις εκφραζόμενες απόψεις. Αριθμός έργου: 101184255

Περιεχόμενα

Περίληψη..3

1. Εισαγωγή.. 4

Το εγχειρίδιο 4

Έργο SISTERS 4

Μεθοδολογία 5

2. Κατανόηση των διακρίσεων φύλου και ΛΟΑΤΚΙΑ+ στον αθλητισμό. 7

Διατομεακές προκλήσεις στον αθλητισμό 7

Κοινές μορφές διακρίσεων και προκαταλήψεων 9

Εθνικές πολιτικές και νομικά πλαίσια για την καταπολέμηση των διακρίσεων 11

3. Καλές πρακτικές για την προώθηση της ένταξης........................... 16

Παραδείγματα επιτυχημένων πρωτοβουλιών σε διάφορες χώρες 16

Εργαλεία και πόροι για αθλητικούς οργανισμούς 33

4. Κατευθυντήριες γραμμές για Προπονητές, Στελέχη Αθλητικών Οργανισμών και Εκπαιδευτικούς...35

Δημιουργία περιβαλλόντων με έμφυλη ευαισθησία και συμπερίληψη 35

Στρατηγικές για την αντιμετώπιση των διακρίσεων στον αθλητικό χώρο 37

Ενίσχυση της συμμετοχής των νεαρών ατόμων στον αθλητισμό και των οικογενειών τους σε δράσεις για την ενίσχυση της συμπερίληψης 38

5. Πολιτικές Συστάσεις..39

Συστάσεις πολιτικής σε εθνικό και τοπικό επίπεδο 39

Στρατηγικές για την ενσωμάτωση της ισότητας προς τα ΛΟΑΤΚΙΑ+ άτομα και ως προς το φύλο στη διακυβέρνηση του αθλητισμού 41

6.Πρακτικά Εργαλεία και Πόροι.. 42

Συστάσεις για συμπεριληπτικά αθλητικά προγράμματα 42

Κατευθυντήριες γραμμές και εργαλεία για την καταπολέμηση του φαινομένου των διακρίσεων και της βίας με βάση το φύλο και τα χαρακτηριστικά SOGIESC 43

Προγράμματα και πρωτοβουλίες που έχουν ενσωματώσει με επιτυχία πολιτικές και κατευθυντήριες γραμμές στον πυρήνα τους 44

Μαθήματα που αποκομίθηκαν 46

7. Συμπεράσματα...47

Περίληψη των ευρημάτων-κλειδιά 47

Μελλοντικές ερευνητικές ανάγκες 48

8. Τεστ αυτοαξιολόγησης του Εγχειριδίου SISTERS.............................. 49

Co-funded by the European Union

Με τη συγχρηματοδότηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Οι απόψεις και οι γνώμες που διατυπώνονται εκφράζουν αποκλειστικά τις απόψεις των συντακτών και δεν αντιπροσωπεύουν κατ'ανάγκη τις απόψεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή του Ευρωπαϊκού Εκτελεστικού Οργανισμού Εκπαίδευσης και Πολιτισμού (EACEA). Η Ευρωπαϊκή Ένωση και ο EACEA δεν μπορούν να θεωρηθούν υπεύθυνοι για τις εκφραζόμενες απόψεις.
Αριθμός έργου: 101184255

Περίληψη

Το παρόν Εγχειρίδιο είναι προϊόν του έργου SISTERS. Το Εγχειρίδιο χρησιμοποιεί σύνθετες μεθοδολογίες, όπως έρευνα τεκμηρίωσης, συνεντεύξεις και ομάδες εστίασης στις χώρες-εταίρους. Το περιεχόμενό του εξετάζει τη διατομεακή διάκριση κατά των γυναικών και των αθλητών ΛΟΑΤΚΙΑ+, καθώς και τα στερεότυπα που υπάρχουν με βάση το φύλο. Τα συστημικά εμπόδια στους τομείς της ηγεσίας, της προβολής και της χρηματοδότησης ενισχύονται από την έμφυλη βία και τις διακρίσεις με βάση τον σεξουαλικό προσανατολισμό, την ταυτότητα, την έκφραση και τα χαρακτηριστικά φύλου (SOGIESC) που βιώνουν οι γυναίκες και τα άτομα ΛΟΑΤΚΙΑ+, δημιουργώντας ένα περιβάλλον με λίγες ευκαιρίες. Αυτές οι διακρίσεις με βάση τον σεξουαλικό προσανατολισμό, την ταυτότητα, την έκφραση και τα χαρακτηριστικά φύλουεντοπίζονται, επίσης, σε θεσμικό επίπεδο, καθώς θεσμικές ελλείψεις όπως η αδύναμη εφαρμογή των νόμων κατά των διακρίσεων, η ανεπαρκής εκπαίδευση των προπονητών και οι περιορισμένοι μηχανισμοί αναφοράς διαιωνίζουν τα προβλήματα, υπογραμμίζοντας την ανάγκη για παρεμβάσεις που λαμβάνουν υπόψη τα τραύματα, καθοδηγούνται από την κοινότητα και έχουν εκπαιδευτικό χαρακτήρα, προκειμένου να αμφισβητηθούν οι νόρμες και να προωθηθεί η ένταξη.

Το Εγχειρίδιο περιλαμβάνει αποτελεσματικές βέλτιστες πρακτικές που έχουν εφαρμοστεί σε χώρες-εταίρους και μοιράζονται τις αρχές των ασφαλών χώρων, της ηγεσίας με πρωτοβουλία των αθλητών και της συνεργασίας της κοινότητας. Επιπλέον, υπάρχουν αρκετές συστάσεις που εστιάζουν στην ενίσχυση της ορατότητας, των διατομεακών συνεργασιών και των προσεγγίσεων που βασίζονται στην εκπαίδευση. Ταυτόχρονα, υπάρχουν ορισμένες οδηγίες για προπονητές και άτομα που ασχολούνται με τον αθλητισμό, οι οποίες θα συμβάλουν στην ενίσχυση της συμμετοχής των γυναικών και των ατόμων ΛΟΑΤΚΙΑ+ στον αθλητισμό, αλλά και στη διαμόρφωση καλύτερων πολιτικών που αφορούν αυτά τα άτομα. Πολιτικές όπως η δημιουργία εθνικών στρατηγικών ένταξης και υποχρεωτικών κωδίκων κατά των διακρίσεων σε όλες τις αθλητικές ομοσπονδίες και/ή η σύνδεση της χρηματοδότησης με την ισότητα στην απόδοση και η ανάπτυξη εγκαταστάσεων χωρίς διάκριση φύλου είναι μικρά βήματα που θα έχουν άμεσο αντίκτυπο στην πρόσβαση των γυναικών και των ατόμων ΛΟΑΤΚΙΑ+ στον αθλητισμό.

Co-funded by the European Union

Με τη συγχρηματοδότηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Οι απόψεις και οι γνώμες που διατυπώνονται εκφράζουν αποκλειστικά τις απόψεις των συντακτών και δεν αντιπροσωπεύουν κατ'ανάγκη τις απόψεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή του Ευρωπαϊκού Εκτελεστικού Οργανισμού Εκπαίδευσης και Πολιτισμού (EACEA). Η Ευρωπαϊκή Ένωση και ο EACEA δεν μπορούν να θεωρηθούν υπεύθυνοι για τις εκφραζόμενες απόψεις. Αριθμός έργου: 101184255

1. Εισαγωγή

Το εγχειρίδιο

Το Εγχειρίδιο βέλτιστων πρακτικών, διδαγμάτων και κατευθυντηρίων γραμμών είναι ένα εκπαιδευτικό υλικό που αποσκοπεί στην ενίσχυση της κατανόησης των θεμάτων φύλου και ΛΟΑΤΚΙΑ+ στον αθλητισμό. Το εγχειρίδιο θα προσφέρει:

- Μία διεθνή και τοπική επισκόπηση της κατάστασης και των τάσεων στα θέματα φύλου και την άνιση πρόσβαση των ΛΟΑΤΚΙΑ+ στον αθλητισμό, μέσα από μία διατομεακή οπτική.
- Κατευθυντήριες γραμμές και πρακτικά εργαλεία για την αντιμετώπιση του φαινομένου με συγκεκριμένες δράσεις.

Το εγχειρίδιο θα συνοψίζει συνεντεύξεις και ιδέες που συλλέχθηκαν σε τοπικό επίπεδο, καλές πρακτικές, κατευθυντήριες γραμμές για προπονητές, διευθυντές αθλητικών συλλόγων, εκπαιδευτικούς και οικογένειες, σχετικά με θέματα διακρίσεων και προκαταλήψεων με βάση το φύλο, την έκφραση και τα χαρακτηριστικά φύλου (SOGIESC) στον αθλητισμό, μέσα από μία διατομεακή προσέγγιση. Το παρόν αποτέλεσμα παρέχει μία ρεαλιστική εικόνα των σημαντικότερων προκλήσεων που εντοπίζονται σε διάφορα αθλήματα, ενώ περιέχει κατευθυντήριες γραμμές και πρακτικά εργαλεία για την αντιμετώπιση της διάκρισης και της βίας με βάση το φύλο, την έκφραση και τα χαρακτηριστικά φύλου (SOGIESC) στον αθλητισμό.

Με λίγα λόγια, το εγχειρίδιο θα τονίσει τις κύριες ανάγκες και θα μοιραστεί ορισμένες επιτυχημένες πρωτοβουλίες που έχουν επιδιώξει να αντιμετωπίσουν τις προαναφερθείσες προκλήσεις. Το εγχειρίδιο θα επιτρέψει επίσης στους εταίρους να εντοπίσουν τις αθλητικές δραστηριότητες που αντιμετωπίζουν τις μεγαλύτερες δυσκολίες στην αντιμετώπιση αρνητικών περιστατικών και να τις επιλέξουν, προκειμένου να εστιάσουν τη δράση του έργου (και ιδίως τα τοπικά τουρνουά) σε αθλήματα όπου η ισότητα των φύλων και των ΛΟΑΤΚΙΑ+ φαίνεται να είναι πιο δύσκολη. Το εγχειρίδιο θα είναι διαθέσιμο δωρεάν στον ιστότοπο του έργου.

Έργο SISTERS

Το έργο SISTERS στοχεύει στην προώθηση της πλήρους ένταξης των γυναικών και της κοινότητας ΛΟΑΤΚΙΑ+ στον αθλητισμό, προωθώντας την ισότητα μέσω μίας διατομεακής προσέγγισης. Για τους σκοπούς αυτού του έργου, η έννοια της Γυναίκας κατανοείται με βάση

Co-funded by the European Union

Με τη συγχρηματοδότηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Οι απόψεις και οι γνώμες που διατυπώνονται εκφράζουν αποκλειστικά τις απόψεις των συντακτών και δεν αντιπροσωπεύουν κατ'ανάγκη τις απόψεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή του Ευρωπαϊκού Εκτελεστικού Οργανισμού Εκπαίδευσης και Πολιτισμού (EACEA). Η Ευρωπαϊκή Ένωση και ο EACEA δεν μπορούν να θεωρηθούν υπεύθυνοι για τις εκφραζόμενες απόψεις.
Αριθμός έργου: 101184255

μία μη δυαδική προσέγγιση της ταυτότητας φύλου και, ως εκ τούτου, αναφέρεται σε κάθε άτομο που αυτοπροσδιορίζεται ως γυναίκα. Χάρη σε μία διατομεακή προσέγγιση, το έργο SISTERS θα εξετάσει την αλληλεπίδραση μεταξύ διαφορετικών χαρακτηριστικών ταυτότητας, συμπεριλαμβανομένων των SOGIESC – σεξουαλικός προσανατολισμός, ταυτότητα, έκφραση και χαρακτηριστικά φύλου –, εθνική καταγωγή, μεταναστευτικό καθεστώς, πολιτισμικό και κοινωνικοοικονομικό υπόβαθρο, ικανότητα και/ή αναπηρία, θρησκεία κ.λπ., που συνθέτουν τη μοναδική εμπειρία των μεμονωμένων γυναικών και των μελών της κοινότητας ΛΟΑΤΚΙΑ+ όσον αφορά την ευκαιρία ή την έλλειψη ευκαιρίας να ασκήσουν αθλητισμό σε ένα περιβάλλον χωρίς διακρίσεις και βία. Το πρόγραμμα έχει σχεδιαστεί με σκοπό:

- Την κατανόηση των τάσεων, των γεγονότων και των αιτίων της άνισης πρόσβαση των γυναικών και της κοινότητας ΛΟΑΤΚΙΑ+ στον αθλητισμό μέσω μίας διατομεακής προσέγγισης.
- Την αύξηση των ικανοτήτων των κεντρικών αθλητικών οργανώσεων, των προπονητών και των παικτών μέσω μεθόδων που λαμβάνουν υπόψη το φύλο και τη διατομεακότητα, με σκοπό (1) την προώθηση της ισότητας στον αθλητισμό και (2) την αντιμετώπιση περιστατικών διακρίσεων και βίας λόγω φύλου και SOGIESC.
- Την ευαισθητοποίηση των επαγγελματιών του αθλητισμού, των αθλητών, των οργανώσεων και της ευρύτερης κοινωνίας σχετικά με τις επιζήμιες επιπτώσεις των διασταυρούμενων μορφών διακρίσεων και βίας στην πλήρη συμμετοχή των γυναικών και της κοινότητας ΛΟΑΤΚΙΑ+ στον αθλητισμό.

6 ευρωπαϊκοί οργανισμοί θα εφαρμόσουν ένα πρόγραμμα εργασίας διαρκείας 30 μηνών που χωρίζεται σε 4 μέρη: (1) δραστηριότητες έρευνας και ανάλυσης για την κατανόηση της εμπειρίας των γυναικών και της κοινότητας ΛΟΑΤΚΙΑ+ στο αθλητικό περιβάλλον και τη συλλογή βέλτιστων πρακτικών για την ισότιμη πρόσβαση στον αθλητισμό, (2) οργάνωση προγράμματος κατάρτισης για επαγγελματίες του αθλητισμού και νέους αθλητές, (3) καινοτόμα αθλητικά τουρνουά, (4) συμμετοχή των υπευθύνων χάραξης πολιτικής και των ενδιαφερόμενων φορέων για τη διατήρηση των αποτελεσμάτων του έργου.

Μεθοδολογία

Co-funded by the European Union

Με τη συγχρηματοδότηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Οι απόψεις και οι γνώμες που διατυπώνονται εκφράζουν αποκλειστικά τις απόψεις των συντακτών και δεν αντιπροσωπεύουν κατ'ανάγκη τις απόψεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή του Ευρωπαϊκού Εκτελεστικού Οργανισμού Εκπαίδευσης και Πολιτισμού (EACEA). Η Ευρωπαϊκή Ένωση και ο EACEA δεν μπορούν να θεωρηθούν υπεύθυνοι για τις εκφραζόμενες απόψεις.
Αριθμός έργου: 101184255

Η μεθοδολογική προσέγγιση που υιοθετήθηκε για τους σκοπούς των ερευνητικών δραστηριοτήτων του Εγχειριδίου σε τοπικό/εθνικό επίπεδο προβλέπεται σε τρία βασικά μέσα:

1) Έρευνα τεκμηρίωσης
2) Προσδιορισμός καλών πρακτικών
3) έρευνα πεδίου με συνεντεύξεις και ομάδες εστίασης με τους σχετικούς ενδιαφερόμενους φορείς.

Μέσω της έρευνας τεκμηρίωσης, η κοινοπραξία απέκτησε βαθύτερη κατανόηση και πληροφορίες σχετικά με την τρέχουσα κατάσταση και τις πολιτικές των χωρών-εταίρων όσον αφορά τις συνθήκες ισότητας των φύλων και των ΛΟΑΤΚΙΑ+ στον αθλητισμό. Η έρευνα τεκμηρίωσης διεξήχθη σε δύο φάσεις:

Πρώτον, μία ανασκόπηση της ακαδημαϊκής βιβλιογραφίας, των πολιτικών και των νομικών πλαισίων, προκειμένου να κατανοηθεί η τρέχουσα κατάσταση στις χώρες. Οι πηγές περιλάμβαναν: άρθρα, έρευνες και εκθέσεις που διεξήχθησαν από εθνικές αρχές και οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών, καθώς και δεδομένα της ΕΕ. Δεύτερον, μία ανασκόπηση της τρέχουσας κατάστασης όσον αφορά τις διακρίσεις με βάση τα SOGIESC στον αθλητισμό, ακολουθούμενη από τον προσδιορισμό των βασικών προκλήσεων και εμποδίων. Επιπλέον, πραγματοποιήθηκε έρευνα σχετικά με τις υπάρχουσες ορθές πρακτικές που προωθούν την ένταξη των SOGIESC στον αθλητισμό. Αυτό βοηθάει στον προσδιορισμό υπαρχόντων μοντέλων που μπορούν να αναπαραχθούν με τρόπο που να προάγει ένα περιβάλλον χωρίς αποκλεισμούς και, ενδεχομένως, να οδηγήσει σε περαιτέρω παρεμβάσεις που προωθούν την ένταξη και την προσβασιμότητα στον αθλητισμό.

Τα ευρήματα της έρευνας τεκμηρίωσης και των καλών πρακτικών εμπλουτίστηκαν από πρωτογενή έρευνα που διεξήχθη μέσω ομάδων εστίασης και συνεντεύξεων με ενδιαφερόμενους φορείς, νέους, εκπαιδευτές ενηλίκων, επαγγελματίες που εργάζονται στον τομέα του αθλητισμού και γονείς. Πιο συγκεκριμένα:

- Διεξήχθησαν **92 συνεντεύξεις** με σκοπό την κατανόηση των συνθηκών που επικρατούν στην αθλητική πραγματικότητα των χωρών-εταίρων, συνοδευόμενες από
- **18 ομάδες εστίασης** στις οποίες συμμετείχαν συνολικά **136 άτομα** με διαφορετικό υπόβαθρο, συμπεριλαμβανομένων γυναικών και ατόμων ΛΟΑΤΚΙΑ+, που συζήτησαν και μοιράστηκαν την άποψή τους για την κατάσταση.

Co-funded by the European Union

Με τη συγχρηματοδότηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Οι απόψεις και οι γνώμες που διατυπώνονται εκφράζουν αποκλειστικά τις απόψεις των συντακτών και δεν αντιπροσωπεύουν κατ'ανάγκη τις απόψεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή του Ευρωπαϊκού Εκτελεστικού Οργανισμού Εκπαίδευσης και Πολιτισμού (EACEA). Η Ευρωπαϊκή Ένωση και ο EACEA δεν μπορούν να θεωρηθούν υπεύθυνοι για τις εκφραζόμενες απόψεις.
Αριθμός έργου: 101184255

Ο συνδυασμός ποιοτικών και ποσοτικών μεθόδων και οι διαφορετικές ομάδες-στόχοι επέτρεψαν μία πιο ενδελεχή αξιολόγηση της κατάστασης και παρείχαν πολύτιμες πληροφορίες για τις μελλοντικές δραστηριότητες του έργου. Με αυτόν τον τρόπο, διατυπώθηκαν συγκεκριμένες συστάσεις που μπορούν να συμβάλουν στην επίτευξη της ισότητας των φύλων και των ΛΟΑΤΚΙΑ+ ατόμων και στην καταπολέμηση των διακρίσεων με βάση τα SOGIESC στον αθλητισμό.

2. Κατανόηση των διακρίσεων φύλου και ΛΟΑΤΚΙΑ+ στον αθλητισμό

Διατομεακές προκλήσεις στον αθλητισμό

Σήμερα, ο αθλητισμός δεν είναι απλώς ένα θέαμα που το κοινό παρακολουθεί για ψυχαγωγία. Αντίθετα, προάγει αξίες όπως η ομαδική εργασία, ο δίκαιος ανταγωνισμός, η αλληλεγγύη, καθώς και μια εκπαιδευτική προοπτική για το κοινό. Επιπλέον, ο αθλητισμός προσπαθεί να προωθήσει την ισότητα και να καταπολεμήσει τις διακρίσεις σε διάφορους τομείς, τόσο κοινωνικούς όσο και αθλητικούς. Παρά τις προσπάθειες που καταβάλλονται, εξακολουθούν να υπάρχουν αρκετά εμπόδια και προκλήσεις που πρέπει να ξεπεραστούν στον αθλητισμό, ειδικά όσον αφορά την ισότητα των φύλων και των ΛΟΑΤΚΙΑ+. Τόσο η έρευνα τεκμηρίωσης, όσο και η πρωτογενής έρευνα υπογράμμισαν τις προκλήσεις που αντιμετωπίζουν συχνά οι γυναίκες και τα ΛΟΑΤΚΙΑ+ άτομα όταν προσπαθούν να ασχοληθούν ενεργά με τον αθλητισμό ή να συμμετάσχουν σε αθλητικές δραστηριότητες.

Οι προκλήσεις είναι συχνά βαθιά ριζωμένα στερεότυπα που βασίζονται στο φύλο και τα SOGIESC. Ακόμα και σήμερα ο αθλητισμός διαιρείται σύμφωνα με το φύλο. Όπως ανέφερε ένας από τους ερωτηθέντες, είναι συνηθισμένο οι προπονητές και οι δάσκαλοι να χωρίζουν τα παιδιά στον αθλητισμό με βάση το φύλο τους, «το ποδόσφαιρο είναι για τα αγόρια, η πετοσφαίριση είναι για τα κορίτσια». Η παράβαση αυτών των κανόνων θεωρείται συχνά απαράδεκτη. Οι cisgender-ετεροφυλόφιλοι άνδρες θεωρούνται συχνά το «ιδανικό πρότυπο αθλητή», κάτι που δημιούργησε κανόνες που είναι μη ρεαλιστικοί για τις γυναίκες και τους ΛΟΑΤΚΙΑ+ αθλητές, αποθαρρύνοντάς τους από τη συμμετοχή σε αθλήματα, ειδικά σε αθλήματα μάχης που θεωρούνται εγγενώς ανδρικά. Αυτά τα στερεότυπα ενισχύονται από τους γονείς ή το περιβάλλον που φοβάται για την ασφάλεια της θηλυκότητας σε αθλήματα που κυριαρχούν οι άνδρες (SportsGVP, 2025). Ως εκ τούτου, οι οικογένειες μπορούν είτε να υποστηρίξουν, είτε να περιορίσουν τη συμμετοχή των μη ανδρών αθλητών με βάση το υπόβαθρό τους. Παρόμοια στερεότυπα υπάρχουν και για την κοινότητα ΛΟΑΤΚΙΑ+, όπου τα

Co-funded by the European Union

Με τη συγχρηματοδότηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Οι απόψεις και οι γνώμες που διατυπώνονται εκφράζουν αποκλειστικά τις απόψεις των συντακτών και δεν αντιπροσωπεύουν κατ'ανάγκη τις απόψεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή του Ευρωπαϊκού Εκτελεστικού Οργανισμού Εκπαίδευσης και Πολιτισμού (EACEA). Η Ευρωπαϊκή Ένωση και ο EACEA δεν μπορούν να θεωρηθούν υπεύθυνοι για τις εκφραζόμενες απόψεις. Αριθμός έργου: 101184255

ΛΟΑΤΚΙΑ+ άτομα θεωρούνται «υπερβολικά ευαίσθητα» ή «μη αρκετά ανταγωνιστικά» για να συμμετέχουν σε ένα άθλημα και οι τρανς αθλητές αποκλείονται με την αιτιολογία του «άδικου πλεονεκτήματος» (τρανς γυναίκες) ή της «αδυναμίας» (τρανς άνδρες).

Τα στερεότυπα και τα εμπόδια που δημιουργούνται έχουν σοβαρές επιπτώσεις στην εκπροσώπηση των γυναικών και των ΛΟΑΤΚΙΑ+ σε ηγετικές θέσεις σε συλλόγους, ομοσπονδίες και εθνικές επιτροπές. Αυτές οι θέσεις καταλαμβάνονται κυρίως από cis άνδρες, καθιστώντας εξαιρετικά δύσκολη την ανάδειξη άλλων φύλων σε θέσεις εξουσίας. Στην Ιταλία συγκεκριμένα, η έρευνα αποκάλυψε μια επίμονη υποεκπροσώπηση των γυναικών στην ηγεσία του αθλητισμού, ακόμη και μετά την εισαγωγή ποσοστώσεων το 2011 στα δημόσια συμβούλια, με υπολειπόμενη επιρροή στις αθλητικές δομές (Varriale, L., & Mazzeo, F., 2019). Η ανδρική κυριαρχία υπάρχει και στις θέσεις προπονητών, όπου οι γυναίκες έχουν λίγες ευκαιρίες να ασχοληθούν ως επικεφαλής προπονητές, ενώ για τα άτομα ΛΟΑΤΚΙΑ+ τα πράγματα είναι ακόμη πιο δύσκολα λόγω των προκαταλήψεων και των στερεοτύπων.

Η κοινότητα ΛΟΑΤΚΙΑ+ αντιμετωπίζει συνεχείς εχθρότητες και αποκλεισμό όσον αφορά τη συμμετοχή της στον αθλητισμό. Ταυτόχρονα, η ομοφοβική και τρανσφοβική ρητορική είναι ένα συνεχές φαινόμενο. Αυτή η κατάσταση οδηγεί σε αποκλεισμό μέσω διακρίσεων με βάση τα SOGIESC και έλλειψη ασφαλών χώρων για γυναίκες και άτομα ΛΟΑΤΚΙΑ+. Ένα επιπλέον σημάδι αποκλεισμού είναι η συχνή χρήση υποτιμητικής ή διακριτικής γλώσσας. Τα περισσότερα άτομα που συμμετείχαν στην έρευνα ανέφεραν ότι είχαν ακούσει προσωπικά τέτοια γλώσσα και τα περισσότερα από αυτά ένιωσαν πληγωμένα ή ότι υπέστησαν διακρίσεις. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα τη δημιουργία στίγματος και αορατότητας γύρω από θέματα σεξουαλικού προσανατολισμού, καθώς κανείς δεν είναι διατεθειμένος να διακινδυνεύσει να εκθέσει τον εαυτό του και παραμένει κρυφός από φόβο. Όπως επισημάνθηκε στις συνεντεύξεις, πολλοί αθλητές ΛΟΑΤΚΙΑ+ λόγω του στίγματος αποφεύγουν συγκεκριμένα αθλήματα, καθώς δεν αισθάνονται ασφαλείς να συμμετάσχουν σε αυτά.

Άλλη μία πρόκληση που αντιμετωπίζουν οι γυναίκες και οι αθλητές ΛΟΑΤΚΙΑ+είναι η ελάχιστη έως μηδενική κάλυψη από τα μέσα ενημέρωσης (L. Tsene, 2025). Η περιορισμένη προβολή των γυναικών αθλητών στα μέσα ενημέρωσης συνοδεύεται συχνά από αδύναμη θεσμική υποστήριξη για μέτρα ισότητας των φύλων. Η έλλειψη προβολής σε όλες τις χώρες-εταίρους συνδέεται με την έλλειψη ή τη μείωση των προτύπων, καθώς δεν υπάρχει προβολή της πρόκλησης για τις γυναίκες ή τους αθλητές ΛΟΑΤΚΙΑ+ να γίνουν πρότυπα

Co-funded by the European Union

Με τη συγχρηματοδότηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Οι απόψεις και οι γνώμες που διατυπώνονται εκφράζουν αποκλειστικά τις απόψεις των συντακτών και δεν αντιπροσωπεύουν κατ'ανάγκη τις απόψεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή του Ευρωπαϊκού Εκτελεστικού Οργανισμού Εκπαίδευσης και Πολιτισμού (EACEA). Η Ευρωπαϊκή Ένωση και ο EACEA δεν μπορούν να θεωρηθούν υπεύθυνοι για τις εκφραζόμενες απόψεις. Αριθμός έργου: 101184255

όπως οι άνδρες, οι οποίοι έχουν το μεγαλύτερο μέρος της προσοχής. Η έλλειψη προβολής περιορίζει τις δυνατότητες επαγγελματικής τους εξέλιξης, καθώς και την πρόσβασή τους σε χορηγίες και χρηματοδοτήσεις. Η εξασφάλιση χρηματοδότησης και πόρων είναι ιδιαίτερα δύσκολη για τις γυναικείες και ΛΟΑΤΚΙΑ+ ομάδες. Η ελάχιστη πρόσβαση σε πόρους και η χαμηλή προβολή στα μέσα ενημέρωσης δημιουργούν έναν φαύλο κύκλο με πολλά εμπόδια στη συμμετοχή και την επαγγελματική εξέλιξη στον αθλητισμό, επιδεινώνοντας την ανισότητα των φύλων και των ΛΟΑΤΚΙΑ+ στον αθλητισμό.

Επιπλέον, η θεσμική αδράνεια και τα κενά στις πολιτικές εμποδίζουν τη συμμετοχή των γυναικών και των ΛΟΑΤΚΙΑ+ στον αθλητισμό, καθώς το πλαίσιο προστασίας τους είναι ελλιπές. Οι ομοσπονδίες και οι αθλητικοί σύλλογοι συχνά δεν δίνουν προτεραιότητα στην ένταξη των φύλων στις δραστηριότητές τους, κάτι που αντί να αντιμετωπίζει τις προκλήσεις, τις ενισχύει. Η έρευνα αποκάλυψε την έλλειψη εκπαίδευσης και κατάρτισης των προπονητών, του προσωπικού, των εκπαιδευτικών και των υπευθύνων λήψης αποφάσεων στον αθλητισμό, η οποία επιδεινώνει τις ανισότητες. Επιπλέον, στις περισσότερες χώρες δεν υπάρχουν επίσημοι σαφείς μηχανισμοί καταπολέμησης των διακρίσεων ή αναφοράς για τους αθλητές ΛΟΑΤΚΙΑ+, ιδίως για τους τρανσέξουαλ και τους μη δυαδικούς συμμετέχοντες, ώστε να αναφέρουν τις διακρίσεις που αντιμετωπίζουν, με αποτέλεσμα να μένουν απροστάτευτοι από προκλήσεις που δημιουργούν εκφοβισμό, έμφυλη βία ή παρενόχληση. Η θεσμική αντίσταση στην αλλαγή στις χώρες εταίρους αντικατοπτρίζει την ευρύτερη κοινωνική απροθυμία που υπάρχει σε θέματα ισότητας των φύλων και ΛΟΑΤΚΙΑ+.

Κοινές μορφές διακρίσεων και προκαταλήψεων

Η ισότητα στον αθλητισμό είναι κάτι που πρέπει να διασφαλίζεται για όλα τα μέλη της κοινωνίας. Ωστόσο, παρά τα υφιστάμενα νομικά πλαίσια και την αυξανόμενη ευαισθητοποίηση, η διάκριση λόγω φύλου και σεξουαλικού προσανατολισμού συνεχίζει να περιορίζει τις ευκαιρίες και να υπονομεύει την ασφάλεια των αθλητών σε όλη την Ευρώπη. Η έρευνα διαπίστωσε ότι οι προκλήσεις στον αθλητισμό για τις γυναίκες και τα άτομα ΛΟΑΤΚΙΑ+ είναι πολλές και μπορούν να εντοπιστούν σε πολλούς τομείς. Η ανάλυση των προκλήσεων που αντιμετωπίζουν οι γυναίκες και τα άτομα ΛΟΑΤΚΙΑ+ στον αθλητισμό υπογραμμίζει την επείγουσα ανάγκη για αλλαγές. Στον Ευρωπαϊκό Δείκτη Ισότητας των Φύλων για το 2024, πολλές από τις χώρες-εταίρους κατατάσσονται χαμηλά, με την Ελλάδα να βρίσκεται στην 25^{η} θέση μεταξύ των 27 χωρών της ΕΕ. Αυτή είναι μία θέση χαμηλότερα από την προηγούμενη χρονιά, παρόλο που η Ελλάδα προέβη σε ορισμένες αλλαγές, οι οποίες όμως δεν ήταν αρκετές (S. Psaropoulou, 2025). Παρά τις προσπάθειες που

Co-funded by the European Union

Με τη συγχρηματοδότηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Οι απόψεις και οι γνώμες που διατυπώνονται εκφράζουν αποκλειστικά τις απόψεις των συντακτών και δεν αντιπροσωπεύουν κατ'ανάγκη τις απόψεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή του Ευρωπαϊκού Εκτελεστικού Οργανισμού Εκπαίδευσης και Πολιτισμού (EACEA). Η Ευρωπαϊκή Ένωση και ο EACEA δεν μπορούν να θεωρηθούν υπεύθυνοι για τις εκφραζόμενες απόψεις.
Αριθμός έργου: 101184255

καταβάλλονται, οι οποίες σχετίζονται κυρίως με την εναρμόνιση με τις ευρωπαϊκές οδηγίες, η αρρενωπότητα εξακολουθεί να είναι ο κυρίαρχος παράγοντας στον αθλητισμό, τόσο στον ίδιο τον αθλητισμό, όσο και στα ανώτατα όργανα λήψης αποφάσεων και στις βασικές διοικητικές θέσεις.

Η υποεκπροσώπηση στις ηγετικές θέσεις και στη διαδικασία λήψης αποφάσεων είναι μία από τις κύριες προκλήσεις που εντοπίστηκαν μέσω της έρευνας σε όλες τις χώρες-εταίρους. Οι γυναίκες και τα άτομα ΛΟΑΤΚΙΑ+ υποεκπροσωπούνται σημαντικά στις κορυφαίες θέσεις των ομοσπονδιών, στους ρόλους προπονητών και στελεχών που μπορούν να έχουν αντίκτυπο στον τομέα. Διάφορες έρευνες, όπως η μικρής κλίμακας μελέτη περίπτωσης που διεξήχθη από το Πανεπιστήμιο της Banja Luka σχετικά με την (αν)ισότητα των φύλων στους ρόλους λήψης αποφάσεων στον αθλητισμό, επιβεβαιώνουν την υποεκπροσώπηση και εντοπίζουν πολιτισμικά και δομικά εμπόδια σε αυτήν (Ljubojević et al., 2024). Η ανδρική κυριαρχία στον αθλητισμό είναι αναμφισβήτητη και μπορούμε να την εντοπίσουμε σε όλες τις χώρες. Αυτό αντανακλά τις παγιωμένες πολιτισμικές αντιλήψεις για τον αθλητισμό ως «ανδρικό» τομέα, όπου η συμβολή των γυναικών υποτιμάται, παρά την ιστορική επιτυχία τους σε αθλήματα όπως η γυμναστική, η πετοσφαίριση και ο στίβος. Η ανδρική κυριαρχία στη διακυβέρνηση του αθλητισμού διαιωνίζει τα στερεότυπα και επιβάλλει μια συστημική αόρατοτητα και φόβο διακρίσεων που αντιμετωπίζουν ιδιαίτερα οι αθλητές ΛΟΑΤΚΙΑ+.

Η έλλειψη εκπροσώπησής τους ενισχύεται από την απουσία ανοιχτών προτύπων στον επαγγελματικό αθλητισμό, γεγονός που διαιωνίζει τη σιωπή και αποθαρρύνει τη συμμετοχή σε ερασιτεχνικό και ανταγωνιστικό επίπεδο. Οι γυναίκες και οι ΛΟΑΤΚΙΑ+ αθλητές συχνά αντιμετωπίζονται ως αόρατοι από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης, γεγονός που οδηγεί σε έλλειψη αναγνώρισης των επιτευγμάτων τους. Η περιορισμένη ορατότητα και αναγνώριση από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης και τους αντίστοιχους φορείς που δραστηριοποιούνται στον τομέα του αθλητισμού καθιστούν δύσκολη τη συμμετοχή των γυναικών και των ΛΟΑΤΚΙΑ+ στον αθλητισμό (L. Tsene, 2025). Όσον αφορά τους ΛΟΑΤΚΙΑ+ αθλητές, είναι δύσκολο να βρεθούν σαφή στοιχεία και στατιστικά στοιχεία σε πολλές χώρες. Αναμφίβολα, η απουσία τέτοιων δεδομένων είναι ενδεικτική της επίμονης έλλειψης ανοιχτότητας και δέσμευσης σε αυτό το ζήτημα, που συνεχίζει να χαρακτηρίζει τον αθλητικό τομέα σήμερα (IGLYO, 2022).

Η όλη κατάσταση δημιουργεί ένα ανασφαλές περιβάλλον όπου η παρενόχληση και η κακοποίηση έχουν γίνει συχνό φαινόμενο. Ο αντίκτυπος της διάκρισης με βάση τα SOGIESC είναι εμφανής σε διάφορα επίπεδα του αθλητισμού για τις γυναίκες και τους ΛΟΑΤΚΙΑ+

Co-funded by the European Union

Με τη συγχρηματοδότηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Οι απόψεις και οι γνώμες που διατυπώνονται εκφράζουν αποκλειστικά τις απόψεις των συντακτών και δεν αντιπροσωπεύουν κατ'ανάγκη τις απόψεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή του Ευρωπαϊκού Εκτελεστικού Οργανισμού Εκπαίδευσης και Πολιτισμού (EACEA). Η Ευρωπαϊκή Ένωση και ο EACEA δεν μπορούν να θεωρηθούν υπεύθυνοι για τις εκφραζόμενες απόψεις. Αριθμός έργου: 101184255

αθλητές. Μία από τις πιο σημαντικές υποθέσεις που έφερε στο φως την πραγματικότητα που αντιμετωπίζουν πολλές γυναίκες στον αθλητισμό είναι η υπόθεση της Ολυμπιονίκη Σοφίας Μπεκατώρου, η οποία αποκάλυψε το 2021 ότι είχε υποστεί σεξουαλική κακοποίηση στο παρελθόν από έναν ανώτερο αθλητικό αξιωματούχο. Δεν ήταν μία μεμονωμένη περίπτωση, καθώς τα τελευταία χρόνια αθλητές από διάφορα αθλήματα, ένας προς έναν, έχοντας πλέον την υποστήριξη της κοινής γνώμης, προέβαλαν παρόμοιες καταγγελίες κακοποίησης, αναδεικνύοντας τη διάκριση λόγω φύλου που αντιμετωπίζουν κατά τη διάρκεια της καριέρας τους (H. Smith, 2021). Παρόμοιες περιπτώσεις συναντώνται και από άτομα ΛΟΑΤΚΙΑ+. Πολλοί αθλητές και μέλη του προσωπικού ΛΟΑΤΚΙΑ+ εκφράζουν ανησυχίες σχετικά με την ασφάλεια, τη διάκριση ή τον αποκλεισμό σε αθλητικά περιβάλλοντα (ILGA-Europe, 2025).

Επιπλέον, η διάκριση βασίζεται στην κουλτούρα που περιβάλλει τον αθλητισμό, η οποία τον καθιστά ένα κατά κύριο λόγο ανδρικό επάγγελμα, τόσο από τους οπαδούς, όσο και από τους αθλητές και τους διοικητικούς υπαλλήλους. Αυτή η προοπτική δημιουργεί συχνά στερεότυπα, π.χ., ότι οι γυναίκες δεν είναι καλές αθλήτριες ή ότι τα άτομα ΛΟΑΤΚΙΑ+ δεν είναι αρκετά σκληρά για να αντεπεξέλθουν στις απαιτήσεις και τις πιέσεις του αθλητισμού. Εκτός αυτού, η αναπαραγωγή σεξιστικών στερεοτύπων, τρανσφοβικής και ομοφοβικής ρητορικής τόσο από αθλητές και ενδιαφερόμενους φορείς (ειδικά στο ποδόσφαιρο) όσο και από τα μέσα ενημέρωσης είναι ένας συχνός παράγοντας που αποθαρρύνει τους ανθρώπους από το να ασχοληθούν με τον αθλητισμό (N. Papanikolaou, 2021.

Η διάκριση επιδεινώνεται από τη διατομεακότητα ορισμένων κοινωνικών ομάδων. Τα διατομεακά εμπόδια επηρεάζουν δυσανάλογα τις γυναίκες Ρομά, τα άτομα με αναπηρίες και τα άτομα από αγροτικές περιοχές. Αυτές οι ομάδες συχνά αντιμετωπίζουν σύνθετη διάκριση λόγω του κοινωνικοοικονομικού αποκλεισμού, της περιορισμένης πρόσβασης σε εγκαταστάσεις και των επικρατουσών στερεοτύπων για τα φύλα που περιορίζουν τις ευκαιρίες συμμετοχής και τις θεωρούν ανίκανες να συμμετάσχουν στον αθλητισμό. Επιπλέον, οι γυναίκες αντιμετωπίζουν ανισότητες στη χρηματοδότηση, την καριέρα και την υποστήριξη κατά τη διάρκεια της μητρότητας. Σε πολλές περιπτώσεις, οι αθλητές ερωτώνται αν σκοπεύουν να αποκτήσουν παιδιά, κάτι που αποτελεί άμεση διάκριση λόγω φύλου. Για τα ΛΟΑΤΚΙΑ+ άτομα, η διάκριση και ο αποκλεισμός — ειδικά για τα τρανς και τα ίντερσεξ άτομα και όσους βιώνουν βία/εχθρότητα σε ανταγωνιστικά περιβάλλοντα — είναι μία συνηθισμένη περίπτωση που τους στοχεύει λόγω της εμφάνισής τους ή του φύλου τους (ILGA-World, 2024).

Co-funded by the European Union

Με τη συγχρηματοδότηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Οι απόψεις και οι γνώμες που διατυπώνονται εκφράζουν αποκλειστικά τις απόψεις των συντακτών και δεν αντιπροσωπεύουν κατ'ανάγκη τις απόψεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή του Ευρωπαϊκού Εκτελεστικού Οργανισμού Εκπαίδευσης και Πολιτισμού (EACEA). Η Ευρωπαϊκή Ένωση και ο EACEA δεν μπορούν να θεωρηθούν υπεύθυνοι για τις εκφραζόμενες απόψεις. Αριθμός έργου: 101184255

Η διάκριση είναι ευρέως διαδεδομένη και συχνά οφείλεται σε επίμονα δομικά εμπόδια, όπως στερεότυπα, περιορισμένοι πόροι και αποσπασματική υιοθέτηση κανόνων χωρίς αποκλεισμούς. Αρκετές χώρες έχουν λάβει ορισμένα μέτρα για να συμβάλουν στην ομαλοποίηση των νόμων περί ισότητας των φύλων και των ΛΟΑΤΚΙΑ+ και της νομοθεσίας κατά των διακρίσεων, αλλά η εφαρμογή τους δεν είναι συνεπής. Η έλλειψη κατάρτισης και ευαισθητοποίησης σε θέματα ισότητας των φύλων και των ΛΟΑΤΚΙΑ+ από τους αθλητικούς φορείς, τους προπονητές και όσους ασχολούνται με τον αθλητισμό δημιουργεί μια κατάσταση που ενισχύει τις διακρίσεις.

Εθνικές πολιτικές και νομικά πλαίσια για την καταπολέμηση των διακρίσεων

Τα τελευταία χρόνια, έχουν γίνει αρκετές προσπάθειες για την καταπολέμηση των διακρίσεων με βάση τα SOGIESC και την προώθηση της ισότητας των φύλων και των ΛΟΑΤΚΙΑ+ σε αρκετές ευρωπαϊκές χώρες. Ορισμένες χώρες έχουν αναλάβει ολοκληρωμένες μεταρρυθμίσεις προκειμένου να καταπολεμήσουν τις διακρίσεις και τις παραβιάσεις των δικαιωμάτων που συχνά αντιμετωπίζουν οι γυναίκες και τα ΛΟΑΤΚΙΑ+ άτομα, τόσο σε θεσμικό, όσο και σε κοινωνικό επίπεδο. Στο εγχειρίδιο, παραθέτουμε ορισμένες από τις νομοθετικές αλλαγές που έχουν πραγματοποιηθεί στις χώρες-εταίρους τα τελευταία χρόνια. Αυτό θα βοηθήσει τους χρήστες του εγχειριδίου να κατανοήσουν το νομοθετικό πλαίσιο που ισχύει σε ορισμένες χώρες και να το συγκρίνουν με το δικό τους, με στόχο την ενίσχυση του υπάρχοντος πλαισίου προστασίας και την προώθηση της ισότητας των φύλων και των ΛΟΑΤΚΙΑ+.

	Η Βοσνία-Ερζεγοβίνη έχει θεσπίσει διάφορα νομικά μέσα με στόχο την καταπολέμηση των διακρίσεων και τη διασφάλιση των ίσων ευκαιριών. Το Σύνταγμα της Βοσνίας-Ερζεγοβίνης, μέσω του άρθρου II, εγγυάται την απόλαυση των δικαιωμάτων και των ελευθεριών χωρίς διακρίσεις για οποιονδήποτε λόγο, θέτοντας έτσι τη δέσμευση υψηλότερου επιπέδου για την ισότητα. Με βάση αυτό, ο νόμος για την απαγόρευση των διακρίσεων (2009, τροποποιημένος το 2016), (Bosnia-Herzegovina, 2009/2016) απαγορεύει τις διακρίσεις για ένα ευρύ φάσμα λόγων, συμπεριλαμβανομένων ρητά του φύλου, του σεξουαλικού προσανατολισμού, της ταυτότητας φύλου και των σεξουαλικών χαρακτηριστικών. Ο νόμος εφαρμόζεται σε όλους τους δημόσιους και ιδιωτικούς τομείς και καλύπτει ρητά τομείς όπως η εκπαίδευση, η επιστήμη

Co-funded by the European Union

Με τη συγχρηματοδότηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Οι απόψεις και οι γνώμες που διατυπώνονται εκφράζουν αποκλειστικά τις απόψεις των συντακτών και δεν αντιπροσωπεύουν κατ'ανάγκη τις απόψεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή του Ευρωπαϊκού Εκτελεστικού Οργανισμού Εκπαίδευσης και Πολιτισμού (EACEA). Η Ευρωπαϊκή Ένωση και ο EACEA δεν μπορούν να θεωρηθούν υπεύθυνοι για τις εκφραζόμενες απόψεις. Αριθμός έργου: 101184255

	και ο αθλητισμός, καθώς και η πρόσβαση σε αγαθά, υπηρεσίες και δημόσιους χώρους. Ομοίως, ο νόμος για την ισότητα των φύλων (Bosnia-Herzegovina, 2003) εγγυάται ίσες ευκαιρίες και μεταχείριση για όλα τα φύλα τόσο στη δημόσια όσο και στην ιδιωτική ζωή. Ο νόμος αναγνωρίζει συγκεκριμένα το δικαίωμα στην ίση συμμετοχή στον αθλητισμό, απαγορεύοντας τις διακρίσεις λόγω φύλου και επεκτείνοντας περαιτέρω την προστασία ώστε να καλύπτει και τον σεξουαλικό προσανατολισμό. Εκτός από αυτά τα γενικά πλαίσια, ο νόμος για τον αθλητισμό της Βοσνίας-Ερζεγοβίνης (Bosnia-Herzegovina, 2008/2009/2016) περιέχει επίσης ρητές διατάξεις περί ισότητας. Ο νόμος ορίζει ότι η πρόσβαση στον αθλητισμό πρέπει να παρέχεται χωρίς διακρίσεις λόγω φύλου, σεξουαλικού προσανατολισμού ή ταυτότητας φύλου και υπογραμμίζει την ίση συμμετοχή ανδρών και γυναικών ως μία από τις βασικές του αρχές. Ενισχύει την απαγόρευση των διακρίσεων σύμφωνα με την ευρύτερη νομοθεσία κατά των διακρίσεων και για την ισότητα των φύλων, ενσωματώνοντας έτσι αυτά τα πρότυπα ειδικά στον τομέα του αθλητισμού. Συνολικά, τα μέσα αυτά παρέχουν ένα σχετικά σταθερό κανονιστικό πλαίσιο για την προστασία των ατόμων ΛΟΑΤΚΙΑ+ και την προώθηση της ισότητας των φύλων στον αθλητισμό. Ωστόσο, παρά την ύπαρξή τους, η εφαρμογή τους παραμένει ασυνεπής.
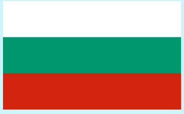	Τα τελευταία χρόνια, η Βουλγαρία έχει προσθέσει στο νομοθετικό της σύστημα μερικές νομοθετικές διατάξεις που αποσκοπούν στην καταπολέμηση των διακρίσεων. Η πιο σημαντική είναι ο νόμος για την προστασία από τις διακρίσεις, ο οποίος απαγορεύει τις διακρίσεις λόγω φύλου, σεξουαλικού προσανατολισμού και άλλων παραγόντων. Αν και είναι περιεκτικός, η εφαρμογή του στον αθλητισμό παραμένει αδύναμη, με πολύ λίγες υποθέσεις να έχουν καταγγελθεί επίσημα ή να έχουν επιλυθεί στον τομέα αυτό. Ο νόμος για την ισότητα των γυναικών και των ανδρών του 2016 είναι μια άλλη πρωτοβουλία που προωθεί κρατικές δράσεις για την ισότητα των φύλων. Ωστόσο, ο νόμος εφαρμόζεται κυρίως στην εκπαίδευση και την απασχόληση, με περιορισμένα στοχευμένα μέτρα στη διακυβέρνηση ή την πρακτική του αθλητισμού. Τέλος, το Σύνταγμα της Βουλγαρίας επιβεβαιώνει την ίση μεταχείριση ενώπιον του νόμου. Στην πράξη, αυτή η ευρεία προστασία δεν έχει μεταφραστεί σε τομεακές

Co-funded by the European Union

Με τη συγχρηματοδότηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Οι απόψεις και οι γνώμες που διατυπώνονται εκφράζουν αποκλειστικά τις απόψεις των συντακτών και δεν αντιπροσωπεύουν κατ'ανάγκη τις απόψεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή του Ευρωπαϊκού Εκτελεστικού Οργανισμού Εκπαίδευσης και Πολιτισμού (EACEA). Η Ευρωπαϊκή Ένωση και ο EACEA δεν μπορούν να θεωρηθούν υπεύθυνοι για τις εκφραζόμενες απόψεις. Αριθμός έργου: 101184255

	πολιτικές, με αποτέλεσμα οι αθλητικές ομοσπονδίες να μην διαθέτουν συγκεκριμένες κατευθυντήριες γραμμές για την ένταξη των ΛΟΑΤΚΙΑ+. Παρά τα πλαίσια αυτά, η εφαρμογή στον αθλητικό τομέα είναι αδύναμη. Δεν υπάρχουν συγκεκριμένες κατευθυντήριες γραμμές για το φύλο και την ένταξη των ΛΟΑΤΚΙΑ+ στον αθλητισμό, και οι πρωτοβουλίες συχνά εξαρτώνται από έργα που χρηματοδοτούνται από την ΕΕ και όχι από μία βιώσιμη εθνική πολιτική.
	Σε επίπεδο εθνικής πολιτικής, η Κύπρος έχει υιοθετήσει πλαίσια στρατηγικής για την ισότητα των φύλων και έχει αρχίσει να ενσωματώνει στόχους ισότητας των φύλων σε ευρύτερα μέσα πολιτικής. Η Εθνική Στρατηγική για την Ισότητα των Φύλων της κυβέρνησης (και τα σχετικά σχέδια δράσης) παρέχει μία επίσημη βάση πολιτικής για την αντιμετώπιση των ανισοτήτων μεταξύ των φύλων σε όλους τους τομείς, συμπεριλαμβανομένου του αθλητισμού, και καλεί για συγκεκριμένες δράσεις όσον αφορά την εκπροσώπηση, την πρόσβαση και την ασφάλεια (Strategy document and action plan, 2023). Στην Κύπρο, η νομική προστασία κατά των διακρίσεων λόγω φύλου και σεξουαλικού προσανατολισμού προβλέπεται από τη γενική νομοθεσία κατά των διακρίσεων και τη σχετική νομοθεσία. Τα τελευταία χρόνια, η κυβέρνηση και τα υπουργεία έχουν προχωρήσει στην ανάπτυξη πιο στοχευμένων μέτρων και κατευθυντήριων γραμμών για την ένταξη των ΛΟΑΤΚΙΑ+. Ωστόσο, τα ρυθμιστικά πλαίσια που αφορούν ειδικά τον αθλητισμό (π.χ., ρητοί κανόνες κατά των διακρίσεων, μηχανισμοί αναφοράς/καταγγελιών ενσωματωμένοι στις ομοσπονδίες και τους συλλόγους) βρίσκονται ακόμη σε φάση ανάπτυξης και εφαρμόζονται άνισα (Country Reports on Human Rights Practices, 2024).
	Στην Ελλάδα έχουν εφαρμοστεί νομοθεσίες με στόχο την καταπολέμηση των διακρίσεων. Η χώρα εναρμονίζεται με το ευρωπαϊκό δίκαιο ενσωματώνοντας τις ευρωπαϊκές οδηγίες στο νομοθετικό της πλαίσιο και ακολουθώντας τους οδικούς χάρτες της ΕΕ, όπως αυτός κατά της ομοφοβίας και των διακρίσεων λόγω σεξουαλικού προσανατολισμού και ταυτότητας φύλου. Αυτό δεν σημαίνει ότι η Ελλάδα έχει κάνει μεγάλα άλματα σε αυτόν τον τομέα, αλλά έχουν θεσπιστεί νομοθεσίες για την αντιμετώπιση των διακρίσεων. Ο νόμος κατά του ρατσισμού ποινικοποιεί τη ρητορική μίσους όταν αυτή μπορεί να οδηγήσει σε διακρίσεις, μίσος και

Co-funded by the European Union

Με τη συγχρηματοδότηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Οι απόψεις και οι γνώμες που διατυπώνονται εκφράζουν αποκλειστικά τις απόψεις των συντακτών και δεν αντιπροσωπεύουν κατ'ανάγκη τις απόψεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή του Ευρωπαϊκού Εκτελεστικού Οργανισμού Εκπαίδευσης και Πολιτισμού (EACEA). Η Ευρωπαϊκή Ένωση και ο EACEA δεν μπορούν να θεωρηθούν υπεύθυνοι για τις εκφραζόμενες απόψεις. Αριθμός έργου: 101184255

	βία κατά ομάδων ή ατόμων λόγω φυλής, εθνικότητας, φύλου, θρησκείας, σεξουαλικού προσανατολισμού και ταυτότητας φύλου. Ο νόμος αυτός αποτελεί σημείο αναφοράς για την καταπολέμηση των διακρίσεων στην Ελλάδα. Ο νόμος 4443/2016 «ενισχύει την αρχή της ίσης μεταχείρισης και της καταπολέμησης των διακρίσεων στην απασχόληση και την εργασία. Επιπλέον, διευρύνει το πεδίο εφαρμογής της αρχής της ίσης μεταχείρισης, εισάγοντας νέους τομείς που θεωρούνται λόγοι διακρίσεων, όπως η φυλετική ή εθνοτική καταγωγή, οι θρησκευτικές ή άλλες πεποιθήσεις, ο σεξουαλικός προσανατολισμός, η ταυτότητα και τα χαρακτηριστικά φύλου κ.λπ.» (Hellenic Labour Inspectorate, 2016). Ο νόμος 4491/2017 αφορά τη νομική αναγνώριση της ταυτότητας φύλου. Με αυτόν τον τρόπο, τα άτομα της κοινότητας ΛΟΑΤΚΙΑ+ έχουν το δικαίωμα να αναγνωρίζεται η ταυτότητα φύλου τους ως στοιχείο της προσωπικότητάς τους και το δικαίωμα να γίνεται σεβαστή η προσωπικότητά τους με βάση τα χαρακτηριστικά φύλου τους (άρθρο 1). Ο νόμος 4276/2020 θεσπίζει τη μεταρρύθμιση του θεσμικού πλαισίου για τις υποψηφιότητες σε αθλητικούς φορείς με στόχο την επίτευξη ισορροπημένης συμμετοχής ανδρών και γυναικών στη διοίκηση των αθλητικών συλλόγων (GNCHR, 2023). Ο νόμος 5089/2024 θεσπίζει την «Ισότητα στον πολιτικό γάμο, τροποποίηση του Αστικού Κώδικα σε άλλες διατάξεις» στην ελληνική νομοθεσία, σύμφωνα με την οποία ο πολιτικός (ο θρησκευτικός εξακολουθεί να μην είναι εφικτός) γάμος μεταξύ ζευγαριών του ίδιου φύλου είναι νόμιμος και εφικτός. Τέλος, η Εθνική Στρατηγική για την Ισότητα των ΛΟΑΤΚΙΑ+ αποτελεί ένα ολοκληρωμένο σχέδιο με τέσσερις πυλώνες, που ακολουθεί κυρίως τη δομή της Στρατηγικής της Επιτροπής για την Ισότητα των ΛΟΑΤΚΙΑ+ 2020-2025. Οι πυλώνες που καλύπτει είναι η ισότητα στην εκπαίδευση, την απασχόληση και άλλες υπηρεσίες (όπως το άσυλο και η στήριξη του δημόσιου τομέα). Αυτές είναι οι κύριες εθνικές πρωτοβουλίες κατά των διακρίσεων. Ωστόσο, παρά τα μέτρα που έχουν ληφθεί, η Ελλάδα εξακολουθεί να είναι μια χώρα με σημαντικές διακρίσεις όσον αφορά τα δικαιώματα των φύλων και των ΛΟΑΤΚΙΑ+.
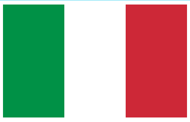	Η Ιταλία διαθέτει διάφορες νομοθεσίες που αποσκοπούν στην καταπολέμηση των διακρίσεων. Το Σύνταγμα της Ιταλίας (άρθρο 3) και το νομοθετικό διάταγμα 198/2006 (Equal Opportunities Code) κατοχυρώνουν

Co-funded by the European Union

Με τη συγχρηματοδότηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Οι απόψεις και οι γνώμες που διατυπώνονται εκφράζουν αποκλειστικά τις απόψεις των συντακτών και δεν αντιπροσωπεύουν κατ'ανάγκη τις απόψεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή του Ευρωπαϊκού Εκτελεστικού Οργανισμού Εκπαίδευσης και Πολιτισμού (EACEA). Η Ευρωπαϊκή Ένωση και ο EACEA δεν μπορούν να θεωρηθούν υπεύθυνοι για τις εκφραζόμενες απόψεις. Αριθμός έργου: 101184255

	την ισότητα των φύλων. Το 2021, το νομοθετικό διάταγμα 39/2021 εισήγαγε μοντέλα προστασίας και κώδικες δεοντολογίας με στόχο την πρόληψη των διακρίσεων, ωστόσο η νομοθεσία δεν περιλαμβάνει συγκεκριμένες διατάξεις για τα ΛΟΑΤΚΙΑ+. Ένα προτεινόμενο νομοσχέδιο για την επέκταση των μέτρων προστασίας (DDL Zan) απορρίφθηκε από το Κοινοβούλιο το 2021, με αποτέλεσμα οι αθλητικές οργανώσεις να συνεχίζουν να βασίζονται σε εσωτερικές κατευθυντήριες γραμμές για την πρόληψη των διακρίσεων στον αθλητισμό.
	Στην Πορτογαλία, αθλητικοί φορείς όπως η Διεθνής Ολυμπιακή Επιτροπή (IOC) και οργανισμοί όπως η UNESCO και το Συμβούλιο της Ευρώπης προωθούν πρότυπα και κατευθυντήριες γραμμές για την ισότητα των φύλων και την ένταξη, συμπεριλαμβανομένων συστάσεων διακυβέρνησης, δεικτών και μέτρων για την υποστήριξη των γυναικών αθλητριών, καθώς και κανόνων για την ποικιλομορφία/ένταξη. Πολλά από αυτά τα μέσα είναι εθελοντικά, αλλά έχουν μεγάλη επιρροή. Η ισότητα των φύλων, συμπεριλαμβανομένης της ίσης πρόσβασης σε ευκαιρίες και της εξάλειψης των διακρίσεων, αποτελεί βασική αξία της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ). Η επίτευξη αυτών των στόχων αποτελεί βασική προτεραιότητα για την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, όχι μόνο όσον αφορά την αθλητική πολιτική, αλλά και σε όλες τις πολιτικές στις οποίες δραστηριοποιείται. Το Πορτογαλικό Ινστιτούτο Αθλητισμού και Νεολαίας (IPDJ) και η Επιτροπή για την Ιθαγένεια και την Ισότητα των Φύλων διαθέτουν προγράμματα και ένα «Σήμα Ισότητας των Φύλων στον Αθλητισμό» για την αναγνώριση των ορθών πρακτικών. Αυτό περιλαμβάνει οδηγούς/φυλλάδια και ειδική χρηματοδότηση για την αύξηση της συμμετοχής των γυναικών, την υποστήριξη της μητρότητας σε αθλήτριες υψηλών επιδόσεων και την εκπαίδευση διευθυντών/προπονητών. Οι εθνικές εκθέσεις (και οι μελέτες του Συμβουλίου της Ευρώπης για την Πορτογαλία) δείχνουν πρόοδο, αλλά και κενά στην εκπροσώπηση στα διοικητικά συμβούλια των ομοσπονδιών και στις θέσεις προπονητών.

3. Καλές πρακτικές για την προώθηση της ένταξης

Co-funded by the European Union

Με τη συγχρηματοδότηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Οι απόψεις και οι γνώμες που διατυπώνονται εκφράζουν αποκλειστικά τις απόψεις των συντακτών και δεν αντιπροσωπεύουν κατ'ανάγκη τις απόψεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή του Ευρωπαϊκού Εκτελεστικού Οργανισμού Εκπαίδευσης και Πολιτισμού (EACEA). Η Ευρωπαϊκή Ένωση και ο EACEA δεν μπορούν να θεωρηθούν υπεύθυνοι για τις εκφραζόμενες απόψεις. Αριθμός έργου: 101184255

Παραδείγματα επιτυχημένων πρωτοβουλιών σε διάφορες χώρες

Η έρευνα στις χώρες-εταίρους εντόπισε διάφορες καλές πρακτικές που προωθούν την ένταξη και την ισότητα στον αθλητισμό για τις γυναίκες και τις ομάδες ΛΟΑΤΚΙΑ+. Οι πρακτικές επιλέχθηκαν με βάση:

- τη συνάφειά τους με τους στόχους και τους σκοπούς του έργου SISTERS
- τον αντίκτυπο που έχουν στην προώθηση της ένταξης, της ισότητας των φύλων και των ΛΟΑΤΚΙΑ+
- την δυνατότητα αναπαραγωγής και υιοθέτησής τους

Σε κάθε χώρα εντοπίστηκαν τουλάχιστον 3 καλές πρακτικές σε εθνικό, περιφερειακό και/ή τοπικό επίπεδο. Συνολικά, συγκεντρώθηκαν **26 καλές πρακτικές**, μερικές από τις οποίες μπορείτε να δείτε στους παρακάτω πίνακες. Οι καλές πρακτικές που παρουσιάζονται σε αυτό το εγχειρίδιο είναι ένα παράδειγμα του πώς απλές πρωτοβουλίες μπορούν να έχουν σημαντικό αντίκτυπο στην ισότητα των φύλων και των ΛΟΑΤΚΙΑ+ και να αλλάξουν την κατάσταση στο αθλητικό περιβάλλον.

Βοσνία-Ερζεγοβίνη	
Στρατηγική ανάπτυξης του γυναικείου ποδοσφαίρου 2025-2029 της Ομοσπονδίας Ποδοσφαίρου της Βοσνίας-Ερζεγοβίνης (Η ώρα μας, η σειρά μας).	Η στρατηγική αυτή, που αναπτύχθηκε με την υποστήριξη της UEFA, αποτελεί το πρώτο ολοκληρωμένο, μακροπρόθεσμο πλαίσιο αφιερωμένο στην προώθηση του γυναικείου ποδοσφαίρου στη χώρα. Εστιάζει στη συμμετοχή των ερασιτεχνών, στη μεταρρύθμιση των αγώνων, στην ανάπτυξη ταλέντων και στην αύξηση της προβολής του γυναικείου ποδοσφαίρου. Αν και σηματοδοτεί καμπή στην ενσωμάτωση της ισότητας των φύλων σε ένα σημαντικό άθλημα, δεν μπορεί να εντοπιστεί καμία αντίστοιχη καλή πρακτική στον τομέα της ένταξης των ΛΟΑΤΚΙΑ+. Παρά την ύπαρξη ενός σταθερού νομικού πλαισίου που απαγορεύει τις διακρίσεις λόγω σεξουαλικού προσανατολισμού και ταυτότητας φύλου, δεν υπάρχουν συστηματικές ή θεσμοθετημένες πρωτοβουλίες για την προώθηση των δικαιωμάτων των ατόμων ΛΟΑΤΚΙΑ+ στον αθλητισμό. Περισσότερες πληροφορίες διαθέσιμες στη διεύθυνση: https://www.nfsbih.ba/images/2024-D/010_oktobar/bosnia-strategy-BHS.pdf

Co-funded by the European Union

Με τη συγχρηματοδότηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Οι απόψεις και οι γνώμες που διατυπώνονται εκφράζουν αποκλειστικά τις απόψεις των συντακτών και δεν αντιπροσωπεύουν κατ'ανάγκη τις απόψεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή του Ευρωπαϊκού Εκτελεστικού Οργανισμού Εκπαίδευσης και Πολιτισμού (EACEA). Η Ευρωπαϊκή Ένωση και ο EACEA δεν μπορούν να θεωρηθούν υπεύθυνοι για τις εκφραζόμενες απόψεις. Αριθμός έργου: 101184255

Εργαστήριο για τη μείωση της ομοφοβίας και της τρανσφοβίας στον αθλητισμό.	Το εργαστήριο για τη μείωση της ομοφοβίας και της τρανσφοβίας στον αθλητισμό διοργανώθηκε στο Σαράγεβο τον Οκτώβριο του 2024 από το Υπουργείο Εσωτερικών σε συνεργασία με το Συμβούλιο της Ευρώπης και την Ευρωπαϊκή Ένωση. Αν και αυτό ήταν ένα σημαντικό βήμα για την πρώτη ρητή σύνδεση των δικαιωμάτων των ΛΟΑΤΚΙΑ+ με τον αθλητισμό, το εύρος του παραμένει περιορισμένο. Θα πρέπει να θεωρηθεί ως μεμονωμένη εκδήλωση και όχι ως μέτρο εθνικής πολιτικής, υπογραμμίζοντας την απουσία ευρύτερων, μακροπρόθεσμων πρωτοβουλιών που να αντιμετωπίζουν συστηματικά την ένταξη των ΛΟΑΤΚΙΑ+ στον αθλητισμό.
Παιχνίδια Νεανικού Αθλητισμού Plazma (Igre mladih)	Όσον αφορά την ισότητα σε ευρύτερο επίπεδο, οι Αθλητικοί Αγώνες Νέων Plazma (Igre mladih) αποτελούν μια περιφερειακή πρωτοβουλία που δραστηριοποιείται στη Βοσνία-Ερζεγοβίνη από το 2011. Κάθε χρόνο, δεκάδες χιλιάδες παιδιά και νέοι συμμετέχουν δωρεάν σε πολυαθλητικούς διαγωνισμούς. Οι Αγώνες προωθούν την κοινωνική ένταξη, την ανεκτικότητα και την αλληλεπίδραση μεταξύ των κοινοτήτων, ενώ παράλληλα ενσωματώνουν εκπαιδευτικές εκστρατείες για την υγεία, την ευαισθητοποίηση κατά των ναρκωτικών και το δίκαιο παιχνίδι. Αν και δεν στοχεύουν άμεσα σε θέματα ισότητας των φύλων ή ΛΟΑΤΚΙΑ+, αποτελούν σημαντικό παράδειγμα του τρόπου με τον οποίο ο αθλητισμός μπορεί να χρησιμεύσει ως εργαλείο για την οικοδόμηση κοινοτήτων χωρίς αποκλεισμούς και την αντιμετώπιση ευρύτερων κοινωνικών διαιρέσεων. Περισσότερες πληροφορίες διαθέσιμες στη διεύθυνση: https://www.igremladih.ba
Women4Sport έργο Erasmus+	Η Ολυμπιακή Επιτροπή της Βοσνίας-Ερζεγοβίνης έχει επίσης συμμετάσχει σε πρωτοβουλίες που σχετίζονται με την ισότητα, συμπεριλαμβανομένης της συμμετοχής στο έργο Erasmus+ Women4Sport και της διοργάνωσης εκδηλώσεων για την προώθηση της ηγεσίας των γυναικών στον αθλητισμό. Ωστόσο, αυτές οι προσπάθειες δεν έχουν προχωρήσει στο επίπεδο των επίσημων στρατηγικών ή σχεδίων δράσης και δεν υπάρχουν μηχανισμοί στο πλαίσιο του έργου της Επιτροπής για την ειδική

Co-funded by the European Union

Με τη συγχρηματοδότηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Οι απόψεις και οι γνώμες που διατυπώνονται εκφράζουν αποκλειστικά τις απόψεις των συντακτών και δεν αντιπροσωπεύουν κατ'ανάγκη τις απόψεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή του Ευρωπαϊκού Εκτελεστικού Οργανισμού Εκπαίδευσης και Πολιτισμού (EACEA). Η Ευρωπαϊκή Ένωση και ο EACEA δεν μπορούν να θεωρηθούν υπεύθυνοι για τις εκφραζόμενες απόψεις.
Αριθμός έργου: 101184255

	προστασία της ένταξης των ΛΟΑΤΚΙΑ+ ή την επιβολή της ισότητας των φύλων πέραν των μεμονωμένων προγραμμάτων.

Βουλγαρία	
Αθλητισμός για κοινωνική αλλαγή	Η πρωτοβουλία αυτή, που υλοποιήθηκε από την Champions Factory, ενδυνάμωσε τις γυναίκες και τους νέους ΛΟΑΤΚΙΑ+ μέσω αθλητικών εκδηλώσεων χωρίς αποκλεισμούς, καθοδήγησης από ομοτίμους και εκστρατειών υπεράσπισης. Ως αποτέλεσμα, σημειώθηκε μετρήσιμη βελτίωση στην αυτοπεποίθηση και τη συμμετοχή. Περισσότερες πληροφορίες διαθέσιμες στη διεύθυνση: https://en.bulsport.bg/
Πρωτοβουλία «Αθλητισμός για τη βιώσιμη ανάπτυξη» (SSD)	Το πρόγραμμα αυτό συνδύαζε τον αθλητισμό με τη βιωσιμότητα και την ένταξη, εστιάζοντας στους περιθωριοποιημένους νέους. Έδινε έμφαση στον πράσινο αθλητισμό, την ηγεσία των νέων και τις πρακτικές που συνάδουν με τους Στόχους Βιώσιμης Ανάπτυξης (SDG), λειτουργώντας σε τοπικό και διακρατικό επίπεδο. Περισσότερες πληροφορίες διαθέσιμες στη διεύθυνση: https://coalition-sport.org/
Ενδυνάμωση των γυναικών μέσω του αθλητισμού (WEtS)	Μία διασυνοριακή πρωτοβουλία που στοχεύει στην αύξηση της συμμετοχής και της ηγεσίας των γυναικών στον αθλητισμό. Μέσω της παρακολούθησης της εργασίας, των ανταλλαγών και της ανάπτυξης ικανοτήτων, το πρόγραμμα προώθησε τη διαπολιτισμική μάθηση και τη δημιουργία μακροπρόθεσμων δικτύων. Περισσότερες πληροφορίες διαθέσιμες στη διεύθυνση: https://womenempowerment.eu/

Κύπρος	
Φεστιβάλ Access for All	Πρόκειται για μία καλή πρακτική σε εθνικό επίπεδο που έχει επαναπροσδιορίσει τις πολιτιστικές και αθλητικές εκδηλώσεις χωρίς αποκλεισμούς στην Κύπρο. Το φεστιβάλ, που διοργανώνεται κάθε χρόνο στη Λεμεσό από τις οργανώσεις RESET και 3on3, συνδυάζει τον αθλητισμό, τις τέχνες και τον πολιτισμό με σκοπό την προώθηση της ισότητας των φύλων, της ένταξης των ΛΟΑΤΚΙΑ+ και της προσβασιμότητας για τα άτομα με αναπηρία. Η καινοτόμος

Co-funded by the European Union

Με τη συγχρηματοδότηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Οι απόψεις και οι γνώμες που διατυπώνονται εκφράζουν αποκλειστικά τις απόψεις των συντακτών και δεν αντιπροσωπεύουν κατ'ανάγκη τις απόψεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή του Ευρωπαϊκού Εκτελεστικού Οργανισμού Εκπαίδευσης και Πολιτισμού (EACEA). Η Ευρωπαϊκή Ένωση και ο EACEA δεν μπορούν να θεωρηθούν υπεύθυνοι για τις εκφραζόμενες απόψεις. Αριθμός έργου: 101184255

	προσέγγισή του ενσωματώνει χαρακτηριστικά προσβάσιμου σχεδιασμού —όπως διερμηνεία στη νοηματική γλώσσα, ζώνες φιλικές προς τις αισθήσεις και απτικές εγκαταστάσεις— σε κάθε μέρος της εκδήλωσης. Με περισσότερους από 5.000 συμμετέχοντες το 2024 και περισσότερες από 40 δραστηριότητες χωρίς αποκλεισμούς, το φεστιβάλ έχει γίνει μια εθνική μελέτη περίπτωσης για το πώς οι δημόσιοι χώροι μπορούν να μετατραπούν σε κέντρα ισότητας, πολυμορφίας και οικοδόμησης κοινότητας. Αντιπροσωπεύει μια στροφή από την συμβολική ένταξη προς πλήρως συν-δημιουργημένες, χωρίς εμπόδια εμπειρίες, με την ενεργό συμμετοχή γυναικών, νέων, ατόμων ΛΟΑΤΚΙΑ+ και κοινοτήτων ατόμων με αναπηρία τόσο στη συμμετοχή όσο και στην απόδοση. Τα βασικά διδάγματα από το Access4All υπογραμμίζουν τη σημασία της σκόπιμης προσβασιμότητας και του σχεδιασμού με γνώμονα την κοινότητα. Το φεστιβάλ αποδεικνύει ότι η ένταξη μπορεί να ενσωματωθεί όχι μόνο ως πρόσθετο στοιχείο, αλλά και ως κατευθυντήρια αρχή στον σχεδιασμό και την υλοποίηση. Δείχνει πώς τα φεστιβάλ χωρίς αποκλεισμούς μπορούν να δημιουργήσουν ορατότητα για τις υποεκπροσωπούμενες ομάδες, να αναδιαμορφώσουν τις αντιλήψεις του κοινού και να καταλύσουν συζητήσεις πολιτικής σχετικά με την προσβασιμότητα και την ισότητα σε τοπικό και εθνικό επίπεδο. Τα κύρια συμπεράσματα υπογραμμίζουν την αξία της διατομεακής συνεργασίας (ΜΚΟ, καλλιτέχνες, δήμοι, εθελοντές), τη δύναμη της ηγεσίας της βάσης και την αποτελεσματικότητα των πολιτιστικών προγραμμάτων στην προώθηση της ενσυναίσθησης και της κοινωνικής συνοχής. Το Access4All παρέχει ένα επεκτάσιμο, αναπαραγώγιμο μοντέλο για την Κύπρο και πέραν αυτής, τοποθετώντας τον εαυτό του ως βέλτιστη πρακτική στην οικοδόμηση χώρων χωρίς αποκλεισμούς, βιώσιμων και εορταστικών για όλους. Περισσότερες πληροφορίες διαθέσιμες στο: https://www.instagram.com/accessforall_fest/
Her Game Basketball	Πρόκειται για μία βέλτιστη πρακτική σε εθνικό επίπεδο στην Κύπρο που ενδυναμώνει τα κορίτσια και τις νέες γυναίκες μέσω του αθλητισμού, αντιμετωπίζοντας τις μακροχρόνιες ανισότητες και τα

Co-funded by the European Union

Με τη συγχρηματοδότηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Οι απόψεις και οι γνώμες που διατυπώνονται εκφράζουν αποκλειστικά τις απόψεις των συντακτών και δεν αντιπροσωπεύουν κατ'ανάγκη τις απόψεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή του Ευρωπαϊκού Εκτελεστικού Οργανισμού Εκπαίδευσης και Πολιτισμού (EACEA). Η Ευρωπαϊκή Ένωση και ο EACEA δεν μπορούν να θεωρηθούν υπεύθυνοι για τις εκφραζόμενες απόψεις.
Αριθμός έργου: 101184255

	στερεότυπα μεταξύ των φύλων στο μπάσκετ. Η πρωτοβουλία, που ιδρύθηκε από την επαγγελματία αθλήτρια Μαρίσα Πάγκαλου, λειτουργεί ανεξάρτητα από ομοσπονδίες και θεσμικά πλαίσια, εστιάζοντας στην εμπλοκή της κοινότητας σε επίπεδο βάσης. Προσφέροντας εβδομαδιαίες προπονήσεις για κορίτσια ηλικίας 3-18 ετών, παρέχει ένα ασφαλές και χωρίς αποκλεισμούς περιβάλλον όπου οι συμμετέχουσες μπορούν να αναπτύξουν δεξιότητες, αυτοπεποίθηση και ομαδικότητα. Αυτό που κάνει το Her Game μοναδικό είναι η σκόπιμη πρόκληση των δομικών φραγμών — όπως η έλλειψη προτύπων, η υπερβολικά ανταγωνιστική αθλητική κουλτούρα και οι οικονομικοί περιορισμοί — που συχνά εμποδίζουν τα κορίτσια να συμμετέχουν πλήρως στον αθλητισμό. Μέσω της καθοδήγησης, της εκπαίδευσης και της συνεπούς προβολής στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, η πρωτοβουλία εμπνέει τόσο τις συμμετέχουσες όσο και την ευρύτερη κοινότητα να βλέπουν τον αθλητισμό ως χώρο ενδυνάμωσης, ανήκειν και ισότητα. Η περίπτωση του Her Game Basketball υπογραμμίζει πώς μικρής κλίμακας πρωτοβουλίες που οδηγούνται από αθλητές μπορούν να έχουν τεράστιο αντίκτυπο, εστιάζοντας στην ενδυνάμωση και την προσβασιμότητα. Η καινοτομία του προγράμματος έγκειται στο συνδυασμό της αθλητικής προπόνησης με την καθοδήγηση, την ψηφιακή αφήγηση και την υπεράσπιση, με στόχο την αναδιαμόρφωση των αφηγήσεων γύρω από το φύλο και τον αθλητισμό. Τα διδάγματα που αντλήθηκαν υπογραμμίζουν τη σημασία των προτύπων, της υποστήριξης της κοινότητας και των χαμηλού κόστους, βιώσιμων μοντέλων που μπορούν εύκολα να αναπαραχθούν σε διαφορετικά πλαίσια. Παρά το γεγονός ότι λειτουργεί χωρίς θεσμική υποστήριξη, το Her Game έχει αποκτήσει αυξανόμενη αναγνώριση, αποδεικνύοντας ότι η ηγεσία από τη βάση μπορεί να αλλάξει τις στάσεις του κοινού και να δημιουργήσει σημαντικές ευκαιρίες για τα νεαρά κορίτσια στον αθλητισμό. Η πρωτοβουλία αποτελεί ένα πολύτιμο παράδειγμα για την Κύπρο και όχι μόνο, δείχνοντας πώς οι συμπεριληπτικές, αθλητικές προσεγγίσεις μπορούν να προωθήσουν την ισότητα των φύλων και

Co-funded by the European Union

Με τη συγχρηματοδότηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Οι απόψεις και οι γνώμες που διατυπώνονται εκφράζουν αποκλειστικά τις απόψεις των συντακτών και δεν αντιπροσωπεύουν κατ'ανάγκη τις απόψεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή του Ευρωπαϊκού Εκτελεστικού Οργανισμού Εκπαίδευσης και Πολιτισμού (EACEA). Η Ευρωπαϊκή Ένωση και ο EACEA δεν μπορούν να θεωρηθούν υπεύθυνοι για τις εκφραζόμενες απόψεις.
Αριθμός έργου: 101184255

	να ανοίξουν νέους δρόμους για την ποικιλομορφία στον αθλητισμό. Περισσότερες πληροφορίες διαθέσιμες στη διεύθυνση: https://www.hergamebasketball.com/
Her Sport	Πρόκειται για μία βέλτιστη πρακτική σε εθνικό επίπεδο στην Κύπρο, η οποία αντιμετωπίζει τις ανισότητες μεταξύ των φύλων στο ποδόσφαιρο και χρησιμοποιεί τον αθλητισμό ως εργαλείο για την ενδυνάμωση, την ένταξη και την ανάπτυξη ηγετικών ικανοτήτων. Χρηματοδοτούμενη από το πρόγραμμα Erasmus+ και υλοποιούμενη σε τοπικό επίπεδο από τις οργανώσεις RESET και APOLLON Ladies FC, η πρωτοβουλία αυτή απευθύνεται σε κορίτσια ηλικίας 10-16 ετών, καθώς και σε προπονητές, εκπαιδευτικούς και φορείς του αθλητισμού, με στόχο την κατάρριψη των στερεοτύπων και των πολιτισμικών φραγμών που εμποδίζουν τα κορίτσια να συμμετέχουν ισότιμα στο ποδόσφαιρο. Με την εισαγωγή εκπαιδευτικών προγραμμάτων που λαμβάνουν υπόψη το φύλο, τη διοργάνωση εργαστηρίων για την ισότητα των φύλων και τη δημιουργία ασφαλών και φιλόξενων περιβαλλόντων για τα κορίτσια, το Her Sport προωθεί τη συστημική αλλαγή σε έναν από τους πιο ανδροκρατούμενους αθλητικούς τομείς. Πέρα από την εκπαίδευση, το πρόγραμμα διοργανώνει εκστρατείες ευαισθητοποίησης του κοινού και πρωτοβουλίες στα μέσα ενημέρωσης που υποστηρίζονται από την Κυπριακή Ποδοσφαιρική Ομοσπονδία, με στόχο την αλλαγή των αντιλήψεων και την ομαλοποίηση της συμμετοχής των γυναικών στο ποδόσφαιρο στα σχολεία, τα κέντρα νεότητας και τις τοπικές ακαδημίες. Η περίπτωση του Her Sport καταδεικνύει πώς μία δομημένη, τεκμηριωμένη μεθοδολογία μπορεί να έχει μετρήσιμο αντίκτυπο: πάνω από 300 κορίτσια εκπαιδεύτηκαν ενεργά, περισσότεροι από 30 προπονητές εκπαιδεύτηκαν σε πρακτικές χωρίς αποκλεισμούς και τα σχολεία ανέφεραν αυξημένο ενδιαφέρον για τη δημιουργία γυναικείων ομάδων. Τα διδάγματα που αντλήθηκαν υπογραμμίζουν τη σημασία της ορατότητας, των προτύπων και της συμμετοχής των πολιτών στην προώθηση της αλλαγής, ενώ ταυτόχρονα τονίζουν την ανάγκη να αντιμετωπιστεί η αντίσταση των ενδιαφερόμενων μερών που δεν είναι εξοικειωμένα με τα πλαίσια

Co-funded by the European Union

Με τη συγχρηματοδότηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Οι απόψεις και οι γνώμες που διατυπώνονται εκφράζουν αποκλειστικά τις απόψεις των συντακτών και δεν αντιπροσωπεύουν κατ'ανάγκη τις απόψεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή του Ευρωπαϊκού Εκτελεστικού Οργανισμού Εκπαίδευσης και Πολιτισμού (EACEA). Η Ευρωπαϊκή Ένωση και ο EACEA δεν μπορούν να θεωρηθούν υπεύθυνοι για τις εκφραζόμενες απόψεις.
Αριθμός έργου: 101184255

	ένταξης των φύλων. Η καινοτομία του προγράμματος έγκειται στη μετατροπή του ποδοσφαίρου — ενός χώρου που ιστορικά συνδέεται με τους άνδρες — σε μια πλατφόρμα ισότητας και ενδυνάμωσης. Ως εκ τούτου, παρέχει πολύτιμες πληροφορίες και εργαλεία που μπορούν να αναπαραχθούν σε όλα τα αθλήματα και τις χώρες, σε ευθυγράμμιση με τις ευρύτερες στρατηγικές της ΕΕ και των κρατών μελών για την ισότητα των φύλων. Περισσότερες πληροφορίες διαθέσιμες στη διεύθυνση: https://hersport.eu/

Ελλάδα	
Athenian Centaurs RFC	Ο Αθηναϊκός Όμιλος Ράγκμπι "Centaurs" είναι ένας σύλλογος ράγκμπι με έδρα την Αθήνα, ο οποίος είναι ρητά ανοιχτός σε άτομα ΛΟΑΤΚΙΑ+. Ιδρύθηκε από μέλη της κοινότητας ΛΟΑΤΚΙΑ+, με την υποστήριξη του International Gay Rugby (IGR), και έχει ως στόχο: ● Να προσφέρει στα queer άτομα ένα ασφαλές περιβάλλον για άσκηση και κοινωνικοποίηση. ● Να προωθήσει τον αθλητισμό, και ειδικά το ράγκμπι, στην τοπική ΛΟΑΤΚΙΑ+ κοινότητα. ● Να υποστηρίξει την ένταξη των ΛΟΑΤΚΙΑ+ παικτών στο ράγκμπι. Εκτός από τα αθλητικά του ενδιαφέροντα, ο σύλλογος συμμετέχει επίσης σε διάφορες εκδηλώσεις της queer κοινότητας στην Αθήνα (για παράδειγμα, το Gay Pride), με σκοπό να προωθήσει τις αξίες της ένταξης και της διαφορετικότητας, καθώς και να ενημερώσει το κοινό για τον σύλλογο και τις δραστηριότητές του. Ο σύλλογος είναι καλά ενσωματωμένος στη μικρή ελληνική κοινότητα ράγκμπι και αναγνωρίζεται από την Ελληνική Ομοσπονδία Ράγκμπι, συμμετέχοντας με τον ίδιο τρόπο όπως και οι άλλοι σύλλογοι. Η ομάδα λειτουργεί με ένα μοντέλο αυτοοργάνωσης, όπου οι παίκτες λαμβάνουν συλλογικές αποφάσεις, με ένα οριζόντιο μοντέλο. Μέρος αυτής της οργάνωσης είναι μια διαδικασία που έχει θεσπιστεί για την αναφορά περιστατικών κακοποίησης ή βίας εντός του συλλόγου, με δύο μέλη να είναι υπεύθυνα για τη διαχείριση των καταγγελιών και την εξεύρεση λύσεων. Αυτό αποτελεί μέρος της

Co-funded by the European Union

Με τη συγχρηματοδότηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Οι απόψεις και οι γνώμες που διατυπώνονται εκφράζουν αποκλειστικά τις απόψεις των συντακτών και δεν αντιπροσωπεύουν κατ'ανάγκη τις απόψεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή του Ευρωπαϊκού Εκτελεστικού Οργανισμού Εκπαίδευσης και Πολιτισμού (EACEA). Η Ευρωπαϊκή Ένωση και ο EACEA δεν μπορούν να θεωρηθούν υπεύθυνοι για τις εκφραζόμενες απόψεις.
Αριθμός έργου: 101184255

	προσπάθειας του συλλόγου να δημιουργήσει έναν πραγματικά ασφαλή χώρο. Ο γενικός στόχος της πρακτικής, η δημιουργία συλλόγων και ομάδων ΛΟΑΤΚΙΑ+ που συμμετέχουν σε αθλήματα, είναι εύκολα μεταβιβάσιμος. Ωστόσο, ανάλογα με το πλαίσιο και την κουλτούρα, η δημιουργία και η διατήρηση τέτοιων συλλόγων μπορεί να είναι πιο δύσκολη. Η εύρεση προπονητών που υποστηρίζουν την αποστολή μπορεί να είναι δύσκολη σε ορισμένα αθλήματα. Επιπλέον, συμμετέχοντας στην τοπική και εθνική κοινότητα ράγκμπι, ο σύλλογος προωθεί την ένταξη των γυναικών (ως ένας από τους λίγους συλλόγους με γυναικεία ομάδα), καθώς και των κουήρ ατόμων, συμμετέχοντας ανοιχτά και αγωνιζόμενος ως ΛΟΑΤΚΙΑ+ ομάδες. Πράγματι, ο σύλλογος ενέπνευσε μία άλλη ομάδα, με έδρα σε άλλη πόλη, να εκτυπώσει αυτοκόλλητα με το σύνθημα «Ράγκμπι κατά της ομοφοβίας» και να λάβει σαφή θέση υπέρ της ένταξης των ΛΟΑΤΚΙΑ+ ατόμων στο ράγκμπι. Περισσότερες πληροφορίες στο: https://www.facebook.com/atheniancentaursrfc/about.
Whistle	Το Whistle είναι ένα κίνημα που συνιδρύθηκε από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή και έχει ως στόχο την πρόληψη και την καταπολέμηση της λεκτικής σεξουαλικής παρενόχλησης/κατσάδιασμα στον αθλητισμό. Το κατσάδιασμα ορίζεται ως μια σειρά συμπεριφορών που περιλαμβάνουν σφυρίγματα, χειρονομίες, σχόλια και ανεπιθύμητες σεξουαλικές προτάσεις, που γίνονται από άγνωστους με σκοπό να προσελκύσουν την προσοχή κυρίως γυναικών στο δρόμο και σε άλλους δημόσιους χώρους. Η ΛΣΠ – λεκτική σεξουαλική παρενόχληση (Verbal Sexual Harassment – VSH) στον αθλητισμό αναφέρεται σε επαναλαμβανόμενες και συνεχείς ανάρμοστες συμπεριφορές σεξουαλικής φύσης, όπως σχόλια, άγγιγμα, αποστολή ή δημοσίευση φωτογραφιών, μηνυμάτων και/ή αιτημάτων. Όλα αυτά αποτελούν μορφή σεξουαλικής παρενόχλησης και παραβίαση των πολιτικών δικαιωμάτων του θύματος. Η ΛΣΠ μπορεί να προκαλέσει τραύμα, φοβία, εγκατάλειψη των σπουδών και κάθε είδους ψυχολογικά και προσωπικά προβλήματα

Co-funded by the European Union

Με τη συγχρηματοδότηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Οι απόψεις και οι γνώμες που διατυπώνονται εκφράζουν αποκλειστικά τις απόψεις των συντακτών και δεν αντιπροσωπεύουν κατ'ανάγκη τις απόψεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή του Ευρωπαϊκού Εκτελεστικού Οργανισμού Εκπαίδευσης και Πολιτισμού (EACEA). Η Ευρωπαϊκή Ένωση και ο EACEA δεν μπορούν να θεωρηθούν υπεύθυνοι για τις εκφραζόμενες απόψεις.
Αριθμός έργου: 101184255

	στα θύματα. Το κίνημα Whistle στοχεύει στην καταπολέμηση αυτών των παρενοχλήσεων και στην παροχή λύσεων για την υποστήριξη των γυναικών και των κοριτσιών που έχουν υποστεί ΛΣΠ. Οι στόχοι του κινήματος είναι να συμβάλει στη δημιουργία ενός ασφαλούς περιβάλλοντος όπου άνθρωποι από όλο τον κόσμο μπορούν να ασχολούνται με τον αθλητισμό και την άσκηση χωρίς κανενός είδους παρενόχληση. Ειδικότερα, η καταπολέμηση των σεξουαλικών σχολίων και κάθε είδους σεξουαλικής παρενόχλησης, ώστε οι αθλητές να μπορούν να απολαμβάνουν μια υγιή αθλητική ζωή. Για την επίτευξη αυτών των στόχων, το Whistle στοχεύει στην ευαισθητοποίηση και τη συλλογή ιστοριών/μαρτυριών ΛΣΠ. Οι άνδρες και η κοινωνία γενικά αποτελούν έμμεσα στόχο, καθώς ενδέχεται να έχουν γίνει μάρτυρες τέτοιων συμπεριφορών και λόγω του στόχου της ευαισθητοποίησης και της αλλαγής της υφιστάμενης κατάστασης που αντιμετωπίζουν οι γυναίκες και τα κορίτσια στον αθλητισμό. Αντιμετωπίζοντας τις φωνές/ΛΣΠ που αντιμετωπίζουν τα κορίτσια και τα άτομα ΛΟΑΤΚΙΑ+, η ομάδα του Whistle έχει αναπτύξει ένα εργαλείο αναφοράς για τη συλλογή ιστοριών. Έχουν δημιουργήσει μια διαδικτυακή πλατφόρμα όπου τα θύματα μπορούν, αφενός, να προσδιορίσουν εάν έχουν πέσει θύματα VSH, μέσω παραδειγμάτων τέτοιων συμπεριφορών. Αφετέρου, η πλατφόρμα δίνει την ευκαιρία και στους άνδρες να συμπληρώσουν ένα ερωτηματολόγιο που στοχεύει στην αναφορά, αλλά και στην εκπαίδευσή τους σχετικά με το VSH και το GBV. Περισσότερες πληροφορίες διαθέσιμες στη διεύθυνση: https://whistleproject.eu/.
Shaping Talents and Achieving Vocational Excellence in Sports - STARS	Το STARS είναι το πρώτο Erasmus+ Centre of Vocational Excellence (CoVE) στον αθλητισμό. Το έργο στοχεύει στην προώθηση της αριστείας στην επαγγελματική κατάρτιση στον τομέα του αθλητισμού. Η αποστολή του STARS είναι: ● η δημιουργία ενός βιώσιμου και χωρίς αποκλεισμούς αθλητικού τομέα που προωθεί την επαγγελματική κατάρτιση και τη μεγάλη ποικιλία επαγγελμάτων στον τομέα

Co-funded by the European Union

Με τη συγχρηματοδότηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Οι απόψεις και οι γνώμες που διατυπώνονται εκφράζουν αποκλειστικά τις απόψεις των συντακτών και δεν αντιπροσωπεύουν κατ'ανάγκη τις απόψεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή του Ευρωπαϊκού Εκτελεστικού Οργανισμού Εκπαίδευσης και Πολιτισμού (EACEA). Η Ευρωπαϊκή Ένωση και ο EACEA δεν μπορούν να θεωρηθούν υπεύθυνοι για τις εκφραζόμενες απόψεις. Αριθμός έργου: 101184255

	● η συμβολή στη συνεχή αναβάθμιση των δεξιοτήτων και την επανεκπαίδευση των επαγγελματιών του αθλητισμού και των αθλητών ● ο εντοπισμός συγκεκριμένων κενών δεξιοτήτων και να παρέχει υψηλής ποιότητας κατάρτιση που να είναι ευθυγραμμισμένη με τις βασικές δεξιότητες που σχετίζονται με την εργασία και τις τρέχουσες ανάγκες του τομέα. Η ομάδα-στόχος του STARS είναι επαγγελματίες που εργάζονται στον τομέα του αθλητισμού, νέοι και παλιοί αθλητές όλων των ηλικιών και φύλων. Η δομή του STARS είναι τέτοια που στοχεύει στην εκπαίδευση κάθε παράγοντα που εμπλέκεται στον αθλητισμό. Το πρόγραμμα στοχεύει στην καταπολέμηση των διακρίσεων λόγω φύλου, προωθώντας πρωτοβουλίες για την ισότητα των φύλων που θα δημιουργήσουν ένα πιο συμπεριληπτικό περιβάλλον για μια καριέρα χωρίς αποκλεισμούς στον αθλητισμό, αλλά και στην εκπαίδευση. Η επαγγελματική κατάρτιση που παρέχεται στο STARS αντιμετωπίζει επίσης τα κοινωνικοοικονομικά κενά. Σήμερα, η πρόσβαση στην επαγγελματική κατάρτιση μπορεί να αποτελεί αβάσταχτο οικονομικό βάρος για πολλούς ανθρώπους, με αποτέλεσμα τον αποκλεισμό των κατώτερων κοινωνικών στρωμάτων. Παρέχοντας δωρεάν κατάρτιση, το STARS καταπολεμά τον κοινωνικό αποκλεισμό, προσφέροντας βασική εκπαίδευση σε όλους. Επιπλέον, το STARS καταπολεμά τη διάκριση και την υποεκπροσώπηση των περιθωριοποιημένων ομάδων προωθώντας την ένταξη στον αθλητισμό, τις αθλητικές καριέρες και την εκπαίδευση. Η πρακτική ανέπτυξε εκπαιδευτικά εργαλεία και μηχανισμούς που αντιμετωπίζουν τις διακρίσεις και την πιθανή έμφυλη βία. Ο μηχανισμός κατά της έμφυλης βίας και του ρατσισμού στις αθλητικές σχολές είναι μια μεθοδολογία που περιλαμβάνει το σύστημα διαχείρισης περιπτώσεων, υποστηριζόμενο από ένα πρόγραμμα ανάπτυξης ικανοτήτων για επαγγελματίες του αθλητισμού, καθώς και τις λειτουργικές και επιχειρησιακές απαιτήσεις για τη δημιουργία του μηχανισμού στις αθλητικές σχολές. Σε αντίθεση με τις παραδοσιακές εκπαιδευτικές μεθόδους,

Co-funded by the European Union

Με τη συγχρηματοδότηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Οι απόψεις και οι γνώμες που διατυπώνονται εκφράζουν αποκλειστικά τις απόψεις των συντακτών και δεν αντιπροσωπεύουν κατ'ανάγκη τις απόψεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή του Ευρωπαϊκού Εκτελεστικού Οργανισμού Εκπαίδευσης και Πολιτισμού (EACEA). Η Ευρωπαϊκή Ένωση και ο EACEA δεν μπορούν να θεωρηθούν υπεύθυνοι για τις εκφραζόμενες απόψεις.
Αριθμός έργου: 101184255

	το STARS χρησιμοποίησε τόσο τυπικές όσο και μη τυπικές μεθόδους στη διδασκαλία και τη μάθηση. Περισσότερες πληροφορίες διατίθενται στη διεύθυνση: https://shapingsport.eu/.

Ιταλία	
Έργο Touch Rugby	Η Liberi Nantes, που ιδρύθηκε στη Ρώμη το 2007, είναι μια μη κερδοσκοπική οργάνωση που χρησιμοποιεί τον αθλητισμό ως εργαλείο για την ένταξη και την ολοκλήρωση των προσφύγων και των αιτούντων άσυλο. Η οργάνωση προσφέρει δωρεάν πρόσβαση στο ποδόσφαιρο, την πεζοπορία και τον αθλητισμό, αλλά το πιο μετασχηματιστικό έργο της έγκειται στα προγράμματα που απευθύνονται ειδικά στις γυναίκες, όπως το πρόγραμμα Touch Rugby. Η πρωτοβουλία αυτή αναπτύχθηκε για γυναίκες πρόσφυγες και επιζώσες έμφυλης βίας, οι οποίες συχνά αντιμετωπίζουν σημαντικά ψυχολογικά, κοινωνικά και πρακτικά εμπόδια για τη συμμετοχή τους σε σωματικές δραστηριότητες. Το πρόγραμμα Touch Rugby ξεχωρίζει για τη διατομεακή (φύλο + υπόβαθρο) και τραυματική προσέγγισή του. Οι προπονήσεις υποστηρίζονται από ψυχολόγο, προσφέροντας ένα ασφαλές και φιλόξενο περιβάλλον όπου οι συμμετέχουσες μπορούν να χτίσουν εμπιστοσύνη, να επεξεργαστούν συναισθηματικές προκλήσεις και να ανακτήσουν την αυτοπεποίθησή τους, όχι μόνο ως αθλήτριες αλλά και ως γυναίκες και μέλη της κοινότητας. Η συμπερίληψη υπηρεσιών φροντίδας παιδιών υποστηρίζει περαιτέρω τη συμμετοχή, αναγνωρίζοντας ότι οι ευθύνες φροντίδας είναι ένα από τα σημαντικότερα εμπόδια που αντιμετωπίζουν οι μετανάστριες όταν ασχολούνται με τον αθλητισμό. Το πρόγραμμα έχει αναγνωριστεί επίσημα και βραβευτεί από την Ευρωπαϊκή Ένωση, επιβεβαιώνοντας το καινοτόμο και χωρίς αποκλεισμούς μοντέλο του. Επιπλέον, σε συνεργασία με την Outsport, η Liberi Nantes έχει προσφέρει εκπαίδευση σε θέματα ευαισθητοποίησης και ένταξης των φύλων στους προπονητές της, διασφαλίζοντας ότι το αθλητικό περιβάλλον είναι ασφαλές και σεβαστό για όλους τους συμμετέχοντες. Περισσότερες πληροφορίες διαθέσιμες στη διεύθυνση: https://www.liberinantes.org/

Co-funded by the European Union

Με τη συγχρηματοδότηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Οι απόψεις και οι γνώμες που διατυπώνονται εκφράζουν αποκλειστικά τις απόψεις των συντακτών και δεν αντιπροσωπεύουν κατ'ανάγκη τις απόψεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή του Ευρωπαϊκού Εκτελεστικού Οργανισμού Εκπαίδευσης και Πολιτισμού (EACEA). Η Ευρωπαϊκή Ένωση και ο EACEA δεν μπορούν να θεωρηθούν υπεύθυνοι για τις εκφραζόμενες απόψεις.
Αριθμός έργου: 101184255

Balon Mundial	Στο Τορίνο, το Balon Mundial έχει επαναπροσδιορίσει το ποδόσφαιρο ως πλατφόρμα κοινωνικής ένταξης και διαπολιτισμικού διαλόγου. Η πρωτοβουλία αυτή εμπλέκει μετανάστες, πρόσφυγες και άτομα ΛΟΑΤΚΙΑ+ σε τουρνουά ποδοσφαίρου μικτών φύλων, εκπαιδευτικά εργαστήρια και κοινοτικές εκδηλώσεις που αμφισβητούν τα στερεότυπα και προωθούν τον αμοιβαίο σεβασμό. Αντί να επικεντρώνεται αποκλειστικά στον ανταγωνισμό, το Balon Mundial χρησιμοποιεί το ποδόσφαιρο ως μεταφορά για την κοινωνία, τονίζοντας αξίες όπως η συνεργασία, ο σεβασμός και η αλληλεγγύη. Η πρωτοβουλία έχει σημειώσει σταθερή αύξηση στη συμμετοχή γυναικών και ατόμων ΛΟΑΤΚΙΑ+ σε ένα άθλημα που παραδοσιακά κυριαρχείται από τους άνδρες. Περισσότερες πληροφορίες στο: https://www.balonmundial.it/.
Palestra Popolare	Εξίσου σημαντική είναι η Palestra Pololare, μία γυμναστική αίθουσα που βρίσκεται σε μία εργατική γειτονιά του Παλέρμο. Δημιουργημένη για να αντισταθεί στην εμπορευματοποίηση του αθλητισμού και να τον ανακτήσει ως θεμελιώδες δικαίωμα, η Palestra Popolare προσφέρει δωρεάν ή με πολύ χαμηλό κόστος μαθήματα πυγμαχίας, Muay Thai, γιόγκα και άλλες αθλητικές δραστηριότητες. Η γυμναστική αίθουσα είναι ρητά ανοιχτή σε όλους, ενθαρρύνοντας τη συμμετοχή γυναικών και ατόμων ΛΟΑΤΚΙΑ+ σε αθλήματα πάλης — αθλήματα που συχνά θεωρούνται ανδροκρατούμενα και αποκλειστικά. Με ισχυρή δέσμευση σε μια μη ιεραρχική, εθελοντική διοίκηση, το γυμναστήριο έχει γίνει κέντρο ενδυνάμωσης, ακτιβισμού και κοινωνικής σύνδεσης. Διοργανώνει επίσης εργαστήρια για τη σεξουαλικότητα και την υγεία, δημιουργώντας ένα ολιστικό και υποστηρικτικό περιβάλλον που προάγει τόσο τη σωματική, όσο και την συναισθηματική ευεξία. Περισσότερες πληροφορίες στο: Palestrapopolare Palermo | Παλέρμο | Facebook

Πορτογαλία	
Πορτογαλική Ομοσπονδία Χόκεϊ	Η Πορτογαλική Ομοσπονδία είναι ο αρμόδιος οργανισμός για την ανάπτυξη του χόκεϊ επί χόρτου και όλων των άλλων παραλλαγών

Co-funded by the European Union

Με τη συγχρηματοδότηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Οι απόψεις και οι γνώμες που διατυπώνονται εκφράζουν αποκλειστικά τις απόψεις των συντακτών και δεν αντιπροσωπεύουν κατ'ανάγκη τις απόψεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή του Ευρωπαϊκού Εκτελεστικού Οργανισμού Εκπαίδευσης και Πολιτισμού (EACEA). Η Ευρωπαϊκή Ένωση και ο EACEA δεν μπορούν να θεωρηθούν υπεύθυνοι για τις εκφραζόμενες απόψεις. Αριθμός έργου: 101184255

	αυτού του αθλήματος στην Πορτογαλία. Είναι επίσης ο οργανισμός που είναι υπεύθυνος για την εκπροσώπηση των πορτογαλικών εθνικών ομάδων σε διεθνές επίπεδο. Σε ένα πρόγραμμα που υλοποιήθηκε από το Συμβούλιο της Ευρώπης το 2019 με τίτλο "ALL IN: Towards balance gender in sport" (Όλοι μαζί: Προς την ισορροπία των φύλων στον αθλητισμό) με στοιχεία από το 2017/2018, μπορούμε να διαπιστώσουμε ότι η Πορτογαλική Ομοσπονδία Χόκεϊ ήταν ο αθλητικός οργανισμός με την καλύτερη ισορροπία όσον αφορά τη συμμετοχή στον αθλητισμό, καθώς το 49% των παικτών ήταν γυναίκες και το 51% των παικτών ήταν άνδρες. Η ομοσπονδία αυτή αποτελεί εξαίρεση στην Πορτογαλία, καθώς η εικόνα που σκιαγραφεί το πρόγραμμα «All IN: Προς την ισορροπία των φύλων στον αθλητισμό» αποκαλύπτει ότι ο ομοσπονδιακός αθλητισμός στην Πορτογαλία είναι κατά κύριο λόγο ανδρικός, από τη συμμετοχή στον αθλητισμό έως τη διαιτησία και τη διαχείριση των συλλόγων και των ομοσπονδιών. Στα ομοσπονδιακά αθλήματα, οι γυναίκες αντιπροσωπεύουν περίπου το ένα τρίτο των μελών των αθλητικών ομοσπονδιών με ολυμπιακά αθλήματα, και ο αριθμός αυτός είναι ακόμη χαμηλότερος στην περίπτωση των αθλημάτων για άτομα με αναπηρία, γεγονός που υπογραμμίζει τη σημασία της εξεύρεσης λύσεων για την αντιμετώπιση της πολλαπλής διάκρισης. Τα εμπόδια στην πλήρη ισότητα εντοπίζονται σε όλους τους τομείς του αθλητισμού, καθώς τα προβλήματα και τα ζητήματα που έχουν εντοπιστεί στην αθλητική πρακτική αντικατοπτρίζουν τις προκλήσεις που αντιμετωπίζουμε ως κοινωνία και τον αντίκτυπο των στερεοτύπων και των ρόλων των φύλων. Η ισορροπία στην Πορτογαλία όσον αφορά τη συμμετοχή γυναικών και ανδρών σε ομοσπονδιακά αθλήματα είναι 28% και 72%. Περισσότερες πληροφορίες διαθέσιμες στη διεύθυνση: https://www.fphoquei.pt/blog/2013/04/regulamentos-fph
All Together 4 Sports	Η ένωση All Together 4 Sports είναι ένας μη κερδοσκοπικός οργανισμός που αφιερώνεται στην προώθηση του αθλητισμού χωρίς αποκλεισμούς και στη δημιουργία ενός ασφαλούς και

Co-funded by the European Union

Με τη συγχρηματοδότηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Οι απόψεις και οι γνώμες που διατυπώνονται εκφράζουν αποκλειστικά τις απόψεις των συντακτών και δεν αντιπροσωπεύουν κατ'ανάγκη τις απόψεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή του Ευρωπαϊκού Εκτελεστικού Οργανισμού Εκπαίδευσης και Πολιτισμού (EACEA). Η Ευρωπαϊκή Ένωση και ο EACEA δεν μπορούν να θεωρηθούν υπεύθυνοι για τις εκφραζόμενες απόψεις. Αριθμός έργου: 101184255

	προσβάσιμου περιβάλλοντος για όλους τους συμμετέχοντες, ανεξάρτητα από το φύλο, τον σεξουαλικό προσανατολισμό, την ηλικία, το χρώμα, την εθνικότητα, τη θρησκεία, μεταξύ άλλων χαρακτηριστικών. Από την ίδρυσή της, η All Together 4 Sports αποτελεί πυλώνα στην προώθηση αθλητικών κοινοτήτων χωρίς αποκλεισμούς για την ΛΟΑΤΚΙΑ+ κοινότητα, χρησιμοποιώντας τον αθλητισμό ως πλατφόρμα για την προώθηση της συντροφικότητας, της φιλίας και του αθλητικού πνεύματος μεταξύ αθλητών από διαφορετικά υπόβαθρα. Ο αριθμός των μελών και των αθλημάτων της Ένωσης έχει αυξηθεί σημαντικά. Επί του παρόντος, έχουν περίπου 250 αθλητές εγγεγραμμένους στην σεζόν 24/25 και αναπτύσσουν τα ακόλουθα αθλήματα και δραστηριότητες: Τρέξιμο, Ποδόσφαιρο, Κολύμβηση, Ράγκμπι, Τανγκό και Βόλεϊ. Η All Together 4 Sports (AT4S) ιδρύθηκε τον Φεβρουάριο του 2010, αρχικά με την ονομασία «Boys Just Wanna Have Fun Sports Club» (BJWHF). Σήμερα είναι ένας από τους πιο αντιπροσωπευτικούς αθλητικούς συλλόγους ΛΟΑΤΚΙΑ+ στην Πορτογαλία. Περισσότερες πληροφορίες διαθέσιμες στη διεύθυνση: https://at4s.org/en
Στρατηγική της Πορτογαλικής Ομοσπονδίας Ποδοσφαίρου για το γυναικείο ποδόσφαιρο	Η δέσμευση της Πορτογαλικής Ομοσπονδίας Ποδοσφαίρου για το γυναικείο ποδόσφαιρο έχει υλοποιηθεί με συνέπεια τις τελευταίες 11 σεζόν και ο αριθμός των παικτριών αυξάνεται χρόνο με το χρόνο, όπως και η ανταγωνιστικότητα και οι αθλητικοί παράγοντες που σχετίζονται με τους διάφορους διαγωνισμούς (από τα νεανικά έως τα ανώτερα επίπεδα) ποδοσφαίρου, φούτσαλ και ποδοσφαίρου στην άμμο. Οι 15 χιλιάδες παίκτριες που ήταν εγγεγραμμένες στο τέλος της σεζόν 2022/23 αποδεικνύουν τις προσπάθειες που έχει καταβάλει η ομοσπονδία για την ανάπτυξη του γυναικείου ποδοσφαίρου στη χώρα μας. Η στρατηγική που ακολουθήθηκε έχει αποφέρει πολύ καλά αποτελέσματα και συνεχίζει να αποδίδει καρπούς. Σήμερα, η πρώτη ομάδα γυναικών της Πορτογαλίας παίζει σε ευρωπαϊκά πρωταθλήματα, παγκόσμια πρωταθλήματα και

Co-funded by the European Union

Με τη συγχρηματοδότηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Οι απόψεις και οι γνώμες που διατυπώνονται εκφράζουν αποκλειστικά τις απόψεις των συντακτών και δεν αντιπροσωπεύουν κατ'ανάγκη τις απόψεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή του Ευρωπαϊκού Εκτελεστικού Οργανισμού Εκπαίδευσης και Πολιτισμού (EACEA). Η Ευρωπαϊκή Ένωση και ο EACEA δεν μπορούν να θεωρηθούν υπεύθυνοι για τις εκφραζόμενες απόψεις.
Αριθμός έργου: 101184255

	μεταδίδεται ζωντανά στην εθνική τηλεόραση, όπως και οι ανδρικές ομάδες. Ο αριθμός των γυναικών ποδοσφαιριστριών και ποδοσφαιριστριών φούτσαλ αυξήθηκε κατά 132% (6.520 έναντι 15.113) κατά την περίοδο μεταξύ 2012/13 και 2022/23 (11 σεζόν). Περισσότερες πληροφορίες διαθέσιμες στη διεύθυνση:https://www.fpf.pt/pt/News/Todas-as-not%C3%ADcias/Not%C3%ADcia/news/43376

Κρίσιμοι παράγοντες επιτυχίας και δυνατότητας εφαρμογής σε άλλα πλαίσια

Αυτές οι πρακτικές αποτελούν καλά παραδείγματα για το πώς μπορούμε να αλλάξουμε την αφήγηση γύρω από την ισότητα των φύλων και των ΛΟΑΤΚΙΑ+ ατόμων στον αθλητισμό και να καταπολεμήσουμε τις διακρίσεις που βασίζονται σε Σεξουαλικό Προσανατολισμό, Ταυτότητα και Έκφραση Φύλου, και Χαρακτηριστικά Φύλου (SOGIESC). Καταδεικνύεται ότι είναι δυνατό να δημιουργηθεί ένα περιβάλλον βασισμένο στην ισότητα και την ένταξη των φύλων και των ΛΟΑΤΚΙΑ+ ατόμων. Ορισμένοι βασικοί παράγοντες που πηγάζουν από τις προαναφερθείσες πρακτικές μπορούν να συμβάλλουν σημαντικά στην επιτυχή ένταξη των γυναικών και των ΛΟΑΤΚΙΑ+ ομάδων στον αθλητισμό. Πρώτον, η παροχή και η δημιουργία ενός ασφαλούς περιβάλλοντος όπου όλα τα άτομα μπορούν να ευδοκιμήσουν παίζει σημαντικό ρόλο στην ένταξη ομάδων που έχουν συνηθίσει να περιθωριοποιούνται ή να αποκλείονται. Η υποστήριξη αυτών των ασφαλών χώρων με ισχυρές πολιτικές κατά της κακοποίησης ή/και μηχανισμούς αναφοράς, όπως είδαμε στο παράδειγμα της Athenian Centaury FC, μπορεί να αυξήσει σημαντικά τη συμμετοχή των γυναικών και των ΛΟΑΤΚΙΑ+ ατόμων στον αθλητισμό.

Τα παραδοσιακά μοντέλα οργάνωσης, στα οποία οι ομάδες που εξετάζουμε συχνά δεν έχουν πρόσβαση στη λήψη αποφάσεων, δεν φαίνεται να λειτουργούν. Αντίθετα, ένα μοντέλο που είναι αυτοοργανωμένο ή οριζόντιο μπορεί να ενθαρρύνει τη συμμετοχή καθώς οι αποφάσεις λαμβάνονται από κοινού, γεγονός που θα δημιουργήσει επίσης ένα πνεύμα ιδιοκτησίας, ενισχύοντας την επιθυμία για ενασχόληση με τον αθλητισμό. Από τις καλές πρακτικές διατηρούμε επίσης το γεγονός ότι χρειάζεται ένας μηχανισμός υποστήριξης των θυμάτων σε περίπτωση διάκρισης. Η ενδυνάμωση του θύματος αλλά και η καταγραφή της παρενόχλησης

Co-funded by the European Union

Με τη συγχρηματοδότηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Οι απόψεις και οι γνώμες που διατυπώνονται εκφράζουν αποκλειστικά τις απόψεις των συντακτών και δεν αντιπροσωπεύουν κατ'ανάγκη τις απόψεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή του Ευρωπαϊκού Εκτελεστικού Οργανισμού Εκπαίδευσης και Πολιτισμού (EACEA). Η Ευρωπαϊκή Ένωση και ο EACEA δεν μπορούν να θεωρηθούν υπεύθυνοι για τις εκφραζόμενες απόψεις.
Αριθμός έργου: 101184255

μέσω ενός καθιερωμένου μηχανισμού όπως αυτός της Whistle, καταρρίπτει την ατιμωρησία και δημιουργεί δεδομένα με στόχο την ευαισθητοποίηση σχετικά με τις διακρίσεις που υπάρχουν και την εκπαίδευση της κοινωνίας. Ένας άλλος βασικός παράγοντας για την επιτυχία μιας πρακτικής είναι ο σχεδιασμός οποιασδήποτε δράσης με μια προσέγγιση που βασίζεται στην κοινότητα. Οι τοπικές κοινότητες μπορούν να αποδειχθούν ζωτικής σημασίας για την επιτυχία μιας πρωτοβουλίας. Ο σχεδιασμός πρωτοβουλιών που βασίζονται στην κοινότητα μπορεί να διασφαλίσει την προσβασιμότητα για τις περιθωριοποιημένες ομάδες αλλά και μια ευκαιρία για τα μέλη τους να αλληλεπιδράσουν με την κοινότητα. Επιπλέον, μπορεί να διασφαλίσει την συμπερίληψη από την αρχή της δραστηριότητας, όπως στο «Φεστιβάλ Πρόσβασης για Όλους» που ενσωματώνει προσβάσιμα χαρακτηριστικά σχεδιασμού —όπως διερμηνεία νοηματικής γλώσσας, ζώνες φιλικές προς τις αισθήσεις και απτικές εγκαταστάσεις— σε κάθε μέρος της εκδήλωσης από την αρχή και όχι ως πρόσθετο, που καθιστά σαφείς τους στόχους της.

Επιπλέον, πρωτοβουλίες που υλοποιούνται από αθλήτριες και/ή άτομα που ανήκουν στην κοινότητα ΛΟΑΤΚΙΑ+ , όπως στην περίπτωση του «Her Game Basketball» όπου η ιδρύτρια, Marissa Pangalos, είναι επαγγελματίας αθλήτρια, μπορούν να ενισχύσουν την εμπιστοσύνη προς την εκάστοτε πρωτοβουλία και να εμπνεύσουν αλλαγή της υπάρχουσας κατάστασης. Η έλλειψη προτύπων, όπως γυναίκες και ΛΟΑΤΚΙΑ+ άτομα που ασχολούνται ενεργά με τον αθλητισμό, μπορεί να αντιμετωπιστεί με αυτόν τον τρόπο και να βοηθήσει περισσότερα άτομα που ασχολούνται με τον αθλητισμό να ταυτιστούν μαζί τους. Αυτό δείχνει επίσης πόσο σημαντική είναι η ορατότητα, η οποία σήμερα είναι χαμηλή για τέτοιου είδους πρωτοβουλίες. Επομένως, η ορατότητα και η προώθηση ατόμων ενεργά στον αθλητισμό πέρα από cis άνδρες μπορεί να αποτελέσουν καθοριστικούς παράγοντες για την επιτυχία μιας πρωτοβουλίας.

Η συνεργασία μεταξύ διαφορετικών εμπλεκομένων φορέων, όπως ΜΚΟ, δήμων, αθλητικών συλλόγων και πολιτιστικών συλλόγων, μπορεί επίσης να διαδραματίσει ζωτικό ρόλο στην επιτυχία μιας πρακτικής. Κάθε φορέας μπορεί να συνεισφέρει θετικά και να δείξει ενότητα προς την επίτευξη κοινών στόχων. Οι εμπλεκόμενοι φορείς μπορούν επίσης να συνεργαστούν στον τομέα των εκπαιδευτικών δράσεων. Ένας σημαντικός παράγοντας για την επιτυχία μιας πρωτοβουλίας είναι η ενσωμάτωση εκπαιδευτικών στοιχείων, όπως εργαστήρια, εκστρατείες και/ή δράσεις ευαισθητοποίησης σχετικές με τον αθλητισμό και όχι μόνο. Η εκπαίδευση είναι σημαντική επειδή συμβάλλει στην προώθηση της ισότητας φύλου και στην ισότητα προς την ΛΟΑΤΚΙΑ+ κοινότητα καθώς και στην αντιμετώπιση των

Co-funded by the European Union

Με τη συγχρηματοδότηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Οι απόψεις και οι γνώμες που διατυπώνονται εκφράζουν αποκλειστικά τις απόψεις των συντακτών και δεν αντιπροσωπεύουν κατ'ανάγκη τις απόψεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή του Ευρωπαϊκού Εκτελεστικού Οργανισμού Εκπαίδευσης και Πολιτισμού (EACEA). Η Ευρωπαϊκή Ένωση και ο EACEA δεν μπορούν να θεωρηθούν υπεύθυνοι για τις εκφραζόμενες απόψεις. Αριθμός έργου: 101184255

διακρίσεων βάσει Σεξουαλικού Προσανατολισμού, Ταυτότητας και Έκφρασης Φύλου, και Χαρακτηριστικά Φύλου (SOGIESC), αποδομώντας στερεότυπα και προκαταλήψεις. Πολλές από τις καλές πρακτικές που αναλύσαμε προηγουμένως έχουν την εκπαίδευση ως κεντρικό άξονα, με στόχο την αλλαγή των αφηγήσεων που κυριαρχούν στην τοπική κοινότητα.

Τέλος, είναι σημαντικό να έχουμε κατά νου ότι πολλές γυναίκες και ΛΟΑΤΚΙΑ+ άτομα έχουν βιώσει τραύμα λόγω των διακρίσεων βάσει SOGIESC που έχουν αντιμετωπίσει. τραυματοκεντρικές προσεγγίσεις, όπως αυτές που εφαρμόζονται στο Touch Rugby, όπου οι προπονήσεις υποστηρίζονται από ψυχολόγους, μπορούν να βοηθήσουν τα άτομα στον αθλητισμό αλλά και αθλητικούς συλλόγους να αναγνωρίσουν και να ανταποκριθούν στις ανάγκες που μπορεί να έχουν οι ευάλωτες ομάδες. Με αυτόν τον τρόπο, υιοθετώντας ορισμένους από τους βασικούς παράγοντες που αναλύθηκαν, μπορεί κανείς να δημιουργήσει μια πρωτοβουλία που θα ενισχύσει τη συμμετοχή των γυναικών και των ΛΟΑΤΚΙΑ+ ατόμων, προσφέροντάς τους τις βάσεις για μια πιο ισότιμη συμμετοχή στον αθλητισμό.

Την ίδια στιγμή, αυτό που καθιστά τις προαναφερθείσες πρακτικές καλά παραδείγματα ένταξης φύλου και των ΛΟΑΤΚΙΑ+ ατόμων είναι η δυνατότητα μεταφοράς τους σε άλλα πλαίσια και χώρες. Οι πρακτικές είναι ευέλικτες ώστε να προσαρμόζονται σε τοπικά περιβάλλοντα και πολιτισμικά συμφραζόμενα και αναγνωρίζουν ότι ενδέχεται αρχικά να υπάρξει κάποια αντίσταση. Η ευελιξία αυτή αντικατοπτρίζεται επίσης στις γενικές κατευθυντήριες γραμμές που χρησιμοποιούνται για την ανάπτυξη των πρακτικών, οι οποίες μπορούν να τροποποιηθούν ώστε να ανταποκρίνονται σε διαφορετικές συνθήκες και στις ανάγκες των συμμετεχόντων. Σε πολλές από αυτές, τα μοντέλα που εφαρμόζονται είναι κλιμακούμενα, επιτρέποντας την επέκταση από μικρές πρωτοβουλίες σε εθνικό επίπεδο, όπως στην περίπτωση των Plazma Youth Sports Games, που ετησίως περιλαμβάνουν δεκάδες χιλιάδες παιδιά. Ωστόσο, σε αυτές τις περιπτώσεις είναι σημαντικό να επαναξιολογηθούν οι στόχοι και η εφαρμογή της πρωτοβουλίας, καθώς διαφορετικές κλίμακες απαιτούν και διαφορετικές ανάγκες.

Επιπλέον, οι πρακτικές διαμορφώνονται με τρόπο που προάγει χαμηλό κόστος και βιώσιμες μεθόδους, ώστε να διασφαλίζεται η εύκολη προσαρμογή τους σε άλλα πλαίσια χωρίς την ανάγκη σημαντικών πόρων. Ένα καλό παράδειγμα είναι η Palestra Popolare, όπου η πρωτοβουλία βασίζεται σε ισχυρή δέσμευση σε μη ιεραρχική, εθελοντικά καθοδηγούμενη διακυβέρνηση, η οποία ενισχύει και διατηρεί τη βιωσιμότητα του γυμναστηρίου και το καθιστά προσιτό σε όλους. Η ισχυρή συμμετοχή της κοινότητας αποτελεί μέρος της επιτυχημένης

Co-funded by the European Union

Με τη συγχρηματοδότηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Οι απόψεις και οι γνώμες που διατυπώνονται εκφράζουν αποκλειστικά τις απόψεις των συντακτών και δεν αντιπροσωπεύουν κατ'ανάγκη τις απόψεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή του Ευρωπαϊκού Εκτελεστικού Οργανισμού Εκπαίδευσης και Πολιτισμού (EACEA). Η Ευρωπαϊκή Ένωση και ο EACEA δεν μπορούν να θεωρηθούν υπεύθυνοι για τις εκφραζόμενες απόψεις.
Αριθμός έργου: 101184255

μεταφερσιμότητας των πρακτικών. Η συμμετοχή αυτή διασφαλίζει την τοπική ιδιοκτησία, όπως στην περίπτωση του All Together 4 Sports, ενός ΛΟΑΤΚΙΑ+ αθλητικού συλλόγου που καθοδηγείται από τα μέλη του. Επιπλέον, η συμμετοχή ενισχύει τη συνεργασία, όπως στο Balon Mundial, όπου η εμπλοκή μέσω του ποδοσφαίρου λειτουργεί ως μεταφορά για μια κοινωνία που μπορεί να καλλιεργήσει τον σεβασμό και την αλληλεγγύη.

Ένα ακόμη πλεονέκτημα των προαναφερθεισών πρακτικών είναι η διαδικτυακή τους παρουσία. Οι πρακτικές διαθέτουν ψηφιακά και πολυγλωσσικά εργαλεία, όπως ηλεκτρονικές πλατφόρμες και μηχανισμούς αναφοράς, ώστε να διευρύνουν την προσβασιμότητα, στοιχείο που διευκολύνει τη μεταφορά τους με μικρή προσπάθεια προσαρμογής στο εκάστοτε πλαίσιο. Ορισμένες πρακτικές περιλαμβάνουν ακόμη και Εθνικές Ομοσπονδίες, αποδεικνύοντας ότι είναι εφικτό να ενσωματωθούν εθνικές στρατηγικές για την προώθηση της ισόρροπης συμμετοχής των φύλων. Συνολικά, οι πρακτικές διασφαλίζουν ότι είναι συμπεριληπτικές απέναντι σε πολλαπλές ταυτότητες, όπως φύλο, μεταναστευτικό καθεστώς και αναπηρία, οι οποίες σε συνδυασμό με την ανάπτυξη μηχανισμών παρακολούθησης και αναφοράς, που μπορούν να αναπαραχθούν για να ενισχύσουν τη λογοδοσία, τις καθιστούν ιδανικές για υιοθέτηση σε πλαίσια όπου η ισότητα φύλου και των ΛΟΑΤΚΙΑ+ ατόμων στον αθλητισμό είναι χαμηλή και η αντιμετώπιση των διακρίσεων βάσει SOGIESC αποτελεί επιτακτική ανάγκη.

Εργαλεία και πόροι για αθλητικούς οργανισμούς

Βασισμένα στις καλές πρακτικές που εντοπίστηκαν στις χώρες-εταίρους, αναδεικνύονται διάφορα εργαλεία και πόροι που μπορούν να υποστηρίξουν τους αθλητικούς οργανισμούς στην προώθηση της ένταξης φύλου και των ΛΟΑΤΚΙΑ+ ατόμων. Οι προσεγγίσεις αυτές δείχνουν πώς ομοσπονδίες, πρωτοβουλίες βάσης, σύλλογοι, τοπικοί αθλητικοί όμιλοι και κοινοτικές δράσεις μπορούν να ενσωματώσουν τις αξίες της ισότητας και της ποικιλομορφίας σε πρακτικές εφαρμογές. Οι ακόλουθες συστάσεις αποτελούν μεταφέρσιμες στρατηγικές, μηχανισμούς και μοντέλα που οι οργανισμοί μπορούν να προσαρμόσουν στα δικά τους συμφραζόμενα.

Αρχικά, όσον αφορά τα εργαλεία που μπορούν να αξιοποιήσουν οι χρήστες από το εγχειρίδιο, περιλαμβάνονται σίγουρα οι μακροπρόθεσμες στρατηγικές, όπως τα εθνικά σχέδια ανάπτυξης του γυναικείου ποδοσφαίρου, τα οποία μπορούν να ενισχύσουν τις διοργανώσεις και την ορατότητα των γυναικών και των ΛΟΑΤΚΙΑ+ αθλητών. Έτσι, για οργανισμούς που δεν διαθέτουν παρόμοια μακροπρόθεσμα πλάνα, η δημιουργία ενός

Co-funded by the European Union

Με τη συγχρηματοδότηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Οι απόψεις και οι γνώμες που διατυπώνονται εκφράζουν αποκλειστικά τις απόψεις των συντακτών και δεν αντιπροσωπεύουν κατ'ανάγκη τις απόψεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή του Ευρωπαϊκού Εκτελεστικού Οργανισμού Εκπαίδευσης και Πολιτισμού (EACEA). Η Ευρωπαϊκή Ένωση και ο EACEA δεν μπορούν να θεωρηθούν υπεύθυνοι για τις εκφραζόμενες απόψεις. Αριθμός έργου: 101184255

τέτοιου αποτελεί καλή αφετηρία. Εξειδικευμένα εργαστήρια που αντιμετωπίζουν την ομοφοβία, την τρανσφοβία και τις διακρίσεις λόγω φύλου στον αθλητισμό αποτελούν επίσης ένα ιδιαίτερα χρήσιμο εργαλείο, το οποίο μπορεί να βοηθήσει πολλούς οργανισμούς να ξεπεράσουν στερεότυπα και να καταστήσουν το περιβάλλον τους ασφαλέστερο. Επιπλέον, η συστηματική εκπαίδευση του προσωπικού καθώς και όλων των αθλητών σε θέματα με έμφυλη διάσταση θα ενισχύσει τις γνώσεις των συμμετεχόντων, κάνοντας τις γυναίκες και τα ΛΟΑΤΚΙΑ+ άτομα περισσότερο αποδεκτά. Αυτό μπορεί επίσης να γίνει μέσω ευρωπαϊκών εκπαιδευτικών προγραμμάτων και Erasmus+, όπως φαίνεται στα παραδείγματα των καλών πρακτικών. Ταυτόχρονα, η δημιουργία μηχανισμών καταγραφής περιστατικών έμφυλης βίας (GBV) και ρατσισμού αποτελεί ένα ακόμη εργαλείο που θα διευκολύνει τις γυναίκες και τα ΛΟΑΤΚΙΑ+ άτομα να ενταχθούν στον αθλητισμό, έχοντας τη δυνατότητα να αναφέρουν τυχόν περιστατικά.

Επιπλέον, άλλα εργαλεία που προκύπτουν από τις καλές πρακτικές είναι οι εκστρατείες ευαισθητοποίησης. Μέσω τέτοιων εκστρατειών, οι οργανισμοί θα μπορούν να ενημερώνουν και να ευαισθητοποιούν το κοινό σχετικά με τα προγράμματα που ενδέχεται να διαθέτουν για ζητήματα φύλου και ΛΟΑΤΚΙΑ+ , αλλά και να καταστήσουν σαφές ότι η διάκριση δεν έχει θέση στον αθλητισμό. Ένα άλλο χρήσιμο εργαλείο που μπορεί να έχει σημαντικό αντίκτυπο στο πόσο συμπεριληπτικός είναι ένας οργανισμός είναι η παροχή ψυχολογικής υποστήριξης και φροντίδας παιδιών. Η ψυχολογική υποστήριξη μπορεί να βοηθήσει άτομα που ασχολούνται με τον αθλητισμό να ξεπεράσουν τυχόν τραύματα ή στιγματισμό από προηγούμενες αποτυχημένες προσπάθειες συμμετοχής στον αθλητισμό. Όσον αφορά τη φροντίδα παιδιών, αυτή μπορεί να βοηθήσει γυναίκες και ΛΟΑΤΚΙΑ+ γονείς που δυσκολεύονται να ασχοληθούν με τον αθλητισμό λόγω οικογενειακών υποχρεώσεων.

Όσον αφορά τους πόρους στους οποίους μπορούν να βασιστούν οι οργανισμοί ή από τους οποίους μπορούν να αντλήσουν γνώσεις, οι καλές πρακτικές προσφέρουν μια πληθώρα υποστήριξης για την προώθηση της ισότητας στον αθλητισμό. Υπάρχουν πολλά παραδείγματα συμπεριληπτικών αθλητικών συλλόγων και οργανώσεων που παρέχουν ασφαλείς χώρους για ΛΟΑΤΚΙΑ+ και γυναίκες αθλήτριες, όπως οι Athenian Centaurs RFC και η Palestra Popolare, τα οποία μπορούν να αποτελέσουν πηγή έμπνευσης για άλλους οργανισμούς ώστε να υιοθετήσουν παρόμοια μοντέλα. Είναι επίσης σημαντικό για τους χρήστες του εγχειριδίου να λαμβάνουν υπόψη πρωτοβουλίες βάσης που καθοδηγούνται από άτομα που ασχολούνται ενεργά με τον αθλητισμό, με στόχο την ενίσχυση της συνηγορίας και της ορατότητας. Τέτοιες πρωτοβουλίες ενδυναμώνουν τον αθλητισμό των γυναικών και των

Co-funded by the European Union

Με τη συγχρηματοδότηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Οι απόψεις και οι γνώμες που διατυπώνονται εκφράζουν αποκλειστικά τις απόψεις των συντακτών και δεν αντιπροσωπεύουν κατ'ανάγκη τις απόψεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή του Ευρωπαϊκού Εκτελεστικού Οργανισμού Εκπαίδευσης και Πολιτισμού (EACEA). Η Ευρωπαϊκή Ένωση και ο EACEA δεν μπορούν να θεωρηθούν υπεύθυνοι για τις εκφραζόμενες απόψεις. Αριθμός έργου: 101184255

ΛΟΑΤΚΙΑ+ ατόμων, δείχνοντας ότι υπάρχει χώρος για εναλλακτικά και πιο συμπεριληπτικά μοντέλα. Τέλος, φεστιβάλ που προωθούν την ισότητα και ενσωματώνουν την προσβασιμότητα και τη συμμετοχή αποτελούν μια καλή ευκαιρία να φέρουν διαφορετικές ομάδες κοντά και να δημιουργήσουν ένα κλίμα αποδοχής

4. Κατευθυντήριες γραμμές για Προπονητές, Στελέχη Αθλητικών Οργανισμών και Εκπαιδευτικούς

ι Προπονητές, τα Στελέχη Αθλητικών Οργανισμών και οι Εκπαιδευτικοί διαδραματίζουν καθοριστικό ρόλο στην ανάπτυξη των αθλητών και στο κατά πόσο ο αθλητισμός θα είναι προσβάσιμος σε γυναίκες και ΛΟΑΤΚΙΑ+ άτομα. Ωστόσο, σύμφωνα με τα αποτελέσματα της έρευνας που πραγματοποιήθηκε κατά την υλοποίηση του έργου SISTERS, διαπιστώθηκε ότι υπάρχουν ελλείψεις στην προώθηση της ισότητας φύλου και της ΛΟΑΤΚΙΑ+ κοινότητας, καθώς και στην αντιμετώπιση των διακρίσεων βάσει SOGIESC στον χώρο του αθλητισμού.

Παρακάτω παρουσιάζονται ορισμένες συστάσεις που, με βάση την έρευνα, μπορούν να συμβάλουν στη δημιουργία ενός πιο προσβάσιμου και συμπεριληπτικού αθλητικού περιβάλλοντος για γυναίκες και ΛΟΑΤΚΙΑ+ άτομα.

Δημιουργία περιβαλλόντων με έμφυλη ευαισθησία και συμπερίληψη

Τα άτομα που εμπλέκονται άμεσα στον αθλητισμό έχουν την υποχρέωση να δημιουργούν και να διατηρούν ένα περιβάλλον με έμφυλη ευαισθησία και συμπερίληψη. Για να επιτευχθεί αυτό, προτείνεται η θέσπιση υποχρεωτικών προγραμμάτων εκπαίδευσης και πιστοποίησης σχετικά με την ισότητα των φύλων, τη μη διάκριση, την προστασία και τις τραυματοκεντρικές προσεγγίσεις, για προπονητές, διαιτητές και προσωπικό, ώστε να λαμβάνουν τις απαραίτητες γνώσεις και δεξιότητες για ζητήματα φύλου και ΛΟΑΤΚΙΑ+ ατόμων. Η ανάπτυξη συμπεριληπτικών αναλυτικών προγραμμάτων και εκπαιδευτικών εργαλείων με δραστηριότητες, παιχνίδια και αφηγήσεις χωρίς στερεότυπα μπορεί να λειτουργήσει ως οδηγός για την αντιμετώπιση των διακρίσεων βάσει SOGIESC και για την καλύτερη κατανόηση των δυσκολιών που αντιμετωπίζουν μη-αρσενικά άτομα. Αυτό μπορεί επίσης να επιτευχθεί μέσω συνεργασίας με ΜΚΟ και πανεπιστήμια που διαθέτουν αξιόλογη πρακτική

Co-funded by the European Union
Με τη συγχρηματοδότηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Οι απόψεις και οι γνώμες που διατυπώνονται εκφράζουν αποκλειστικά τις απόψεις των συντακτών και δεν αντιπροσωπεύουν κατ'ανάγκη τις απόψεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή του Ευρωπαϊκού Εκτελεστικού Οργανισμού Εκπαίδευσης και Πολιτισμού (EACEA). Η Ευρωπαϊκή Ένωση και ο EACEA δεν μπορούν να θεωρηθούν υπεύθυνοι για τις εκφραζόμενες απόψεις.
Αριθμός έργου: 101184255

και θεωρητική γνώση στον τομέα αυτό και μπορούν να παρέχουν επιπλέον εκπαίδευση σε προπονητές, αθλητές, προσωπικό και εκπαιδευτικούς.

Επιπλέον, προκειμένου ένα περιβάλλον να είναι ασφαλές και συμπεριληπτικό, πρέπει να υπάρχουν και οι κατάλληλες υποδομές. Συνιστάται η παροχή αποδυτηρίων συμπεριληπτικών ως προς το φύλο ώστε να διασφαλίζεται η ιδιωτικότητα και η ασφάλεια των ΛΟΑΤΚΙΑ+ αθλητών και η διασφάλιση ότι οι εγκαταστάσεις είναι προσβάσιμες για όλα τα άτομα. Ταυτόχρονα, οι γυναίκες και τα ΛΟΑΤΚΙΑ+ άτομα στον αθλητισμό πρέπει να έχουν πρόσβαση σε ίσες ευκαιρίες όσον αφορά τις διοργανώσεις και τον εξοπλισμό που απαιτείται για την αποτελεσματική συμμετοχή τους στον αθλητισμό. Θεωρείται επίσης σημαντική η διάθεση πόρων για την προώθηση του γυναικείου και του συμπεριληπτικού αθλητισμού μέσω τοπικών μέσων ενημέρωσης, εκστρατειών και κοινοτικών δράσεων, ώστε να αντιμετωπιστεί η χαμηλή ορατότητα που, σύμφωνα με την έρευνα, χαρακτηρίζει τον αθλητισμό των γυναικών και των ΛΟΑΤΚΙΑ+ ατόμων.

Μια ακόμη καλή πρακτική που συνιστάται για όσους εμπλέκονται στον αθλητισμό είναι η πιλοτική εφαρμογή μικτών δραστηριοτήτων. Συγκεκριμένα, όσον αφορά τις προπονήσεις και ορισμένες διοργανώσεις, η συγκεκριμένη πρόταση θα συμβάλει στην άρση στερεοτύπων σχετικά με τις ικανότητες των μη-αρσενικών αθλητών/τριών και θα ενισχύσει την αποδοχή των γυναικών και των ΛΟΑΤΚΙΑ+ ατόμων στον αθλητισμό από τους συναθλητές τους. Επιπλέον, κρίνεται απαραίτητο να ενισχυθεί η πρόσληψη και προώθηση γυναικών προπονητριών, καθώς και να προωθηθούν διαφορετικά πρότυπα αθλητών πέρα από τα παραδοσιακά στερεότυπα. Τα πρότυπα αυτά θα προάγουν τη συμπερίληψη, θα αυξήσουν τη συμμετοχή των γυναικών και των ΛΟΑΤΚΙΑ+ ατόμων στον αθλητισμό και θα ενισχύσουν την ταύτιση με άτομα που ασχολούνται ενεργά με τον αθλητισμό και που εκπροσωπούν το φύλο τους.

Τέλος, είναι ιδιαίτερα σημαντικό να υπάρχουν υποδομές που αφορούν τη φροντίδα παιδιών ή άλλες πρακτικές μορφές υποστήριξης για άτομα στον αθλητισμό με οικογενειακές υποχρεώσεις. Επιπλέον, η ένταξη ενοτήτων ψυχικής υγείας και ευεξίας (διαχείριση άγχους, ομαδικότητα, αυτοπεποίθηση, υγιείς σχέσεις) στην προπόνηση θα βοηθήσει τα άτομα που ασχολούνται με τον αθλητισμό να αισθάνονται πιο ασφαλή και άνετα, αντιμετωπίζοντας παράλληλα πιθανές συγκρούσεις που μπορεί να προκύψουν κατά τη διάρκεια μίας προπόνησης ή ενός αγώνα. Στην ίδια κατεύθυνση, συνιστάται η εκπαίδευση προπονητών και εκπαιδευτικών ώστε να αναγνωρίζουν έγκαιρα σημάδια προκλήσεων ψυχικής υγείας και

Co-funded by the European Union

Με τη συγχρηματοδότηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Οι απόψεις και οι γνώμες που διατυπώνονται εκφράζουν αποκλειστικά τις απόψεις των συντακτών και δεν αντιπροσωπεύουν κατ'ανάγκη τις απόψεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή του Ευρωπαϊκού Εκτελεστικού Οργανισμού Εκπαίδευσης και Πολιτισμού (EACEA). Η Ευρωπαϊκή Ένωση και ο EACEA δεν μπορούν να θεωρηθούν υπεύθυνοι για τις εκφραζόμενες απόψεις. Αριθμός έργου: 101184255

να πραγματοποιούν παραπομπές όπου χρειάζεται. Οι προτάσεις αυτές θα δημιουργήσουν ένα περιβάλλον που θα προάγει το ευ αγωνίζεσθαι και θα αντιμετωπίζει τις διακρίσεις βάσει SOGIESC, καλλιεργώντας ένα περιβάλλον ισότητας φύλου και ΛΟΑΤΚΙΑ+ συμπερίληψης.

Στρατηγικές για την αντιμετώπιση των διακρίσεων στον αθλητικό χώρο

Η παρούσα κατάσταση έχει αναδείξει ότι στον αθλητισμό εξακολουθούν να υπάρχουν πολλά στερεότυπα και διακρίσεις που αφορούν τις γυναίκες και τα ΛΟΑΤΚΙΑ+ άτομα, γεγονός που εμποδίζει τη συμμετοχή τους. Για να επιτευχθεί ισότητα στον αθλητισμό, είναι απαραίτητη η υιοθέτηση στρατηγικών που αντιμετωπίζουν τις διακρίσεις. Αρχικά, θα πρέπει να θεσπιστούν κώδικες δεοντολογίας, κανάλια αναφοράς και μηχανισμοί λογοδοσίας για περιστατικά διακρίσεων, παρενόχλησης ή κακοποίησης, ώστε τα θύματα να μπορούν να αναφέρουν με ασφάλεια όσα βιώνουν. Θα ήταν επίσης χρήσιμο να οριστεί ένα υπεύθυνο πρόσωπο για τη διαχείριση αναφορών και την παρακολούθηση περιστατικών, το οποίο θα έχει λάβει την απαραίτητη εκπαίδευση, ώστε τα θύματα διακρίσεων να γνωρίζουν πού μπορούν να απευθυνθούν για βοήθεια. Επιπλέον, συνιστάται σε σχολεία, αθλητικούς συλλόγους και οργανισμούς να υιοθετήσουν πολιτικές μηδενικής ανοχής απέναντι στη βία, την παρενόχληση και την κακοποίηση από προπονητές, διαιτητές ή ακόμη και γονείς, ενώ παράλληλα θα πρέπει να ευθυγραμμιστούν τα πρωτόκολλα προστασίας με τα διεθνή πρότυπα, ώστε να διασφαλίζονται ασφαλείς χώροι για όλα τα άτομα στον αθλητισμό.

Πέρα από αυτά, η εφαρμογή κανόνων κατά των διακρίσεων σε όλα τα επίπεδα του αθλητισμού είτε μέσω της χρήσης ουδέτερης ως προς το φύλο γλώσσας σε κάθε επικοινωνία, είτε μέσω της ενεργής προώθησης του σεβασμού, της δικαιοσύνης και της ομαδικότητας ως βασικών αξιών, θα είναι ανεκτίμητη στην αντιμετώπιση φαινομένων μισογυνισμού, σεξισμού, ομοφοβίας, τρανσφοβίας και άλλων μορφών παρενόχλησης. Τα φαινόμενα αυτά μπορούν να αντιμετωπιστούν και μέσω εκστρατειών που ενισχύουν την ορατότητα, αμφισβητούν τα στερεότυπα και κανονικοποιούν τη συμπερίληψη. Επιπλέον, είναι σημαντικό να υπάρχει ένας μηχανισμός συνεχούς παρακολούθησης, ανατροφοδότησης και προσαρμογής των πρακτικών βάσει των εμπειριών των αθλητών, κάτι που θα βοηθήσει επίσης στη συλλογή δεδομένων για την αποτύπωση της προόδου και τον εντοπισμό νέων εμποδίων.

Co-funded by the European Union

Με τη συγχρηματοδότηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Οι απόψεις και οι γνώμες που διατυπώνονται εκφράζουν αποκλειστικά τις απόψεις των συντακτών και δεν αντιπροσωπεύουν κατ'ανάγκη τις απόψεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή του Ευρωπαϊκού Εκτελεστικού Οργανισμού Εκπαίδευσης και Πολιτισμού (EACEA). Η Ευρωπαϊκή Ένωση και ο EACEA δεν μπορούν να θεωρηθούν υπεύθυνοι για τις εκφραζόμενες απόψεις. Αριθμός έργου: 101184255

Η υιοθέτηση των προτάσεων αυτών δε θα αντιμετωπίσει μόνο τις διακρίσεις στον αθλητισμό, αλλά θα συμβάλει και στη διάδοση ενός μηνύματος αποδοχής προς τις γυναίκες και τα ΛΟΑΤΚΙΑ+ άτομα.

Ενίσχυση της συμμετοχής των νεαρών ατόμων στον αθλητισμό και των οικογενειών τους σε δράσεις για την ενίσχυση της συμπερίληψης

Πολλά νεαρά κορίτσια και ΛΟΑΤΚΙΑ+ άτομα απομακρύνονται από τον αθλητισμό εξαιτίας των διακρίσεων που αντιμετωπίζουν και της μη συμπεριληπτικής κατάστασης που επικρατεί. Οι προπονητές, οι εκπαιδευτικοί και οι υπεύθυνοι αθλητικών συλλόγων έχουν ως αποστολή να φέρουν τους νέους πιο κοντά στον αθλητισμό, πάντα με προτεραιότητα τη συμπερίληψη και όχι τον αποκλεισμό. Ένας τρόπος ενίσχυσης της συμμετοχής των νέων είναι η προώθηση του συν-σχεδιασμού συμπεριληπτικών τουρνουά, όπου νέα άτομα που ασχολούνται με τον αθλητισμό από περιθωριοποιημένες κοινωνικές ομάδες θα έχουν ενεργό ρόλο στην οργάνωσή τους. Παράλληλα, η υποστήριξη πρωτοβουλιών που υλοποιούνται από τους ίδιους τους νέους είτε μέσω χρηματοδοτήσεων (όπου είναι εφικτό) είτε μέσω εθελοντικών δράσεων, θα δημιουργήσει ένα πιο ισότιμο περιβάλλον, προσφέροντας ευκαιρίες σε γυναίκες και ΛΟΑΤΚΙΑ+ άτομα στον αθλητισμό να αναπτυχθούν σωματικά και ψυχικά. Επιπλέον, η ενίσχυση συνεργασιών μεταξύ σχολείων, συλλόγων και ΜΚΟ μπορεί να ενδυναμώσει τη συμμετοχή των νέων και να δημιουργήσει προγράμματα αθλητισμού που προωθούν τη συμπερίληψη. Ιδιαίτερα, οι ΜΚΟ με πολυετή εμπειρία στην ενδυνάμωση νέων μπορούν να παίξουν καθοριστικό ρόλο στη δημιουργία ενός περιβάλλοντος που προωθεί την ισότητα φύλου και τη συμπερίληψη των ΛΟΑΤΚΙΑ+ ατόμων.

Από την άλλη πλευρά, όπως ανέδειξε η έρευνα, οι γονείς έχουν σημαντικό ρόλο στη συμμετοχή των νέων στον αθλητισμό και συχνά μπορεί να αποτελέσουν το εμπόδιο που αποτρέπει τα παιδιά τους από το να ασχοληθούν με αυτόν. Για να αποφευχθούν ενέργειες που οφείλονται σε άγνοια ή σε υπερπροστατευτική στάση, είναι ιδανικό να οργανώνονται εργαστήρια για γονείς και κοινότητες σχετικά με τον αντίκτυπο των στερεοτύπων, της πίεσης και της κακοποιητικής συμπεριφοράς. Τα εργαστήρια θα ενισχύσουν τόσο τη γνώση τους γύρω από ΛΟΑΤΚΙΑ+ θέματα και θέματα ισότητας φύλου όσο και την κατανόηση των δυσκολιών που αντιμετωπίζουν τα άτομα που ασχολούνται ενεργά με τον αθλητισμό που ανήκουν σε αυτές τις ομάδες. Επιπλέον, συνιστώνται τακτικές συζητήσεις μεταξύ γονέων και νέων αθλητών, ώστε να μειωθούν φαινόμενα πολιτισμικής αντίστασης από την πλευρά των

Co-funded by the European Union

Με τη συγχρηματοδότηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Οι απόψεις και οι γνώμες που διατυπώνονται εκφράζουν αποκλειστικά τις απόψεις των συντακτών και δεν αντιπροσωπεύουν κατ'ανάγκη τις απόψεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή του Ευρωπαϊκού Εκτελεστικού Οργανισμού Εκπαίδευσης και Πολιτισμού (EACEA). Η Ευρωπαϊκή Ένωση και ο EACEA δεν μπορούν να θεωρηθούν υπεύθυνοι για τις εκφραζόμενες απόψεις.
Αριθμός έργου: 101184255

γονέων. Δράσεις συμπερίληψης σε επίπεδο κοινότητας, με συμμετοχή των γονέων και σε συνεργασία σχολείων/αθλητικών συλλόγων με ΜΚΟ, θα ενισχύσουν το πνεύμα αποδοχής της διαφορετικότητας των αθλητών, αναζωπυρώνοντας την επιθυμία των νέων να ασχοληθούν με τον αθλητισμό.

Είναι πολύ σημαντικό οι γονείς και οι οικογένειες να βρίσκονται στο πλευρό των νέων αθλητών, ώστε μαζί να διεκδικούν ένα ισότιμο αθλητικό περιβάλλον και τις ευκαιρίες που τους αναλογούν.

5. Πολιτικές Συστάσεις

Το Εγχειρίδιο, βασισμένο στην έρευνα που διεξήχθη, στις ομάδες εστίασης και στις συνεντεύξεις που πραγματοποιήθηκαν στις χώρες των εταίρων, καταλήγει επίσης σε ορισμένες πολιτικές συστάσεις. Οι συστάσεις στοχεύουν στην ενίσχυση των πολιτικών σε εθνικό και τοπικό επίπεδο, καθώς και στη δημιουργία στρατηγικών για την ενσωμάτωση της ισότητας φύλου και της ΛΟΑΤΚΙΑ+ κοινότητας στα συστήματα αθλητικής διακυβέρνησης.

Συστάσεις πολιτικής σε εθνικό και τοπικό επίπεδο

Η σημερινή κατάσταση στον αθλητισμό εξακολουθεί να λειτουργεί αποτρεπτικά για γυναίκες και ΛΟΑΤΚΙΑ+ άτομα. Παρά τις δράσεις που έχουν εφαρμοστεί σε ορισμένες χώρες, όπως παρουσιάστηκε παραπάνω, θεωρείται ότι απαιτούνται περισσότερες πολιτικές ικανές να μεταμορφώσουν τον αθλητισμό σε ένα πιο ισότιμο και συμπεριληπτικό πεδίο.

Εθνικές Στρατηγικές: Η ανάπτυξη ή ενίσχυση εθνικών στρατηγικών για την ισότητα και τη συμπερίληψη στον αθλητισμό είναι αναγκαία για την αντιμετώπιση τόσο της ισότητας φύλου όσο και της ΛΟΑΤΚΙΑ+ συμπερίληψης. Επιπλέον, «οι αρχές της καλής διακυβέρνησης όπως η διαφάνεια, η λογοδοσία και η συμμετοχή των αθλητών είναι απαραίτητες για τη διασφάλιση της ακεραιότητας στον αθλητισμό», όπως προτείνεται στο Ευρωπαϊκό μοντέλο αθλητισμού (European sport model, 2022). Παράλληλα, είναι σημαντικό οι υφιστάμενες νομοθετικές ρυθμίσεις που σχετίζονται με την καταπολέμηση των διακρίσεων και την προώθηση της ισότητας να έχουν άμεσο αντίκτυπο στον αθλητισμό, με σαφείς αρμοδιότητες σε εθνικό, περιφερειακό και τοπικό επίπεδο.

Co-funded by the European Union

Με τη συγχρηματοδότηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Οι απόψεις και οι γνώμες που διατυπώνονται εκφράζουν αποκλειστικά τις απόψεις των συντακτών και δεν αντιπροσωπεύουν κατ'ανάγκη τις απόψεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή του Ευρωπαϊκού Εκτελεστικού Οργανισμού Εκπαίδευσης και Πολιτισμού (EACEA). Η Ευρωπαϊκή Ένωση και ο EACEA δεν μπορούν να θεωρηθούν υπεύθυνοι για τις εκφραζόμενες απόψεις.
Αριθμός έργου: 101184255

Μηχανισμοί Παρακολούθησης: Συνιστάται η δημιουργία (όπου δεν υπάρχουν) και η ενίσχυση μηχανισμών παρακολούθησης, σε ευθυγράμμιση με τις συστάσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής στη Στρατηγική για την Ισότητα των Φύλων 2020-2025. Ο μηχανισμός αυτός θα μπορούσε να υπάγεται σε τμήμα καταπολέμησης διακρίσεων ή σε τμήμα Ισότητας των Φύλων. Μέσα από αυτόν, το αρμόδιο κρατικό όργανο θα εκπονεί ετήσιες εκθέσεις βασισμένες σε δεδομένα από ομοσπονδίες, σχολεία και περιφερειακές αρχές, αναδεικνύοντας την πρόοδο ως προς την ισότητα και την αντιμετώπιση των διακρίσεων βάσει SOGIESC. Με αυτό τον τρόπο, τα κράτη θα διαθέτουν δεδομένα κατανεμημένα ανά φύλο και ευαίσθητα στη διαφορετικότητα, ιδίως από τις ομοσπονδίες, και θα μπορούν να σχεδιάζουν αποτελεσματικότερα τις μελλοντικές τους δράσεις.

Νομοθεσία: Απαιτείται περαιτέρω ενίσχυση στην καταπολέμηση των διακρίσεων μέσω της θέσπισης κωδίκων κατά των διακρίσεων και συμπεριληπτικών πολιτικών. Ειδικότερα στον αθλητισμό, προτείνεται η καθιέρωση υποχρεωτικών κωδίκων δεοντολογίας κατά των διακρίσεων σε όλες τις ομοσπονδίες, συλλόγους και αθλητικούς οργανισμούς. Ο κώδικας θα έχει διττό σκοπό: αφενός να απαγορεύει τις διακρίσεις και αφετέρου να προσφέρει τη δυνατότητα ανώνυμης αναφοράς ώστε τα θύματα να μπορούν να καταγγέλλουν με ασφάλεια τις εμπειρίες τους. Αυτό θα βοηθήσει τις εθνικές πολιτικές να ευθυγραμμιστούν με τους βασικούς στόχους της Ευρωπαϊκής Επιτροπής στη Στρατηγική για την Ισότητα των Φύλων 2020-2025, που στοχεύουν στον τερματισμό της έμφυλης βίας και την αντιμετώπιση των έμφυλων στερεοτύπων. Επιπλέον, απαιτούνται παρεμβάσεις που θα εξασφαλίζουν δίκαιες διαδικασίες για τρανς και μη δυαδικά άτομα στον αθλητισμό, ώστε να αποτρέπεται ο αποκλεισμός τους από αθλήματα ή/και διοργανώσεις λόγω φύλου.

Χρηματοδότηση: Οι νομοθετικές παρεμβάσεις δεν αρκούν από μόνες τους· είναι επίσης αναγκαίες οικονομικές ενισχύσεις για την καλύτερη συμμετοχή των γυναικών και των ΛΟΑΤΚΙΑ+ ατόμων στον αθλητισμό. Προτείνεται η δημιουργία χρηματοδοτικών προγραμμάτων για αθλητικά προγράμματα γυναικών και ΛΟΑΤΚΙΑ+ ατόμων και/ή η θέσπιση μηχανισμού αλληλεγγύης που θα αναδιανέμει πόρους κάθετα ή/και οριζόντια μεταξύ αθλημάτων (European sport model, 2022). Τα προγράμματα αυτά θα συμβάλουν στη βιωσιμότητα και την πρόσβαση σε ποιοτικές εγκαταστάσεις, ειδικά σε αγροτικές περιοχές όπου γυναίκες, κορίτσια και περιθωριοποιημένες ομάδες, συμπεριλαμβανομένων των ΛΟΑΤΚΙΑ+ ατόμων, αντιμετωπίζουν μειωμένη πρόσβαση. Επιπλέον, είναι απαραίτητη η αναβάθμιση των υποδομών, συμπεριλαμβανομένης της δημιουργίας νέων ουδέτερων ως προς το φύλο εγκαταστάσεων (όπως αποδυτήρια, ντουζ, χώροι άθλησης), ώστε άτομα στον

Co-funded by the European Union

Με τη συγχρηματοδότηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Οι απόψεις και οι γνώμες που διατυπώνονται εκφράζουν αποκλειστικά τις απόψεις των συντακτών και δεν αντιπροσωπεύουν κατ'ανάγκη τις απόψεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή του Ευρωπαϊκού Εκτελεστικού Οργανισμού Εκπαίδευσης και Πολιτισμού (EACEA). Η Ευρωπαϊκή Ένωση και ο EACEA δεν μπορούν να θεωρηθούν υπεύθυνοι για τις εκφραζόμενες απόψεις. Αριθμός έργου: 101184255

αθλητισμό που δεν ανήκουν σε παραδοσιακές κατηγορίες φύλου να μην εκτίθενται και να διασφαλίζεται η ισότιμη συμμετοχή τους.

Συνεργασία με ΜΚΟ: Συνιστάται η ενίσχυση συνεργασιών μεταξύ σχολείων, δήμων, κοινοτικών αθλητικών κέντρων και ΜΚΟ. Οι ΜΚΟ μπορούν να συμβάλουν σε πολλούς τομείς χάρη στη μακρόχρονη εμπειρία τους στην ενδυνάμωση και τη συμπερίληψη. Μία εθνική οδηγία που θα ενθαρρύνει τη συνεργασία με ΜΚΟ θα μπορούσε να ενδυναμώσει την εκπαίδευση όλων των εμπλεκομένων και την καταπολέμηση των διακρίσεων μέσω τυπικής ή άτυπης μάθησης και εκπαιδεύσεων.

Ορατότητα: Απαιτούνται εθνικές παρεμβάσεις για την ενίσχυση της ορατότητας των γυναικών και των ΛΟΑΤΚΙΑ+ ατόμων στον αθλητισμό. Κρίνεται αναγκαία η υλοποίηση εθνικών εκστρατειών και πρωτοβουλιών στα ΜΜΕ με στόχο την αμφισβήτηση στερεοτύπων και την αλλαγή της εικόνας που επικρατεί για τον γυναικείο και ΛΟΑΤΚΙΑ+ αθλητισμό. Η αυξημένη προβολή, ακόμη και από κρατικά μέσα, θα συμβάλλει ουσιαστικά στην αντιμετώπιση στερεοτύπων και στην ανάδειξη προτύπων που θα εμπνέουν νέα άτομα που ασχολούνται με τον αθλητισμό.

Στρατηγικές για την ενσωμάτωση της ισότητας προς τα ΛΟΑΤΚΙΑ+ άτομα και ως προς το φύλο στη διακυβέρνηση του αθλητισμού

Για την επίτευξη της ισότητας προς τα ΛΟΑΤΚΙΑ+ άτομα και ως προς το φύλο στον αθλητισμό, χρειάζονται συγκεκριμένες στρατηγικές, πέρα από τις εθνικές πολιτικές, που θα προωθούν την ενσωμάτωση της ισότητας φύλου και των ΛΟΑΤΚΙΑ+ ατόμων στη διακυβέρνηση του αθλητισμού. Το εγχειρίδιο του έργου SISTERS, σε ευθυγράμμιση με όσα έχουν αναλυθεί προηγουμένως, περιλαμβάνει συγκεκριμένες προτάσεις που μπορούν να ενισχύσουν μια τέτοια στρατηγική.

Σχέδια Δράσης: Ένα σημαντικό στοιχείο για τη διακυβέρνηση του αθλητισμού ώστε να ενσωματωθεί η ισότητα φύλου και των ΛΟΑΤΚΙΑ+ ατόμων είναι η υιοθέτηση Σχεδίων Δράσης για την Ισότητα Φύλου και τη Συμπερίληψη στις εθνικές αθλητικές ομοσπονδίες. Τα σχέδια αυτά θα πρέπει να έχουν ένα συγκεκριμένο άτομο ή ομάδα υπεύθυνη σε κάθε ομοσπονδία για την παρακολούθηση και αναφορά της υλοποίησης. Προτείνεται η πρόοδος

Co-funded by the European Union

Με τη συγχρηματοδότηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Οι απόψεις και οι γνώμες που διατυπώνονται εκφράζουν αποκλειστικά τις απόψεις των συντακτών και δεν αντιπροσωπεύουν κατ'ανάγκη τις απόψεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή του Ευρωπαϊκού Εκτελεστικού Οργανισμού Εκπαίδευσης και Πολιτισμού (EACEA). Η Ευρωπαϊκή Ένωση και ο EACEA δεν μπορούν να θεωρηθούν υπεύθυνοι για τις εκφραζόμενες απόψεις. Αριθμός έργου: 101184255

στην εφαρμογή των σχεδίων να συνδέεται με τη χρηματοδότηση των ομοσπονδιών, ώστε να υπάρχει κίνητρο για πρόοδο στην ισότητα και τη συμπερίληψη.

Επιτροπές Ισότητας και Συμπερίληψης: Συνιστάται η δημιουργία μόνιμων Επιτροπών Ισότητας και Συμπερίληψης εντός των Εθνικών Ολυμπιακών Επιτροπών και των εθνικών ομοσπονδιών, με συμμετοχή της κοινωνίας των πολιτών, της ακαδημαϊκής κοινότητας και, όπου κρίνεται σκόπιμο, εκπροσώπων νέων. Οι Επιτροπές θα έχουν τη δυνατότητα να παρακολουθούν την πρόοδο, να προτείνουν νέα μέτρα για την καλύτερη ένταξη γυναικών και ΛΟΑΤΚΙΑ+ ατόμων στον αθλητισμό και να εντοπίζουν νέες προκλήσεις που προκύπτουν. Η συμμετοχή των προτεινόμενων ομάδων στις Επιτροπές εξασφαλίζει λογοδοσία, διαφορετικές οπτικές και συμπεριληπτική λήψη αποφάσεων που αντανακλούν τις ευρύτερες κοινωνικές ανάγκες.

Εκπαίδευση: Συνιστάται η υποχρεωτική εκπαίδευση σε θέματα ισότητας φύλου και ΛΟΑΤΚΙΑ+ συμπερίληψης για το αθλητικό προσωπικό και τους φορείς λήψης αποφάσεων. Με αυτόν τον τρόπο, όσοι βρίσκονται σε θέσεις εξουσίας θα έχουν τις απαραίτητες γνώσεις για να ανταποκριθούν στην υφιστάμενη κατάσταση και να προωθήσουν μια πιο συμπεριληπτική συμμετοχή στη διοίκηση του αθλητισμού. Αυτό μπορεί να επιτευχθεί μέσω συνεργασίας με διάφορους εμπλεκόμενους φορείς και ΜΚΟ, καθώς και αξιοποιώντας καλές πρακτικές, όπως οι συστάσεις του Συμβουλίου της Ευρώπης για την καταπολέμηση του σεξισμού στον αθλητισμό, ιδιαίτερα όσον αφορά την προβολή των μέσων ενημέρωσης και την προστασία από παρενόχληση και βία.

6.Πρακτικά Εργαλεία και Πόροι

Το κεφάλαιο αυτό παρουσιάζει ορισμένα πρακτικά εργαλεία που μπορούν να βελτιώσουν άμεσα την πρόσβαση στον αθλητισμό για γυναίκες και ΛΟΑΤΚΙΑ+ άτομα. Εκτός από τα εργαλεία, περιλαμβάνονται συστάσεις για το πώς ένα αθλητικό πρόγραμμα μπορεί να είναι συμπεριληπτικό. Οι συστάσεις προκύπτουν τόσο από τις συνεντεύξεις και τις ομάδες εργασίας όσο και από έρευνα τεκμηρίωσης.

Συστάσεις για συμπεριληπτικά αθλητικά προγράμματα

Ο αθλητισμός χρειάζεται μεγαλύτερη συμπερίληψη, καθώς γυναίκες και ΛΟΑΤΚΙΑ+ άτομα συχνά αποκλείονται άμεσα ή έμμεσα. Μερικά από τα βασικά στοιχεία που πρέπει να διαθέτει ένα αθλητικό πρόγραμμα για να είναι συμπεριληπτικό είναι τα εξής:

Co-funded by the European Union
Με τη συγχρηματοδότηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Οι απόψεις και οι γνώμες που διατυπώνονται εκφράζουν αποκλειστικά τις απόψεις των συντακτών και δεν αντιπροσωπεύουν κατ'ανάγκη τις απόψεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή του Ευρωπαϊκού Εκτελεστικού Οργανισμού Εκπαίδευσης και Πολιτισμού (EACEA). Η Ευρωπαϊκή Ένωση και ο EACEA δεν μπορούν να θεωρηθούν υπεύθυνοι για τις εκφραζόμενες απόψεις.
Αριθμός έργου: 101184255

Πολιτικές και Δομή: Ένα πρόγραμμα πρέπει να διαθέτει πολιτικές και δομή που να είναι συμπεριληπτικές. Αυτό πρέπει να ξεκινά από τη χρήση ουδέτερης ως προς το φύλο γλώσσας σε κάθε επικοινωνία και επίσημα έγγραφα. Συνιστάται ώστε τα άτομα στον αθλητισμό να αισθάνονται πιο άνετα και αποδεκτά, ενώ ταυτόχρονα εξασφαλίζεται δίκαιη ορατότητα. Επιπλέον, η δημιουργία πολιτικών ισότητας φύλου, ιδιαίτερα σε ομαδικά αθλήματα, καθώς και η συλλογή και παρακολούθηση δεδομένων κατανεμημένων ανά φύλο, παρέχει έναν μετρήσιμο τρόπο αξιολόγησης των αποτελεσμάτων.

Εκπαίδευση: Ένα αθλητικό πρόγραμμα, εκτός από τη φυσική άσκηση, θα πρέπει να προσφέρει και πνευματική εκπαίδευση. Συνιστάται τα προγράμματα να έχουν πιο εκπαιδευτικό χαρακτήρα, με στόχο την εκπαίδευση των αθλητών σε ΛΟΑΤΚΙΑ+ θέματα και θέματα ισότητας φύλου, καθώς και σε θέματα που αφορούν την καταπολέμηση διακρίσεων. Αυτό μπορεί να επιτευχθεί μέσω της ανάπτυξης εκπαιδευτικών εργαλείων που περιλαμβάνουν φυσικές δραστηριότητες χωρίς στερεότυπα.

Ορατότητα και Ενδυνάμωση: Η έρευνα ανέδειξε πόσο μικρή ή ανύπαρκτη είναι η ορατότητα του αθλητισμού για γυναίκες και ΛΟΑΤΚΙΑ+ άτομα. Ένα πρόγραμμα που αφορά αυτές τις ομάδες πρέπει να διαθέτει βάσεις για κατάλληλη ορατότητα και υποστήριξη των γυναικείων και ΛΟΑΤΚΙΑ+ ομάδων και αθλητών μέσω τοπικών μέσων ενημέρωσης, κοινωνικών δικτύων και κοινοτικών δράσεων. Αυτό θα ενθαρρύνει τα νέα άτομα στον αθλητισμό, καθώς το πρόγραμμα θα τα ενδυναμώνει να αντιμετωπίσουν τα προβλήματα που συχνά τα περιθωριοποιούν.

Υποστήριξη Βάσης: Τέλος, για ένα πρόγραμμα να είναι πραγματικά συμπεριληπτικό, συνιστάται τα νέα άτομα στον αθλητισμό να ενσωματώνονται από την αρχή στο σχεδιασμό του προγράμματος. Τα νέα άτομα που ασχολούνται με τον αθλητισμό, ιδιαίτερα από κοινωνικά ευάλωτες ομάδες, πρέπει να έχουν τη δυνατότητα να ακουστούν οι φωνές τους. Η προώθηση πρωτοβουλιών που καθοδηγούνται από νέους, σε συνεργασία με ΜΚΟ με εμπειρία στην ανάπτυξη παρόμοιων δράσεων, θα ενισχύσει τη συμπερίληψη των αθλητών και θα τους ενεργοποιήσει κοινωνικά και αθλητικά.

Κατευθυντήριες γραμμές και εργαλεία για την καταπολέμηση του φαινομένου των διακρίσεων και της βίας με βάση το φύλο και τα χαρακτηριστικά SOGIESC

Co-funded by the European Union

Με τη συγχρηματοδότηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Οι απόψεις και οι γνώμες που διατυπώνονται εκφράζουν αποκλειστικά τις απόψεις των συντακτών και δεν αντιπροσωπεύουν κατ'ανάγκη τις απόψεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή του Ευρωπαϊκού Εκτελεστικού Οργανισμού Εκπαίδευσης και Πολιτισμού (EACEA). Η Ευρωπαϊκή Ένωση και ο EACEA δεν μπορούν να θεωρηθούν υπεύθυνοι για τις εκφραζόμενες απόψεις. Αριθμός έργου: 101184255

Οι διακρίσεις και η βία με βάση το φύλο και τα χαρακτηριστικά SOGIESC απομακρύνουν τις γυναίκες και τα ΛΟΑΤΚΙΑ+ άτομα από τον αθλητισμό. Η εξάλειψη αυτών των συμπεριφορών και δράσεων είναι απαραίτητη για την επίτευξη πλήρους ισότητας στον αθλητισμό για αυτές τις ομάδες. Βάσει αυτών, το παρόν εγχειρίδιο περιλαμβάνει τις ακόλουθες κατευθυντήριες γραμμές και εργαλεία για την αντιμετώπιση τέτοιων φαινομένων:

Κώδικες: Οι κανόνες κατά των διακρίσεων για την έμφυλη βία και τη βία ΛΟΑΤΚΙ+ αποτελούν απαραίτητο εργαλείο για τη διασφάλιση μηδενικής ανοχής σε μεροληπτική συμπεριφορά. Αυτοί οι κανόνες μπορούν να συνοδεύονται από σαφείς κώδικες δεοντολογίας, πρωτόκολλα διασφάλισης και μηχανισμούς εμπιστευτικής αναφοράς. Ένας μηχανισμός ανώνυμης αναφοράς μπορεί να αποτρέψει τον δράστη, δίνοντας παράλληλα στο θύμα την ευκαιρία να αναφέρει τέτοια συμπεριφορά χωρίς να στιγματίζεται.

Εκπαίδευση: Η συμπερίληψη εκπαιδευτικών εργαλείων για την καταπολέμηση της παρενόχλησης, των διακρίσεων και της βίας μπορεί να συμβάλει σημαντικά στην καταπολέμηση των διακρίσεων λόγω φύλου και λόγω SOGIESC χαρακτηριστικών. Εξειδικευμένες ΜΚΟ με εμπειρία ειδικά στη μη τυπική εκπαίδευση μπορούν να συμβάλουν με τα εργαλεία/εκπαιδεύσεις που αναπτύσσουν για την εκπαίδευση του κοινού σε θέματα ισότητας των φύλων και ΛΟΑΤΚΙΑ+ ζητήματα. Εκπαιδεύσεις και παιχνίδια ρόλων για αθλητές, προπονητές, προσωπικό και γονείς μπορούν να χρησιμοποιηθούν για την αντιμετώπιση στερεοτύπων, τραυμάτων και την ενίσχυση των συμπεριληπτικών αξιών.

Ασφαλείς Χώροι: Οι ασφαλείς χώροι και τα περιβάλλοντα χωρίς αποκλεισμούς είναι σημαντικά για την ψυχική υγεία και ευεξία των ατόμων που ασχολούνται με τον αθλητισμό που δεν είναι cisgender-ετεροφυλόφιλοι άνδρες. Χώροι όπως τα αποδυτήρια θα πρέπει να τροποποιηθούν με πιο συμπεριληπτικό τρόπο, ώστε κάθε άτομο να αισθάνεται άνετα. Ενθαρρύνετε τον σεβασμό προς τις γυναίκες και τα ΛΟΑΤΚΙΑ+ άτομα και προωθήστε μια ουδέτερη ως προς το φύλο γλώσσα που θα τα κάνει να αισθάνονται αποδεκτά. Επιπλέον, επιβάλλετε στους προπονητές και το προσωπικό να αναγνωρίζουν το άγχος, το στίγμα και την πιθανή ψυχική κατάρρευση, ώστε να μπορούν να παρέχουν την απαραίτητη υποστήριξη.

Ενδυνάμωση: Η καταπολέμηση των διακρίσεων λόγω φύλου και διακρίσεων SOGIESC μπορεί να επιτευχθεί από γυναίκες και ΛΟΑΤΚΙΑ+ άτομα στον αθλητισμό μέσω των μέσων ενημέρωσης, των καμπανιών και των τοπικών εκδηλώσεων. Η προβολή των μη cis

Co-funded by the European Union

Με τη συγχρηματοδότηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Οι απόψεις και οι γνώμες που διατυπώνονται εκφράζουν αποκλειστικά τις απόψεις των συντακτών και δεν αντιπροσωπεύουν κατ'ανάγκη τις απόψεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή του Ευρωπαϊκού Εκτελεστικού Οργανισμού Εκπαίδευσης και Πολιτισμού (EACEA). Η Ευρωπαϊκή Ένωση και ο EACEA δεν μπορούν να θεωρηθούν υπεύθυνοι για τις εκφραζόμενες απόψεις. Αριθμός έργου: 101184255

ετεροφυλόφιλων ανδρών αθλητών θα τους ενδυναμώσει και θα καταρρίψει τα στερεότυπα που είναι βαθιά ριζωμένα στην κοινωνία. Επιπλέον, προτείνεται η συνεργασία με τοπικούς οργανισμούς, σχολεία και ιδιαίτερα με ΜΚΟ για να συμβάλει στην ενίσχυση της αυτοπεποίθησης των νέων γυναικών και των ΛΟΑΤΚΙΑ+ ατόμων στον αθλητισμό και να τους βοηθήσει να δημιουργήσουν τις δικές τους πρωτοβουλίες.

Προγράμματα και πρωτοβουλίες που έχουν ενσωματώσει με επιτυχία πολιτικές και κατευθυντήριες γραμμές στον πυρήνα τους

Αρκετές πρωτοβουλίες έχουν καταφέρει να ενσωματώσουν παρόμοιες πολιτικές στη δομή και τη λειτουργία τους, προκειμένου να γίνουν πιο συμπεριληπτικές σε θέματα ισότητας των φύλων και των ΛΟΑΤΚΙΑ+ ατόμων. Παρακάτω παρατίθενται ορισμένες από τις πρωτοβουλίες που μπορούν να χρησιμοποιηθούν ως δοκιμαστικές περιπτώσεις για τους χρήστες του εγχειριδίου. Παρόλο που και οι δύο αποτελούν παραδείγματα ποδοσφαίρου, έχουν υψηλό ποσοστό αναπαραγωγιμότητας σε άλλα αθλήματα, χώρες και περιβάλλοντα, καθώς συνδυάζουν θεμελιώδεις αρχές για την επίτευξη ισότητας στον αθλητισμό και την καταπολέμηση των διακρίσεων.

Girlpower: Το Girl Power αναδύθηκε ως ένα κίνημα αφιερωμένο στις γυναίκες, με πρωτοβουλία και καθοδήγηση γυναικών, αξιοποιώντας τον αθλητισμό για αναπτυξιακούς σκοπούς. Ξεκίνησε ως μια πλατφόρμα δικτύωσης και υπεράσπισης που καθοδηγείται από μια ομάδα γυναικών προσφύγων υπό την ηγεσία της Khalida Popal, η οποία έφυγε από το Αφγανιστάν. Σήμερα, ως μη κερδοσκοπικός οργανισμός, προσφέρει ευκαιρίες αθλητικής και ηγεσιακής εκπαίδευσης σε γυναίκες και κορίτσια σε περιθωριοποιημένες κοινότητες. Το Girlpower έχει δημιουργήσει ασφαλείς χώρους για ένταξη και εκπροσώπηση στο ποδόσφαιρο και συνεχίζει να ενδυναμώνει και να εκπαιδεύει μελλοντικούς ηγέτες. Έχει καταφέρει να αυξήσει την ένταξη και την προβολή των γυναικών αθλητριών μέσω προγραμμάτων κατάρτισης και συνεργασιών με διάφορους οργανισμούς, ομάδες και ΜΚΟ. Ταυτόχρονα, συνεχίζει να υποστηρίζει τους νέους και να δημιουργεί μαζί τους διάφορες ομιλίες, αθλητικά φεστιβάλ, προγράμματα καθοδήγησης κ.λπ. Το Girlpower, με την συμπεριληπτική του δομή, υπάρχει πλέον και σε άλλες χώρες πέρα από τη Δανία, όπου δημιουργήθηκε, συνεχίζοντας το έργο του για πιο ισότιμες ευκαιρίες στον αθλητισμό. Πρόσθετες πληροφορίες μπορείτε να βρείτε στον ιστότοπό τους εδώ.

Co-funded by the European Union

Με τη συγχρηματοδότηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Οι απόψεις και οι γνώμες που διατυπώνονται εκφράζουν αποκλειστικά τις απόψεις των συντακτών και δεν αντιπροσωπεύουν κατ'ανάγκη τις απόψεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή του Ευρωπαϊκού Εκτελεστικού Οργανισμού Εκπαίδευσης και Πολιτισμού (EACEA). Η Ευρωπαϊκή Ένωση και ο EACEA δεν μπορούν να θεωρηθούν υπεύθυνοι για τις εκφραζόμενες απόψεις. Αριθμός έργου: 101184255

Fare network: Το δίκτυο Fare είναι ένας οργανισμός-ομπρέλα που συγκεντρώνει άτομα, άτυπες ομάδες και οργανισμούς αφοσιωμένους στην καταπολέμηση των ανισοτήτων και στη χρήση του αθλητισμού ως μέσου για κοινωνικές αλλαγές. Το δίκτυο Fare καταπολεμά όλες τις μορφές διακρίσεων, συμπεριλαμβανομένου του ρατσισμού, του ακροδεξιού εθνικισμού, του σεξισμού, της τρανς και ομοφοβίας και των διακρίσεων εις βάρος ατόμων με αναπηρία. Το Fare εργάζεται σε όλα τα επίπεδα του αθλητισμού, κυρίως στο ποδόσφαιρο, για να προωθήσει την κοινωνική ένταξη των περιθωριοποιημένων και των στερημένων δικαιωμάτων ομάδων και να εμπλέξει τους υπεύθυνους χάραξης πολιτικής, τους βασικούς παράγοντες και τα διοικητικά όργανα στο κίνημα κατά των διακρίσεων. Συνεχώς ενδυναμώνει άτομα σε ομάδες να ασχολούνται με τον αθλητισμό, δίνοντάς τους την ευκαιρία μέσω της καμπάνιας Football People να σχεδιάσουν τις δικές τους πρωτοβουλίες που θα επικεντρωθούν είτε στην εκπαίδευση είτε/και θα αυξήσουν την προβολή αντιμετωπίζοντας τις διακρίσεις. Οι πρωτοβουλίες του δικτύου Fare αποτελούν ένα παράδειγμα για το πώς να συμπεριλάβετε στις δραστηριότητές σας πολιτικές και εργαλεία ένταξης, παρέχοντάς τα ταυτόχρονα σε οποιοδήποτε άλλο άτομο, σύλλογο ή οργανισμό που τα χρειάζεται. Πρόσθετες πληροφορίες μπορείτε να βρείτε στον ιστότοπό τους εδώ.

Μαθήματα που αποκομίθηκαν

Η δημιουργία προγραμμάτων ένταξης στον αθλητισμό ακούγεται δύσκολο έργο, αλλά αναλύοντάς το, βλέπουμε ότι είναι εφικτό αρκεί να υπάρχει η βούληση. Για να είναι ένα πρόγραμμα ένταξης, είναι απαραίτητο να υπάρχει μια βασική δομή και πολιτικές που θα υπερασπίζονται την ισότητα. Η εκπαίδευση παίζει βασικό ρόλο τόσο στην καταπολέμηση των διακρίσεων όσο και στην επίτευξη αλλαγών στην τρέχουσα κατάσταση. Ταυτόχρονα, χρειάζεται περαιτέρω ενθάρρυνση για αθλητικές πρωτοβουλίες γυναικών και ΛΟΑΤΚΙΑ+ ατόμων ενεργά με τον αθλητισμό ώστε να ξεφύγουν από την αφάνεια. Όλα αυτά μπορούν να πραγματοποιηθούν μέσω της συνεργασίας μεταξύ των εμπλεκομένων (προπονητών, προσωπικού, γονέων κ.λπ.) με ΜΚΟ που μπορούν να διασφαλίσουν την ενσωμάτωση των βέλτιστων πρακτικών.

Από την άλλη πλευρά, είναι σημαντικό σε κάθε σας ενέργεια, να έχετε επίσης ως κατευθυντήρια γραμμή την καταπολέμηση των διακρίσεων λόγω φύλου και λόγω SOGIESC που υποβόσκουν στον αθλητισμό. Ένας σαφής κώδικας δεοντολογίας και μηχανισμοί αναφοράς θα θέσουν τα θεμέλια για τον περιορισμό και την επιπλήξη τέτοιων ζητημάτων, παρέχοντας ασφάλεια σε όλα τα άτομα στον αθλητισμό. Η ασφάλεια είναι επίσης ένας σημαντικός παράγοντας όσον αφορά τις εγκαταστάσεις όπου διεξάγεται το άθλημα. Ένα ασφαλές περιβάλλον, καθώς και ένα πλήθος κατάλληλων σωματικών και ψυχολογικών συνθηκών, είναι απαραίτητα για την ευημερία των ατόμων στον αθλητισμό. Προγράμματα που έχουν καταφέρει με επιτυχία να ενσωματώσουν την εφαρμογή πολιτικών, την εκπαίδευση και τη συνεργασία έχουν καταφέρει να επιτύχουν μετρήσιμη πρόοδο στην ένταξη των φύλων και των ΛΟΑΤΚΙΑ+ ατόμων στον αθλητισμό. Ως εκ τούτου, οι συνεργασίες στον τομέα της καταπολέμησης των διακρίσεων λόγω φύλου και διακρίσεων λόγω SOGIESC θεωρούνται εξαιρετικά απαραίτητες.

Co-funded by the European Union

Με τη συγχρηματοδότηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Οι απόψεις και οι γνώμες που διατυπώνονται εκφράζουν αποκλειστικά τις απόψεις των συντακτών και δεν αντιπροσωπεύουν κατ'ανάγκη τις απόψεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή του Ευρωπαϊκού Εκτελεστικού Οργανισμού Εκπαίδευσης και Πολιτισμού (EACEA). Η Ευρωπαϊκή Ένωση και ο EACEA δεν μπορούν να θεωρηθούν υπεύθυνοι για τις εκφραζόμενες απόψεις. Αριθμός έργου: 101184255

7. Συμπεράσματα

Περίληψη των ευρημάτων-κλειδιά

Η δημιουργία του Εγχειριδίου του έργου SISTERS έφερε στο φως ορισμένα από τα σημαντικότερα προβλήματα που εξακολουθούν να επικρατούν στον χώρο του αθλητισμού σε σχέση με τις γυναίκες και τα άτομα της ΛΟΑΤΚΙΑ+ κοινότητας. Κατ' αρχάς, παρατηρείται συνεχής διάκριση βάσει φύλου και βάσει SOGIESC χαρακτηριστικών, η οποία εξακολουθεί να περιορίζει τη συμμετοχή και εκπροσώπηση των γυναικών και των ΛΟΑΤΚΙΑ+ ατόμων στον αθλητισμό. Οι διακρίσεις αυτές ενισχύονται από τα κυρίαρχα στερεότυπα, που συχνά στιγματίζουν μη cisgender άτομα στον αθλητισμό, αλλά και από την ανδρική κυριαρχία στις θέσεις ηγεσίας, η οποία αναπαράγει τον αποκλεισμό και την υποεκπροσώπηση σε ρόλους λήψης αποφάσεων. Σχεδόν σε όλες τις χώρες, οι θέσεις εξουσίας κατέχονται κυρίως από άνδρες, ενώ τα υπόλοιπα φύλα βαδίζουν σε μονοπάτια μετ'εμποδίων προκειμένου να φτάσουν σε αντίστοιχες θέσεις.

Η περιθωριοποίηση συνεχίζεται και εξαιτίας της ελάχιστης ή ανύπαρκτης προβολής από τα ΜΜΕ, με αποτέλεσμα ο αθλητισμός για γυναίκες και ΛΟΑΤΚΙΑ+ άτομα να μην έχει δημόσια παρουσία. Η περιορισμένη αυτή προβολή και η έλλειψη προτύπων στερούν από τα νεότερα άτομα τη δυνατότητα να ταυτιστούν με πρόσωπα του ίδιου φύλου ή της ίδιας ταυτότητας, ενώ παράλληλα προβάλλεται συστηματικά η εικόνα του cisgender ετεροφυλόφιλου άνδρα αθλητή. Παρά τις νομοθετικές και πολιτικές πρωτοβουλίες που έχουν υλοποιηθεί, το χάσμα παραμένει μεγάλο, και οι εν λόγω δράσεις εφαρμόζονται ασυνεπώς.

Co-funded by the European Union

Με τη συγχρηματοδότηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Οι απόψεις και οι γνώμες που διατυπώνονται εκφράζουν αποκλειστικά τις απόψεις των συντακτών και δεν αντιπροσωπεύουν κατ'ανάγκη τις απόψεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή του Ευρωπαϊκού Εκτελεστικού Οργανισμού Εκπαίδευσης και Πολιτισμού (EACEA). Η Ευρωπαϊκή Ένωση και ο EACEA δεν μπορούν να θεωρηθούν υπεύθυνοι για τις εκφραζόμενες απόψεις. Αριθμός έργου: 101184255

Οι καλές πρακτικές που εντοπίστηκαν δείχνουν ότι οι δράσεις που ξεκινούν από την κοινότητα και έχουν συμπεριληπτικό χαρακτήρα μπορούν να οδηγήσουν σε θετικά αποτελέσματα. Τέτοιες είναι οι πρωτοβουλίες πολιτών από τη βάση (grassroots initiatives) ή έργα που καθοδηγούνται από τα ίδια τα άτομα που ασχολούνται με τον αθλητισμό, με κεντρική ιδέα την ισότητα στον αθλητισμό. Επιπλέον, διαπιστώθηκε ότι η εκπαίδευση και τα εργαλεία που προκύπτουν από αυτή μπορούν να διαδραματίσουν καθοριστικό ρόλο στην αλλαγή των υπαρχόντων αφηγήσεων. Εκπαιδευτικά προγράμματα και σεμινάρια για προπονητές, προσωπικό, γονείς και νέα άτομα μπορούν να αποτελέσουν μοχλό για την εξάλειψη των διακρίσεων και των περιορισμών που βιώνουν οι γυναίκες και τα ΛΟΑΤΚΙΑ+ άτομα στον αθλητισμό. Η εκπαίδευση αυτών των ομάδων μπορεί να επιφέρει άμεσες αλλαγές, δημιουργώντας ένα ασφαλέστερο και πιο προσβάσιμο περιβάλλον για όλα τα εμπλεκόμενα άτομα και ιδιαίτερα για αθλητές.

Οι αλλαγές, ωστόσο, δεν πρέπει να προέρχονται μόνο από τους άμεσα εμπλεκόμενους στον αθλητισμό, αλλά και από το κράτος. Απαιτούνται πολιτικές που διασφαλίζουν την ισάξια πρόσβαση αλλά και μηχανισμοί παρακολούθησης, ώστε να θεσμοθετηθεί η ένταξη όλων των φύλων και των ΛΟΑΤΚΙΑ+ ατόμων στη διακυβέρνηση του αθλητισμού. Αυτό, βέβαια, δεν μπορεί να γίνει μονομερώς, αλλά πρέπει να επιτευχθεί μέσω συνεργασίας και διαλόγου με ΜΚΟ και πολυμερείς φορείς, για να υπάρξει μακροπρόθεσμος αντίκτυπος. Οι ΜΚΟ, ειδικότερα, μπορούν να διαδραματίσουν καθοριστικό ρόλο στην καταπολέμηση των διακρίσεων βάσει φύλου και στην προώθηση ενός πιο συμπεριληπτικού αθλητικού κόσμου. Η πολυετής εμπειρία τους στην εκπαίδευση και ευαισθητοποίηση μπορεί να συμβάλλει καταλυτικά στην αποδόμηση των στερεοτύπων, την εξάλειψη των διακρίσεων και τη δημιουργία ενός περιβάλλοντος ισότητας και αποδοχής. Παράλληλα, έχουν τη δυνατότητα να ερευνούν και να αναλύουν δεδομένα για τις διασταυρούμενες διακρίσεις στον αθλητισμό, καταγράφοντας την πρόοδο και τις ανάγκες για μελλοντικές δράσεις.

Μελλοντικές ερευνητικές ανάγκες

Η ανάγκη για περαιτέρω έρευνα παραμένει επιτακτική. Απαιτείται η δημιουργία πληρέστερης βάσης δεδομένων για τη συμμετοχή των γυναικών και των ΛΟΑΤΚΙΑ+ ατόμων στον αθλητισμό, τόσο σε εθνικό όσο και σε τοπικό επίπεδο. Η συλλογή των δεδομένων θα πρέπει να έχει διατομεακό χαρακτήρα, ώστε να περιλαμβάνει στοιχεία όπως ηλικία, φύλο, είδος αθλήματος, διακρίσεις SOGIESC, κ.ά. Επιπλέον, χρειάζεται έρευνα που να επικεντρώνεται στην εμπειρία των non-binary και transgender ατόμων στον αθλητισμό, προκειμένου να

Co-funded by the European Union

Με τη συγχρηματοδότηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Οι απόψεις και οι γνώμες που διατυπώνονται εκφράζουν αποκλειστικά τις απόψεις των συντακτών και δεν αντιπροσωπεύουν κατ'ανάγκη τις απόψεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή του Ευρωπαϊκού Εκτελεστικού Οργανισμού Εκπαίδευσης και Πολιτισμού (EACEA). Η Ευρωπαϊκή Ένωση και ο EACEA δεν μπορούν να θεωρηθούν υπεύθυνοι για τις εκφραζόμενες απόψεις.
Αριθμός έργου: 101184255

καταγραφούν ακριβέστερα τα εμπόδια που αντιμετωπίζουν λόγω της ταυτότητας του φύλου τους.

Το έργο SISTERS μπορεί, επίσης, να συνεχίσει να προσφέρει εκπαιδευτικά προγράμματα για προπονητές, εκπαιδευτικούς και επαγγελματίες του αθλητισμού, με στόχο την ενίσχυση της ευαισθητοποίησης και την καταπολέμηση των διακρίσεων. Ιδιαίτερη προσοχή πρέπει να δοθεί στην εκπαίδευση του προσωπικού αθλητικών οργανισμών για τη στήριξη transgender και non-binary ατόμων στον αθλητισμό, καθώς εκεί εντοπίζονται οι μεγαλύτερες ελλείψεις γνώσεων.

Τέλος, το έργο πρέπει να εστιάσει στη σωστή διάδοση του εγχειριδίου σε οργανισμούς και αθλητικούς συλλόγους. Αυτό θα συμβάλει στη σταδιακή ευαισθητοποίηση και πιθανόν στην ενεργοποίηση της τοπικής κοινωνίας. Μέσω εκστρατειών και βίντεο στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης για την ισότητα φύλων και των ΛΟΑΤΚΙΑ+ ατόμων στον αθλητισμό, θα ενισχυθεί η προβολή, θα αναδειχθούν νέα πρότυπα, θα αμφισβητηθούν στερεότυπα και θα κανονικοποιηθεί η συμπερίληψη στην κουλτούρα του αθλητισμού. Παράλληλα, οι εταίροι του SISTERS μπορούν να ενισχύσουν τη συνεργασία τους με τοπικές αρχές, ομοσπονδίες και σχολεία, ώστε να μεγιστοποιήσουν τον αντίκτυπο του έργου. Η διαρκής και ενεργή επικοινωνία μεταξύ φορέων χάραξης πολιτικής, κοινωνίας των πολιτών, τοπικών πρωτοβουλιών και ομάδες νέων θα επιτρέψει την αναπαραγωγή και διεύρυνση επιτυχημένων δράσεων, εξασφαλίζοντας βιωσιμότητα πέραν της διάρκειας του έργου.

8. Τεστ αυτοαξιολόγησης του Εγχειριδίου SISTERS

Το τεστ αυτοαξιολόγησης έχει ως στόχο να βοηθήσει προπονητές, διαχειριστές, αθλητικούς συλλόγους, ομοσπονδίες, εκπαιδευτικά ιδρύματα και κοινοτικές οργανώσεις να αξιολογήσουν τον βαθμό ισότητας και ένταξης των φύλων και των ΛΟΑΤΚΙΑ+ ατόμων που προωθούν στις αθλητικές τους δραστηριότητες, σύμφωνα με τις συστάσεις του Εγχειριδίου. Το τεστ αποτελείται από δηλώσεις που αφορούν τον βαθμό ωριμότητας και ενσωμάτωσης των πρακτικών ένταξης ΛΟΑΤΚΙΑ+ ατόμων, διαιρεμένο σε συγκεκριμένους τομείς λειτουργίας.

Co-funded by the European Union

Με τη συγχρηματοδότηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Οι απόψεις και οι γνώμες που διατυπώνονται εκφράζουν αποκλειστικά τις απόψεις των συντακτών και δεν αντιπροσωπεύουν κατ'ανάγκη τις απόψεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή του Ευρωπαϊκού Εκτελεστικού Οργανισμού Εκπαίδευσης και Πολιτισμού (EACEA). Η Ευρωπαϊκή Ένωση και ο EACEA δεν μπορούν να θεωρηθούν υπεύθυνοι για τις εκφραζόμενες απόψεις.
Αριθμός έργου: 101184255

Οι χρήστες μπορούν να το αξιοποιήσουν ως εργαλείο αναστοχασμού και βελτίωσης, με στόχο να εντοπίσουν τα πεδία στα οποία υστερούν και να αναπτύξουν ένα σχέδιο για τη δημιουργία πιο ασφαλούς, ισότιμου και συμπεριληπτικού αθλητικού περιβάλλοντος.

Οδηγίες: Οι χρήστες πρέπει να αξιολογήσουν τις παρακάτω δηλώσεις σύμφωνα με τις εξής απαντήσεις:

- **1: ΟΧΙ**
- **2: ΕΝ ΜΕΡΕΙ**
- **3: ΝΑΙ**

SISTERS τεστ αυτοαξιολόγησης	
Πολιτική & Διάρθρωση	
Υπάρχει πολιτική κατά των διακρίσεων και υπέρ της ένταξης, η οποία καλύπτει ρητά ΛΟΑΤΚΙΑ+ ζητήματα και ζητήματα φύλου.	
Έχετε θεσπίσει κώδικα δεοντολογίας με σαφείς μηχανισμούς αναφοράς περιστατικών διακρίσεων και/ή έμφυλης βίας.	
Η ηγετική ομάδα περιλαμβάνει γυναίκες και ΛΟΑΤΚΙΑ+ άτομα σε ρόλους λήψης αποφάσεων.	
Η χρηματοδότηση ή η αξιολόγηση απόδοσης συνδέεται με δείκτες ισότητας και ένταξης	
Οι εσωτερικές πολιτικές επανεξετάζονται τακτικά ώστε να διασφαλίζεται η συμμόρφωση με τα εθνικά και τα ευρωπαϊκά πλαίσια ισότητας.	
Βαθμολογία:	

Co-funded by the European Union

Με τη συγχρηματοδότηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Οι απόψεις και οι γνώμες που διατυπώνονται εκφράζουν αποκλειστικά τις απόψεις των συντακτών και δεν αντιπροσωπεύουν κατ'ανάγκη τις απόψεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή του Ευρωπαϊκού Εκτελεστικού Οργανισμού Εκπαίδευσης και Πολιτισμού (EACEA). Η Ευρωπαϊκή Ένωση και ο EACEA δεν μπορούν να θεωρηθούν υπεύθυνοι για τις εκφραζόμενες απόψεις. Αριθμός έργου: 101184255

Εκπαίδευση	
Οι προπονητές και τα μέλη του προσωπικού έχουν λάβει εκπαίδευση σχετικά με ζητήματα φύλου και πρακτικές συμπερίληψης.	
Παρέχεται συνεχής επαγγελματική ανάπτυξη για θέματα κατά των διακρίσεων και για τις προσεγγίσεις ευαισθητοποίησης σε ζητήματα τραυματικών εμπειριών.	
Το προσωπικό και οι εθελοντές είναι εξοικειωμένοι με την SOGIESC ορολογία και με τα σχετικά πλαίσια δικαιωμάτων.	
Υπάρχει καθιερωμένη συνεργασία με ΜΚΟ ή/και ειδικούς για εκπαιδεύσεις και δράσεις ευαισθητοποίησης.	
Βαθμολογία:	
Υπηρεσίες	
Οι εγκαταστάσεις (αποδυτήρια, ντους, στολές) είναι φιλικές και προσβάσιμες για όλα τα φύλα και τα ΛΟΑΤΚΙΑ+ άτομα.	
Ενθαρρύνεται ενεργά τη συμμετοχή γυναικών, κοριτσιών και ΛΟΑΤΚΙΑ+ ατόμων σε όλα τα επίπεδα του αθλητισμού.	
Παρέχονται υπηρεσίες, όπως ψυχολογική υποστήριξη ή προγράμματα καθοδήγησης (mentorship) για περιθωριοποιημένα άτομα που ασχολούνται με τον αθλητισμό.	
Υλοποιούνται μεικτές ή συμπεριληπτικές σχετικά με το φύλο αθλητικές δραστηριότητες/προπονήσεις.	

Co-funded by the European Union

Με τη συγχρηματοδότηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Οι απόψεις και οι γνώμες που διατυπώνονται εκφράζουν αποκλειστικά τις απόψεις των συντακτών και δεν αντιπροσωπεύουν κατ'ανάγκη τις απόψεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή του Ευρωπαϊκού Εκτελεστικού Οργανισμού Εκπαίδευσης και Πολιτισμού (EACEA). Η Ευρωπαϊκή Ένωση και ο EACEA δεν μπορούν να θεωρηθούν υπεύθυνοι για τις εκφραζόμενες απόψεις.
Αριθμός έργου: 101184255

Υπάρχουν επιλογές φροντίδας παιδιών ή φιλικές προς την οικογένεια για συμμετέχοντες που έχουν οικογενειακές/φροντιστικές υποχρεώσεις.	
Βαθμολογία:	
Επικοινωνία	
Χρησιμοποιείται ουδέτερη ως προς το φύλο γλώσσα στα επικοινωνιακά υλικά.	
Τα επιτεύγματα των γυναικών και των ΛΟΑΤΚΙΑ+ ατόμων προβάλλονται ισότιμα στα μέσα και στις εκδηλώσεις.	
Συμμετέχετε ή/και διοργανώνετε εκστρατείες που προάγουν την ευαισθητοποίηση για την ισότητα στον αθλητισμό.	
Βαθμολογία:	
Αναφορές	
Υπάρχει εμπιστευτικό σύστημα αναφοράς περιστατικών διακρίσεων ή παρενόχλησης.	
Συλλέγονται τακτικά σχόλια/ανατροφοδότηση από άτομα στον αθλητισμό, γονείς και προσωπικό και αξιοποιούνται για τη βελτίωση των πρακτικών.	
Δημοσιεύονται ετήσιες εκθέσεις ή συνοπτικές αναφορές σχετικά με την πρόοδο στο κομμάτι της συμπερίληψης.	
Βαθμολογία:	

Co-funded by the European Union

Με τη συγχρηματοδότηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Οι απόψεις και οι γνώμες που διατυπώνονται εκφράζουν αποκλειστικά τις απόψεις των συντακτών και δεν αντιπροσωπεύουν κατ'ανάγκη τις απόψεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή του Ευρωπαϊκού Εκτελεστικού Οργανισμού Εκπαίδευσης και Πολιτισμού (EACEA). Η Ευρωπαϊκή Ένωση και ο EACEA δεν μπορούν να θεωρηθούν υπεύθυνοι για τις εκφραζόμενες απόψεις. Αριθμός έργου: 101184255

Βαθμολογίες		
Πολιτική & Διάρθρωση	10-15	Διαθέτετε ένα σταθερό πλαίσιο πολιτικής. Το Εγχειρίδιο μπορεί να σας βοηθήσει να επεκτείνετε περαιτέρω το υπάρχον πλαίσιο.
	Κάτω από 10	Υπάρχουν δράσεις χαμηλής πολιτικής προτεραιότητας που μπορούν να ενισχύσουν την ισότητα φύλου και των ΛΟΑΤΚΙΑ+ ατόμων στον αθλητισμό. Ενισχύστε το πλαίσιο πολιτικής σας χρησιμοποιώντας τις οδηγίες και τις βέλτιστες πρακτικές του Εγχειριδίου.
Εκπαίδευση	8-12	Το εκπαιδευτικό πρόγραμμα προωθεί την ισότητα των φύλων και των ΛΟΑΤΚΙΑ+ ατόμων στον αθλητισμό. Το Εγχειρίδιο περιλαμβάνει διάφορες πρακτικές που μπορούν να σας βοηθήσουν να βελτιώσετε τα μαθησιακά αποτελέσματα.
	Κάτω από 8	Υπάρχει ανάγκη για εκπαιδευτικές δραστηριότητες που θα προωθούν ζητήματα συμπερίληψης φύλου και της ΛΟΑΤΚΙΑ+ κοινότητας. Χρησιμοποιήστε το Εγχειρίδιο για να αποκτήσετε σχετικές γνώσεις και να εφαρμόσετε στον αθλητισμό την εκπαιδευτική αυτή κατάρτιση χωρίς αποκλεισμούς
Υπηρεσίες	10-15	Οι παρεχόμενες υπηρεσίες υποστηρίζουν την ένταξη των γυναικών και των αθλητών που ανήκουν στην ΛΟΑΤΚΙΑ+ κοινότητα. Συνεχίστε να αξιοποιείτε τα τρέχοντα πλεονεκτήματα χρησιμοποιώντας τις συστάσεις του Εγχειριδίου.
	Κάτω από 10	Οι υπηρεσίες πρέπει να εξελιχθούν και να ανταποκρίνονται στις ανάγκες των γυναικών και των ΛΟΑΤΚΙΑ+ ατόμων. Εφαρμόστε τις συστάσεις του Εγχειριδίου σχετικά με τον τρόπο βελτίωσης της συμπερίληψης των φύλων και των ΛΟΑΤΚΙΑ+ ατόμων σε αυτά τα ζητήματα.

Co-funded by the European Union

Με τη συγχρηματοδότηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Οι απόψεις και οι γνώμες που διατυπώνονται εκφράζουν αποκλειστικά τις απόψεις των συντακτών και δεν αντιπροσωπεύουν κατ'ανάγκη τις απόψεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή του Ευρωπαϊκού Εκτελεστικού Οργανισμού Εκπαίδευσης και Πολιτισμού (EACEA). Η Ευρωπαϊκή Ένωση και ο EACEA δεν μπορούν να θεωρηθούν υπεύθυνοι για τις εκφραζόμενες απόψεις. Αριθμός έργου: 101184255

Επικοινωνία	6-9	Προωθείτε συνεχώς την ένταξη των φύλων και των ΛΟΑΤΚΙΑ+ ατόμων στις επικοινωνιακές σας δραστηριότητες. Η χρήση των συστάσεων του Εγχειριδίου θα ενισχύσει τις δράσεις προώθησης προβολής.
	Κάτω από 6	Η επικοινωνιακή στρατηγική είναι ανεπαρκής και δεν εστιάζει στα ζητήματα φύλου και της ΛΟΑΤΚΙΑ+ κοινότητας. Το Εγχειρίδιο μπορεί να σας βοηθήσει να αλλάξετε και να επανασχεδιάσετ την επικοινωνιακή σας στρατηγική.
Αναφορές	6-9	Έχετε δημιουργήσει μια διαδικασία αναφοράς που υποστηρίζει τα δικαιώματα των γυναικών και των ΛΟΑΤΚΙΑ+ ατόμων. Το εγχειρίδιο μπορεί να σας βοηθήσει να βελτιώσετε περαιτέρω τη διαδικασία αυτή.
	Κάτω από 6	Οι διαδικασίες αναφοράς είναι αδύναμες ή μη ενδιαφέρουσες. Συμβουλευτείτε το εγχειρίδιο και εφαρμόστε τις συστάσεις για να βελτιώσετε τις δομές αναφοράς σας.

Ο επακόλουθος πίνακας περιέχει την ερμηνεία της **Τελικής Βαθμολογίας**. Για να βρείτε τη βαθμολογία σας, αθροίστε τις απαντήσεις στο τεστ. Με βάση τα αποτελέσματά σας, μπορείτε να προσδιορίσετε κατά πόσο συμπεριληπτική είναι εργασία σας στον τομέα του αθλητισμού.

Συνολική Βαθμολογία και Ερμηνεία		
Συνολική Βαθμολογία	**Assessment**	**Σημασία**

Co-funded by the European Union

Με τη συγχρηματοδότηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Οι απόψεις και οι γνώμες που διατυπώνονται εκφράζουν αποκλειστικά τις απόψεις των συντακτών και δεν αντιπροσωπεύουν κατ'ανάγκη τις απόψεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή του Ευρωπαϊκού Εκτελεστικού Οργανισμού Εκπαίδευσης και Πολιτισμού (EACEA). Η Ευρωπαϊκή Ένωση και ο EACEA δεν μπορούν να θεωρηθούν υπεύθυνοι για τις εκφραζόμενες απόψεις. Αριθμός έργου: 101184255

50–60	Πρωτοπόρος στη συμπερίληψη	Η ισότητα των φύλων και των ΛΟΑΤΚΙΑ+ ατόμων στις πολιτικές, την εκπαίδευση και τον πολιτισμό έχει ισχυρή παρουσία. Διατηρήστε την πρόοδο και μοιραστείτε τις καλές πρακτικές σας.
40–49	Συμπερίληψη υπό ανάπτυξη	Υπάρχουν ισχυρά θεμέλια, αλλά ορισμένοι τομείς χρειάζονται επισημοποίηση ή συνεπή εφαρμογή. Το Εγχειρίδιο μπορεί να αποτελέσει βοήθημα για την ανάληψη πιο ουσιαστικών δράσεων.
30–39	Αναδυόμενη ευαισθητοποίηση	Οι αρχές της συμπερίληψης αναγνωρίζονται, αλλά δεν έχουν ακόμη τεθεί σε εφαρμογή. Το Εγχειρίδιο SISTERS περιέχει συστάσεις που μπορούν να σας βοηθήσουν να βελτιώσετε περαιτέρω τα αποτελέσματά σας.
Below 30	Ανάγκη για άμεση δράση	Λείπουν βασικοί μηχανισμοί για την ασφάλεια και την ισότητα. Χρησιμοποιήστε τα εργαλεία, τα παραδείγματα και τις συστάσεις του Εγχειριδίου SISTERS για βελτιώσεις.

Co-funded by the European Union

Με τη συγχρηματοδότηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Οι απόψεις και οι γνώμες που διατυπώνονται εκφράζουν αποκλειστικά τις απόψεις των συντακτών και δεν αντιπροσωπεύουν κατ'ανάγκη τις απόψεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή του Ευρωπαϊκού Εκτελεστικού Οργανισμού Εκπαίδευσης και Πολιτισμού (EACEA). Η Ευρωπαϊκή Ένωση και ο EACEA δεν μπορούν να θεωρηθούν υπεύθυνοι για τις εκφραζόμενες απόψεις. Αριθμός έργου: 101184255

9. Βιβλιογραφία

ACCEPT-LGBTI Cyprus. (2024). *Organisation website and activities.* https://accept.cy/home/

Bosnia and Herzegovina. (2003). *Zakon o ravnopravnosti spolova u Bosni i Hercegovini* [Law on Gender Equality in Bosnia and Herzegovina]. *Official Gazette of Bosnia and Herzegovina*, Nos. 16/03, 102/09, 32/10.

Bosnia and Herzegovina. (2008, with amendments 2009, 2016). *Zakon o sportu Bosne i Hercegovine* [Law on Sports of Bosnia and Herzegovina]. *Official Gazette of Bosnia and Herzegovina*, Nos. 27/08, 102/09, 66/16.

Bosnia and Herzegovina. (2009, with amendments 2016). *Zakon o zabrani diskriminacije* [Law on Prohibition of Discrimination]. *Official Gazette of Bosnia and Herzegovina*, Nos. 59/09, 66/16.

BRAVO BiH. (2025, April 2). *GENDERWISE: An ambitious initiative to promote gender equality and dual careers for young female athletes.* https://bravo-bih.com/current-projects/genderwise/

Co-funded by the European Union

Με τη συγχρηματοδότηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Οι απόψεις και οι γνώμες που διατυπώνονται εκφράζουν αποκλειστικά τις απόψεις των συντακτών και δεν αντιπροσωπεύουν κατ'ανάγκη τις απόψεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή του Ευρωπαϊκού Εκτελεστικού Οργανισμού Εκπαίδευσης και Πολιτισμού (EACEA). Η Ευρωπαϊκή Ένωση και ο EACEA δεν μπορούν να θεωρηθούν υπεύθυνοι για τις εκφραζόμενες απόψεις. Αριθμός έργου: 101184255

Bulgarian Ministry of Youth and Sports. (2021). *National strategy for gender equality 2021–2030.* Government of Bulgaria.

CIG. (2023). *Planos nacionais de ação.* Comissão para a Cidadania e a Igualdade de Género. https://www.cig.gov.pt/planos-nacionais-de-acao/

Council of Europe — All In Plus (gender equality in sport factsheet: Cyprus). (2025). *All In Plus: Promoting greater gender equality in sport — Cyprus factsheet.* https://rm.coe.int/all-in-plus-cyprus-05022025/1680b420e9

Council of Europe & European Union. (2025, February 5). *All In Plus: Promoting greater gender equality in sport – Greece.* https://rm.coe.int/all-in-plus-greece-05022025/1680b420ee

Council of Europe Office in Sarajevo. (2024, October 4). *Workshop on initiatives to reduce homophobia and transphobia in sports in Bosnia and Herzegovina. Council of Europe Newsroom.* https://www.coe.int/en/web/sarajevo/-/towards-reducing-discrimination-in-sports-in-bosnia-and-herzegovina

European Commission. (2007). *White paper on sport.* https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:52007DC0391

European Commission. (2020). *Gender equality strategy 2020–2025.* https://ec.europa.eu/newsroom/just/items/682425/en

European Commission. (2020). *LGBTIQ equality strategy 2020–2025.* https://commission.europa.eu/document/download/5100c375-87e8-40e3-85b5-1adc5f556d6d_en?filename=lgbtiq_strategy_2020-2025_en.pdf

European Commission. (2022). *Sport and physical activity – Special Eurobarometer report.* KANTAR. https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/2668

European Institute for Gender Equality. (2024). *Gender equality index 2024: Country profile — Cyprus.* https://eige.europa.eu/gender-equality-index/2024/country/CY.EuropeanInstituteforGenderEquality

Co-funded by the European Union

Με τη συγχρηματοδότηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Οι απόψεις και οι γνώμες που διατυπώνονται εκφράζουν αποκλειστικά τις απόψεις των συντακτών και δεν αντιπροσωπεύουν κατ'ανάγκη τις απόψεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή του Ευρωπαϊκού Εκτελεστικού Οργανισμού Εκπαίδευσης και Πολιτισμού (EACEA). Η Ευρωπαϊκή Ένωση και ο EACEA δεν μπορούν να θεωρηθούν υπεύθυνοι για τις εκφραζόμενες απόψεις. Αριθμός έργου: 101184255

European Institute for Gender Equality. (2024). *Gender equality index: Cyprus country profile.* https://eige.europa.eu/gender-mainstreaming/countries/cyprus?utm_source=chatgpt.com

European Parliamentary Research Service. (2024, March). *Gender equality in sports.* https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2024/759597/EPRS_ATA(2024)759597_EL.pdf

European Union Agency for Fundamental Rights (FRA). (2019). *A long way to go for LGBTI equality — LGBTI survey country data: Cyprus.* https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/lgbti-survey-country-data_cyprus.pdf.EUR-Lex

Eurostat / European Commission. (2024). *Sport participation statistics and Eurobarometer on sport and physical activity.* https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Sport_participation_-_practicing_sport_and_physical_activity & https://sport.ec.europa.eu/node/282

Government of the Republic of Cyprus. (2024). *National strategy for gender equality 2024–2026.* Ministry / Official publication. https://www.gov.cy/media/sites/21/2024/07/Strategy-Document-and-Action-Plan.pdf

Government of the Republic of Cyprus. (2024). *National strategy for gender equality 2024–2026 (Strategy document and action plan).* Government of Cyprus. https://www.gov.cy/media/sites/21/2024/07/Strategy-Document-and-Action-Plan.pdf?utm_source=chatgpt.com & https://www.gov.cy/en/speeches/speech-by-the-commissioner-for-gender-equality-ms-josie-christodoulou-at-the-press-conference-on-the-implementation-progress-of-the-national-strategy-for-gender-equality-2024-2026/

Greek National Commission for Human Rights. (2023, April). *Reply under CEDAW to the Ministry of Labour.* https://www.nchr.gr/images/English_Site/GYNAIKES/GNCHR_CEDAW_REPLY_TO_MINISTRY_OF_LABOR.pdf

Hellenic Labour Inspectorate. (2016). *Equal treatment and combating discrimination in work and employment.*

Co-funded by the European Union

Με τη συγχρηματοδότηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Οι απόψεις και οι γνώμες που διατυπώνονται εκφράζουν αποκλειστικά τις απόψεις των συντακτών και δεν αντιπροσωπεύουν κατ'ανάγκη τις απόψεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή του Ευρωπαϊκού Εκτελεστικού Οργανισμού Εκπαίδευσης και Πολιτισμού (EACEA). Η Ευρωπαϊκή Ένωση και ο EACEA δεν μπορούν να θεωρηθούν υπεύθυνοι για τις εκφραζόμενες απόψεις. Αριθμός έργου: 101184255

https://www.hli.gov.gr/ergasiakes-scheseis/nomothesia-ergasiakes-scheseis/prostasia/isi-metachirisi/isi-metacheirisi-kai-katapolemisi-ton-diakriseon-stin-ergasia-kai-tin-apascholisi/

ILGA-Europe. (2023–2024). *Annual review / country reporting on LGBTI rights in Europe.* https://www.ilga-europe.org

ILGA-Europe. (2023–2024). *Country information and LGBTI rights updates: Cyprus.* https://www.ilga-europe.org/report/annual-review-2025/

IPDJ. (2024). *Selo da igualdade de género no desporto.* Instituto Português do Desporto e Juventude. https://ipdj.gov.pt/selo-da-igualdade-de-genero-no-desporto

KMOP, & SPORT GVP Project. (2024). *Insights into gender-based violence: Research findings and data.* https://www.kmop.gr/wp-content/uploads/2024/09/SPORTGVP_Article-2.pdf

Ljubojević, A., Karalić, T., Gerdijan, N., Pantelić-Babić, K., & Pepić, A. (2024). *Gender representation in management and coaching roles in sports: A case study of the Banja Luka Region. SportLogia, 20*(1), 38–46. https://doi.org/10.7251/SGIA2402038L

Menzel, T., Braumüller, B., & Hartmann-Tews, I. (2019). *The relevance of sexual orientation and gender identity in sport in Europe: Findings from the Outsport survey.* German Sport University Cologne. https://www.out-sport.eu

National Statistical Institute. (2019). *Gender pay gap in sports and culture in Bulgaria.* NSI.

Paletta, D., & ILGA. (2024, July). *Trans, gender-diverse, and intersex inclusion in sports is a human right.* ILGA World. https://ilga.org/news/trans-gender-diverse-intersex-inclusion-in-sports-human-right/

Papanikolaou, N. (2021, June 11). *Gay in Greek football: The word nobody wants to hear. Reporters United.* https://www.reportersunited.gr/5553/gkei-sto-elliniko-podosfairo-i-lexi-poy-den-thelei-kaneis-na-akoysei/

Papanikolaou, N. (2021, July 7). *The hate that dares not speak its name – Why it's so hard to talk about homophobia in Greek football. Reporters United.* https://www.reportersunited.gr/en/5864/homophobia-in-greek-football-teams/

Co-funded by the European Union

Με τη συγχρηματοδότηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Οι απόψεις και οι γνώμες που διατυπώνονται εκφράζουν αποκλειστικά τις απόψεις των συντακτών και δεν αντιπροσωπεύουν κατ'ανάγκη τις απόψεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή του Ευρωπαϊκού Εκτελεστικού Οργανισμού Εκπαίδευσης και Πολιτισμού (EACEA). Η Ευρωπαϊκή Ένωση και ο EACEA δεν μπορούν να θεωρηθούν υπεύθυνοι για τις εκφραζόμενες απόψεις. Αριθμός έργου: 101184255

Psaropoulou, S. (2025, April 2). *European gender equality index: Where does Greece rank this year? WHEN.* https://when.org.gr/eyropaikos-deiktis-isotitas-ton-fylon-se-poia-thesi-vrisketai-fetos-i-ellada/

Saleiro, S., & CIG. (2022, May). *Estudo nacional sobre as necessidades das pessoas LGBTI e sobre a discriminação em razão da orientação sexual, identidade e expressão de género e características sexuais.* Comissão para a Cidadania e a Igualdade de Género. https://www.cig.gov.pt/2022/05/publicado-o-estudo-nacional-sobre-as-necessidades-das-pessoas-lgbti-e-sobre-a-discriminacao-em-razao-da-orientacao-sexual-identidade-de-genero-e-caracteristicas-sexuais/

Smith, H. (2021, January 20). *Olympic gold winner's sexual abuse case is a turning point for Greece. The Guardian.* https://www.theguardian.com/world/2021/jan/20/olympic-gold-winners-sexual-abuse-case-is-a-turning-point-for-greece

Sotiropoulos, V. (2022, May 25). *LGBTQI rights in Greece. Heinrich Böll Stiftung.* https://gr.boell.org/el/2022/05/25/ta-loatki-dikaiomata-stin-ellada

Tennery, A. (2024, July 25). *Pioneer Billie Jean King hails extraordinary progress in women's sport. Reuters.* https://www.reuters.com/sports/olympics/pioneer-billie-jean-king-hails-extraordinary-progress-womens-sport-2024-07-25/

UEFA. (2025, April 2). *UEFA: Our time, our turn: Bosnia and Herzegovina launch women's football strategy. UEFA News.* https://www.uefa.com/news-media/news/0293-1c50ef723fa6-5b4fefc583f2-1000--our-time-our-turn-bosnia-and-herzegovina-launch-women-s-fo/

UNESCO. (2024). *Sport and gender equality game plan: Guidelines for gender-transformative sport policies and programmes.* UNESCO. https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000390527

U.S. Department of State. (2023). *Country reports on human rights practices: Cyprus (Sections on discrimination and LGBTI rights).* https://www.state.gov/reports/2024-country-reports-on-human-rights-practices/cyprus

Co-funded by the European Union

Με τη συγχρηματοδότηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Οι απόψεις και οι γνώμες που διατυπώνονται εκφράζουν αποκλειστικά τις απόψεις των συντακτών και δεν αντιπροσωπεύουν κατ'ανάγκη τις απόψεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή του Ευρωπαϊκού Εκτελεστικού Οργανισμού Εκπαίδευσης και Πολιτισμού (EACEA). Η Ευρωπαϊκή Ένωση και ο EACEA δεν μπορούν να θεωρηθούν υπεύθυνοι για τις εκφραζόμενες απόψεις. Αριθμός έργου: 101184255

Vaitsopoulou, A. (2022, August 29). *Queer sports: Athenian Centaurus and PeaceOX Milan demonstrate how LGBTQ teams triumph. Popaganda.* https://popaganda.gr/stories/queer-sports-oi-athenian-centaurus-kai-oi-peacox-milan-deichnoyn-pos-oi-loatki-omades-thriamveyoyn/

Women4Sport. (2025, April 2). *Women4Sport: About the project.* https://women4sport.eu/about/

World Health Organization / EU Sport Factsheets. (2018–2022). *Physical activity / sport participation factsheets (EU).* WHO Regional Office for Europe. https://sport.ec.europa.eu/sites/default/files/physical-activity-factsheet_who-eu-201811_en.pdf

World Health Organization. (2024). *Country physical activity factsheet: Cyprus (2024).* WHO Regional Office for Europe. https://cdn.who.int/media/docs/librariesprovider2/country-profiles/physical-activity/2024-country-profiles/physical-activity-2024-cyp.pdf?download=true&sfvrsn=30792b9a_7&utm_

Co-funded by the European Union

Με τη συγχρηματοδότηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Οι απόψεις και οι γνώμες που διατυπώνονται εκφράζουν αποκλειστικά τις απόψεις των συντακτών και δεν αντιπροσωπεύουν κατ'ανάγκη τις απόψεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή του Ευρωπαϊκού Εκτελεστικού Οργανισμού Εκπαίδευσης και Πολιτισμού (EACEA). Η Ευρωπαϊκή Ένωση και ο EACEA δεν μπορούν να θεωρηθούν υπεύθυνοι για τις εκφραζόμενες απόψεις. Αριθμός έργου: 101184255

SISTERS

FoStering gender & LGBTQIA+ equity In Sports through an inTERSectional approach

Manuale delle buone pratiche, degli insegnamenti appresi e delle linee guida

Work package 2 – **Deliverable 2.2**

Coordinato da **Symplexis**

Cofinanziato dall'Unione europea

Finanziato dall'Unione europea. Le opinioni espresse appartengono, tuttavia, al solo o ai soli autori e non riflettono necessariamente le opinioni dell'Unione europea o dell'Agenzia esecutiva europea per l'istruzione e la cultura (EACEA). Né l'Unione europea né l'EACEA possono esserne ritenute responsabili. Numero del progetto: 101184255

Indice dei contenuti

Sintesi 3

1. Introduzione 4

Il manuale 4

Progetto SISTERS 4

Metodologia 5

2. Comprendere la discriminazione di genere e 7

LGBTQIA+ nello sport 7

Sfide intersezionali nello sport 7

Forme comuni di discriminazione e pregiudizio 9

Politiche e quadri giuridici nazionali contro la discriminazione 12

3. Buone pratiche per promuovere l'inclusione 17

Esempi di iniziative di successo in vari Paesi 17

Fattori chiave per il successo e la trasferibilità 30

Strumenti e risorse per le organizzazioni sportive 32

4. Linee guida per allenatrici e allenatori, dirigenti dello sport, educatrici ed educatori 35

Creare ambienti inclusivi e sensibili alle questioni di genere 35

Strategie contro la discriminazione in ambito sportivo 36

Coinvolgere le giovani atlete e atleti e le famiglie negli sforzi per l'inclusività 37

5. Raccomandazioni politiche....39

Livello locale e nazionale 39

Strategie di integrazione della parità di genere e LGBTQIA+ nello sport 41

6. Strumenti e risorse pratiche 42

Raccomandazioni per programmi sportivi inclusivi 42

Linee guida e strumenti per contrastare la discriminazione e la violenza basate sul genere e sulle caratteristiche SOGIESC.... 43

Programmi e iniziative che hanno integrato con successo politiche e linee guida all'interno dei loro programmi.... 44

Insegnamenti appresi 45

7. Conclusioni 47

Sintesi dei risultati chiave 47

Esigenze di ricerca future.... 48

8. Test di autovalutazione del manuale di SISTERS 50

Cofinanziato dall'Unione europea

Finanziato dall'Unione europea. Le opinioni espresse appartengono, tuttavia, al solo o ai soli autori e non riflettono necessariamente le opinioni dell'Unione europea o dell'Agenzia esecutiva europea per l'istruzione e la cultura (EACEA). Né l'Unione europea né l'EACEA possono esserne ritenute responsabili. Numero del progetto: 101184255

Sintesi

Il presente manuale è un prodotto del progetto SISTERS. Il documento illustra l'attuazione di metodologie composite, quali ricerca bibliografica, interviste e *focus group* nel contesto dei Paesi partner, al fine di esplorare la discriminazione intersezionale contro le donne e la comunità LGBTQIA+ nello sport e gli stereotipi esistenti basati sul genere. Gli ostacoli sistemici in ambito di leadership, visibilità e finanziamenti sono spesso rafforzati dalla violenza di genere e dalla discriminazione basata sulle caratteristiche SOGIESC (orientamento sessuale, identità di genere, espressione di genere e caratteristiche sessuali) subite dalle donne e dagli individui appartenenti alla comunità LGBTQIA+, generando così un ambiente con scarse opportunità. Gli atteggiamenti discriminatori basati sui fattori SOGIESC, in particolare, si manifestano anche al livello delle istituzioni, poiché le lacune istituzionali, come una debole attuazione delle leggi antidiscriminazione, una formazione insufficiente delle allenatrici e degli allenatori, nonché deboli meccanismi di segnalazione, contribuiscono al perpetuarsi di tale problematica, enfatizzando quindi la necessità di interventi educativi, centrati sul trauma e guidati dalla comunità volti a contrastare tali tendenze e a promuovere l'inclusione.

Il manuale raccoglie buone pratiche efficaci attuate nei Paesi partner e promuove i principi di spazio sicuro, leadership guidata dalle atlete e dagli atleti e collaborazione nel contesto della comunità. Inoltre, contiene una serie di raccomandazioni incentrate sul miglioramento della visibilità, dei partenariati transettoriali e degli approcci basati sull'istruzione. Al tempo stesso, il documento fornisce alcune linee guida, destinate ad allenatrici, allenatori e a chi partecipa al mondo dello sport, volte a supportare una maggiore partecipazione delle donne e della comunità LGBTQIA+ allo sport, nonché a sviluppare politiche più adeguate a loro rivolte. Ad esempio, le politiche relative alla creazione di strategie nazionali per l'inclusione e di codici di condotta obbligatori per la non discriminazione applicati a tutte le federazioni sportive, il collegamento dei finanziamenti alle prestazioni in materia di equità o, ancora, lo sviluppo di strutture neutrali dal punto di vista del genere sono passi piccoli ma con un impatto immediato sull'accesso allo sport delle donne e della comunità LGBTQIA+.

Cofinanziato dall'Unione europea

Finanziato dall'Unione europea. Le opinioni espresse appartengono, tuttavia, al solo o ai soli autori e non riflettono necessariamente le opinioni dell'Unione europea o dell'Agenzia esecutiva europea per l'istruzione e la cultura (EACEA). Né l'Unione europea né l'EACEA possono esserne ritenute responsabili. Numero del progetto: 101184255

1. Introduzione

Il manuale

Il manuale delle buone pratiche, degli insegnamenti appresi e delle linee guida è parte del materiale educativo del progetto e punta a consolidare la comprensione in materia di genere e comunità LGBTQIA+ nello sport. Il documento fornisce:

- una panoramica a livello locale e internazionale dello stato e delle tendenze relative all'accesso iniquo allo sport in ragione del genere e dell'appartenenza alla comunità LGBTQIA+ da un punto di vista intersezionale.
- Linee guida e strumenti pratici per affrontare il fenomeno mediante azioni concrete.

Il manuale offre una sintesi in chiave intersezionale delle interviste e delle idee raccolte al livello locale, delle buone pratiche e delle linee guida destinate ad allenatrici e allenatori, responsabili dei club sportivi, educatrici ed educatori e famiglie riguardanti le discriminazioni basate sul genere e sulle caratteristiche SOGIESC, nonché i pregiudizi in ambito sportivo. Il materiale, inoltre, fornisce un'immagine realistica delle principali sfide riscontrate tra varie discipline sportive e contiene le linee guida e gli strumenti pratici volti a contrastare la discriminazione e la violenza basate sul genere e sui fattori SOGIESC nello sport.

In sintesi, il presente documento mira a condividere alcune iniziative di successo, attuate al fine di affrontare le sfide menzionate, e a enfatizzare le esigenze principali in tal senso. Sarà, inoltre, di supporto alle e ai partner per l'individuazione delle discipline sportive maggiormente colpite da episodi negativi e di selezionarle, allo scopo di concentrare l'azione del progetto (e specialmente i tornei locali) sugli sport il cui accesso da parte delle donne e della comunità LGBTQIA+ risulta più problematico. Il manuale sarà disponibile gratuitamente sul sito web del progetto.

Progetto SISTERS

SISTERS mira a favorire la piena inclusione delle donne e della comunità LGBTQIA+ nello sport promuovendo l'equità mediante un approccio intersezionale. Ai fini di questo progetto, il concetto di "donna" si basa su un approccio non binario all'identità di genere e si riferisce, pertanto, a qualsiasi persona che si riconosce come tale. Grazie all'approccio intersezionale, SISTERS ha come obiettivo quello di osservare l'interazione tra diversi attributi identificativi, inclusi i dati SOGIESC, le origini nazionali, lo status migratorio, il contesto culturale e

Cofinanziato dall'Unione europea

Finanziato dall'Unione europea. Le opinioni espresse appartengono, tuttavia, al solo o ai soli autori e non riflettono necessariamente le opinioni dell'Unione europea o dell'Agenzia esecutiva europea per l'istruzione e la cultura (EACEA). Né l'Unione europea né l'EACEA possono esserne ritenute responsabili. Numero del progetto: 101184255

socioeconomico di provenienza, l'abilità e/o disabilità, la religione e altre, che rendono unica l'esperienza di una singola donna o membro della comunità LGBTQIA+ in termini di opportunità, o di mancanza di esse, di praticare sport in un ambiente privo di violenza e discriminazioni. Il progetto è stato ideato al fine di:

- comprendere le tendenze, i fatti e le ragioni soggiacenti alla disparità di accesso, per le donne e i membri della comunità LGBTQIA+, da un punto di vista internazionale.
- Sviluppare le capacità delle organizzazioni sportive, di allenatrici e allenatori, atlete e atleti che operano nel contesto della società civile attraverso metodi attenti al genere e formati in ambito di intersezionalità per: (1) promuovere la parità nello sport e (2) contrastare gli episodi di discriminazione e violenza basati sul genere e sulle caratteristiche SOGIESC.
- Sensibilizzare le professioniste e i professionisti dello sport, le atlete e gli atleti, le organizzazioni e la società più ampia riguardo agli effetti dannosi delle varie e intersecate forme di discriminazione e violenza associate alla piena partecipazione delle donne e dei membri della comunità LGBTQIA+ allo sport.

Nel contesto del progetto, sei organizzazioni europee attueranno un piano di lavoro della durata di 30 mesi, suddiviso in 4 fasi: (1) attività di ricerca e analisi per comprendere l'esperienza delle donne e della comunità LGBTQIA+ negli ambienti sportivi e raccogliere le buone pratiche per un accesso equo allo sport; (2) organizzazione di un programma di formazione destinato a professioniste e professionisti dello sport e a giovani atlete e atleti; (3) tornei sportivi all'avanguardia; (4) coinvolgimento delle e dei responsabili delle politiche e delle e degli *stakeholder*, al fine di supportare i risultati del progetto.

Metodologia

L'approccio metodologico adottato ai fini delle attività di ricerca del presente manuale al livello locale e nazionale si basa su tre strumenti principali:

a) ricerca bibliografica;
b) individuazione delle buone pratiche;
c) ricerche sul campo comprensive di interviste e focus group con *stakeholder* rilevanti.

La ricerca bibliografica mirava a offrire al consorzio una comprensione più profonda e maggiori punti di vista riguardo alla situazione e alle politiche attuali dei Paesi partner in materia di genere e comunità LGBTQIA+ nello sport. Tale processo si è articolato in due fasi:

Cofinanziato dall'Unione europea

Finanziato dall'Unione europea. Le opinioni espresse appartengono, tuttavia, al solo o ai soli autori e non riflettono necessariamente le opinioni dell'Unione europea o dell'Agenzia esecutiva europea per l'istruzione e la cultura (EACEA). Né l'Unione europea né l'EACEA possono esserne ritenute responsabili. Numero del progetto: 101184255

la prima ha riguardato la revisione della letteratura accademica, delle politiche e dei quadri giuridici pertinenti, al fine di comprendere l'attuale situazione dei vari Paesi. Tra le fonti consultate al tal fine, figurano: articoli, studi e rapporti condotti da autorità nazionali e organizzazioni della società civile, nonché dati raccolti dall'UE.

La seconda fase ha previsto una revisione sullo stato dell'arte della discriminazione basata su fattori SOGIESC in ambito sportivo, seguita dall'individuazione delle sfide e degli ostacoli chiave. Inoltre, è stato portato avanti uno studio sulle buone pratiche esistenti che promuovono l'inclusione basata sulle caratteristiche SOGIESC nello sport. L'obiettivo è di individuare modelli esistenti da poter replicare per favorire un ambiente inclusivo e di sviluppare, potenzialmente, ulteriori interventi di promozione dell'inclusività e dell'accessibilità in ambito sportivo.

I risultati della ricerca bibliografica e delle buone pratiche sono stati completati dalle ricerche principali condotte mediante *focus group* e interviste con *stakeholder*, persone giovani, educatrici ed educatori adulti, professioniste e professionisti dello sport e genitori. In particolare:

- state condotte **92 interviste**, al fine di comprendere le condizioni attuali delle realtà sportive dei Paesi partner, associate a
- **18 *focus group***, che hanno coinvolto un totale di **136 partecipanti** provenienti da contesti differenti, tra cui donne e persone della comunità LGBTQIA+, che hanno raccontato e condiviso i loro punti di vista sulla situazione.

L’accostamento di metodi qualitativi e quantitativi e la varietà dei gruppi di destinazione hanno consentito una valutazione approfondita della situazione e fornito informazioni preziose per le successive attività del progetto. In tal modo, sono state elaborate raccomandazioni tangibili che permettono di raggiungere l’uguaglianza di genere e LGBTQIA+ e, al tempo stesso, contrastare la discriminazione basata sulle caratteristiche SOGIESC nello sport.

Cofinanziato dall'Unione europea

Finanziato dall'Unione europea. Le opinioni espresse appartengono, tuttavia, al solo o ai soli autori e non riflettono necessariamente le opinioni dell'Unione europea o dell’Agenzia esecutiva europea per l’istruzione e la cultura (EACEA). Né l'Unione europea né l'EACEA possono esserne ritenute responsabili. Numero del progetto: 101184255

2. Comprendere la discriminazione di genere e LGBTQIA+ nello sport

Sfide intersezionali nello sport

Al giorno d'oggi, lo sport non costituisce soltanto uno spettacolo volto a intrattenere il pubblico, ma uno strumento che difende valori come il gioco di squadra, la concorrenza leale, la solidarietà, offrendo al pubblico una prospettiva educativa. Inoltre, mira a promuovere l'equità e a contrastare la discriminazione, sia sociale che atletica, in vari ambiti. Malgrado gli sforzi, esistono tuttavia ancora ostacoli e sfide da affrontare nel contesto dello sport, in particolare nei confronti della parità di genere e della comunità LGBTQIA+. Sia la ricerca primaria che la ricerca bibliografica hanno evidenziato le sfide spesso affrontate dalle donne e dagli individui della comunità LGBTQIA+ quando tentano di approcciarsi o di praticare sport.

Tali difficoltà sono spesso radicate negli stereotipi di genere e basate sulle caratteristiche SOGIESC. Tutt'oggi, lo sport è suddiviso in base al genere. Come affermato da una delle persone intervistate, accade di frequente che le allenatrici o gli allenatori e le e gli insegnanti, durante le attività sportive, dividano le bambine e i bambini sulla base del genere, per esempio: "il calcio è uno sport da maschi, la pallavolo è da femmine". Superare queste norme è spesso inaccettabile. Gli uomini cisgender eterosessuali vengono di frequente associati al modello di "atleta ideale", un concetto che ha portato allo sviluppo di standard irrealistici per le donne e le persone della comunità LGBTQIA+ nello sport, scoraggiandole dall'approcciarsi a certe discipline, come gli sport da combattimento, considerati intrinsecamente maschili.
A consolidare questi stereotipi spesso contribuiscono i genitori stessi o l'ambiente circostante, che teme per la sicurezza delle donne negli sport a prevalenza maschile (SportsGVP, 2025). Di conseguenza, le famiglie possono supportare oppure limitare la partecipazione delle persone non di sesso maschile allo sport, in base al contesto. Stereotipi simili esistono in riferimento alla comunità LGBTQIA+, per cui gli individui che vi appartengono sono considerati "troppo sensibili" o "non abbastanza competitivi" per partecipare, mentre le atlete e gli atleti transgender vengono esclusi, in ragione di uno "svantaggio ingiusto" (donne trans) o della "debolezza" fisica (uomini trans).

Questi stereotipi e ostacoli hanno un impatto significativo sulla rappresentazione delle donne e della comunità LGBTQIA+ nei ruoli dirigenziali di club, federazioni e comitati nazionali. Tali posizioni, infatti, sono occupate prevalentemente da uomini cisgender, il che rende

Cofinanziato dall'Unione europea

Finanziato dall'Unione europea. Le opinioni espresse appartengono, tuttavia, al solo o ai soli autori e non riflettono necessariamente le opinioni dell'Unione europea o dell'Agenzia esecutiva europea per l'istruzione e la cultura (EACEA). Né l'Unione europea né l'EACEA possono esserne ritenute responsabili. Numero del progetto: 101184255

estremamente difficile l'ascesa di altri generi a posizioni di potere. In Italia, in particolare, la ricerca ha evidenziato una costante sottorappresentazione delle donne nei vertici sportivi, anche in seguito all'aggiunta di quote femminili ai consigli direttivi pubblici nel 2011, con un'influenza residua nelle strutture sportive (Varriale, L., & Mazzeo, F., 2019). La prevalenza maschile riguarda anche gli allenatori, mentre si è riscontrato che le donne hanno minori opportunità di diventare capo allenatrice. Per quanto riguarda la comunità LGBTQIA+, la situazione risulta ancora più complessa, a causa dei pregiudizi e degli stereotipi a essa associati.

In ambito sportivo, infatti, la comunità LGBTQIA+ è frequentemente soggetta ad atteggiamenti ostili e di esclusione, spesso favoriti dal fenomeno costante della retorica omofoba e transfobica. Una situazione del genere conduce all'esclusione mediante la discriminazione basata sulle caratteristiche SOGIESC, nonché a una carenza di spazi sicuri per le donne e gli individui appartenenti alla comunità LGBTQIA+. Un ulteriore segno di esclusione è il frequente uso di linguaggio dispregiativo o discriminatorio. La maggior parte delle e dei partecipanti allo studio ha affermato di aver personalmente assistito all'impiego di tale linguaggio e molte e molti hanno dichiarato di essersi sentiti feriti o discriminati. Il risultato di questi comportamenti sono spesso lo stigma e l'invisibilità delle tematiche relative all'orientamento sessuale, poiché ciò scoraggia le persone a esporsi e le spinge a tenerlo nascosto. Come segnalato dalle interviste, molte persone della comunità LGBTQIA+ nello sport evitano certe discipline, nelle quali non si sentono sicure a causa della stigmatizzazione a esse associata.

Un'altra sfida a cui le donne e la comunità LGBTQIA+ sono sottoposte è la scarsa, se non inesistente, copertura mediatica (L. Tsene, 2025). La visibilità limitata delle atlete donne nei media è spesso accompagnata da un debole supporto istituzionale alle misure per la parità di genere. La mancanza di visibilità riscontrata in tutti i Paesi partner è stata associata alla carenza o alla quantità ridotta di modelli di riferimento, in ragione della scarsa rappresentazione delle difficoltà affrontate dalle donne o dai membri della comunità LGBTQIA+ per diventare modelli di riferimento, rispetto agli uomini, che tendono invece a ricevere maggiore attenzione. Ciò limita anche le opportunità di queste due categorie di sviluppo professionale, nonché il loro accesso a sponsorizzazioni e finanziamenti. Per le squadre femminili e LGBTQIA+, soprattutto, è particolarmente complicato ottenere i finanziamenti e le risorse necessarie. L'accesso minimo alle risorse e una scarsa visibilità generano un circolo vizioso di ostacoli alla partecipazione e allo sviluppo professionale nell'ambito dello sport, esacerbando contestualmente la disuguaglianza di genere e delle persone LGBTQIA+.

Cofinanziato dall'Unione europea

Finanziato dall'Unione europea. Le opinioni espresse appartengono, tuttavia, al solo o ai soli autori e non riflettono necessariamente le opinioni dell'Unione europea o dell'Agenzia esecutiva europea per l'istruzione e la cultura (EACEA). Né l'Unione europea né l'EACEA possono esserne ritenute responsabili. Numero del progetto: 101184255

Inoltre, l'inerzia istituzionale e le lacune politiche rischiano di compromettere la partecipazione delle donne e dei membri della comunità LGBTQIA+ allo sport, a causa della natura incompleta dei quadri di riferimento per la tutela di tali categorie. Accade di frequente che le federazioni e i club sportivi trascurino di integrare l'inclusione di genere nelle loro attività, il che spesso accentua le sfide anziché mitigarle. La ricerca portata avanti nell'ambito di questo manuale ha rivelato una carenza in termini di educazione e formazione delle allenatrici e degli allenatori, del personale sportivo, delle e degli insegnanti e dei soggetti responsabili delle decisioni in materia di sport, la quale contribuisce a esacerbare le disuguaglianze. Inoltre, la maggior parte dei Paesi partner non dispone di meccanismi di segnalazione o di misure antidiscriminazione chiare e ufficiali che consentano ai membri della comunità LGBTQIA+ attivi in ambito sportivo, in particolare alle persone transgender e non binarie, di segnalare le discriminazioni subite, rendendoli vulnerabili a potenziali pericoli, come bullismo, violenza di genere o molestie. La resistenza istituzionale al cambiamento nei Paesi partner riflette l'esistente più ampia riluttanza sociale nei confronti della parità di genere e delle persone LGBTQIA+.

Forme comuni di discriminazione e pregiudizio

La parità nello sport dovrebbe essere garantita per tutti i membri della società. Tuttavia, malgrado l'esistenza di quadri giuridici e di una crescente consapevolezza in tal senso, la discriminazione basata sul genere e sull'orientamento sessuale continua a limitare le opportunità e a minare la sicurezza delle atlete e degli atleti in tutta Europa. La ricerca ha evidenziato le numerose sfide per le donne e la comunità LGBTQIA+ nell'ambito dello sport, individuabili in vari settori. L'analisi di tali sfide ha messo in luce l'urgenza di cambiamenti. Secondo l'indice della parità di genere dell'Unione europea (Gender Equality Index) per il 2024, molti tra i Paesi partner occupano posizioni basse, con la Grecia al 25° posto su 27 Paesi dell'UE, una posizione inferiore rispetto all'anno precedente, malgrado alcuni cambiamenti apportati dal Paese, che però non sono risultati sufficienti. Nonostante gli sforzi attuali, principalmente associati all'armonizzazione con le direttive europee, la mascolinità continua a essere un fattore dominante nel settore dello sport, sia al livello di pratica che nel contesto degli alti organi decisionali e delle posizioni amministrative chiave.

La sottorappresentazione di genere nei processi dirigenziali e decisionali costituisce una delle principali sfide individuate attraverso la ricerca in tutti i Paesi partner. Infatti, le donne e i membri della comunità LGBTQIA+ sono notevolmente sottorappresentati nelle posizioni di leadership nelle federazioni e nei ruoli di allenatrici e di vertici che possono avere un impatto sul campo.

Cofinanziato dall'Unione europea

Finanziato dall'Unione europea. Le opinioni espresse appartengono, tuttavia, al solo o ai soli autori e non riflettono necessariamente le opinioni dell'Unione europea o dell'Agenzia esecutiva europea per l'istruzione e la cultura (EACEA). Né l'Unione europea né l'EACEA possono esserne ritenute responsabili. Numero del progetto: 101184255

Svariati studi, come il caso di studio su piccola scala condotto dalla University of Banja Luka sulla (dis)uguaglianza di genere nei ruoli decisionali nel settore sportivo, confermano la scarsa rappresentazione di queste categorie e individuano, in tal senso, ostacoli culturali e strutturali (Ljubojević et al., 2024). La prevalenza maschile nello sport è innegabile ed è riscontrabile in tutti i Paesi. Ciò riflette le percezioni culturali consolidate, secondo cui lo sport è un ambito "maschile" e in cui il contributo delle donne è sottovalutato, malgrado il loro storico successo in discipline quali ginnastica, pallavolo e atletica. L'egemonia maschile nella governance sportiva contribuisce a consolidare gli stereotipi, nonché a un'invisibilità sistemica e alla paura della discriminazione, subita in particolare dai membri della comunità LGBTQIA+ nello sport.

L'insufficiente rappresentazione di queste categorie è, inoltre, rafforzata dall'assenza di modelli di riferimento aperti nello sport professionistico, che contribuisce al silenzio e scoraggia la partecipazione al livello amatoriale e agonistico. Le donne e le persone della comunità LGBTQIA+ nello sport sono spesso considerate invisibili dai media, il che comporta un mancato riconoscimento dei loro successi. La scarsa visibilità e riconoscimento, ad opera anche dei rispettivi organismi operanti in ambito sportivo, complicano la partecipazione delle donne e della comunità LGBTQIA+ allo sport (L. Tsene, 2025). Per quanto riguarda le persone LGBTQIA+ nello sport, in molti Paesi è difficile trovare dati e statistiche esplicite. Senza dubbio, l'assenza di dati è indicativa della costante mancanza di apertura e di impegno nei confronti di tale tematica, la quale caratterizza, ancora oggi, il settore sportivo (IGLYO, 2022).

Questa situazione genera un ambiente non sicuro, in cui le molestie e gli abusi sono sempre più comuni. L'impatto della discriminazione basata sulle caratteristiche SOGIESC, rivolta alle donne e alla comunità LGBTQIA+, è individuabile su vari livelli del mondo dello sport. Uno dei casi più significativi in tal senso, che ha portato alla luce la realtà vissuta da molte atlete, è il caso della campionessa olimpionica Sofia Bekatorou che nel 2021 ha rivelato di aver subito in passato abusi sessuali da parte di un dirigente della federazione di vela. Non si tratta, comunque, di un caso isolato: negli ultimi anni, infatti, atlete di vari sport si sono fatte avanti, una dopo l'altra, sostenute anche dall'opinione pubblica, denunciando abusi simili, portando così alla luce le discriminazioni di genere che si ritrovano a subire durante la carriera (H. Smith 2021). Casi simili sono stati riportati anche da individui appartenenti alla comunità LGBTQIA+. In particolare, molte atlete e atleti e membri del personale esprimono preoccupazione in materia di sicurezza, discriminazione o esclusione negli ambienti sportivi (ILGA-Europe, 2025).

Cofinanziato dall'Unione europea

Finanziato dall'Unione europea. Le opinioni espresse appartengono, tuttavia, al solo o ai soli autori e non riflettono necessariamente le opinioni dell'Unione europea o dell'Agenzia esecutiva europea per l'istruzione e la cultura (EACEA). Né l'Unione europea né l'EACEA possono esserne ritenute responsabili. Numero del progetto: 101184255

Inoltre, la discriminazione è spesso fondata sulla cultura attorno allo sport, che lo rende un'occupazione prevalentemente maschile e che caratterizza sia le e i fan che le atlete, gli atleti, le e i dirigenti. Tale prospettiva spesso contribuisce a generare stereotipi, come quelli per cui le donne non sarebbero atlete capaci o che gli individui della comunità LGBTQIA+ non sono in grado di sopportare le richieste e le pressioni del mondo dello sport. Oltre a ciò, la riproduzione della retorica e degli stereotipi sessisti, transfobici e omofobi perpetrata da atlete, atleti e *stakeholder* (specialmente nel calcio) e dai media è uno dei fattori che maggiormente contribuiscono a scoraggiare la partecipazione allo sport (N. Papanikolaou, 2021).

La discriminazione viene poi esacerbata dall'intersezionalità di alcuni gruppi sociali. Le barriere intersezionali colpiscono in maniera sproporzionata le donne romaní, le persone con disabilità e gli individui delle zone rurali. Questi gruppi sono spesso soggetti a ulteriori discriminazioni associate, ad esempio, all'esclusione socioeconomica, all'accesso limitato ai servizi e ai predominanti stereotipi di genere, che diminuiscono le opportunità di partecipazione e che portano a considerare queste persone incapaci di partecipare al mondo dello sport. Inoltre, le donne in particolare subiscono discriminazioni in relazione ai finanziamenti, alla carriera e al supporto durante la maternità. In molti casi, infatti, alle atlete donne viene chiesto se stanno pianificando una gravidanza, il che costituisce una vera e propria discriminazione di genere. Nel caso della comunità LGBTQIA+, gli individui che ne fanno parte — specialmente le persone trans e intersessuali e tutte coloro che subiscono violenza/ostilità in contesti sportivi — si trovano spesso ad affrontare discriminazione ed esclusione basate sul loro aspetto o sul genere (ILGA-World, 2024).

La discriminazione è, dunque, diffusa e spesso generata da costanti barriere strutturali, come stereotipi, risorse limitate e applicazione lacunosa delle norme di inclusione. Numerosi Paesi hanno adottato misure volte a normalizzare le leggi sulla parità di genere e delle persone LGBTQIA+ e le normative che contrastano la discriminazione, sebbene la loro applicazione sia disomogenea. La mancanza di formazione e di consapevolezza in materia di parità di genere e LGBTQIA+ da parte delle istituzioni sportive, delle allenatrici e degli allenatori e di tutti i soggetti operanti nello sport contribuisce a creare un terreno fertile per la discriminazione.

Cofinanziato dall'Unione europea

Finanziato dall'Unione europea. Le opinioni espresse appartengono, tuttavia, al solo o ai soli autori e non riflettono necessariamente le opinioni dell'Unione europea o dell'Agenzia esecutiva europea per l'istruzione e la cultura (EACEA). Né l'Unione europea né l'EACEA possono esserne ritenute responsabili. Numero del progetto: 101184255

Politiche e quadri giuridici nazionali contro la discriminazione

Negli ultimi anni, molti Paesi europei hanno portato avanti svariate iniziative volte a contrastare la discriminazione basata sulle caratteristiche SOGIESC e a promuovere l'uguaglianza di genere e LGBTQIA+. Alcuni hanno avviato riforme esaustive, al fine di contrastare anche la violazione dei diritti delle donne e delle persone LGBTQIA+, sia al livello istituzionale che sociale. Il presente manuale riporta alcuni esempi di misure legislative intraprese dai Paesi partner negli ultimi anni, allo scopo di aiutare le lettrici e i lettori a comprendere il quadro legislativo predominante di certi Paesi e confrontarlo con il proprio, con l'obiettivo di consolidare le normative esistenti in materia di protezione e promozione della parità di genere e LGBTQIA+.

La Bosnia ed Erzegovina ha sviluppato vari strumenti legali volti a contrastare la discriminazione e a garantire pari opportunità. L'articolo 2 della Costituzionale bosniaca garantisce il riconoscimento dei diritti e delle libertà senza discriminazione di alcun tipo, stabilendo il massimo impegno verso l'uguaglianza. Sulla base di ciò, la legge sul divieto di discriminazione (entrata in vigore nel 2009, emendata nel 2016) vieta la discriminazione basata su vari motivi, citando esplicitamente il sesso, l'orientamento sessuale, l'identità di genere e le caratteristiche sessuali. La legge si applica a qualsiasi ambito pubblico e privato, con particolare riferimento ai settori dell'istruzione, della scienza e dello sport, e all'accesso ai beni, servizi e ai luoghi pubblici. Analogamente, la legge sulla parità di genere (Bosnia ed Erzegovina, 2003) garantisce pari opportunità e trattamento per tutti i generi, nella sfera pubblica e privata. In particolare, questa legge riconosce il diritto all'equa partecipazione allo sport, vietando la discriminazione basata sul sesso ed estendendo le misure di protezione anche all'orientamento sessuale.

Oltre ai quadri globali citati, la legge statale sullo sport (Bosnia ed Erzegovina, 2008/2009/2016) contiene disposizioni esplicite in materia di parità, stabilendo che l'accesso allo sport deve essere garantito senza discriminazioni basate su sesso, genere, orientamento sessuale o identità di genere, e sottolineando l'equa partecipazione di uomini e donne come uno dei suoi principi chiave. Tale legge consolida il divieto sulla discriminazione, in linea con le più ampie normative in materia di antidiscriminazione e parità di genere e integrando questi standard specificamente al settore sportivo. La combinazione di questi strumenti fornisce un quadro normativo relativamente solido volto a tutelare le persone LGBTQIA+ e a promuovere la

Cofinanziato dall'Unione europea

Finanziato dall'Unione europea. Le opinioni espresse appartengono, tuttavia, al solo o ai soli autori e non riflettono necessariamente le opinioni dell'Unione europea o dell'Agenzia esecutiva europea per l'istruzione e la cultura (EACEA). Né l'Unione europea né l'EACEA possono esserne ritenute responsabili. Numero del progetto: 101184255

parità di genere nello sport. Tuttavia, malgrado l'esistenza di tali misure, la loro attuazione risulta ancora disomogenea.

Negli ultimi anni, la Bulgaria ha integrato nel proprio sistema legislativo una serie di normative contro la discriminazione. Tra le più note, figura la legge per la protezione contro la discriminazione, la quale vieta la discriminazione basata sul genere, sull'orientamento sessuale e su altri fattori. Per quanto completa, la sua applicazione in ambito sportivo rimane lacunosa e i casi formalmente segnalati o risolti nel settore sono ancora molto pochi. La legge sull'uguaglianza di donne e uomini del 2016 costituisce un'altra iniziativa volta a promuovere le azioni dello Stato per la parità di genere. Tuttavia, tale legge viene applicata principalmente ai settori dell'istruzione e del lavoro, con misure limitate destinate alla governance o alla pratica sportiva. Infine, la Costituzione della Bulgaria impone un pari trattamento davanti alla legge. Ciononostante, nella pratica, tale protezione non si è tradotta in politiche specifiche per i vari settori, lasciando le federazioni sportive prive di una guida completa in materia di inclusione LGBTQIA+. Malgrado l'esistenza di questi quadri normativi, la loro applicazione nel settore sportivo risulta inconsistente. Manca, quindi, una guida sull'inclusione di genere e LGBTQIA+ per il settore sportivo, mentre le iniziative spesso dipendono dai progetti finanziati al livello dell'UE piuttosto che da solide politiche nazionali.

Al livello delle politiche nazionali, Cipro ha adottato quadri strategici in materia di genere e ha iniziato a integrare obiettivi relativi alla parità di genere all'interno di strumenti politici più ampi. La strategia nazionale del governo per la parità di genere (con i relativi piani d'azione) forniscono una base politica formale utile ad affrontare le disparità di genere nei vari settori, incluso lo sport, e richiedono azioni concrete sulla rappresentazione, sull'accesso e sulla sicurezza (Piano d'azione e documento strategico, 2023). A Cipro, le leggi generali contro la discriminazione e la relativa legislazione prevedono già misure di protezione legale contro la discriminazione basata sul sesso e dell'orientamento sessuale. Recentemente, inoltre, il governo e i ministeri si sono orientati verso lo sviluppo di misure e di una guida più mirate finalizzate all'inclusione LGBTQIA+. Tuttavia, i quadri normativi in ambito sportivo (es., norme esplicite antidiscriminatorie, meccanismi di segnalazione o denuncia integrati dalle federazioni o dai club) sono ancora in

Cofinanziato dall'Unione europea

Finanziato dall'Unione europea. Le opinioni espresse appartengono, tuttavia, al solo o ai soli autori e non riflettono necessariamente le opinioni dell'Unione europea o dell'Agenzia esecutiva europea per l'istruzione e la cultura (EACEA). Né l'Unione europea né l'EACEA possono esserne ritenute responsabili. Numero del progetto: 101184255

fase di evoluzione e la loro applicazione è disomogenea (Rapporto nazionale sulle pratiche in materia di diritti umani, 2024).

Negli ultimi anni, la Grecia ha attuato una serie di leggi volte a contrastare la discriminazione. La Grecia mira ad armonizzare la propria legislazione con le normative europee integrando le direttive UE al proprio quadro legislativo e seguendo le tabelle di marcie UE, come quelle contro l'omofobia e la discriminazione sulla base dell'orientamento sessuale e dell'identità di genere. Ciò non significa che la Grecia abbia fatto progressi consistenti in tal senso, ma ha comunque attuato leggi volte ad affrontare la discriminazione. La legge contro il razzismo, ad esempio, criminalizza i discorsi d'odio quando possono condurre alla discriminazione, all'odio o alla violenza contro gruppi o individui, sulla base dell'etnia, del genere, della religione, dell'orientamento sessuale o dell'identità di genere, e rappresenta un modello di riferimento per la lotta contro la discriminazione in Grecia. La legge 4443/2016 "rafforza il principio di trattamento equo e contrasta la discriminazione nell'ambito del lavoro e dell'occupazione, ampliando inoltre il raggio di applicazione del principio del trattamento equo mediante l'introduzione di nuove aree considerate come ragioni di discriminazione, quali l'origine etnica o razziale, la religione o altre convinzioni, l'orientamento sessuale, l'identità e le caratteristiche di genere, ecc."[1] (Ispettorato greco del lavoro, 2016). La legge 4491/2017 riguarda il riconoscimento legale dell'identità di genere e prevede che gli individui della comunità LGBTQIA+ godano del diritto al riconoscimento della loro identità di genere come elemento integrante della loro personalità, nonché del diritto al rispetto per la loro personalità sulla base delle loro caratteristiche di genere (articolo 1). La legge 4276/2020 istituisce la riforma del quadro istituzionale per le candidature agli organismi sportivi, al fine di ottenere una partecipazione equilibrata di uomini e donne nei ruoli di amministrazione dei club sportivi (GNCHR, 2023). La legge 5089/2024 stabilisce, all'interno della legislazione greca, "la parità nei matrimoni civili, emendamento del codice civile in relazione ad altre disposizioni"[2], che sancisce la fattibilità e la validità legale dei matrimoni civili (non ancora possibile per quelli religiosi) tra persone dello stesso sesso.

[1] N.d.T.: liberamente tradotto dall'inglese.
[2] N.d.T.: liberamente tradotto dall'inglese.

Cofinanziato dall'Unione europea

Finanziato dall'Unione europea. Le opinioni espresse appartengono, tuttavia, al solo o ai soli autori e non riflettono necessariamente le opinioni dell'Unione europea o dell'Agenzia esecutiva europea per l'istruzione e la cultura (EACEA). Né l'Unione europea né l'EACEA possono esserne ritenute responsabili. Numero del progetto: 101184255

Infine, la strategia nazionale per la parità delle persone LGBTQIA+ costituisce un piano completo fondato su quattro pilastri e ispirato principalmente alla struttura della strategia della Commissione per l'uguaglianza LGBTQIA+ 2020-2025. I pilastri riguardano l'uguaglianza nell'istruzione, nel lavoro e in altri servizi (ad esempio, l'asilo o il sostegno al settore pubblico).

Quelle menzionate sono le principali iniziative nazionali contro la discriminazione. Ciononostante, malgrado siano stati fatti pass avanti, la Grecia è ancora un Paese con un alto tasso di discriminazione contro i diritti in materia di genere e LGBTQIA+.

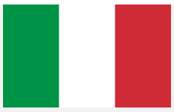

L'Italia ha varato una serie di leggi finalizzate a contrastare la discriminazione. La Costituzione stessa, nell'articolo 3, e il decreto legislativo 198/2006 (codice delle pari opportunità) sancisce l'uguaglianza di genere. Nel 2021, il decreto legislativo 39/2021 ha introdotto modelli di tutela e codici di condotta votati a prevenire la discriminazione, sebbene la legislazione manchi di disposizioni specifiche in materia di LGBTQIA+. La proposta di legge detta DDL Zan, che puntava a estendere le misure di tutela, è stata bocciata dal Parlamento nel 2021, di conseguenza le organizzazioni sportive fanno tutt'ora affidamento sulle linee guida interne per la prevenzione della discriminazione nello sport.

In Portogallo, gli organismi sportivi, come il Comitato olimpico internazionale (CIO) e le organizzazioni come L'UNESCO e il Consiglio d'Europa promuovono standard e linee guida per l'inclusione e la parità di genere, di cui fanno parte raccomandazioni in materia di governance, parametri e misure volte a supportare le donne atlete, nonché regole sulla diversità/inclusione. Molti tra questi strumenti sono volontari ma significativamente influenti. La parità di genere, che include anche l'accesso equo alle opportunità e lo sradicamento della discriminazione, è uno dei valori essenziali dell'Unione europea e rispettarlo è quindi una priorità della Commissione, non soltanto in relazione alle politiche sportive, ma in tutti i settori in cui opera. L'Istituto portoghese per lo sport e la gioventù (IPDJ) e la Commissione per la cittadinanza e l'uguaglianza di genere hanno elaborato programmi e un "certificato di qualità" della parità di genere nello sport (Gender Equality Seal in Sport) al fine di riconoscere le buone pratiche. Ciò include, per esempio, guide/volantini e finanziamenti specifici volti a incrementare la

Cofinanziato dall'Unione europea

Finanziato dall'Unione europea. Le opinioni espresse appartengono, tuttavia, al solo o ai soli autori e non riflettono necessariamente le opinioni dell'Unione europea o dell'Agenzia esecutiva europea per l'istruzione e la cultura (EACEA). Né l'Unione europea né l'EACEA possono esserne ritenute responsabili. Numero del progetto: 101184255

partecipazione femminile, supportare la maternità nelle atlete di alto livello e formare le e i manager e le allenatrici e gli allenatori. Rapporti nazionali, nonché studi del Consiglio d'Europa sul Portogallo, mostrano alcuni progressi, ma anche lacune nella rappresentazione dei consigli direttivi delle federazioni e nei ruoli di allenatrici e allenatori.

Cofinanziato dall'Unione europea

Finanziato dall'Unione europea. Le opinioni espresse appartengono, tuttavia, al solo o ai soli autori e non riflettono necessariamente le opinioni dell'Unione europea o dell'Agenzia esecutiva europea per l'istruzione e la cultura (EACEA). Né l'Unione europea né l'EACEA possono esserne ritenute responsabili. Numero del progetto: 101184255

3. Buone pratiche per promuovere l'inclusione

Esempi di iniziative di successo in vari Paesi

Questo studio portato avanti nei Paesi partner ha individuato una serie di buone pratiche volte a promuovere l'inclusione e la parità nello sport per le donne e i gruppi LGBTQIA+. Le pratiche sono state selezionate sulla base di:

- la pertinenza rispetto agli obiettivi e gli scopi del progetto SISTERS
- il loro impatto sulla promozione dell'inclusione e della parità di genere e LGBTQIA+
- la replicabilità e adottabilità

In ciascun Paese sono stati individuate almeno tre buone pratiche a livello nazionale, regionale e/o locale. Complessivamente, sono state raccolte **26 buone pratiche**, alcune delle quali sono riportate nelle seguenti tabelle. Si tratta di esempi di come iniziative semplici possono avere un impatto significativo sulla parità di genere e LGBTQIA+, riuscendo a modificare la narrazione attorno agli ambienti sportivi.

Bosnia ed Erzegovina	
Strategia per lo sviluppo del calcio femminile della federazione calcistica della Bosnia ed Erzegovina 2025-2029 ("Il nostro tempo, il nostro turno").	Al livello nazionale, la Bosnia ed Erzegovina ha compiuto alcuni passi avanti in materia di parità di genere nello sport. Tale strategia, elaborata con il supporto della UEFA, rappresenta il primo quadro completo a lungo termine volto allo sviluppo del calcio femminile nel Paese, concentrandosi sulla partecipazione dal basso, la riforma della competizione, lo sviluppo dei talenti e una maggiore visibilità del calcio femminile. Sebbene segni un punto di svolta nell'integrazione della parità di genere in uno sport di rilievo, non è possibile individuare una buona pratica equivalente nell'ambito dell'inclusione dei gruppi LGBTQIA+. Malgrado una base legale solida che vieta la discriminazione sulla base dell'orientamento sessuale e dell'identità di genere, non esistono iniziative sistematiche o istituzionalizzate volte a promuovere i diritti delle persone LGBTQIA+ nello sport. Per maggiori informazioni, consultare il link: https://www.nfsbih.ba/images/2024-D/010_oktobar/bosnia-strategy-BHS.pdf.
Laboratorio per la riduzione	Il laboratorio per la riduzione dell'omofobia e della transfobia nello sport è stato organizzato a Sarajevo nell'ottobre del 2024 dal

Cofinanziato dall'Unione europea

Finanziato dall'Unione europea. Le opinioni espresse appartengono, tuttavia, al solo o ai soli autori e non riflettono necessariamente le opinioni dell'Unione europea o dell'Agenzia esecutiva europea per l'istruzione e la cultura (EACEA). Né l'Unione europea né l'EACEA possono esserne ritenute responsabili. Numero del progetto: 101184255

dell'omofobia e della transfobia nello sport.	Ministero bosniaco degli affari esteri, in collaborazione con il Consiglio d'Europa e l'Unione europea. Sebbene rappresenti un passo importante, in quanto collega per la prima volta in maniera esplicita i diritti LGBTQIA+ allo sport, la portata di questa iniziativa rimane limitata. Il laboratorio, infatti, costituisce un evento isolato e non una misura politica nazionale, il che mette in luce l'assenza di iniziative più ampie a lungo termine che affrontino sistematicamente l'inclusione della comunità LGBTQIA+ nello sport.
Giochi sportivi giovanili (Igre mladih)	In termini di una parità più ampia, i Giochi sportivi giovanili (Igre mladih) rappresentano un'iniziativa regionale organizzata in Bosnia ed Erzegovina a partire dal 2011. Ogni anno, decine di migliaia di bambine, bambini e giovani partecipano a competizioni sportive di vario tipo gratuite. I Giochi promuovono l'inclusione sociale, la tolleranza e l'interazione tra varie comunità, integrando al tempo stesso campagne educative sulla salute, sulla consapevolezza sul consumo di sostanze e sul *fair play*. Sebbene non trattino direttamente le questioni di parità di genere o LGBTQIA+, costituiscono un esempio importante di come lo sport possa fungere da strumento per la costruzione di comunità inclusive e ovviare a divisioni sociali più ampie. Per maggiori informazioni, consultare il sito: https://www.igremladih.ba.
Progetto Erasmus+ Women4Sport	Il comitato olimpico della Bosnia ed Erzegovina si è impegnato anche in iniziative riguardanti l'uguaglianza, per esempio mediante la partecipazione al progetto Erasmus+ Women4Sport e l'organizzazione di eventi volti a promuovere la leadership femminile in ambito sportivo. Tuttavia, tali sforzi non si sono tramutati in strategie o piani d'azione formali e non esistono tutt'oggi, all'interno del lavoro del Comitato, meccanismi di tutela dell'inclusione LGBTQIA+ o di consolidamento della parità di genere, a eccezione di progetti individuali.

Bulgaria

Cofinanziato dall'Unione europea

Finanziato dall'Unione europea. Le opinioni espresse appartengono, tuttavia, al solo o ai soli autori e non riflettono necessariamente le opinioni dell'Unione europea o dell'Agenzia esecutiva europea per l'istruzione e la cultura (EACEA). Né l'Unione europea né l'EACEA possono esserne ritenute responsabili. Numero del progetto: 101184255

Lo sport per il cambiamento sociale	Attuata da Champions Factory, questa iniziativa aveva come obiettivo all'*empowerment* delle donne e delle persone giovani della comunità LGBTQIA+ attraverso eventi sportivi inclusivi, tutoraggio tra pari e campagne di *advocacy*. L'iniziativa ha riportato come risultato miglioramenti misurabili in ambito di autostima e partecipazione. Per maggiori informazioni, consultare il sito: https://en.bulsport.bg/.
Lo sport per le iniziative di sviluppo sostenibile	Questo programma puntava a integrare lo sport nelle tematiche relative alla sostenibilità e all'inclusione, concentrandosi sulle persone giovani marginalizzate. L'obiettivo era enfatizzare gli sport sostenibili, la leadership giovanile e le pratiche in linea con gli Obiettivi di sviluppo sostenibile (OSS), operando al livello locale e transnazionale. Maggiori informazioni al sito: https://coalition-sport.org/ .
Women Empowerment through Sport (WEtS)	Un'iniziativa transcontinentale che punta ad accrescere la partecipazione e la leadership femminile nello sport. Attraverso *job shadowing* (un periodo di formazione in cui si osserva da vicino una figura professionista nel suo ambiente di lavoro), scambi e attività di sviluppo delle capacità, il progetto ha promosso l'apprendimento interculturale e le reti a lungo termine. Maggiori informazioni al sito: https://womenempowerment.eu/

Cipro	
Accesso a tutti i festival (Access4All)	Si tratta di una buona pratica nazionale che ha ridefinito gli eventi culturali e sportivi inclusivi di Cipro. Organizzato ogni anno a Limassol da RESET e 3on3, il festival combina sport, arte e cultura al fine di promuovere la parità di genere, l'inclusione LGBTQIA+ e l'accessibilità per le persone con disabilità. L'approccio innovativo integra caratteristiche di design accessibile (es., l'interpretazione del linguaggio dei segni, le aree "sensory friendly" che evitano il sovraccarico sensoriale e le installazioni tattili) in ogni momento dell'evento. Il festival, che nel 2024 ha accolto più di 5 mila partecipanti e ha offerto più di 40 attività inclusive, è diventato un caso di studio nazionale per la trasformazione degli spazi pubblici in centri orientati alla parità, diversità e costruzione di comunità. L'evento

Cofinanziato dall'Unione europea

Finanziato dall'Unione europea. Le opinioni espresse appartengono, tuttavia, al solo o ai soli autori e non riflettono necessariamente le opinioni dell'Unione europea o dell'Agenzia esecutiva europea per l'istruzione e la cultura (EACEA). Né l'Unione europea né l'EACEA possono esserne ritenute responsabili. Numero del progetto: 101184255

	rappresenta un cambiamento di rotta, dall'inclusione superficiale verso esperienze pienamente coprogettate e prive di ostacoli, che coinvolgono donne, giovani, gruppi LGBTQIA+ e comunità di persone con disabilità sia come partecipanti che come artiste e artisti ospitati. Gli insegnamenti chiave del progetto Access4All enfatizzano la rilevanza dell'accessibilità intenzionale e della progettazione guidata dalla comunità. Il festival dimostra che l'inclusione può essere integrata non soltanto come un elemento complementare, ma come un principio guida per le fasi di pianificazione e implementazione. Ciò mette in luce la capacità dei festival di rendere più visibili i gruppi sottorappresentati, di rimodellare la percezione pubblica e di catalizzare le discussioni politiche sull'accessibilità e la parità al livello locale e nazionale. Gli insegnamenti principali di questa iniziativa sottolineano il valore della collaborazione tra più settori (ONG, artiste e artisti, comuni, volontarie e volontari), il potere della leadership dal basso, nonché l'efficacia della programmazione culturale nella promozione dell'empatia e della coesione sociale. Access4All fornisce un modello scalabile e replicabile per Cipro e altri Paesi, posizionandosi come una buona pratica per la costruzione di spazi inclusivi, sostenibili e celebrativi destinati a tutte le persone. Per maggiori informazioni, consultare il seguente link: https://www.instagram.com/accessforall_fest/.
Her Game Basketball	È una buona pratica attuata a Cipro al livello nazionale, che punta a fornire strumenti e competenze alle ragazze e alle giovani donne attraverso lo sport, trattando le antiche ma costanti disuguaglianze e stereotipi di genere nel basket. Ideata dall'atleta professionista Marissa Pangalos, l'iniziativa opera in maniera indipendente dalle federazioni e dai quadri istituzionali, concentrandosi sulla partecipazione comunitaria dal basso. Attraverso sessioni formative settimanali destinate a bambine e ragazze tra i 3 e i 18 anni, il progetto offre un ambiente inclusivo e sicuro, che consente alle partecipanti di sviluppare competenze, autostima e capacità di lavoro di squadra. Ciò che rende questa iniziativa unica è la sfida deliberata agli ostacoli

Cofinanziato dall'Unione europea

Finanziato dall'Unione europea. Le opinioni espresse appartengono, tuttavia, al solo o ai soli autori e non riflettono necessariamente le opinioni dell'Unione europea o dell'Agenzia esecutiva europea per l'istruzione e la cultura (EACEA). Né l'Unione europea né l'EACEA possono esserne ritenute responsabili. Numero del progetto: 101184255

	strutturali, quali la mancanza di modelli di riferimento, la cultura sportiva eccessivamente competitiva e i limiti economici, i quali spesso impediscono alle ragazze di partecipare pienamente allo sport. Grazie ad attività di tutoraggio, all'istruzione e alla costante visibilità sui social media, il progetto spinge le partecipanti e la comunità più ampia a guardare allo sport come a uno spazio volto all'*empowerment*, all'appartenenza e all'uguaglianza. Il caso di Her Game Basketball mette in luce come le iniziative su piccola scala e guidate dalle atlete e dagli atleti siano in grado di generare un impatto significativo, grazie all'attenzione all'*empowerment* e all'accessibilità. Il carattere innovativo del progetto è dato dalla combinazione di sport e formazione con il tutoraggio, lo *storytelling* digitale e l'*advocacy*, volta a modificare la narrazione attorno al genere e allo sport. Gli insegnamenti appresi mettono in luce il valore dei modelli di riferimento, del supporto della comunità e di esempi sostenibili e a basso costo che possano essere facilmente replicati in contesti differenti. Pur operando senza alcun supporto istituzionale, Her Game Basketball acquisisce un riconoscimento crescente, confermando la capacità della leadership dal basso di modificare i comportamenti pubblici e di creare opportunità significative destinate alle ragazze in ambito sportivo. L'iniziativa costituisce quindi un esempio prezioso per Cipro e per gli altri Paese, e dimostra che gli approcci inclusivi e guidati dalle atlete e dagli atleti possono promuovere la parità di genere e aprire nuovi sbocchi per la diversità nello sport. Maggiori informazioni al sito: https://www.hergamebasketball.com/.
Her Sport	Her Sport è una buona pratica nazionale che tratta le disuguaglianze di genere nel calcio e che si serve dello sport come strumenti per l'*empowerment*, l'inclusione e lo sviluppo della leadership. Finanziata dal programma Erasmus+ e attuata al livello locale da RESET e APOLLON Ladies FC, l'iniziativa coinvolge ragazze dai 10 ai 16 anni, insieme ad allenatrici e allenatori, educatrici ed educatori e *stakeholder* dello sport, al fine di smantellare gli stereotipi e le barriere culturali che impediscono alle giovani di approcciarsi al calcio in

Cofinanziato dall'Unione europea

Finanziato dall'Unione europea. Le opinioni espresse appartengono, tuttavia, al solo o ai soli autori e non riflettono necessariamente le opinioni dell'Unione europea o dell'Agenzia esecutiva europea per l'istruzione e la cultura (EACEA). Né l'Unione europea né l'EACEA possono esserne ritenute responsabili. Numero del progetto: 101184255

	maniera equa. Attraverso l'introduzione di programmi formativi sensibili alle questioni di genere, l'organizzazione di laboratori sulla parità di genere e la creazione di spazi sicuri e accoglienti per le ragazze, Her Sport promuove il cambiamento sistemico in uno degli ambiti sportivi maggiormente dominati dagli uomini. Oltre alla preparazione, il progetto organizza campagne di sensibilizzazione pubbliche e iniziative mediatiche sostenute dalla Federazione calcistica di Cipro, al fine di modificare la percezione e normalizzare la partecipazione femminile al calcio presso le scuole, i centri giovanili e le accademie locali. Il caso di Her Sport dimostra che una metodologia strutturata e basata su dati concreti può apportare un impatto misurabile: in questo caso, più di 300 ragazze sono state attivamente allenate, oltre 30 allenatrici e allenatori sono stati educati su pratiche inclusive e le scuole hanno segnalato un interesse crescente nella formazione di squadre femminili. Gli insegnamenti appresi da questo progetto sottolineano l'importanza della visibilità, dei modelli di riferimento e del coinvolgimento dal passo come catalizzatori del cambiamento, enfatizzando inoltre la necessità di affrontare questioni come la resistenza tra le e gli *stakeholder* estranei ai quadri sull'inclusione di genere. La natura innovativa del progetto è data dalla trasformazione del calcio (un settore storicamente associato al maschile) in una piattaforma per l'uguaglianza e l'*empowerment*. Per questa ragione, Her Sport fornisce punti di vista e strumenti preziosi, che possono essere replicati nel contesto di vari sport e Paesi, in linea con le più ampie strategie nazionali e dell'UE in materia di parità di genere. Per maggiori informazioni, consultare il sito: https://hersport.eu/.

Grecia	
Athenian Centaurs RFC	Athenian Centaurs RFC è una squadra di rugby a 15 con sede ad Atene, in Grecia, e apertamente inclusiva nei confronti delle persone LGBTQIA+. Fondata dai membri della comunità LGBTQIA+ con il supporto di International Gay Rugby (IGR), il club ha lo scopo di:

Cofinanziato dall'Unione europea

Finanziato dall'Unione europea. Le opinioni espresse appartengono, tuttavia, al solo o ai soli autori e non riflettono necessariamente le opinioni dell'Unione europea o dell'Agenzia esecutiva europea per l'istruzione e la cultura (EACEA). Né l'Unione europea né l'EACEA possono esserne ritenute responsabili. Numero del progetto: 101184255

	● fornire alle persone *queer* uno spazio sicuro per allenarsi e socializzare; ● promuovere gli sport, in particolare il rugby, presso la comunità LGBTQIA+ locale. ● favorire e difendere l'inclusione delle atlete e degli atleti *queer* nello sport. Oltre all'ambito sportivo, il club partecipa anche ad altri eventi della comunità LGBTQIA+ di Atene (come il Gay Pride), al fine di promuoverne i valori di inclusione e diversità e, al tempo stesso, di far conoscere al pubblico le proprie attività. Athenian Centaurs RFC è ben integrato nella piccola comunità del rugby greca ed è riconosciuto dalla Federazione Rugby XV della Grecia, partecipando quindi allo stesso modo delle altre squadre. Il club opera secondo un modello autogestito, in cui le giocatrici e i giocatori prendono decisioni collettive in maniera orizzontale. Parte dell'organizzazione è data da una procedura messa in atto al fine di segnalare eventuali abusi o violenze perpetrati all'interno della squadra e affida a due membri la responsabilità di gestire le segnalazioni e di trovare soluzioni. Questo aspetto rappresenta uno degli sforzi della squadra di creare uno spazio realmente sicuro. L'obiettivo generale della pratica, cioè quello di creare club e squadre *queer* che partecipino al mondo sportivo, è facilmente trasferibile. Tuttavia, certi contesti e culture potrebbero complicarne la creazione e il sostentamento: per esempio, trovare allenatrici e allenatori che supportino la missione potrebbe risultare complicato in certe discipline. Inoltre, partecipando alla comunità locale e nazionale del rugby, Athenian Centaurs RFC favorisce l'inclusione delle donne (è infatti una dei pochi club con una squadra femminile) e delle persone *queer*, dichiarandosi e competendo apertamente come insieme di squadre LGBTQIA+. Il club ha ispirato anche un'altra squadra, con sede in un'altra città, la quale ha fatto stampare adesivi con la scritta "Il rugby contro l'omofobia" e ha preso una posizione chiara a favore dell'inclusione della comunità LGBTQIA+ nel rugby. Maggiori

Cofinanziato dall'Unione europea

Finanziato dall'Unione europea. Le opinioni espresse appartengono, tuttavia, al solo o ai soli autori e non riflettono necessariamente le opinioni dell'Unione europea o dell'Agenzia esecutiva europea per l'istruzione e la cultura (EACEA). Né l'Unione europea né l'EACEA possono esserne ritenute responsabili. Numero del progetto: 101184255

	informazioni disponibili al sito: https://www.facebook.com/atheniancentaursrfc/about.
Whistle	Whistle è un movimento istituito con la collaborazione della Commissione Europea che mira a prevenire e a contrastare le molestie sessuali verbali e il *catcalling* nello sport. Per *catcalling* si intende una serie di comportamenti che includono fischi, gesti, commenti e avances sessuali non richieste, attuate da persone sconosciute al fine di attirare principalmente l'attenzione femminile per strada e in altri spazi pubblici, mentre le molestie sessuali verbali negli ambienti sportivi sono continui e ripetuti atteggiamenti inappropriati di natura sessuale, come commenti, contatto fisico, invio o pubblicazione di fotografie, messaggi e/o richieste. Tutti questi elementi rappresentano un tipo di molestia sessuale, nonché una violazione dei diritti civili della vittima. Le molestie sessuali verbali, infatti, possono comportare traumi, fobie, abbandono degli studi e tutte le conseguenti forme di problemi psicologici e personali. Il movimento Whistle mira, a tal proposito, a contrastare tali comportamenti, offrendo soluzioni volte a supportare le donne e le ragazze che li hanno subiti. L'obiettivo del movimento è contribuire alla creazione di un ambiente sicuro, in cui le persone di tutto il mondo possano fare sport e allenarsi al sicuro da qualsiasi tipo di molestia, nonché lottare contro il *catcalling* e tutte le forme di molestia sessuale, affinché le atlete possano godere di una vita sportiva sana. Al fine di raggiungere tali scopi, Whistle punta a sensibilizzare e a raccogliere storie e testimonianze di molestie sessuali verbali. Anche gli uomini e la società in generale possono esserne bersagli indiretti, poiché potrebbero aver assistito a comportamenti del genere, ma anche grazie all'obiettivo di sensibilizzare e modificare le attuali condizioni a cui le donne e le ragazze sono sottoposte in ambito sportivo. Al fine di contrastare il *catcalling* e le molestie sessuali verbali, il team di Whistle ha elaborato uno strumento di segnalazione per raccogliere testimonianze. Ha inoltre creato una piattaforma digitale in cui le vittime possono riconoscere se hanno subito molestie

Cofinanziato dall'Unione europea

Finanziato dall'Unione europea. Le opinioni espresse appartengono, tuttavia, al solo o ai soli autori e non riflettono necessariamente le opinioni dell'Unione europea o dell'Agenzia esecutiva europea per l'istruzione e la cultura (EACEA). Né l'Unione europea né l'EACEA possono esserne ritenute responsabili. Numero del progetto: 101184255

	sessuali verbali, mediante esempi di comportamenti di questo tipo. In più, la piattaforma fornisce agli uomini l'opportunità di rispondere a un questionario per segnalare casi a cui hanno assistito, ma anche per educarli in materia di molestie verbali sessuali e violenza di genere. Per maggiori informazioni, consultare il sito: https://whistleproject.eu/.
Shaping Talents and Achieving Vocational Excellence in Sports - STARS	STARS è il primo Centro di eccellenza professionale (CoVE) che mira a promuovere l'eccellenza nella formazione professionale nel settore dello sport. L'obiettivo di STARS è: ● promuovere un settore sportivo inclusivo e sostenibile che favorisca la formazione professionale e l'ampia varietà di professioni nel settore; ● contribuire al miglioramento e allo sviluppo continui di competenze da parte di atlete, atleti e professioniste e professionisti dello sport; ● individuare lacune specifiche in ambito di competenze e fornire una formazione di qualità, in linea con i requisiti e le esigenze lavorative chiave del settore sportivo. Il gruppo di destinazione del progetto STARS sono professioniste e professionisti dello sport, atlete e atleti nuovi e già affermati di qualsiasi genere ed età. In particolare, la struttura di STARS mira a educare su ogni aspetto associato all'ambito sportivo. STARS affronta la discriminazione di genere promuovendo iniziative volte a promuovere la parità di genere e ambienti più inclusivi, sia in relazione alle carriere sportive che all'istruzione. La formazione professionale offerta da STARS tratta, inoltre, le lacune socioeconomiche: al giorno d'oggi, infatti, per alcune persone l'accesso alla formazione professionale può risultare un onere finanziario insormontabile, il che comporta spesso l'esclusione degli strati sociali più svantaggiati. Attraverso i suoi corsi formativi gratuiti, STARS combatte l'esclusione sociale, fornendo al tempo stesso a tutte e tutti un'istruzione di base. Inoltre, il progetto si oppone alla discriminazione e alla sottorappresentazione dei gruppi

Cofinanziato dall'Unione europea

Finanziato dall'Unione europea. Le opinioni espresse appartengono, tuttavia, al solo o ai soli autori e non riflettono necessariamente le opinioni dell'Unione europea o dell'Agenzia esecutiva europea per l'istruzione e la cultura (EACEA). Né l'Unione europea né l'EACEA possono esserne ritenute responsabili. Numero del progetto: 101184255

	marginalizzati, promuovendo l'inclusione, i percorsi professionali e l'istruzione in ambito sportivo. Questa pratica ha portato allo sviluppo di strumenti e meccanismi educativi volti a trattare la discriminazione e una potenziale violenza di genere. Il Meccanismo contro la violenza di genere e il razzismo negli istituti sportive è una metodologia che comprende il Sistema di gestione dei casi, supportato da un programma di sviluppo di competenze per le professioniste e i professionisti sportivi, nonché i requisiti funzionali e operativi per l'affermazione di questo meccanismo negli istituti sportivi. A differenza dei programmi formativi tradizionali, STARS ha attuato metodi di insegnamento e apprendimento al tempo stesso formali e non formali. Per maggiori informazioni, consultare il sito: https://shapingsport.eu/.

Italia	
Touch Rugby	Liberi Nantes, fondato a Roma nel 2007, è un'organizzazione no profit che promuove lo sport come strumento di inclusione e integrazione delle persone rifugiate e richiedenti asilo. L'organizzazione offre accesso gratuito a sport come calcio, trekking e atletica leggera, ma la sua natura trasformativa è visibile principalmente nei suoi programmi destinati alle donne. Tra questi, figura il progetto Touch Rugby, un'iniziativa sviluppata per le donne rifugiate e le *survivor* di violenza di genere, le quali devono spesso affrontare ostacoli psicologici, sociali e pratici alla partecipazione all'attività fisica. Touch Rugby si distingue per l'approccio intersezionale (che tiene conto sia del genere che del contesto di provenienza) e sensibile al trauma. Le sessioni di formazione prevedono, infatti, il supporto di una psicologa o di uno psicologo, offrendo così uno spazio sicuro e accogliente che permetta alle e ai partecipanti di sviluppare fiducia, elaborare le difficoltà emotive e riacquistare autostima, non soltanto come atlete, ma come donne e membri della comunità. L'inclusione di servizi di assistenza all'infanzia supporta ulteriormente la partecipazione, in quanto permette di riconoscere che le responsabilità di cura costituiscono alcune tra le sfide principali

Cofinanziato dall'Unione europea

Finanziato dall'Unione europea. Le opinioni espresse appartengono, tuttavia, al solo o ai soli autori e non riflettono necessariamente le opinioni dell'Unione europea o dell'Agenzia esecutiva europea per l'istruzione e la cultura (EACEA). Né l'Unione europea né l'EACEA possono esserne ritenute responsabili. Numero del progetto: 101184255

	affrontate dalle donne migranti che decidono di approcciarsi allo sport. Il progetto è stato formalmente riconosciuto e premiato dall'Unione europea, confermandosi come un modello innovativo e inclusivo. Inoltre, Liberi Nantes, con la collaborazione di Outsport, ha contribuito alla formazione in materia di inclusione e di consapevolezza di genere delle proprie allenatrici e i propri allenatori, garantendo un ambiente sportivo sicuro e rispettoso per tutte le e tutti i partecipanti. Per maggiori informazioni, consultare il sito: https://www.liberinantes.org/.
Balon Mundial	Il Balon Mundial di Torino ha ridefinito il ruolo del calcio come piattaforma per l'inclusione sociale e il dialogo interculturale. L'iniziativa coinvolge persone migranti, rifugiate e appartenenti alla comunità LGBTQIA+ in tornei di calcio misti, laboratori educativi ed eventi comunitari volti a sfidare gli stereotipi e a promuovere il rispetto reciproco. Anziché concentrarsi puramente sulla competizione, il Balon Mundial si serve del calcio come una metafora per la società, enfatizzando valori come la collaborazione, il rispetto e la solidarietà. Il progetto ha assistito a una crescente partecipazione delle donne e dei membri della comunità LGBTQIA+ a sport tradizionalmente a prevalenza maschile. Maggiori informazioni al sito: https://www.balonmundial.it/.
Palestra Popolare	Altrettanto di impatto è la Palestra Popolare, un'iniziativa dal basso situata in un quartiere operaio della città di Palermo. Fondata per opporsi alla commercializzazione dello sport e per rivendicarlo come un diritto fondamentale, la Palestra Popolare offre corsi di pugilato, Muay Thai, yoga e altre attività, gratuitamente o a costi molto ridotti. La palestra è dichiaratamente inclusiva e incoraggia la partecipazione delle donne e delle persone *queer* agli sport da combattimento, spesso percepiti come maschili e non inclusivi. Fortemente impegnata nella promozione di una governance non gerarchica e guidata da volontarie e volontari, la palestra si è affermata come un centro per l'*empowerment*, l'attivismo e la connessione sociale, organizzando anche laboratori in tema di sessualità e salute e

Cofinanziato dall'Unione europea

Finanziato dall'Unione europea. Le opinioni espresse appartengono, tuttavia, al solo o ai soli autori e non riflettono necessariamente le opinioni dell'Unione europea o dell'Agenzia esecutiva europea per l'istruzione e la cultura (EACEA). Né l'Unione europea né l'EACEA possono esserne ritenute responsabili. Numero del progetto: 101184255

	contribuendo così a un ambiente olistico e positivo che supporta sia il benessere fisico che emotivo. Maggiori informazioni al sito: https://www.facebook.com/palestrapopolarepa/?locale=it_IT.

Portogallo	
Federazione portoghese di hockey	La Federazione portoghese è l'organizzazione responsabile dello sviluppo dell'hockey su prato e di tutte le altre varianti di questo sport in Portogallo e rappresenta la squadra nazionale di hockey al livello internazionale. Il progetto attuato dal Consiglio d'Europa nel 2019 e intitolato "ALL IN: Towards balance gender in sport" riportante dati del 2017/2018 conferma che la Federazione portoghese di hockey è stata l'organizzazione sportiva con il migliore equilibrio in termini di partecipazione sportiva, dal momento che il 49% delle e dei partecipanti erano donne e il 51% uomini. La Federazione rappresenta un'eccezione all'interno del Portogallo, in quanto il quadro delineato da "All IN: Towards gender balance in sport" rivela che, in Portogallo, lo sport federato registra una presenza prevalentemente maschile, dalla partecipazione sportiva all'arbitraggio o alla gestione dei club e delle federazioni. Negli sport federati, le donne rappresentano circa un terzo delle persone iscritte alle federazioni di sport olimpici, una cifra che si riduce ulteriormente nel caso di sport per le persone con disabilità, enfatizzando l'importanza di trovare soluzioni alle varie discriminazioni del settore. Gli ostacoli a una totale uguaglianza si trovano in qualsiasi ambito dello sport, poiché le problematiche e le questioni nella pratica delle varie discipline riflette le sfide affrontate come società, nonché l'impatto degli stereotipi e dei ruoli di genere. In Portogallo, l'equilibrio tra la partecipazione maschile e femminile agli sport federati è, rispettivamente, del 28% e del 72%. Maggiori informazioni disponibili al sito: https://www.fphoquei.pt/blog/2013/04/regulamentos-fph.

Cofinanziato dall'Unione europea

Finanziato dall'Unione europea. Le opinioni espresse appartengono, tuttavia, al solo o ai soli autori e non riflettono necessariamente le opinioni dell'Unione europea o dell'Agenzia esecutiva europea per l'istruzione e la cultura (EACEA). Né l'Unione europea né l'EACEA possono esserne ritenute responsabili. Numero del progetto: 101184255

All Together 4 Sports	All Together 4 Sports è un'organizzazione no profit dedita alla promozione di sport inclusivi e alla creazione di ambienti sicuri e accessibili per tutti i tipi di partecipanti, indipendentemente da genere, orientamento sessuale, età, colore della pelle, religione, origini, religione ecc. Sin dalla sua fondazione, All Together 4 Sports ha costituito un pilastro dell'inclusione per le comunità sportive LGBTQIA+, servendosi dello sport come una piattaforma per la promozione del cameratismo, dell'amicizia e dello spirito sportivo tra le atlete e gli atleti di diversa provenienza. L'associazione ha recentemente registrato una crescita sostenuta del proprio numero di membri, con circa 250 atlete e atleti attuali per la stagione 24/25, e ha quindi sviluppato una serie di sport e attività, tra cui corsa, calcio, nuoto, rugby, tango e pallavolo. All Together 4 Sports (AT4S) è stata fondata nel febbraio 2010, originariamente con il nome di “Boys Just Wanna Have Fun Sports Club” (BJWHF). Attualmente, è una delle associazioni sportive più rappresentative della comunità LGBTQIA+ in Portogallo. Per maggiori informazioni, visitare il sito: https://at4s.org/en.
La strategia della Federazione calcistica del Portogallo per il calcio femminile	L'impegno della federazione calcistica del Portogallo nella promozione del calcio femminile va avanti in maniera costante da 11 stagioni, con un numero di giocatrici in crescita anno dopo anno, insieme alla competitività e ai fattori sportivi associati alle varie competizioni (dal livello giovanile al livello senior) di calcio, calcio a 5 e beach soccer. Le 15 milioni di giocatrici e giocatori registrati alla fine della stagione 2022/23 dimostrano lo sforzo portato avanti dalla Federazione per incentivare il calcio femminile nel Paese. La strategia utilizzata ha portato a risultati positivi e continua a dimostrarsi efficace. Oggi, la prima squadra femminile del Portogallo partecipa al campionato europeo e a quello mondiale e viene trasmesso in live sulla TV nazionale, al pari delle squadre maschili. Il numero di giocatrici donne di calcio e calcio a 5 è aumentato del 132% nel

Cofinanziato dall'Unione europea

Finanziato dall'Unione europea. Le opinioni espresse appartengono, tuttavia, al solo o ai soli autori e non riflettono necessariamente le opinioni dell'Unione europea o dell'Agenzia esecutiva europea per l'istruzione e la cultura (EACEA). Né l'Unione europea né l'EACEA possono esserne ritenute responsabili. Numero del progetto: 101184255

	periodo tra le 11 stagioni 2012/13 e 2022/23 (6.520 contro 15.113). Maggiori informazioni disponibili al link: https://www.fpf.pt/pt/News/Todas-as-not%C3%ADcias/Not%C3%ADcia/news/43376.

Fattori chiave per il successo e la trasferibilità

Le pratiche descritte sono esempi positivi di come è possibile cambiare la narrazione attorno alla parità di genere e LGBTQIA+ nello sport, contrastando la discriminazione basata sulle caratteristiche SOGIESC. Queste iniziative dimostrano, in particolare, che è possibile creare spazi basati sull'inclusione e la parità di genere e LGBTQIA+. Dalle pratiche citate derivano una serie di fattori chiave che possono contribuire significativamente all'inclusione delle donne e dei gruppi LGBTQIA+ nello sport. Innanzitutto, la creazione e l'offerta di un ambiente sicuro, in cui tutte le persone possano prosperare, svolge un ruolo predominante nell'inclusione di gruppi normalmente marginalizzati o esclusi. Supportare questi spazi sicuri mediante forti politiche contro gli abusi e/o meccanismi di segnalazione adeguati (come nell'esempio di Athenian Centaurs FC) può accrescere la partecipazione delle donne e delle persone *queer* nello sport.

I modelli organizzativi tradizionali, in cui i gruppi in esame spesso non hanno accesso ai processi decisionali, non risultano efficaci. Al contrario, un modello orizzontale o basato sull'autorganizzazione incoraggia la partecipazione, poiché prevede decisioni congiunte, il che contribuisce anche a generare un senso di responsabilità, alimentando il desiderio di partecipare allo sport. Le buone pratiche esaminate mettono inoltre in luce l'esigenza di un meccanismo per supportare le vittime in caso di discriminazioni. L'*empowerment* delle vittime e la registrazione delle molestie attraverso un meccanismo fisso, come quello impiegato da Whistle, abbattono l'impunità e generano dati con l'obiettivo di sensibilizzare le persone sulla discriminazione esistente e di educare la società.

Un altro fattore chiave e necessario affinché le pratiche siano efficaci è un approccio guidato dalla comunità nella progettazione di qualsivoglia azione. Le comunità locali possono infatti svolgere un ruolo cruciale nel successo di un'iniziativa. I progetti guidati dalla comunità garantiscono quindi accessibilità ai gruppi marginalizzati e costituiscono, al tempo stesso, un'opportunità per i loro membri di interagire con la comunità. Inoltre, questo approccio può garantire l'inclusività sin dall'inizio dell'iniziativa, come nel caso di "Access for All Festival", che integra caratteristiche di design accessibile (come l'interpretazione del linguaggio dei segni, le

Cofinanziato dall'Unione europea

Finanziato dall'Unione europea. Le opinioni espresse appartengono, tuttavia, al solo o ai soli autori e non riflettono necessariamente le opinioni dell'Unione europea o dell'Agenzia esecutiva europea per l'istruzione e la cultura (EACEA). Né l'Unione europea né l'EACEA possono esserne ritenute responsabili. Numero del progetto: 101184255

zone “sensory friendly” e le installazioni tattili) in ogni momento dell'evento, sin dall'inizio, e non come caratteristiche accessorie, rendendo chiaro il proprio obiettivo.

Inoltre, le iniziative guidate dalle atlete donne o da figure sportive appartenenti alla comunità LGBTQIA+, come nel caso di “Her Game Basketball”, la cui fondatrice Marissa Pangalos è un'atleta professionista, contribuiscono a generare fiducia nei confronti dell'iniziativa stessa e incentivare il cambiamento della situazione attuale. In questo modo, è possibile affrontare la carenza di modelli di riferimento per le atlete donne o atleti e atlete della comunità LGBTQIA+, aiutando le giovani atlete e atleti a immedesimarvisi. Di conseguenza, la visibilità e la promozione di figure dello sport che non siano uomini cisgender possono essere fattori chiave per il successo di un'iniziativa.

La collaborazione tra varie e vari *stakeholder*, come le ONG, i comuni, i club sportivi e culturali svolge un ruolo essenziale nel successo di una pratica. Ciascuna e ciascuno *stakeholder* può apportare un contributo positivo e mostrare unità verso un obiettivo comune. Le e gli *stakeholder* possono inoltre collaborare in termini di componenti educative. Un fattore importante per il successo di un'iniziativa è, infatti, l'integrazione di componenti educative, come i laboratori, le campagne e/o la sensibilizzazione associate allo sport e non solo. L'educazione è essenziale, poiché consente di promuovere la parità di genere e LGBTQIA+ e di affrontare la discriminazione basata sulle SOGIESC, spezzando il ciclo di stereotipi e pregiudizi. Molte tra le buone pratiche esaminate hanno l'educazione come principio fondante, nonché lo scopo di modificare la narrazione portata avanti nella comunità locale.

Infine, occorre tenere a mente che molte donne e persone *queer* riportano traumi a causa della discriminazione basata sulle caratteristiche SOGIESC subite. Gli approcci basati sul trauma, come quelli del progetto Touch Rugby, in cui l'allenamento è supportato da psicologhe e psicologi, può aiutare le atlete, gli atleti e i club sportivi a riconoscere e a rispondere alle esigenze dei gruppi più vulnerabili. In tal modo, adottando alcuni tra i fattori chiave analizzati, è possibile dare vita a un'iniziativa in grado di incentivare la partecipazione delle donne e della comunità LGBTQIA+, spianando loro la strada per una partecipazione allo sport più equa.

Al tempo stesso, ciò che rende queste pratiche esempi validi di inclusione di genere e LGBTQIA+ è la loro trasferibilità ad altri contesti e Paesi. Si tratta infatti di iniziative flessibili e quindi adattabili al contesto e alla cultura locali, che riconoscono la possibilità di affrontare potenziali

Cofinanziato dall'Unione europea

Finanziato dall'Unione europea. Le opinioni espresse appartengono, tuttavia, al solo o ai soli autori e non riflettono necessariamente le opinioni dell'Unione europea o dell'Agenzia esecutiva europea per l'istruzione e la cultura (EACEA). Né l'Unione europea né l'EACEA possono esserne ritenute responsabili. Numero del progetto: 101184255

resistenze all'inizio del percorso. Tale flessibilità si riflette anche nelle linee guida generali utilizzate per elaborare pratiche modificabili in base al contesto e che possono quindi rispondere alle esigenze delle e dei partecipanti. In molti casi, i modelli applicati sono scalabili e possono essere estesi, da iniziative a scala ridotta a progetti nazionali, come nel caso dei Giochi sportivi giovanili, che ogni anno coinvolgono decine di migliaia di bambine e bambini. In questo caso, tuttavia, è importante rivalutare gli obiettivi e i metodi di attuazione dell'iniziativa, dal momento che portate diverse comportano anche esigenze diverse.

Inoltre, le pratiche sono ideate in modo da comprendere metodi economici e sostenibili, in modo da garantire un facile adattamento dell'iniziativa in altri contesti, senza l'uso di ingenti risorse. Un buon esempio di ciò è quello della Palestra Popolare, fondato su un forte impegno alla governance non gerarchica e guidata da persone volontarie, al fine di promuovere e rendere la palestra sostenibile e accessibile per tutte e tutti. Un forte coinvolgimento della comunità è parte dell'efficace trasferibilità delle pratiche e garantisce l'impegno locale, come mostrato dal progetto “All Together 4 Sports”, associazione sportiva LGBTQIA+ guidata dai membri. Inoltre, il coinvolgimento incentiva la collaborazione, come avviene nel caso del Balon Mundial, il quale si serve della partecipazione al calcio come metafora per una società che favorisce il rispetto e la solidarietà.

Un altro vantaggio riscontrato tra le iniziative analizzate è la presenza digitale. Le pratiche sviluppano strumenti digitali e multilingue e meccanismi di segnalazione volti a incrementarne l'accessibilità, il che le rende rapidamente trasferibili ai vari contesti. Alcune pratiche includono anche le Federazioni nazionali, a dimostrazione della possibilità di includere strategie nazionali per promuovere una partecipazione bilanciata in termini di genere. In generale, le pratiche che garantiscono l'inclusività di diverse identità (come il genere, lo status migratorio e la disabilità), unite allo sviluppo di meccanismi di monitoraggio e segnalazione replicabili ai fini della responsabilità, sono ottime da adottare in contesti poco inclusivi rispetto al genere e alle identità LGBTQIA+ nello sport e in cui contrastare la discriminazione basata sulle SOGIESC risulta quindi necessario.

Strumenti e risorse per le organizzazioni sportive

Dalle buone pratiche individuate tra i vari Paesi partner emergono una serie di strumenti e risorse in grado di supportare le organizzazioni sportive nel percorso verso l'inclusione di genere e LGBTQIA+. Gli approcci esaminati mettono in luce in che modo le federazioni, le iniziative dal basso, le associazioni, i club sportivi locali e gli eventi della comunità possono integrare valori di

Cofinanziato dall'Unione europea

Finanziato dall'Unione europea. Le opinioni espresse appartengono, tuttavia, al solo o ai soli autori e non riflettono necessariamente le opinioni dell'Unione europea o dell'Agenzia esecutiva europea per l'istruzione e la cultura (EACEA). Né l'Unione europea né l'EACEA possono esserne ritenute responsabili. Numero del progetto: 101184255

equità e diversità nel contesto delle azioni pratiche. Le seguenti raccomandazioni rappresentano strategie, meccanismi e modelli trasferibili che le organizzazioni possono adattare secondo le proprie necessità.

Inizialmente alcuni tra gli strumenti che le e gli utenti possono ricavare dal manuale sarebbero sicuramente le strategie a lungo termine, come i piani nazionali per lo sviluppo del calcio femminile, che potrebbero stimolare la competizione e la visibilità per le donne e le persone *queer* nello sport, rappresentano un buon punto di inizio per le organizzazioni che non hanno elaborato simili piani a lungo termine ma che desiderano farlo. I laboratori mirati che trattano l'omofobia, la transfobia e la discriminazione sulla base del genere nello sport costituiscono uno strumento utile a molte organizzazioni per contrastare gli stereotipi e rendere il loro ambiente più sicuro. Inoltre, la formazione sistematica del personale sportivo, delle atlete e degli atleti su tematiche sensibili al genere consoliderebbe la conoscenza delle e dei partecipanti, rendendoli più inclusivi nei confronti delle donne e delle persone *queer*. Ciò può avvenire anche mediante i programmi di formazione europei ed Erasmus+, di cui fanno parte gli esempi citati tra le buone pratiche. Al tempo stesso, la creazione di meccanismi per la segnalazione di episodi di violenza di genere o di razzismo sarebbero strumenti essenziali in grado di facilitare l'integrazione delle donne e degli individui LGBTQIA+ nello sport, che potrebbero così essere supportati nelle eventuali segnalazioni.

Altri strumenti derivanti dalle buone pratiche sono le campagne di sensibilizzazione, attraverso le quali le organizzazioni sarebbero in grado di informare ed educare le persone sui propri programmi relativi alle questioni di genere e LGBTQIA+, chiarendo nel frattempo che nello sport non c'è spazio per la discriminazione. Un'altra risorsa utile e che potrebbe avere un impatto enorme sull'inclusività di un'organizzazione è l'offerta di supporto psicologico e di servizi per l'infanzia. Il supporto psicologico può aiutare le atlete e gli atleti a superare traumi o stigmatizzazioni derivanti da eventuali insuccessi sportivi passati, mentre i servizi per l'infanzia fornirebbero un sostegno alle donne e ai genitori LGBTQIA+ che non possono esercitare sport a causa dei doveri familiari.

In termini di risorse da cui le organizzazioni possono attingere o apprendere, le buone pratiche supportano significativamente la parità nello sport. Esistono numerosi esempi di associazioni e club sportivi inclusivi che forniscono spazi sicuri per le donne e la comunità LGBTQIA+, come l'Athenian Centaurs RFC e la Palestra Popolare, le quali incentivano altre organizzazioni a fare lo stesso. In più, è importante che le e gli utenti del manuale tengano conto delle iniziative dal basso

Cofinanziato dall'Unione europea

Finanziato dall'Unione europea. Le opinioni espresse appartengono, tuttavia, al solo o ai soli autori e non riflettono necessariamente le opinioni dell'Unione europea o dell'Agenzia esecutiva europea per l'istruzione e la cultura (EACEA). Né l'Unione europea né l'EACEA possono esserne ritenute responsabili. Numero del progetto: 101184255

guidate da atlete e atleti al fine di consolidare la propria visibilità e capacità di *advocacy*. Queste iniziative, infatti, rafforzano il ruolo delle donne e delle persone *queer* nello sport, mostrando che c'è spazio anche per altri modelli di riferimento. Infine, i festival che promuovono l'uguaglianza e integrano l'accessibilità e la partecipazione costituiscono valide opportunità per riunire gruppi differenti e creare un clima di accettazione.

Cofinanziato dall'Unione europea

Finanziato dall'Unione europea. Le opinioni espresse appartengono, tuttavia, al solo o ai soli autori e non riflettono necessariamente le opinioni dell'Unione europea o dell'Agenzia esecutiva europea per l'istruzione e la cultura (EACEA). Né l'Unione europea né l'EACEA possono esserne ritenute responsabili. Numero del progetto: 101184255

4. Linee guida per allenatrici e allenatori, dirigenti dello sport, educatrici ed educatori

Le allenatrici e gli allenatori, le e i dirigenti dello sport e le educatrici e gli educatori svolgono un ruolo cruciale sia nello sviluppo delle atlete e degli atleti, che nell'accessibilità dello sport per le donne e le persone della comunità LGBTQIA+. Tuttavia, alla luce dei risultati dello studio condotto durante l'attuazione del progetto SISTERS, è stato riscontrato che esistono lacune, nell'ambito di tali figure, nella promozione della parità di genere e LGBTQIA+ e nella lotta alla discriminazione basata sulle caratteristiche SOGIESC nel settore sportivo. Qui di seguito sono elencate alcune raccomandazioni che, sulla base dello studio, possono contribuire a rendere l'ambiente sportivo più accessibile e inclusivo per le donne e le persone *queer*.

Creare ambienti inclusivi e sensibili alle questioni di genere

Gli individui direttamente coinvolti nello sport hanno l'obbligo di creare e mantenere un ambiente inclusivo e sensibile al genere. A tal fine, proponiamo di stabilire programmi di formazione e certificazione obbligatori in materia di equità di genere, non discriminazione, protezione e pratiche basate sul trauma destinati ad allenatrici e allenatori, arbitre e arbitri e personale sportivo, affinché ricevano la conoscenza e le competenze necessarie sulle questioni di genere e LGBTQIA+. Lo sviluppo di programmi e *toolkit* inclusivi, insieme ad attività, giochi e *storytelling* liberi da stereotipi, può fungere da guida per contrastare la discriminazione basate sulle caratteristiche SOGIESC e comprendere meglio le difficoltà affrontante dalle persone non di genere maschile. Ciò può avvenire anche tramite la collaborazione con ONG e università che dispongono di una conoscenza pratica e teorica preziosa in tal senso e che possono quindi fornire una formazione supplementare a chi opera nello sport, al personale e alle e agli insegnanti.

Inoltre, perché un ambiente sia sicuro e inclusivo, necessita di infrastrutture adeguate. Si raccomanda, quindi, di mettere a disposizione spogliatoi inclusivi di genere, al fine di rispettare la privacy e la sicurezza delle persone LGBTQIA+ e di garantire l'accessibilità delle strutture a tutte le atlete e gli atleti. Al tempo stesso, le donne e le persone *queer* devono avere accesso a pari opportunità in termini di competizione e di equipaggiamento necessario a partecipare allo sport in maniera efficace. È inoltre importante stanziare risorse volte alla promozione di sport femminili e inclusivi attraverso social media, campagne ed eventi di comunità per contrastare la

Cofinanziato dall'Unione europea

Finanziato dall'Unione europea. Le opinioni espresse appartengono, tuttavia, al solo o ai soli autori e non riflettono necessariamente le opinioni dell'Unione europea o dell'Agenzia esecutiva europea per l'istruzione e la cultura (EACEA). Né l'Unione europea né l'EACEA possono esserne ritenute responsabili. Numero del progetto: 101184255

scarsa visibilità che, secondo gli studi, esiste nello sport nei confronti di donne e comunità LGBTQIA+.

Un'altra buona pratica consigliata è testare attività di miste dal punto di vista del genere. In particolare, per quanto riguarda le sessioni di formazione e alcune competizioni, questa proposta specifica consentirebbe di sfatare certi stereotipi relativi alla capacità delle persone non uomini e incrementerebbe l'accettazione delle donne e delle persone *queer* da parte delle compagne atlete e dei compagni atleti. Sarebbe inoltre legittimo consolidare il reclutamento e la promozione di donne allenatrici, nonché di presentare atlete e atleti differenti come modelli di riferimento, superando gli stereotipi tradizionali. Questi modelli di riferimento promuoverebbero così l'inclusione, la partecipazione delle donne e delle persone *queer* allo sport e l'identificazione delle persone con le atlete e gli atleti che rispecchiano il loro genere.

Infine, occorre prevedere strutture da destinare ai servizi per l'infanzia o al supporto pratico per le atlete e gli atleti con responsabilità familiari. L'integrazione di moduli sulla salute e il benessere mentali (gestione dello stress, lavoro di squadra, autostima, relazioni sane) nei programmi di formazione permette alle atlete e agli atleti di sentirsi più sicuri e a loro agio, assistendoli al tempo stesso a gestire gli eventuali conflitti che potrebbero sorgere durante i corsi di formazione o le competizioni. In tal senso, si raccomanda di formare le allenatrici e gli allenatori e le e gli insegnanti, in modo che sappiano riconoscere segnali precoci di difficoltà psicologiche e orientare le atlete e gli atleti ai servizi adeguati. Queste proposte possono contribuire a creare un ambiente inclusivo che incentivi lo spirito sportivo e contrasti le discriminazioni basate sulle SOGIESC.

Strategie contro la discriminazione in ambito sportivo

La situazione attuale ha messo in luce la presenza di stereotipi e discriminazione, nei contesti sportivi, verso le donne e la comunità LGBTQIA+, che ne compromettono la partecipazione. Al fine di raggiungere la parità, occorre adottare strategie mirate contro tali comportamenti. In particolare, il primo passo sarebbe quello di adottare codici di condotta, canali di segnalazione e meccanismi per la responsabilità associati a comportamenti quali discriminazione, molestie o abusi, al fine di permettere alle vittime di segnalare eventuali episodi in maniera sicura. Sarebbe inoltre utile assegnare una figura di riferimento responsabile della segnalazione e del follow up, adeguatamente formata, in modo che le vittime sappiano a chi rivolgersi in questi casi. Le scuole, i club sportivi e le organizzazioni di atlete e atleti dovrebbero adottare politiche tolleranza zero

Cofinanziato dall'Unione europea

Finanziato dall'Unione europea. Le opinioni espresse appartengono, tuttavia, al solo o ai soli autori e non riflettono necessariamente le opinioni dell'Unione europea o dell'Agenzia esecutiva europea per l'istruzione e la cultura (EACEA). Né l'Unione europea né l'EACEA possono esserne ritenute responsabili. Numero del progetto: 101184255

per la violenza, le molestie e gli abusi perpetrati da allenatrici e allenatori, arbitre e arbitri e persino genitori, al fine di contrastare la discriminazione, allineando al tempo stesso i protocolli di tutela agli standard internazionali, in modo da garantire spazi sicuri per atlete e atleti differenti.

Un altro strumento prezioso per contrastare l'esclusione è l'applicazione di norme antidiscriminazione a tutti i livelli dello sport, attraverso l'uso di un linguaggio di genere neutro nelle comunicazioni o l'attiva promozione del rispetto, della correttezza e del lavoro di squadra come valori fondanti, allo scopo di lottare contro fenomeni quali la misoginia, il sessismo, l'omofobia, la transfobia e altre forme di molestie. Tali comportamenti possono anche essere contrastati mediante campagne di visibilità, sfidando gli stereotipi e normalizzando l'inclusione. Si raccomanda inoltre di munirsi di meccanismi per un costante monitoraggio, *feedback* e adattamento delle pratiche, sulla base dell'esperienza delle atlete e degli atleti, il che permetterebbe anche di raccogliere dati, fornire informazioni sui progressi e individuare nuovi ostacoli. L'adattamento di queste raccomandazioni non soltanto potrà trattare la discriminazione in ambito sportivo, ma anche diffondere il messaggio di accettazione delle donne e delle persone *queer* nel settore.

Coinvolgere le giovani atlete e atleti e le famiglie negli sforzi per l'inclusività

Molte giovani donne e persone *queer* si allontanano dallo sport a causa delle discriminazioni che subiscono e delle prevalenti situazioni non inclusive. Allenatrici, allenatori, insegnanti e dirigenti di club sportivi hanno come missione quella di avvicinare le persone allo sport, mantenendo l'attenzione sull'inclusione anziché sull'esclusione. Un modo per riavvicinare le e i giovani allo sport è promuovere tornei inclusivi coprogettati, in cui le giovani atlete e atleti di gruppi sociali marginalizzati abbiano un ruolo attivo nell'organizzazione. Al tempo stesso, supportare iniziative guidate dai giovani mediante sovvenzioni (in caso di possibilità economica) o mediante progetti di volontariato contribuirebbe a un ambiente più paritario dal punto di vista del genere, che consentirebbe alle donne e alle persone *queer* di migliorare al livello fisico e mentale. Inoltre, rafforzare le collaborazioni tra le scuole, i club e le ONG potrebbe incentivare la partecipazione giovanile e generare programmi sportivi che favoriscano l'inclusione. In particolare, le ONG con una solida esperienza in tema di *empowerment* giovanile avrebbero un ruolo cruciale nella promozione di ambienti inclusivi.

Cofinanziato dall'Unione europea

Finanziato dall'Unione europea. Le opinioni espresse appartengono, tuttavia, al solo o ai soli autori e non riflettono necessariamente le opinioni dell'Unione europea o dell'Agenzia esecutiva europea per l'istruzione e la cultura (EACEA). Né l'Unione europea né l'EACEA possono esserne ritenute responsabili. Numero del progetto: 101184255

D'altro canto, come enfatizzato dallo studio, anche i genitori ricoprono un ruolo fondamentale nel coinvolgimento delle persone giovani nello sport: spesso, infatti, possono rappresentare un ostacolo alla loro partecipazione. Per evitare situazioni del genere, spesso dovute a una mancata conoscenza dei genitori o alla volontà di proteggere le figlie e i figli, sarebbe utile organizzare laboratori con i genitori e le comunità sull'impatto degli stereotipi, della pressione e dei comportamenti abusanti. Tali laboratori possono contribuire a migliorare la consapevolezza sulle questioni relative alla parità di genere e LGBTQIA+, nonché la comprensione delle sfide affrontate dalle giovani atlete e atleti che appartengono a questi gruppi. Sono inoltre raccomandate frequenti sessioni di discussione con i genitori e le persone giovani, al fine di ridurre la resistenza culturale genitoriale. Le attività inclusive basate sulla comunità che prevedono la partecipazione dei genitori e organizzate mediante collaborazione tra le scuole o i club sportivi e le ONG potrebbero rafforzare lo spirito di accettazione della diversità, rinnovando così il desiderio delle e dei giovani di partecipare allo sport. Occorre infatti che i genitori e le famiglie supportino le atlete e gli atleti giovani, in modo da chiedere insieme un ambiente sportivo e opportunità paritarie.

Cofinanziato dall'Unione europea

Finanziato dall'Unione europea. Le opinioni espresse appartengono, tuttavia, al solo o ai soli autori e non riflettono necessariamente le opinioni dell'Unione europea o dell'Agenzia esecutiva europea per l'istruzione e la cultura (EACEA). Né l'Unione europea né l'EACEA possono esserne ritenute responsabili. Numero del progetto: 101184255

5. Raccomandazioni politiche

Questo manuale, basato sugli studi, i *focus group* e le interviste condotte nei Paesi partner, contiene anche una serie di raccomandazioni volte a consolidare le politiche nazionali e locali, nonché a elaborare strategie per l'integrazione della parità di genere e LGBTQIA+ all'interno della governance sportiva.

Livello locale e nazionale

L'attuale situazione sportiva risulta ancora un deterrente per le donne e le persone *queer*. Malgrado le misure intraprese da alcuni Paesi, vi è ancora la necessità di un numero maggiore di azioni politiche in grado di trasformare lo sport in un ambiente più equo da un punto di vista del genere.

Strategie nazionali: elaborare strategie nazionali o rafforzare quelle esistenti a favore di una maggiore equità e inclusione nello sport è necessario per trattare le questioni della parità di genere e LGBTQIA+. Inoltre, come raccomandato dal Modello sportivo europeo (2022), "principi di buona governance, come la trasparenza, la responsabilità e il coinvolgimento delle atlete e degli atleti, sono cruciali per tutelare l'integrità nel settore sportivo"[3]. Al contempo, le normative legislative esistenti relative alla parità e alla lotta contro la discriminazione devono avere un impatto significativo sullo sport, prevedendo responsabilità a livello nazionale, regionale e locale.

Meccanismi di monitoraggio: si raccomanda di sviluppare o di rafforzare, se già esistenti, meccanismi di monitoraggio, in linea con le raccomandazioni della Commissione delineate nella Strategia UE per la parità di genere 2020-2025. Tali meccanismi possono essere posti sotto la responsabilità di un dipartimento per la lotta alla discriminazione o per la parità di genere. Così, l'organo statale potrebbe produrre rapporti annuali, basati sui dati delle federazioni sportive, delle scuole e dei governi regionali, allo scopo di riflettere i progressi esistenti dei sistemi per l'uguaglianza e lottare contro la discriminazione basata sui fattori SOGIESC. In tal modo, gli Stati avrebbero a disposizione dati disaggregati relativi al genere e sensibili alla diversità, provenienti soprattutto dalle federazioni sportive, utili a pianificare le azioni future.

[3] N.d.T: liberamente tradotto dall'inglese.

Cofinanziato dall'Unione europea

Finanziato dall'Unione europea. Le opinioni espresse appartengono, tuttavia, al solo o ai soli autori e non riflettono necessariamente le opinioni dell'Unione europea o dell'Agenzia esecutiva europea per l'istruzione e la cultura (EACEA). Né l'Unione europea né l'EACEA possono esserne ritenute responsabili. Numero del progetto: 101184255

Legislazione: un ulteriore supporto nella lotta alla discriminazione potrebbe provenire dall'applicazione di codici antidiscriminazione e di politiche inclusive. In particolare, è consigliabile istituire codici di condotta obbligatori presso tutte le federazioni, club e organizzazioni sportive. Tali codici avrebbero un doppio scopo: da un lato, vietare la discriminazione, dall'altro, offrire la possibilità alle vittime di segnalazioni anonime di eventuali episodi. Ciò permetterebbe di armonizzare le politiche nazionali con gli obiettivi chiave della Strategia UE sulla parità di genere 2020-2025, volta a eliminare e a sfidare gli stereotipi di genere. Inoltre, sono necessari interventi relativi alle procedure amministrative per le persone trans e non binarie nello sport, così da poter prevenirne l'esclusione da discipline e/o competizioni in ragione del loro genere.

Finanziamenti: oltre agli interventi legislativi, gli Stati devono rafforzare quelli finanziari, ai fini di una maggiore partecipazione sportiva delle donne e delle persone *queer*. Nello specifico, si consiglia la creazione di finanziamenti per i programmi sportivi destinati alle donne e alla comunità LGBTQIA+ o lo sviluppo di meccanismi di solidarietà che ridistribuiscano i fondi verticalmente e/o orizzontalmente tra gli sport (Modello sportivo europeo, 2022). Tali programmi faciliterebbero l'accesso alla sostenibilità e alle strutture di qualità, specialmente nelle aree rurali in cui le donne, le ragazze e i gruppi marginalizzati, tra cui le persone *queer*, sono soggetti a queste lacune. È inoltre necessaria l'evoluzione delle infrastrutture e, in particolare, la creazione di strutture neutrali dal punto di vista del genere (spogliatoi, docce, zone sportive, ecc.), affinché le atlete e gli atleti che non si rispecchiano nei generi tradizionali non siano esposti a discriminazioni e abbiano l'opportunità di partecipare in maniera egualitaria.

Collaborazioni con le ONG: si raccomanda di rafforzare i partenariati delle scuole, dei comuni e dei centri sportivi con le ONG. Queste possono, infatti, contribuire in vari ambiti grazie alla lunga esperienza in materia di *empowerment* e inclusione. Una direttiva nazionale che incoraggi la cooperazione con le ONG potrebbe incrementare l'educazione di tutte le parti coinvolte, nonché la lotta alla discriminazione, mediante l'apprendimento e la formazione formale e non formale.

Visibilità: sono necessari interventi nazionali, al fine di migliorare la visibilità delle donne e delle persone *queer* nello sport. Le campagne pubbliche e le iniziative dei media nazionali sono cruciali per contrastare gli stereotipi e modificare la visione diffusa del rapporto tra le donne e la comunità LGBTQIA+ e il mondo sportivo. Una maggiore visibilità di questi temi, anche nei media

Cofinanziato dall'Unione europea

Finanziato dall'Unione europea. Le opinioni espresse appartengono, tuttavia, al solo o ai soli autori e non riflettono necessariamente le opinioni dell'Unione europea o dell'Agenzia esecutiva europea per l'istruzione e la cultura (EACEA). Né l'Unione europea né l'EACEA possono esserne ritenute responsabili. Numero del progetto: 101184255

statali, contribuirebbe in maniera decisiva alla lotta agli stereotipi e alla diffusione di modelli di riferimento in grado di ispirare le giovani atlete e atleti.

Strategie di integrazione della parità di genere e LGBTQIA+ nello sport

Al fine di ottenere la parità di genere e LGBTQIA+ nel settore sportivo, oltre alle politiche nazionali, sono necessarie determinate strategie volte a promuovere l'integrazione di tale tematica nella governance sportiva. In linea con quanto analizzato, il manuale del progetto SISTERS presenta proposte specifiche che mirano a consolidare tali strategie.

Piani d'azione: un elemento importante per la governance sportiva è l'adozione di piani d'azione per l'inclusione e la parità di genere nel contesto delle federazioni sportive. Tali piani devono essere posti sotto la responsabilità di una figura o di un gruppo specifico, in ciascuna federazione, incaricato di supervisionare l'implementazione e di eventuali segnalazioni. I progressi potrebbero essere collegati al finanziamento delle federazioni, in modo da avere incentivi per il progresso in materia di parità e inclusione.

Commissioni per la parità e l'inclusione: stabilire commissioni permanenti per la parità e l'inclusione all'interno dei Comitati olimpici e delle federazioni nazionali, con la partecipazione della società civile, delle accademie e (dove appropriato) delle e dei rappresentanti giovanili. Le commissioni avranno il compito di monitorare i progressi, proporre nuove misure per una maggiore inclusione delle atlete donne e delle persone queer, nonché individuare eventuali nuove sfide. Il coinvolgimento dei gruppi proposti nelle commissioni garantisce la responsabilità, l'esistenza di punti di vista differenti e processi decisionali inclusivi che riflettano esigenze societarie più ampie.

Educazione: si raccomandano formazioni obbligatorie in materia di inclusione di genere e LGBTQIA+ destinate al personale e alle e ai responsabili delle decisioni del settore sportivo. In questo modo, anche le figure ai vertici avranno le conoscenze necessarie per rispondere alla situazione attuale e per promuovere una partecipazione più inclusiva nella dirigenza sportiva. Ciò può avvenire tramite la collaborazione con varie e vari *stakeholder* e ONG, nonché mediante l'adozione di buone pratiche, come le raccomandazioni del Consiglio d'Europa sulla lotta al sessismo nello sport, con particolare riferimento alla rappresentazione dei media e alla protezione contro le molestie e la violenza.

Cofinanziato dall'Unione europea

Finanziato dall'Unione europea. Le opinioni espresse appartengono, tuttavia, al solo o ai soli autori e non riflettono necessariamente le opinioni dell'Unione europea o dell'Agenzia esecutiva europea per l'istruzione e la cultura (EACEA). Né l'Unione europea né l'EACEA possono esserne ritenute responsabili. Numero del progetto: 101184255

6. Strumenti e risorse pratiche

Questo capitolo presenta alcuni strumenti pratici in grado di migliorare in maniera diretta l'accesso allo sport alle donne e alle persone *queer*. Oltre agli strumenti presentati, saranno delineate alcune raccomandazioni su come rendere inclusivi i programmi sportivi. Le raccomandazioni sono state ricavate a partire dalle interviste e dai gruppi di lavoro, nonché dalla ricerca bibliografica.

Raccomandazioni per programmi sportivi inclusivi

Lo sport necessita di maggiore inclusività, poiché le donne e le persone *queer* ne sono spesso escluse, in maniera diretta o indiretta. Tra le azioni necessarie a rendere inclusivi i programmi sportivi, figurano:

Politiche e struttura: un programma dovrebbe avere politiche e strutture inclusive, a partire dall'utilizzo di un linguaggio neutro di genere in tutte le comunicazioni e i documenti ufficiali. L'obiettivo è fare in modo che le atlete e gli atleti si sentano più accettati e a loro agio e che la visibilità diventi equa. Inoltre, si consiglia la creazione di politiche sulla parità di genere, specialmente nelle squadre sportive, nonché la raccolta e il monitoraggio di dati disaggregati sul genere, al fine di misurare i risultati in maniera misurabile.

Educazione: all'esercizio fisico dovrebbe essere associato, nel programma sportivo, l'esercizio mentale. I programmi sportivi di successo sono infatti quelli che presentano una natura educativa, che hanno lo scopo di educare le atlete e gli atleti in materia di parità di genere e LGBTQIA+ e che affrontano tematiche volte alla lotta alla discriminazione e che possono essere trattate mediante lo sviluppo di *toolkit* educativi, insieme ad attività fisiche libere da stereotipi.

Visibilità ed *empowerment*: la ricerca ha mostrato chiaramente quanto poco o per nulla sia visibile lo sport per le donne e le persone della comunità LGBTQIA+. Un programma sportivo destinato a questi gruppi deve contenere le basi per una visibilità e un sostegno adeguati alle squadre e alle donne e persone queer dello sport attraverso i media locali, i social media e gli eventi della comunità. Ciò può incoraggiare le giovani atlete e atleti, in quanto il programma li può assistere nell'affrontare eventuali difficoltà e nel superare i limiti a cui sono spesso soggetti.

Cofinanziato dall'Unione europea

Finanziato dall'Unione europea. Le opinioni espresse appartengono, tuttavia, al solo o ai soli autori e non riflettono necessariamente le opinioni dell'Unione europea o dell'Agenzia esecutiva europea per l'istruzione e la cultura (EACEA). Né l'Unione europea né l'EACEA possono esserne ritenute responsabili. Numero del progetto: 101184255

Supporto dal basso: infine, si raccomanda che un programma sportivo che punti a essere veramente inclusivo integri, sin dall'inizio, le giovani atlete e atleti nella programmazione. Le atlete e gli atleti giovani e. in particolare, quelli provenienti da gruppi socialmente vulnerabili, hanno bisogno che la loro voce sia ascoltata. Promuovere iniziative guidate dalle e dai giovani in collaborazione con ONG che hanno esperienza nell'attuazione di azioni simili rafforzerà quindi l'inclusione delle atlete e degli atleti e li renderà più attivi dal punto di vista sociale e atletico.

Linee guida e strumenti per contrastare la discriminazione e la violenza basate sul genere e sulle caratteristiche SOGIESC

La discriminazione e la violenza basate sul genere e sulle caratteristiche SOGIESC allontanano le donne e le persone *queer* dallo sport. Di conseguenza, è necessario attuare azioni che mirano a sradicare tali fenomeni, in modo da raggiungere la piena parità di questi gruppi nel settore dello sport. Alla luce di ciò, il manuale presente le seguenti linee guida e strumenti volti a tale scopo:

Codici: le norme contro la violenza di genere e sulle persone LGBTQIA+ rappresentano uno strumento essenziale per garantire un atteggiamento di tolleranza zero nei confronti dei comportamenti discriminatori. Tali norme possono essere accompagnate da codici di condotta, protocolli di protezione e meccanismi di segnalazione riservata chiari. In particolare, un meccanismo per la segnalazione anonima può scoraggiare le autrici o gli autori di discriminazione, mentre offre alla vittima l'opportunità di segnalare senza timore di stigmatizzazione.

Educazione: l'inclusione di strumenti educativi contro le molestie, la discriminazione e la violenza apporta un contributo sostanziale. Le ONG specializzate con esperienza nell'educazione non formale possono fornire formazione o strumenti da loro sviluppati, al fine di educare il pubblico in materia di parità di genere e LGBTQIA+. Le formazioni e i giochi di ruolo educativi destinati ad atlete, atleti, allenatrici, allenatori, personale sportivo e genitori possono essere sfruttati per sfidare gli stereotipi, affrontare il trauma e consolidare i valori di inclusività.

Spazio sicuro: gli spazi sicuri e gli ambienti inclusivi sono essenziali per la salute mentale e il benessere delle atlete e degli atleti con genere e identità diverse da quella di uomini eterosessuali. Aree come spogliatoi dovrebbero essere ripensate in maniera più inclusiva, affinché ciascuna e ciascuna possa sentirsi a proprio agio. È quindi importante incoraggiare il rispetto verso le donne e le persone *queer* e promuovere il linguaggio neutro dal punto di vista

del genere per farle sentire accettate. In più, occorre che le allenatrici, gli allenatori e il personale siano in grado di riconoscere lo stress, lo stigma ed eventuali momenti di crisi psicologica, in modo da poter fornire il supporto adeguato.

***Empowerment*:** la lotta alla discriminazione basata sul genere e sulle caratteristiche SOGIESC può essere portata avanti dalle donne e dalle persone *queer* dello sport attraverso i media, le campagne e gli eventi locali. La visibilità di figure sportive diverse dai maschi eterosessuali contribuirà al loro *empowerment* e all'eliminazione degli stereotipi fortemente radicati nella società. Inoltre, si consiglia di collaborare con le organizzazioni locali, con le scuole e, specialmente, con le ONG, al fine di rafforzare l'autostima delle giovani donne e persone *queer* dello sport e di aiutarle a creare le loro iniziative.

Programmi e iniziative che hanno integrato con successo politiche e linee guida all'interno dei loro programmi

Numerose iniziative sono riuscite a integrare politiche analoghe nella propria struttura e nelle proprie operazioni, al fine di promuovere una maggiore inclusività in materia di parità di genere e LGBTQIA+. Di seguito sono presentate alcuni progetti che possono fungere da casi studio per le e gli utenti del manuale. Sebbene entrambe appartengano all'ambito calcistico, presentano un elevato grado di replicabilità in altri sport, Paesi e contesti, in quanto combinano elementi fondamentali per il raggiungimento dell'equità nello sport e per la lotta alle discriminazioni.

Girl Power: Girl Power è nato come un movimento dedicato alle donne, avviato e guidato da donne, che si serve dello sport come strumento volto allo sviluppo. Inizialmente, era una piattaforma di *networking* e *advocacy* promossa da un gruppo di donne rifugiate sotto la guida di Khalida Popal, fuggita dall'Afghanistan. Attualmente, in quanto associazione senza scopo di lucro, offre opportunità formative in ambito sportivo e di leadership a donne e ragazze appartenenti a comunità emarginate.

L'iniziativa ha generato spazi sicuri per la rappresentazione e l'inclusione nel calcio, continuando a sostenere e formare future leader. Il progetto ha incrementato la partecipazione e la visibilità delle atlete attraverso programmi di formazione e collaborazioni con diverse organizzazioni, gruppi e ONG. Parallelamente, continua a supportare le giovani generazioni attraverso conferenze, festival sportivi, programmi di tutoraggio e altre attività. Grazie alla sua struttura inclusiva, Girl Power è oggi presente anche in altri Paesi oltre alla Danimarca, dove è stata

Cofinanziato dall'Unione europea

Finanziato dall'Unione europea. Le opinioni espresse appartengono, tuttavia, al solo o ai soli autori e non riflettono necessariamente le opinioni dell'Unione europea o dell'Agenzia esecutiva europea per l'istruzione e la cultura (EACEA). Né l'Unione europea né l'EACEA possono esserne ritenute responsabili. Numero del progetto: 101184255

fondata, proseguendo il proprio lavoro per garantire maggiori opportunità di parità nello sport. Ulteriori informazioni sono disponibili qui.

Fare network: Fare Network è un'organizzazione ombrello che riunisce individui, gruppi informali e organizzazioni impegnate a contrastare le disuguaglianze e a utilizzare lo sport come leva di cambiamento sociale. Fare Network lotta contro tutte le forme di discriminazione, incluse quelle basate su razzismo, nazionalismo di estrema destra, sessismo, transfobia, omofobia e discriminazioni nei confronti delle persone con disabilità. Opera a tutti i livelli dello sport, principalmente nel calcio, per promuovere l'inclusione sociale di gruppi marginalizzati o esclusi, coinvolgendo responsabili delle politiche, *stakeholder* e organismi di governance nelle azioni contro le discriminazioni. La rete sostiene costantemente persone e gruppi nell'impegno sportivo, offrendo loro la possibilità, attraverso la campagna Football People, di sviluppare iniziative focalizzate sull'educazione e/o sull'aumento della visibilità mediante il contrasto alle discriminazioni. Le iniziative di Fare Network rappresentano un esempio concreto di integrazione politiche e strumenti inclusivi nelle proprie attività, mettendoli al contempo a disposizione di individui, club o organizzazioni che ne necessitino. Ulteriori informazioni sono disponibili qui.

Insegnamenti appresi

La creazione di programmi sportivi inclusivi può apparire un compito complesso, ma un'analisi attenta dimostra che è invece realizzabile, a condizione che esista una reale volontà di attuarlo. Per garantire l'inclusività di un programma, è indispensabile disporre di una struttura di base e di politiche che tutelino la parità. L'educazione riveste un ruolo determinante sia nel contrasto alla discriminazione sia nel promuovere cambiamenti nelle condizioni esistenti. Parallelamente, è necessario sostenere ulteriormente le iniziative sportive promosse da donne e atlete LGBTQIA+, affinché escano dalla marginalità. Tutto ciò può realizzarsi attraverso forme di collaborazione tra le diverse parti coinvolte (allenatrici e allenatori, personale, famiglie, ecc.) e le ONG in grado di garantire l'adozione delle migliori pratiche.

È inoltre fondamentale che ogni azione intrapresa sia guidata dall'obiettivo di contrastare le discriminazioni basate sul genere e sulle caratteristiche SOGIESC, ancora presenti nel mondo dello sport. Un codice di condotta chiaro e meccanismi di segnalazione adeguati costituiscono la base per prevenire e sanzionare tali fenomeni, assicurando la sicurezza di tutte le atlete e tutti gli atleti. La sicurezza riguarda anche gli spazi fisici: un ambiente sicuro e condizioni fisiche e psicologiche ottime sono fondamentali. I programmi che hanno saputo integrare con successo

Cofinanziato dall'Unione europea

Finanziato dall'Unione europea. Le opinioni espresse appartengono, tuttavia, al solo o ai soli autori e non riflettono necessariamente le opinioni dell'Unione europea o dell'Agenzia esecutiva europea per l'istruzione e la cultura (EACEA). Né l'Unione europea né l'EACEA possono esserne ritenute responsabili. Numero del progetto: 101184255

politiche, formazione e collaborazione mostrano progressi misurabili nell'inclusione di genere e LGBTQIA+ nello sport. Le collaborazioni che contrastano le discriminazioni basate su genere e caratteristiche SOGIESC risultano pertanto altamente indispensabili.

Cofinanziato dall'Unione europea

Finanziato dall'Unione europea. Le opinioni espresse appartengono, tuttavia, al solo o ai soli autori e non riflettono necessariamente le opinioni dell'Unione europea o dell'Agenzia esecutiva europea per l'istruzione e la cultura (EACEA). Né l'Unione europea né l'EACEA possono esserne ritenute responsabili. Numero del progetto: 101184255

7. Conclusioni

Sintesi dei risultati chiave

La creazione del manuale del progetto SISTERS ha messo in evidenza diversi elementi critici che persistono nel contesto sportivo in relazione alle donne e alle persone LGBTQIA+. In primo luogo, emerge una costante discriminazione basata sul genere e sulle caratteristiche SOGIESC, che continua a limitare la partecipazione e la rappresentazione di donne e persone LGBTQIA+ nello sport. Tale discriminazione è rafforzata dagli stereotipi dominanti, che spesso stigmatizzano le atlete e gli atleti non cisgender, nonché dalla predominanza maschile nei ruoli dirigenziali, la quale alimenta l'esclusione e la sottorappresentazione nei processi decisionali. In quasi tutti i Paesi, le posizioni di potere sono detenute da uomini, mentre gli altri generi devono affrontare percorsi particolarmente ostici per accedere a ruoli simili.

La marginalizzazione è ulteriormente amplificata dalla scarsa o inesistente visibilità sui media, che trasforma lo sport praticato da donne e da persone *queer* in un fenomeno quasi invisibile. Tale mancanza di visibilità e di modelli di riferimento priva le giovani generazioni della possibilità di identificarsi con figure del proprio genere, mentre il sistema continua a promuovere in modo prevalente l'immagine dell'atleta uomo, cisgender ed eterosessuale. Nonostante alcuni interventi in materia di politiche e legislazione, il divario rimane significativo e l'applicazione delle misure risulta spesso incoerente.

Le buone pratiche individuate mostrano che approcci guidati dalle comunità e con una forte dimensione inclusiva possono generare risultati positivi. Figurano, tra queste pratiche, le iniziative dal basso e/o i progetti guidati direttamente da atlete e atleti e che pongono la parità nello sport al centro della propria missione. È stato inoltre riscontrato che l'educazione e gli strumenti derivanti dai processi formativi ricoprono un ruolo determinante nell'evoluzione delle narrazioni esistenti. Programmi educativi e percorsi di formazione destinati ad allenatrici, allenatori, personale, famiglie e giovani possono costituire una leva efficace per superare le discriminazioni e le limitazioni subite da donne e persone LGBTQIA+ in ambito sportivo. La formazione di questi gruppi può produrre cambiamenti immediati, favorendo la creazione di ambienti più sicuri e accessibili per tutte le persone coinvolte, in particolare per le atlete e gli atleti.

Cofinanziato dall'Unione europea

Finanziato dall'Unione europea. Le opinioni espresse appartengono, tuttavia, al solo o ai soli autori e non riflettono necessariamente le opinioni dell'Unione europea o dell'Agenzia esecutiva europea per l'istruzione e la cultura (EACEA). Né l'Unione europea né l'EACEA possono esserne ritenute responsabili. Numero del progetto: 101184255

I cambiamenti non devono provenire esclusivamente dai soggetti direttamente coinvolti nel settore sportivo, ma anche dalle istituzioni pubbliche. Politiche che garantiscano pari accesso e l'adozione di meccanismi di monitoraggio rappresentano misure essenziali per istituzionalizzare l'inclusione di genere e LGBTQIA+ nella governance sportiva. Ciò deve avvenire non attraverso azioni unilaterali, ma tramite processi collaborativi e dialogo multidisciplinare con ONG e *stakeholder*, al fine di produrre un impatto duraturo. Le ONG, in particolare, possono dare un contributo sostanziale nel contrasto alle discriminazioni di genere e nella promozione di un ambiente sportivo più inclusivo. La loro esperienza pluriennale in ambito di educazione e di sensibilizzazione può svolgere un ruolo decisivo nella decostruzione degli stereotipi, nella riduzione delle discriminazioni e nella creazione di contesti equi e accoglienti. Al tempo stesso, tali organizzazioni possono svolgere attività di ricerca e analisi sui fenomeni di discriminazione intersezionale nello sport, monitorando i progressi e individuando esigenze e priorità per le azioni future.

Esigenze di ricerca future

Ancora oggi, è necessario un continuo approfondimento della ricerca, in particolare attraverso lo sviluppo di banche dati più complete relative alla partecipazione delle donne e delle persone LGBTQIA+ allo sport a livello nazionale e locale. La raccolta dei dati dovrebbe prevedere un approccio intersezionale, includendo variabili quali età, genere, disciplina sportiva, caratteristiche SOGIESC, ecc. È inoltre opportuno condurre ricerche finalizzate a comprendere l'esperienza delle persone non binarie e delle persone transgender, dal momento che esiste un significativo margine di miglioramento nella documentazione degli ostacoli che queste affrontano a causa della propria identità di genere.

Il progetto SISTERS può inoltre continuare a sviluppare programmi di formazione destinati ad allenatrici e allenatori, educatrici ed educatori e professioniste e professionisti dello sport, con l'obiettivo di accrescere la consapevolezza e contrastare la discriminazione. Il progetto potrebbe colmare molte delle lacune formative esistenti, in particolare riguardanti le allenatrici e gli allenatori, scuole e altri soggetti operanti nella promozione dell'inclusività. Particolare attenzione dovrebbe essere dedicata al personale delle organizzazioni sportive che lavora con persone transgender e non binarie, ambito in cui risultano maggiori le carenze informative.

Il progetto dovrà concentrarsi anche sulla corretta diffusione del manuale presso organizzazioni e associazioni sportive. Ciò favorirà una progressiva sensibilizzazione e potrà contribuire a

Cofinanziato dall'Unione europea

Finanziato dall'Unione europea. Le opinioni espresse appartengono, tuttavia, al solo o ai soli autori e non riflettono necessariamente le opinioni dell'Unione europea o dell'Agenzia esecutiva europea per l'istruzione e la cultura (EACEA). Né l'Unione europea né l'EACEA possono esserne ritenute responsabili. Numero del progetto: 101184255

rendere più attive le comunità locali. Attraverso campagne e contenuti video sui social media dedicati alla parità di genere e LGBTQIA+ nello sport, sarà possibile rafforzare la visibilità, valorizzare nuovi modelli di riferimento, mettere in discussione gli stereotipi e normalizzare l'inclusione nella cultura sportiva. Parallelamente, le e i partner di SISTERS potranno intensificare la collaborazione con autorità locali, federazioni e istituti scolastici, al fine di massimizzare l'impatto del progetto. Mantenere un dialogo continuo e dinamico tra responsabili delle decisioni pubblici, società civile, realtà locali e giovani permetterà di replicare e ampliare le iniziative efficaci, assicurando la sostenibilità dei risultati oltre la durata del progetto.

Cofinanziato dall'Unione europea

Finanziato dall'Unione europea. Le opinioni espresse appartengono, tuttavia, al solo o ai soli autori e non riflettono necessariamente le opinioni dell'Unione europea o dell'Agenzia esecutiva europea per l'istruzione e la cultura (EACEA). Né l'Unione europea né l'EACEA possono esserne ritenute responsabili. Numero del progetto: 101184255

8. Test di autovalutazione del manuale di SISTERS

Questo test serve alle allenatrici e allenatori, alle e ai manager, ai club sportivi, alle federazioni, agli istituti educativi e alle organizzazioni della comunità per valutare la parità e l'inclusione di genere e LGBTQIA+ che promuovono mediante le loro attività sportive, in linea con i suggerimenti del manuale. Il test di autovalutazione è composto da affermazioni riguardanti il livello di maturità e integrazione delle misure di inclusione, suddivise per ambito operativo.

Le e gli utenti possono utilizzarlo come strumento di riflessione e miglioramento. L'obiettivo è di rintracciare le aree di inclusione lacunosa e creare un piano per un ambiente sportivo più equo e sicuro.

Istruzioni. Le e gli utenti devono valutare le seguenti affermazioni basandosi sulle indicazioni di sotto riportare:

- **1: NO**
- **2: PARTIALMENTE**
- **3: SÌ**

Test di autovalutazione SISTERS	
Politica e struttura	
Esiste una politica per la non discriminazione e l'inclusione che tratta in maniera esplicita le questioni di genere e LGBTQIA+.	
È stato fissato un codice di condotta con chiari meccanismi di segnalazione contro la discriminazione e/o la violenza di genere.	
Il gruppo dirigenziale è composto da donne e da una rappresentanza LGBTQIA+ nei ruoli decisionali.	
La valutazione dei finanziamenti o del rendimento è collegata a risultati in termini di parità e inclusione.	
Le politiche interne sono spesso aggiornate allo scopo di garantirne la conformità con i quadri nazionali ed europei in materia di uguaglianza.	
Risultato:	
Educazione	
Le allenatrici, gli allenatori e il personale sportivo hanno ricevuto una formazione in materia di genere o di pratiche inclusive.	

Cofinanziato dall'Unione europea

Finanziato dall'Unione europea. Le opinioni espresse appartengono, tuttavia, al solo o ai soli autori e non riflettono necessariamente le opinioni dell'Unione europea o dell'Agenzia esecutiva europea per l'istruzione e la cultura (EACEA). Né l'Unione europea né l'EACEA possono esserne ritenute responsabili. Numero del progetto: 101184255

Esiste una disposizione relativa allo sviluppo professionale continuo nell'ambito dell'antidiscriminazione e degli approcci basati sul trauma.	
Il personale, le volontarie e i volontari hanno familiarità con la terminologia relativa alle caratteristiche SOGIESC e i quadri di riferimento per i diritti.	
È stata avviata una collaborazione con ONG o con figure esperte per le sessioni di formazione e consapevolezza.	
Risultato:	
Servizi	
I servizi (spogliatoi, docce, uniformi) sono inclusivi e accessibili dal punto di vista del genere e per le persone LGBTQIA+ e per tutte e tutti.	
La partecipazione delle donne, delle ragazze e delle persone LGBTQIA+ è attivamente incoraggiata a tutti i livelli dello sport.	
Sono disponibili servizi come il supporto psicologico o i programmi di tutoraggio per le atlete e gli atleti di gruppi marginalizzati.	
Sono previste attività/formazioni inclusive o miste dal punto di vista del genere.	
Sono disponibili servizi di supporto per l'infanzia o per le famiglie destinate alle e ai partecipanti con responsabilità di cura.	
Risultato:	
Comunicazione	
Utilizzo di linguaggio neutro dal punto di vista del genere nei materiali per la comunicazione.	
I successi delle donne e delle persone LGBTQIA+ sono ugualmente promosse sui mezzi di comunicazione e durante gli eventi dell'organizzazione.	
È prevista la partecipazione a e/o l'organizzazione di campagne di sensibilizzazione in materia di parità nello sport.	
Risultato:	

Cofinanziato dall'Unione europea

Finanziato dall'Unione europea. Le opinioni espresse appartengono, tuttavia, al solo o ai soli autori e non riflettono necessariamente le opinioni dell'Unione europea o dell'Agenzia esecutiva europea per l'istruzione e la cultura (EACEA). Né l'Unione europea né l'EACEA possono esserne ritenute responsabili. Numero del progetto: 101184255

Segnalazione	
Esiste un sistema di segnalazione riservata per gli episodi di discriminazione o di molestie.	
Il *feedback* delle atlete e degli atleti, nonché dei genitori e del personale, viene regolarmente raccolto e utilizzato ai fini di un miglioramento.	
Vengono pubblicati annualmente rapporti o sintesi sui progressi in materia di inclusione.	
Risultato:	

Risultati per ambito		
Politica e struttura	10-15	Il quadro politico è stabile. Potete utilizzare il manuale come supporto se desiderate ampliare il quadro attuale.
	Meno di 10 punti	Il quadro attuale prevede un numero ridotto di iniziative politiche che possono promuovere la parità di genere e LGBTQIA+ nello sport. Rafforzate il quadro politico servendovi della guida e delle buone pratiche presentate dal manuale.
Educazione	8-12	Il programma formativo promuove la parità di genere e LGBTQIA+ nello sport. Il manuale riporta varie pratiche che possono migliorare i risultati di apprendimento attuali.

Cofinanziato dall'Unione europea

Finanziato dall'Unione europea. Le opinioni espresse appartengono, tuttavia, al solo o ai soli autori e non riflettono necessariamente le opinioni dell'Unione europea o dell'Agenzia esecutiva europea per l'istruzione e la cultura (EACEA). Né l'Unione europea né l'EACEA possono esserne ritenute responsabili. Numero del progetto: 101184255

	Meno di 8 punti	È necessario mettere in atto azioni educative per la promozione del genere e delle tematiche LGBTQIA+. Servitevi del manuale per acquisire maggiore conoscenza in tema di inclusione nello sport e per implementare formazioni educative e inclusive.
Servizi	10-15	I servizi forniti supportano l'inclusione delle donne e delle persone queer nello sport. Le raccomandazioni del manuale possono aiutarvi a sviluppare ulteriormente i punti di forza esistenti.
	Meno di 10 punti	È necessaria un'evoluzione dei servizi per rispondere alle esigenze delle donne e delle persone LGBTQIA+. Applicate le raccomandazioni proposte dal manuale per migliorare l'inclusione in tal senso.
Comunicazione	6-9	Promuovete costantemente l'inclusione di genere e LGBTQIA+ nelle azioni di comunicazione. Applicate le raccomandazioni del manuale vi permetterà di ampliare ulteriormente le operazioni di visibilità.
	Meno di 6 punti	La strategia di comunicazione risulta lacunosa e poco attenta al genere. Il manuale può fungere da riferimento per la rielaborazione della strategia comunicativa.

Cofinanziato dall'Unione europea

Finanziato dall'Unione europea. Le opinioni espresse appartengono, tuttavia, al solo o ai soli autori e non riflettono necessariamente le opinioni dell'Unione europea o dell'Agenzia esecutiva europea per l'istruzione e la cultura (EACEA). Né l'Unione europea né l'EACEA possono esserne ritenute responsabili. Numero del progetto: 101184255

Segnalazione	6-9	Avete costruito un sistema di segnalazione che supporta i diritti delle donne e delle persone LGBTQIA+. Il manuale può favorire un ulteriore miglioramento dei processi attuali.
	Meno di 6 punti	Le procedure di segnalazione sono deboli o inesistenti. Consultate il manuale e applicate le raccomandazioni proposte, al fine di migliorare le strutture esistenti.

La tabella che segue contiene la spiegazione del **risultato complessivo**. Per trovare il risultato, sommare le risposte del test. In base all'esito, è possibile individuare in che misura il lavoro delle e degli utenti in ambito sportivo risulta equo.

Risultato complessivo e interpretazione		
Risultato complessivo	**Valutazione**	**Spiegazione**
50–60	Campionessa/e di inclusività	Attenzione significativa alla parità di genere e LGBTQIA+ nelle politiche, nelle formazioni e nella cultura. Mantenete i progressi e condividete le buone pratiche.
40–49	Inclusività in via di sviluppo	Basi solide, ma alcune aree necessitano di una formalizzazione o di un'attuazione omogenea. Il manuale può esservi d'aiuto per lo sviluppo di azioni di impatto.

Cofinanziato dall'Unione europea

Finanziato dall'Unione europea. Le opinioni espresse appartengono, tuttavia, al solo o ai soli autori e non riflettono necessariamente le opinioni dell'Unione europea o dell'Agenzia esecutiva europea per l'istruzione e la cultura (EACEA). Né l'Unione europea né l'EACEA possono esserne ritenute responsabili. Numero del progetto: 101184255

30–39	Consapevolezza emergente	I principi di inclusione sono riconosciuti ma non ancora integrati al livello operativo. Potete servirvi delle raccomandazioni del manuale per incrementare e migliorare i risultati.
Meno di 30 punti	Necessità di un’azione immediata	Mancano i meccanismi chiave per la sicurezza e la parità. Basatevi sugli strumenti, sugli esempi e sulle raccomandazioni del manuale per attuare miglioramenti.

Cofinanziato dall'Unione europea

Finanziato dall'Unione europea. Le opinioni espresse appartengono, tuttavia, al solo o ai soli autori e non riflettono necessariamente le opinioni dell'Unione europea o dell’Agenzia esecutiva europea per l’istruzione e la cultura (EACEA). Né l'Unione europea né l'EACEA possono esserne ritenute responsabili. Numero del progetto: 101184255

9. Bibliografia

ACCEPT-LGBTI Cyprus. (2024). *Organisation website and activities*. https://accept.cy/home/

Bosnia and Herzegovina. (2003). *Zakon o ravnopravnosti spolova u Bosni i Hercegovini* [Law on Gender Equality in Bosnia and Herzegovina]. *Official Gazette of Bosnia and Herzegovina*, Nos. 16/03, 102/09, 32/10.

Bosnia and Herzegovina. (2008, with amendments 2009, 2016). *Zakon o sportu Bosne i Hercegovine* [Law on Sports of Bosnia and Herzegovina]. *Official Gazette of Bosnia and Herzegovina*, Nos. 27/08, 102/09, 66/16.

Bosnia and Herzegovina. (2009, with amendments 2016). *Zakon o zabrani diskriminacije* [Law on Prohibition of Discrimination]. *Official Gazette of Bosnia and Herzegovina*, Nos. 59/09, 66/16.

BRAVO BiH. (2025, April 2). *GENDERWISE: An ambitious initiative to promote gender equality and dual careers for young female athletes*. https://bravo-bih.com/current-projects/genderwise/

Bulgarian Ministry of Youth and Sports. (2021). *National strategy for gender equality 2021–2030*. Government of Bulgaria.

CIG. (2023). *Planos nacionais de ação*. Comissão para a Cidadania e a Igualdade de Género. https://www.cig.gov.pt/planos-nacionais-de-acao/

Council of Europe — All In Plus (gender equality in sport factsheet: Cyprus). (2025). *All In Plus: Promoting greater gender equality in sport — Cyprus factsheet*. https://rm.coe.int/all-in-plus-cyprus-05022025/1680b420e9

Council of Europe & European Union. (2025, February 5). *All In Plus: Promoting greater gender equality in sport – Greece*. https://rm.coe.int/all-in-plus-greece-05022025/1680b420ee

Council of Europe Office in Sarajevo. (2024, October 4). *Workshop on initiatives to reduce homophobia and transphobia in sports in Bosnia and Herzegovina. Council of Europe Newsroom.* https://www.coe.int/en/web/sarajevo/-/towards-reducing-discrimination-in-sports-in-bosnia-and-herzegovina

European Commission. (2007). *White paper on sport*. https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:52007DC0391

Cofinanziato dall'Unione europea

Finanziato dall'Unione europea. Le opinioni espresse appartengono, tuttavia, al solo o ai soli autori e non riflettono necessariamente le opinioni dell'Unione europea o dell'Agenzia esecutiva europea per l'istruzione e la cultura (EACEA). Né l'Unione europea né l'EACEA possono esserne ritenute responsabili. Numero del progetto: 101184255

European Commission. (2020). *Gender equality strategy 2020–2025.* https://ec.europa.eu/newsroom/just/items/682425/en

European Commission. (2020). *LGBTIQ equality strategy 2020–2025.* https://commission.europa.eu/document/download/5100c375-87e8-40e3-85b5-1adc5f556d6d_en?filename=lgbtiq_strategy_2020-2025_en.pdf

European Commission. (2022). *Sport and physical activity – Special Eurobarometer report.* KANTAR. https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/2668

European Institute for Gender Equality. (2024). *Gender equality index 2024: Country profile — Cyprus.* https://eige.europa.eu/gender-equality-index/2024/country/CY.EuropeanInstituteforGenderEquality

European Institute for Gender Equality. (2024). *Gender equality index: Cyprus country profile.* https://eige.europa.eu/gender-mainstreaming/countries/cyprus?utm_source=chatgpt.com

European Parliamentary Research Service. (2024, March). *Gender equality in sports.* https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2024/759597/EPRS_ATA(2024)759597_EL.pdf

European Union Agency for Fundamental Rights (FRA). (2019). *A long way to go for LGBTI equality — LGBTI survey country data: Cyprus.* https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/lgbti-survey-country-data_cyprus.pdf.EUR-Lex

Eurostat / European Commission. (2024). *Sport participation statistics and Eurobarometer on sport and physical activity.* https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Sport_participation_-_practicing_sport_and_physical_activity & https://sport.ec.europa.eu/node/282

Government of the Republic of Cyprus. (2024). *National strategy for gender equality 2024–2026.* Ministry / Official publication. https://www.gov.cy/media/sites/21/2024/07/Strategy-Document-and-Action-Plan.pdf

Government of the Republic of Cyprus. (2024). *National strategy for gender equality 2024–2026 (Strategy document and action plan).* Government of Cyprus. https://www.gov.cy/media/sites/21/2024/07/Strategy-Document-and-Action-

Cofinanziato dall'Unione europea

Finanziato dall'Unione europea. Le opinioni espresse appartengono, tuttavia, al solo o ai soli autori e non riflettono necessariamente le opinioni dell'Unione europea o dell'Agenzia esecutiva europea per l'istruzione e la cultura (EACEA). Né l'Unione europea né l'EACEA possono esserne ritenute responsabili. Numero del progetto: 101184255

Plan.pdf?utm_source=chatgpt.com & https://www.gov.cy/en/speeches/speech-by-the-commissioner-for-gender-equality-ms-josie-christodoulou-at-the-press-conference-on-the-implementation-progress-of-the-national-strategy-for-gender-equality-2024-2026/

Greek National Commission for Human Rights. (2023, April). *Reply under CEDAW to the Ministry of Labour.* https://www.nchr.gr/images/English_Site/GYNAIKES/GNCHR_CEDAW_REPLY_TO_MINISTRY_OF_LABOR.pdf

Hellenic Labour Inspectorate. (2016). *Equal treatment and combating discrimination in work and employment.* https://www.hli.gov.gr/ergasiakes-scheseis/nomothesia-ergasiakes-scheseis/prostasia/isi-metachirisi/isi-metacheirisi-kai-katapolemisi-ton-diakriseon-stin-ergasia-kai-tin-apascholisi/

ILGA-Europe. (2023–2024). *Annual review / country reporting on LGBTI rights in Europe.* https://www.ilga-europe.org

ILGA-Europe. (2023–2024). *Country information and LGBTI rights updates: Cyprus.* https://www.ilga-europe.org/report/annual-review-2025/

IPDJ. (2024). *Selo da igualdade de género no desporto.* Instituto Português do Desporto e Juventude. https://ipdj.gov.pt/selo-da-igualdade-de-genero-no-desporto

KMOP, & SPORT GVP Project. (2024). *Insights into gender-based violence: Research findings and data.* https://www.kmop.gr/wp-content/uploads/2024/09/SPORTGVP_Article-2.pdf

Ljubojević, A., Karalić, T., Gerdijan, N., Pantelić-Babić, K., & Pepić, A. (2024). *Gender representation in management and coaching roles in sports: A case study of the Banja Luka Region. SportLogia, 20*(1), 38–46. https://doi.org/10.7251/SGIA2402038L

Menzel, T., Braumüller, B., & Hartmann-Tews, I. (2019). *The relevance of sexual orientation and gender identity in sport in Europe: Findings from the Outsport survey.* German Sport University Cologne. https://www.out-sport.eu

National Statistical Institute. (2019). *Gender pay gap in sports and culture in Bulgaria.* NSI.

Paletta, D., & ILGA. (2024, July). *Trans, gender-diverse, and intersex inclusion in sports is a human right.* ILGA World. https://ilga.org/news/trans-gender-diverse-intersex-inclusion-in-sports-human-right/

Cofinanziato dall'Unione europea

Finanziato dall'Unione europea. Le opinioni espresse appartengono, tuttavia, al solo o ai soli autori e non riflettono necessariamente le opinioni dell'Unione europea o dell'Agenzia esecutiva europea per l'istruzione e la cultura (EACEA). Né l'Unione europea né l'EACEA possono esserne ritenute responsabili. Numero del progetto: 101184255

Papanikolaou, N. (2021, June 11). *Gay in Greek football: The word nobody wants to hear. Reporters United*. https://www.reportersunited.gr/5553/gkei-sto-elliniko-podosfairo-i-lexi-poy-den-thelei-kaneis-na-akoysei/

Papanikolaou, N. (2021, July 7). *The hate that dares not speak its name – Why it's so hard to talk about homophobia in Greek football. Reporters United*. https://www.reportersunited.gr/en/5864/homophobia-in-greek-football-teams/

Psaropoulou, S. (2025, April 2). *European gender equality index: Where does Greece rank this year? WHEN*. https://when.org.gr/eyropaikos-deiktis-isotitas-ton-fylon-se-poia-thesi-vrisketai-fetos-i-ellada/

Saleiro, S., & CIG. (2022, May). *Estudo nacional sobre as necessidades das pessoas LGBTI e sobre a discriminação em razão da orientação sexual, identidade e expressão de género e características sexuais*. Comissão para a Cidadania e a Igualdade de Género. https://www.cig.gov.pt/2022/05/publicado-o-estudo-nacional-sobre-as-necessidades-das-pessoas-lgbti-e-sobre-a-discriminacao-em-razao-da-orientacao-sexual-identidade-de-genero-e-caracteristicas-sexuais/

Smith, H. (2021, January 20). *Olympic gold winner's sexual abuse case is a turning point for Greece. The Guardian*. https://www.theguardian.com/world/2021/jan/20/olympic-gold-winners-sexual-abuse-case-is-a-turning-point-for-greece

Sotiropoulos, V. (2022, May 25). *LGBTQI rights in Greece. Heinrich Böll Stiftung*. https://gr.boell.org/el/2022/05/25/ta-loatki-dikaiomata-stin-ellada

Tennery, A. (2024, July 25). *Pioneer Billie Jean King hails extraordinary progress in women's sport. Reuters*. https://www.reuters.com/sports/olympics/pioneer-billie-jean-king-hails-extraordinary-progress-womens-sport-2024-07-25/

UEFA. (2025, April 2). *UEFA: Our time, our turn: Bosnia and Herzegovina launch women's football strategy. UEFA News*. https://www.uefa.com/news-media/news/0293-1c50ef723fa6-5b4fefc583f2-1000--our-time-our-turn-bosnia-and-herzegovina-launch-women-s-fo/

UNESCO. (2024). *Sport and gender equality game plan: Guidelines for gender-transformative sport policies and programmes*. UNESCO. https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000390527

Cofinanziato dall'Unione europea

Finanziato dall'Unione europea. Le opinioni espresse appartengono, tuttavia, al solo o ai soli autori e non riflettono necessariamente le opinioni dell'Unione europea o dell'Agenzia esecutiva europea per l'istruzione e la cultura (EACEA). Né l'Unione europea né l'EACEA possono esserne ritenute responsabili. Numero del progetto: 101184255

U.S. Department of State. (2023). *Country reports on human rights practices: Cyprus (Sections on discrimination and LGBTI rights).* https://www.state.gov/reports/2024-country-reports-on-human-rights-practices/cyprus

Vaitsopoulou, A. (2022, August 29). *Queer sports: Athenian Centaurus and PeaceOX Milan demonstrate how LGBTQ teams triumph. Popaganda*. https://popaganda.gr/stories/queer-sports-oi-athenian-centaurus-kai-oi-peacox-milan-deichnoyn-pos-oi-loatki-omades-thriamveyoyn/

Women4Sport. (2025, April 2). *Women4Sport: About the project*. https://women4sport.eu/about/

World Health Organization / EU Sport Factsheets. (2018–2022). *Physical activity / sport participation factsheets (EU).* WHO Regional Office for Europe. https://sport.ec.europa.eu/sites/default/files/physical-activity-factsheet_who-eu-201811_en.pdf

World Health Organization. (2024). *Country physical activity factsheet: Cyprus (2024).* WHO Regional Office for Europe. https://cdn.who.int/media/docs/librariesprovider2/country-profiles/physical-activity/2024-country-profiles/physical-activity-2024-cyp.pdf?download=true&sfvrsn=30792b9a_7&utm_

Cofinanziato dall'Unione europea

Finanziato dall'Unione europea. Le opinioni espresse appartengono, tuttavia, al solo o ai soli autori e non riflettono necessariamente le opinioni dell'Unione europea o dell'Agenzia esecutiva europea per l'istruzione e la cultura (EACEA). Né l'Unione europea né l'EACEA possono esserne ritenute responsabili. Numero del progetto: 101184255

SISTERS

FoStering gender & LGBTQIA+ equity In Sports through an inTERSectional approach

Manual de boas práticas, lições aprendidas, diretrizes

Work package 2 – **Resultado 2.2**
Coordenado pela **Symplexis**

Co-funded by the European Union

Financiado pela União Europeia. Os pontos de vista e as opiniões expressas são as do(s) autor(es) e não refletem necessariamente a posição da União Europeia ou da Agência de Execução Europeia da Educação e da Cultura (EACEA). Nem a União Europeia nem a EACEA podem ser tidos como responsáveis por essas opiniões. Número do projeto: 101184255

Índice

Resumo 3

1. Introdução 4

O Manual 4

Projeto SISTERS 4

Metodologia 5

2. Compreender a discriminação de género e LGBTIQA+ no desporto 7

Desafios interseccionais no desporto 7

Formas comuns de discriminação e preconceito 9

Políticas nacionais e quadros jurídicos que abordam a discriminação 11

3. Boas práticas para promover a inclusão 16

Exemplos de iniciativas bem-sucedidas em diferentes países 16

Fatores-chave para o sucesso e transferibilidade 28

Ferramentas e recursos para organizações desportivas 31

4. Diretrizes para treinadores, gestores desportivos e educadores 33

Criação de ambientes inclusivos e sensíveis às questões de género 33

Estratégias para combater a discriminação em ambientes desportivos 34

Envolver jovens atletas e famílias nos esforços de inclusão 35

5. Recomendações políticas 36

Recomendações políticas a nível nacional e local 36

Estratégias para integrar a equidade de género e LGBTIQA+ na governação do desporto 38

6. Ferramentas práticas e recursos 39

Recomendações para programas desportivos inclusivos 39

Diretrizes e ferramentas para combater o fenómeno da discriminação e violência baseadas no género e na SOGIESC 40

Programas e iniciativas que incorporaram com sucesso políticas e diretrizes no seu núcleo 41

Lições aprendidas 43

7. Conclusão 43

Resumo das principais conclusões 43

Necessidades futuras de investigação 45

8. Teste de autoavaliação do Manual SISTERS 45

Co-funded by the European Union

Financiado pela União Europeia. Os pontos de vista e as opiniões expressas são as do(s) autor(es) e não refletem necessariamente a posição da União Europeia ou da Agência de Execução Europeia da Educação e da Cultura (EACEA). Nem a União Europeia nem a EACEA podem ser tidos como responsáveis por essas opiniões. Número do projeto: 101184255

Resumo

O Manual a seguir é um produto do projeto SISTERS. O Manual utiliza metodologias compostas, tais como pesquisa documental, entrevistas e grupos focais nos países parceiros. O conteúdo explora a discriminação interseccional contra mulheres e atletas LGBTIQA+, bem como os estereótipos que existem com base no género. As barreiras sistémicas nas áreas de liderança, visibilidade e financiamento são reforçadas pela violência baseada no género e pela discriminação baseada na SOGIESC sofrida por mulheres e indivíduos LGBTIQA+, criando um ambiente com poucas oportunidades. Essas discriminações baseadas em SOGIESC também são encontradas no nível institucional, uma vez que deficiências institucionais, como a fraca implementação de leis antidiscriminação, a formação inadequada de treinadores e mecanismos limitados de denúncia perpetuam os problemas, destacando a necessidade de intervenções educacionais, orientadas pela comunidade e informadas sobre traumas para desafiar normas e promover a inclusão.

O Manual também inclui boas práticas eficazes que foram implementadas em países parceiros e partilha os princípios de espaços seguros, liderança liderada por atletas e colaboração comunitária. Além disso, há várias recomendações com foco no aumento da visibilidade, parcerias intersetoriais e abordagens baseadas na educação. Ao mesmo tempo, há algumas orientações para treinadores e indivíduos envolvidos no desporto que ajudarão a aumentar a participação de mulheres e indivíduos LGBTIQA+ no desporto, mas também a moldar melhor as políticas que dizem respeito a esses indivíduos. Políticas como a criação de estratégias nacionais de inclusão e códigos antidiscriminação obrigatórios em todas as federações desportivas e/ou vincular o financiamento ao desempenho em equidade e desenvolver instalações neutras em termos de género são pequenos passos que terão um impacto imediato no acesso das mulheres e das pessoas LGBTIQA+ ao desporto.

Co-funded by the European Union

Financiado pela União Europeia. Os pontos de vista e as opiniões expressas são as do(s) autor(es) e não refletem necessariamente a posição da União Europeia ou da Agência de Execução Europeia da Educação e da Cultura (EACEA). Nem a União Europeia nem a EACEA podem ser tidos como responsáveis por essas opiniões. Número do projeto: 101184255

1. Introdução

O Manual

O Manual de boas práticas, lições aprendidas e diretrizes é um material educativo que visa melhorar a compreensão sobre género e LGBTIQA+ no desporto. O manual fornecerá:

- Uma visão geral internacional e local da situação e das tendências no que diz respeito ao acesso desigual das pessoas LGBTIQA+ ao desporto, através de uma perspetiva interseccional.
- Diretrizes e ferramentas práticas sobre como lidar com o fenómeno com ações concretas.

O manual resumirá entrevistas e ideias recolhidas a nível local, boas práticas, diretrizes para treinadores, gestores de clubes desportivos, educadores e famílias, sobre os temas da discriminação e preconceito baseados no género e na SOGIESC no desporto, através de uma perspetiva interseccional. Este resultado fornece uma imagem realista dos principais desafios encontrados entre as diferentes disciplinas desportivas, além de conter diretrizes e ferramentas práticas para combater a discriminação e a violência baseada no género e na SOGIESC (orientação sexual, identidade e expressão de género e características sexuais) no desporto.

Em suma, o manual irá destacar as principais necessidades e partilhar algumas iniciativas bem-sucedidas que procuraram abordar os desafios acima mencionados. O manual também permitirá aos parceiros identificar as disciplinas desportivas que mais lutam para combater episódios negativos e selecioná-las, a fim de concentrar a ação do projeto (e especialmente os torneios locais) nos desportos em que a equidade de género e LGBTIQA+ parece ser mais desafiante. O manual estará disponível gratuitamente no site do projeto.

Projeto SISTERS

O SISTERS visa promover a plena inclusão das mulheres e da comunidade LGBTIQA+ no desporto, promovendo a equidade através de uma abordagem interseccional. Para efeitos deste projeto, o conceito de Mulher é entendido com base numa abordagem não binária da identidade de género e, por conseguinte, refere-se a todas as pessoas que se identificam como mulheres. Graças a uma abordagem interseccional, o SISTERS analisará a interação entre diferentes atributos de identidade, incluindo SOGIESC – orientação sexual, identidade de género, expressão de género e características sexuais –, origem nacional, estatuto de imigrante, contexto

Co-funded by the European Union

Financiado pela União Europeia. Os pontos de vista e as opiniões expressas são as do(s) autor(es) e não refletem necessariamente a posição da União Europeia ou da Agência de Execução Europeia da Educação e da Cultura (EACEA). Nem a União Europeia nem a EACEA podem ser tidos como responsáveis por essas opiniões. Número do projeto: 101184255

cultural e socioeconómico, capacidade e/ou incapacidade, religião, etc., que compõem a experiência única de cada mulher e membro da comunidade LGBTIQA+ na sua oportunidade, ou falta dela, de praticar desporto num ambiente livre de discriminação e violência. O projeto foi concebido para:

- Compreender as tendências, os factos e as razões por trás do acesso desigual das mulheres e da comunidade LGBTIQA+ ao desporto através de uma lente interseccional.
- Aumentar as capacidades das organizações desportivas de base, treinadores e jogadores através de métodos sensíveis ao género e informados pela interseccionalidade para (1) promover a equidade no desporto e (2) combater episódios de discriminação e violência baseada no género e SOGIESC.
- Sensibilizar os profissionais do desporto, os jogadores, as organizações e a sociedade em geral para os efeitos prejudiciais das formas interseccionais de discriminação e violência na plena participação das mulheres e da comunidade LGBTIQA+ no desporto.

Seis organizações europeias irão implementar um plano de trabalho de 30 meses dividido em quatro partes: (1) atividades de investigação e análise para compreender a experiência das mulheres e da comunidade LGBTIQA+ no ambiente desportivo e reunir as melhores práticas para o acesso equitativo ao desporto; (2) organização de um programa de formação para profissionais do desporto e jovens jogadores; (3) torneios desportivos inovadores; (4) envolvimento de decisores políticos e partes interessadas para sustentar os resultados do projeto.

Metodologia

A abordagem metodológica adotada para efeitos das atividades de investigação do Manual a nível local/nacional foi prevista em três meios principais:

a) Pesquisa documental;
b) Identificação de boas práticas;
c) A investigação de campo incluiu entrevistas e grupos de discussão com partes interessadas relevantes.

A pesquisa documental teve como objetivo proporcionar ao consórcio uma compreensão mais profunda e insights sobre a situação atual e as políticas dos países parceiros no que diz respeito às condições de igualdade de género e LGBTIQA+ no desporto. A pesquisa documental foi realizada em duas fases:

Primeiro, uma revisão da literatura académica, políticas e quadros jurídicos, a fim de compreender a situação atual nos países. As fontes incluíram: artigos, pesquisas e relatórios

Co-funded by the European Union

Financiado pela União Europeia. Os pontos de vista e as opiniões expressas são as do(s) autor(es) e não refletem necessariamente a posição da União Europeia ou da Agência de Execução Europeia da Educação e da Cultura (EACEA). Nem a União Europeia nem a EACEA podem ser tidos como responsáveis por essas opiniões. Número do projeto: 101184255

realizados por autoridades nacionais e organizações da sociedade civil, bem como dados da UE. Em segundo lugar, uma revisão do estado da arte da discriminação baseada em SOGIESC no desporto, seguida da identificação dos principais desafios e barreiras. Além disso, foi realizada uma investigação sobre as boas práticas existentes que promovem a inclusão de SOGIESC no desporto. Isto ajuda-nos a identificar modelos existentes que podem ser replicados de forma a promover um ambiente inclusivo e potencialmente gerar novas intervenções que promovam a inclusão e a acessibilidade no desporto.

Os resultados da pesquisa documental e das boas práticas foram enriquecidos pela investigação primária realizada através de grupos de discussão e entrevistas com partes interessadas, jovens, educadores de adultos, profissionais que trabalham na área do desporto e pais. Mais especificamente:

- Foram realizadas **92 entrevistas** para compreender as condições que se verificam na realidade desportiva dos países parceiros, acompanhadas por
- **18 grupos focais** que envolveram **136 participantes** no total, com diferentes origens, incluindo mulheres e indivíduos LGBTIQA+, que discutiram e partilharam as suas perspetivas sobre a situação.

A combinação de métodos qualitativos e quantitativos e os diversos grupos-alvo permitiram uma avaliação mais aprofundada da situação e forneceram informações valiosas para as próximas atividades do projeto. Desta forma, foram produzidas recomendações tangíveis que podem contribuir para alcançar a equidade de género e LGBTIQA+ e combater a discriminação baseada em SOGIESC no desporto.

Co-funded by the European Union

Financiado pela União Europeia. Os pontos de vista e as opiniões expressas são as do(s) autor(es) e não refletem necessariamente a posição da União Europeia ou da Agência de Execução Europeia da Educação e da Cultura (EACEA). Nem a União Europeia nem a EACEA podem ser tidos como responsáveis por essas opiniões. Número do projeto: 101184255

2. Compreender a discriminação de género e LGBTIQA+ no desporto

Desafios interseccionais no desporto

Atualmente, o desporto não é apenas um espetáculo que o público assiste com o objetivo de entretenimento. Pelo contrário, ele defende valores como trabalho em equipa, competição justa, solidariedade, bem como uma perspetiva educativa para o público. Além disso, o desporto tenta promover a equidade e combater a discriminação em várias áreas, tanto sociais como desportivas. Apesar dos esforços que são feitos, ainda existem vários obstáculos e desafios que precisam de ser superados no desporto, especialmente no que diz respeito à equidade de género e LGBTIQA+. Tanto a pesquisa documental como a pesquisa primária destacaram os desafios que as mulheres e as pessoas LGBTIQA+ frequentemente enfrentam quando tentam ser ativas ou aderir ao desporto.

Os desafios são frequentemente estereótipos profundamente enraizados baseados no género e na SOGIESC. Ainda hoje, o desporto está dividido de acordo com as linhas de género. Como mencionou um entrevistado, é comum que treinadores e professores dividam as crianças no desporto com base no seu género: «o futebol é para meninos, o voleibol é para meninas». Ultrapassar estas normas é frequentemente visto como inaceitável. Os homens cisgéneros heterossexuais são frequentemente vistos como o modelo de «atleta ideal», algo que criou normas irrealistas para as mulheres e atletas LGBTIQA+, desencorajando-os de praticar desporto, especialmente desportos de combate que são enquadrados como inerentemente masculinos. Estes estereótipos são reforçados pelos pais ou pelo ambiente circundante que temem pela segurança da feminilidade em desportos dominados pelos homens (SportsGVP, 2025). Portanto, as famílias podem apoiar ou limitar a participação de atletas não masculinos com base na sua origem. Estereótipos semelhantes existem para a comunidade LGBTIQA+, em que os indivíduos LGBTIQA+ são considerados «muito sensíveis» ou «não competitivos o suficiente» para fazer parte de um desporto e os atletas trans são excluídos por motivos de «vantagem injusta» (mulheres trans) ou «fraqueza» (homens trans).

Os estereótipos e as barreiras criados têm um impacto grave na representação das mulheres e da comunidade LGBTIQA+ em cargos de liderança em clubes, federações e comités nacionais. Esses cargos são ocupados principalmente por homens cis, tornando extremamente difícil a ascensão de outros géneros a cargos de poder. Especificamente na Itália, a pesquisa revelou

Co-funded by the European Union

Financiado pela União Europeia. Os pontos de vista e as opiniões expressas são as do(s) autor(es) e não refletem necessariamente a posição da União Europeia ou da Agência de Execução Europeia da Educação e da Cultura (EACEA). Nem a União Europeia nem a EACEA podem ser tidos como responsáveis por essas opiniões. Número do projeto: 101184255

uma sub-representação persistente das mulheres na liderança desportiva, mesmo após a introdução de quotas em 2011 para conselhos públicos, com influência residual nas estruturas desportivas (Varriale, L., & Mazzeo, F., 2019). O domínio masculino também existe nas posições de treinador, no qual as mulheres têm poucas oportunidades de se envolver como treinadoras principais. Quanto aos indivíduos LGBTIQA+, as coisas são ainda mais difíceis devido a preconceitos e estereótipos.

A comunidade LGBTIQA+ enfrenta hostilidades e exclusão contínuas quando se trata da sua participação no desporto. Ao mesmo tempo, a retórica homofóbica e transfóbica é um fenómeno constante. Esta situação leva à exclusão por meio da discriminação baseada em SOGIESC e à falta de espaços seguros para mulheres e indivíduos LGBTIQA+. Um outro sinal de exclusão é o uso frequente de linguagem depreciativa ou discriminatória. A maioria das pessoas que participaram na pesquisa indicou que já ouviu pessoalmente esse tipo de linguagem, e a maioria delas sentiu-se magoada ou discriminada. Isso resulta na criação de estigma e invisibilidade em torno de temas de orientação sexual, uma vez que ninguém está disposto a arriscar-se a expor-se e permanece no armário por medo. Como foi apontado nas entrevistas, muitos atletas LGBTIQA+, devido à estigmatização, estão a evitar determinados desportos, pois sentem-se inseguros para participar neles.

Outro desafio que as atletas femininas e LGBTIQA+ enfrentam é a pouca ou nenhuma cobertura na comunicação social (L. Tsene, 2025). A visibilidade limitada das atletas femininas na comunicação social é frequentemente acompanhada por um fraco apoio institucional às medidas de equidade de género. A falta de visibilidade em todos os países parceiros estava associada à falta ou redução de modelos a seguir, uma vez que não há visibilidade de um desafio para as mulheres ou atletas LGBTIQA+ se tornarem modelos a seguir, como os homens, que têm a maior parte dos holofotes. A falta de destaque limita os seus caminhos para o desenvolvimento profissional, bem como o seu acesso a patrocínios e financiamentos. O financiamento e os recursos são particularmente difíceis de garantir para equipas femininas e LGBTIQA+. O acesso mínimo a recursos e a baixa visibilidade na comunicação social cria um ciclo vicioso com muitos obstáculos à participação e ao desenvolvimento profissional no desporto, exacerbando a desigualdade de género e LGBTIQA+ no desporto.

Além disso, a inércia institucional e as lacunas políticas impedem a participação das mulheres e LGBTIQA+ no desporto, uma vez que o seu quadro de proteção é incompleto. As federações e

Co-funded by the European Union

Financiado pela União Europeia. Os pontos de vista e as opiniões expressas são as do(s) autor(es) e não refletem necessariamente a posição da União Europeia ou da Agência de Execução Europeia da Educação e da Cultura (EACEA). Nem a União Europeia nem a EACEA podem ser tidos como responsáveis por essas opiniões. Número do projeto: 101184255

clubes desportivos muitas vezes não priorizam a inclusão de género nas suas atividades, algo que, em vez de enfrentar os desafios, os está a aumentar. A investigação descobriu a falta de educação e formação de treinadores, funcionários, professores e decisores no desporto, o que exacerbou as desigualdades. Além disso, na maioria dos países, não existem mecanismos oficiais claros de antidiscriminação ou denúncia para atletas LGBTIQA+, especialmente participantes transgéneros e não binários, para denunciarem a discriminação que enfrentam, deixando-os desprotegidos perante desafios que criam bullying, violência baseada no género ou assédio. A resistência institucional à mudança nos países parceiros reflete a relutância social mais ampla que existe em questões de equidade de género e LGBTIQA+.

Formas comuns de discriminação e preconceito

A equidade no desporto é algo que deve ser garantido a todos os membros da sociedade. No entanto, apesar dos quadros jurídicos existentes e da crescente sensibilização, a discriminação com base no género e na orientação sexual continua a limitar as oportunidades e a comprometer a segurança dos atletas em toda a Europa. A investigação identificou que os desafios no desporto para as mulheres e LGBTIQA+ são vários e podem ser identificados em muitos setores. A análise dos desafios enfrentados pelas mulheres e pelas pessoas LGBTIQA+ no desporto destaca a necessidade urgente de mudanças. No Índice Europeu de Igualdade de Género para 2024, muitos dos países parceiros ocupam posições baixas, com a Grécia em 25.º lugar entre os 27 países da UE. Esta posição é um lugar abaixo da do ano anterior, embora a Grécia tenha feito algumas mudanças, estas não foram suficientes (S. Psaropoulou, 2025). Apesar dos esforços que estão a ser envidados, principalmente relacionados com a harmonização com as diretivas europeias, a masculinidade continua a ser o fator principal no desporto, tanto no próprio desporto como nos órgãos de decisão mais elevados e nos cargos administrativos-chave.

A sub-representação na liderança e no processo de tomada de decisões está entre os principais desafios identificados pela investigação em todos os países parceiros. As mulheres e os indivíduos LGBTIQA+ estão notavelmente sub-representados em cargos de topo nas federações, em funções de treinador e executivas que podem ter impacto no terreno. Várias investigações, como o estudo de caso em pequena escala realizado pela Universidade de Banja Luka sobre a (des)igualdade de género em funções de tomada de decisão no desporto, confirmam a sub-representação e identificam barreiras culturais e estruturais à mesma (Ljubojević et al., 2024). O domínio masculino no desporto é inegável e podemos identificá-lo em todos os países. Isto reflete perceções culturais enraizadas do desporto como um domínio «masculino», no qual as

Co-funded by the European Union

Financiado pela União Europeia. Os pontos de vista e as opiniões expressas são as do(s) autor(es) e não refletem necessariamente a posição da União Europeia ou da Agência de Execução Europeia da Educação e da Cultura (EACEA). Nem a União Europeia nem a EACEA podem ser tidos como responsáveis por essas opiniões. Número do projeto: 101184255

contribuições das mulheres são subvalorizadas, apesar do seu sucesso histórico em disciplinas como a ginástica, o voleibol e o atletismo. O domínio masculino na governação do desporto perpetua estereótipos e impõe uma invisibilidade sistémica e um medo de discriminação que os atletas LGBTIQA+ enfrentam particularmente.

A sua falta de representatividade é reforçada pela ausência de modelos abertos no desporto profissional, o que perpetua o silêncio e desencoraja a participação a nível amador e competitivo. As mulheres e os atletas LGBTIQA+ são frequentemente tratados como invisíveis pelos meios de comunicação social, o que leva a uma falta de reconhecimento das suas conquistas. A visibilidade e o reconhecimento limitados pelos meios de comunicação social e pelos respetivos organismos ativos no campo do desporto tornam difícil para as mulheres e os LGBTIQA+ participarem no desporto (L. Tsene, 2025). Quanto aos atletas LGBTIQA+, é difícil encontrar dados explícitos e números estatísticos em muitos países. Sem dúvida, a ausência desses dados é indicativa da persistente falta de abertura e envolvimento com esta questão, que continua a caracterizar o setor desportivo atualmente (IGLYO, 2022).

Toda a situação cria um ambiente inseguro, em que o assédio e o abuso se tornaram incidentes comuns. O impacto da discriminação com base na SOGIESC pode ser encontrado em diferentes níveis do desporto para mulheres e atletas LGBTIQA+. Um dos casos mais significativos que trouxe à luz a realidade enfrentada por muitas mulheres no desporto é o caso da campeã olímpica Sofia Bekatorou, que revelou em 2021 que tinha sido abusada sexualmente no passado por um alto funcionário do desporto. Este não foi um caso isolado, uma vez que, nos últimos anos, atletas de vários desportos, uma a uma, agora com o apoio da opinião pública, apresentaram queixas semelhantes de abuso, revelando a discriminação baseada no género que enfrentam ao longo da sua carreira (H. Smith, 2021). Casos semelhantes também são encontrados por indivíduos LGBTIQA+. Muitos atletas e funcionários LGBTIQA+ relatam preocupações com a segurança, discriminação ou exclusão em ambientes desportivos (ILGA-Europe, 2025).

Além disso, a discriminação baseia-se na cultura que envolve o desporto, que o torna uma ocupação predominantemente masculina, tanto por parte dos adeptos como dos atletas e administradores. Esta perspetiva cria frequentemente estereótipos, por exemplo, que as mulheres não são boas atletas ou que as pessoas LGBTIQA+ não são suficientemente resistentes para lidar com as exigências e pressões do desporto. Além disso, a reprodução de

Co-funded by the European Union

Financiado pela União Europeia. Os pontos de vista e as opiniões expressas são as do(s) autor(es) e não refletem necessariamente a posição da União Europeia ou da Agência de Execução Europeia da Educação e da Cultura (EACEA). Nem a União Europeia nem a EACEA podem ser tidos como responsáveis por essas opiniões. Número do projeto: 101184255

estereótipos sexistas, retórica transfóbica e homofóbica por parte de atletas e partes interessadas (especialmente no futebol) e na comunicação social é um fator frequente que desencoraja as pessoas a se envolverem no desporto (N. Papanikolaou, 2021).

A discriminação é exacerbada pela interseccionalidade de alguns grupos sociais. As barreiras interseccionais afetam desproporcionalmente as mulheres ciganas, as pessoas com deficiência e os indivíduos das zonas rurais. Estes grupos enfrentam frequentemente uma discriminação agravada devido à exclusão socioeconómica, ao acesso limitado a instalações e aos estereótipos de género predominantes que restringem as oportunidades de participação e os consideram incapazes de praticar desporto. Além disso, as mulheres enfrentam desigualdades no financiamento, nas carreiras e no apoio durante a maternidade. Em muitos casos, os atletas são questionados se planeiam ter filhos, o que constitui uma discriminação direta com base no género. Para os indivíduos LGBTIQA+, as realidades da discriminação e exclusão — especialmente para pessoas trans e intersexuais e para aquelas que sofrem violência/hostilidade em contextos competitivos — são um caso comum que os visa devido à sua aparência ou género (ILGA-World, 2024).

A discriminação é generalizada e muitas vezes deve-se a barreiras estruturais persistentes, tais como estereótipos, recursos limitados e adoção irregular de regras inclusivas. Vários países tomaram algumas medidas para ajudar a normalizar as leis de equidade de género e LGBTIQA+ e as legislações antidiscriminação, mas a aplicação é inconsistente. A falta de formação e sensibilização em matéria de equidade de género e LGBTIQA+ por parte das instituições desportivas, treinadores e pessoas envolvidas no desporto cria uma situação que reforça a discriminação.

Políticas nacionais e quadros jurídicos que abordam a discriminação

Nos últimos anos, foram realizados vários esforços para combater a discriminação com base na SOGIESC e promover a equidade de género e LGBTIQA+ em vários países europeus. Alguns empreenderam reformas abrangentes para combater a discriminação e a violação dos direitos que as mulheres e as pessoas LGBTIQA+ frequentemente enfrentam, tanto institucional como socialmente. No manual, listamos algumas das mudanças legislativas que ocorreram nos países parceiros nos últimos anos. Isso ajudará os utilizadores do manual a compreender o quadro legislativo que prevalece em alguns países e a compará-lo com o seu próprio, com o

Co-funded by the European Union

Financiado pela União Europeia. Os pontos de vista e as opiniões expressas são as do(s) autor(es) e não refletem necessariamente a posição da União Europeia ou da Agência de Execução Europeia da Educação e da Cultura (EACEA). Nem a União Europeia nem a EACEA podem ser tidos como responsáveis por essas opiniões. Número do projeto: 101184255

objetivo de fortalecer o quadro de proteção existente e promover a equidade de género e LGBTIQA+.

A Bósnia e Herzegovina estabeleceu vários instrumentos jurídicos destinados a combater a discriminação e garantir a igualdade de oportunidades. A Constituição da Bósnia e Herzegovina, através do artigo II, garante o gozo de direitos e liberdades sem discriminação por qualquer motivo, estabelecendo assim o compromisso ao mais alto nível com a igualdade. Com base nisso, a Lei sobre a Proibição da Discriminação (2009, alterada em 2016), (Bósnia e Herzegovina, 2009/2016) proíbe a discriminação por uma ampla gama de motivos, incluindo explicitamente o sexo, a orientação sexual, a identidade de género e as características sexuais. A lei aplica-se a todas as esferas públicas e privadas e abrange explicitamente áreas como a educação, a ciência e o desporto, bem como o acesso a bens, serviços e locais públicos. Da mesma forma, a Lei sobre a Igualdade de Género (Bósnia e Herzegovina, 2003) garante a igualdade de oportunidades e tratamento para todos os géneros, tanto na vida pública como privada. A lei reconhece especificamente o direito à participação igualitária no desporto, proibindo a discriminação com base no sexo e alargando ainda mais a proteção para abranger a orientação sexual.

Para além destes quadros gerais, a Lei sobre o Desporto da Bósnia-Herzegovina (Bósnia-Herzegovina, 2008/2009/2016) também contém disposições explícitas em matéria de igualdade. A lei estipula que o acesso ao desporto deve ser concedido sem discriminação com base no sexo, género, orientação sexual ou identidade de género, e destaca a participação igualitária de homens e mulheres como um dos seus princípios fundamentais. Reforça a proibição da discriminação, em consonância com a legislação mais ampla contra a discriminação e pela igualdade de género, incorporando assim estas normas especificamente no setor desportivo. Em conjunto, estes instrumentos proporcionam um quadro normativo relativamente sólido para a proteção das pessoas LGBTIQA+ e a promoção da igualdade de género no desporto. No entanto, apesar da sua existência, a implementação continua a ser inconsistente.

Co-funded by the European Union

Financiado pela União Europeia. Os pontos de vista e as opiniões expressas são as do(s) autor(es) e não refletem necessariamente a posição da União Europeia ou da Agência de Execução Europeia da Educação e da Cultura (EACEA). Nem a União Europeia nem a EACEA podem ser tidos como responsáveis por essas opiniões. Número do projeto: 101184255

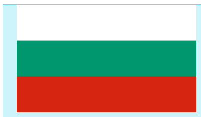	Nos últimos anos, a Bulgária adicionou ao seu sistema legislativo algumas leis que visam combater a discriminação. As mais proeminentes são a Lei de Proteção contra a Discriminação, que proíbe a discriminação com base no género, orientação sexual e outros fatores. Embora abrangente, a sua aplicação no desporto continua fraca, com muito poucos casos formalmente relatados ou resolvidos no setor. A Lei da Igualdade entre Mulheres e Homens de 2016 é outra iniciativa que promove ações de igualdade de género lideradas pelo Estado. No entanto, a lei é aplicada principalmente na educação e no emprego, com medidas específicas limitadas na governação ou na prática desportiva. Por último, a Constituição da Bulgária afirma a igualdade de tratamento perante a lei. Na prática, esta ampla proteção não se traduziu em políticas específicas para o setor, deixando as federações desportivas sem orientações concretas sobre a inclusão LGBTIQA+. Apesar destes quadros, a aplicação no setor desportivo é fraca. Faltam orientações específicas para o desporto sobre género e inclusão LGBTIQA+, e as iniciativas dependem frequentemente de projetos financiados pela UE, em vez de políticas nacionais sustentadas.
	Ao nível das políticas nacionais, Chipre adotou quadros estratégicos em matéria de género e começou a integrar os objetivos de igualdade de género em instrumentos políticos mais amplos. A Estratégia Nacional para a Igualdade de Género do governo (e planos de ação relacionados) fornece uma base política formal para abordar as disparidades de género em todos os setores, incluindo o desporto, e apela a ações concretas em matéria de representação, acesso e segurança (documento estratégico e plano de ação, 2023). Em Chipre, existem proteções legais contra a discriminação com base no sexo e na orientação sexual ao abrigo da lei geral antidiscriminação e legislação relacionada; nos últimos anos, o governo e os ministérios têm avançado no sentido de desenvolver medidas e orientações mais específicas para a inclusão da comunidade LGBTIQA+. No entanto, os quadros regulamentares específicos para o desporto (por exemplo, regras explícitas contra a discriminação, mecanismos de denúncia/reclamação integrados nas federações e clubes) ainda estão a ser desenvolvidos e são

Co-funded by the European Union

Financiado pela União Europeia. Os pontos de vista e as opiniões expressas são as do(s) autor(es) e não refletem necessariamente a posição da União Europeia ou da Agência de Execução Europeia da Educação e da Cultura (EACEA). Nem a União Europeia nem a EACEA podem ser tidos como responsáveis por essas opiniões. Número do projeto: 101184255

	implementados de forma desigual (Relatórios Nacionais sobre Práticas de Direitos Humanos, 2024).
	Na Grécia, foram implementadas legislações com o objetivo de combater a discriminação. O país está a harmonizar-se com a legislação europeia, incorporando diretivas europeias no seu quadro legislativo e seguindo os roteiros da UE, como o que combate a homofobia e a discriminação com base na orientação sexual e identidade de género. Isto não significa que a Grécia tenha feito grandes avanços nesta área, mas foram aprovadas legislações para combater a discriminação. A Lei Antirracismo criminaliza o discurso de ódio quando este pode levar à discriminação, ao ódio e à violência contra grupos ou indivíduos com base na raça, etnia, género, religião, orientação sexual e identidade de género. Esta lei é uma referência no combate à discriminação na Grécia. A Lei 4443/2016 «reforça o princípio da igualdade de tratamento e combate à discriminação no emprego e na profissão. Além disso, alarga o âmbito de aplicação do princípio da igualdade de tratamento, introduzindo novas áreas consideradas motivos de discriminação, tais como a origem racial ou étnica, as crenças religiosas ou outras, a orientação sexual, a identidade e características de género, etc.» (Inspeção do Trabalho Helénica, 2016). A Lei 4491/2017 diz respeito ao reconhecimento legal da identidade de género. Desta forma, os indivíduos da comunidade LGBTIQA+ têm o direito ao reconhecimento da sua identidade de género como um elemento da sua personalidade e o direito ao respeito pela sua personalidade com base nas suas características de género (artigo 1.º). A Lei 4276/2020 estabelece a reforma do quadro institucional para candidaturas em organismos desportivos com o objetivo de alcançar uma participação equilibrada de homens e mulheres nas administrações dos clubes desportivos (GNCHR, 2023). A Lei 5089/2024 estabelece a «Igualdade no casamento civil, alteração do Código Civil em outras disposições» na legislação grega, de modo que o casamento político (o religioso ainda não é viável) entre casais do mesmo sexo é legal e viável. Por último, a Estratégia Nacional para a Igualdade LGBTIQA+ constitui um plano abrangente com quatro pilares, seguindo principalmente a estrutura da Estratégia de Igualdade LGBTIQA+ 2020-2025 da Comissão. Os pilares que abrange são a

Co-funded by the European Union

Financiado pela União Europeia. Os pontos de vista e as opiniões expressas são as do(s) autor(es) e não refletem necessariamente a posição da União Europeia ou da Agência de Execução Europeia da Educação e da Cultura (EACEA). Nem a União Europeia nem a EACEA podem ser tidos como responsáveis por essas opiniões. Número do projeto: 101184255

	igualdade na educação, no emprego e noutros serviços (tais como asilo e apoio do setor público). Estas são as principais iniciativas nacionais contra a discriminação. Apesar das medidas que foram tomadas, a Grécia continua a ser um país com uma discriminação considerável em relação ao género e aos direitos LGBTIQA+.
	A Itália tem várias legislações que visam combater a discriminação. A Constituição italiana (artigo 3.º) e o Decreto Legislativo 198/2006 (Código da Igualdade de Oportunidades) consagram a igualdade de género. Em 2021, o Decreto Legislativo 39/2021 introduziu modelos de salvaguarda e códigos de conduta destinados a prevenir a discriminação, mas a legislação carece de disposições específicas para LGBTIQA+. Um projeto de lei que alargava as proteções (DDL Zan) foi rejeitado pelo Parlamento em 2021, pelo que as organizações desportivas continuam a basear-se em diretrizes internas para a prevenção da discriminação no desporto.
	Em Portugal, organismos desportivos como o Comité Olímpico Internacional (COI) e organizações como a UNESCO e o Conselho da Europa promovem normas e diretrizes para a igualdade de género e a inclusão, incluindo recomendações de governação, métricas e medidas de apoio às mulheres atletas e regras sobre diversidade/inclusão. Muitos destes instrumentos são voluntários, mas altamente influentes. A igualdade de género, incluindo a igualdade de acesso a oportunidades e a erradicação da discriminação, são valores fundamentais da União Europeia (UE). Alcançar estes objetivos é uma prioridade fundamental para a Comissão Europeia, não só no que diz respeito à política desportiva, mas em todas as políticas em que atua. O Instituto Português do Desporto e da Juventude (IPDJ) e a Comissão para a Cidadania e a Igualdade de Género têm programas e um «Selo de Igualdade de Género no Desporto» para reconhecer boas práticas. Isto inclui guias/brochuras e financiamento específico para aumentar a participação feminina, apoiar a maternidade em atletas de alto rendimento e formar gestores/treinadores. Relatórios nacionais (e estudos do Conselho da Europa sobre Portugal) mostram progressos, mas também lacunas na representação nos conselhos das federações e em cargos de treinador.

Co-funded by the European Union

Financiado pela União Europeia. Os pontos de vista e as opiniões expressas são as do(s) autor(es) e não refletem necessariamente a posição da União Europeia ou da Agência de Execução Europeia da Educação e da Cultura (EACEA). Nem a União Europeia nem a EACEA podem ser tidos como responsáveis por essas opiniões. Número do projeto: 101184255

3. Boas práticas para promover a inclusão

Exemplos de iniciativas bem-sucedidas em diferentes países

A investigação nos países parceiros identificou várias boas práticas que estão a promover a inclusão e a equidade no desporto para mulheres e grupos LGBTIQA+. As práticas foram selecionadas de acordo com:

- a sua relevância para os objetivos e metas do projeto SISTERS
- o impacto que têm na promoção da inclusão, da igualdade de género e LGBTIQA+
- a sua replicabilidade e adaptabilidade

Em cada país, foram identificadas pelo menos três boas práticas a nível nacional, regional e/ou local. No total, foram recolhidas **26 boas práticas**, algumas das quais podem ser consultadas nas tabelas seguintes. As boas práticas apresentadas neste manual são um exemplo de como iniciativas simples podem ter um impacto significativo na equidade de género e LGBTIQA+ e mudar a narrativa em torno do ambiente desportivo.

Bósnia e Herzegovina	
Estratégia de Desenvolvimento do Futebol Feminino 2025-2029 da Federação de Futebol da Bósnia e Herzegovina (Our Time, Our Turn).	A nível nacional, a Bósnia e Herzegovina registou alguns progressos na promoção da igualdade de género no desporto. Esta estratégia, desenvolvida com o apoio da UEFA, representa o primeiro quadro abrangente e de longo prazo dedicado à promoção do futebol feminino no país. Centra-se na participação de base, na reforma das competições, no desenvolvimento de talentos e no aumento da visibilidade do futebol feminino. Embora marque um ponto de viragem na integração da igualdade de género num desporto importante, não é possível identificar boas práticas equivalentes no domínio da inclusão LGBTIQA+. Apesar de uma base jurídica sólida que proíbe a discriminação com base na orientação sexual e identidade de género, não existem iniciativas sistemáticas ou institucionalizadas que promovam os direitos das pessoas LGBTIQA+ no desporto. Mais informações disponíveis em: https://www.nfsbih.ba/images/2024-D/010_oktobar/bosnia-strategy-BHS.pdf

Co-funded by the European Union

Financiado pela União Europeia. Os pontos de vista e as opiniões expressas são as do(s) autor(es) e não refletem necessariamente a posição da União Europeia ou da Agência de Execução Europeia da Educação e da Cultura (EACEA). Nem a União Europeia nem a EACEA podem ser tidos como responsáveis por essas opiniões. Número do projeto: 101184255

Workshop sobre a redução da homofobia e da transfobia no desporto.	O workshop sobre a redução da homofobia e da transfobia no desporto foi organizado em Sarajevo, em outubro de 2024, pelo Ministério dos Assuntos Civis, em cooperação com o Conselho da Europa e a União Europeia dos Homossexuais. Embora tenha sido um passo importante para ligar explicitamente os direitos LGBTIQA+ ao desporto pela primeira vez, o seu âmbito continua a ser limitado. Deve ser entendido como um evento pontual e não como uma medida política nacional, sublinhando a ausência de iniciativas mais amplas e de longo prazo que abordem sistematicamente a inclusão LGBTIQA+ no desporto.
Jogos Desportivos Juvenis Plazma (Igre mladih)	Em termos de igualdade de forma mais ampla, os Jogos Desportivos Juvenis Plazma (Igre mladih) representam uma iniciativa regional que está ativa na Bósnia e Herzegovina desde 2011. Todos os anos, dezenas de milhares de crianças e jovens participam gratuitamente em competições multidesportivas. Os Jogos promovem a inclusão social, a tolerância e a interação entre comunidades, enquanto incorporam campanhas educativas sobre saúde, sensibilização contra as drogas e fair play. Embora não abordem diretamente questões de igualdade de género ou LGBTIQA+, são um exemplo importante de como o desporto pode servir como ferramenta para construir comunidades inclusivas e abordar divisões sociais mais amplas. Mais informações disponíveis em: https://www.igremladih.ba
Projeto Women4Sport Erasmus	O Comité Olímpico da Bósnia e Herzegovina também se envolveu em iniciativas relacionadas com a igualdade, incluindo a participação no projeto Women4Sport Erasmus+ e a organização de eventos para promover a liderança feminina no desporto. No entanto, estes esforços não progrediram ao nível de estratégias formais ou planos de ação, e não existem mecanismos no âmbito do trabalho do Comité para salvaguardar especificamente a inclusão LGBTIQA+ ou para fazer cumprir a igualdade de género para além de projetos individuais.

Co-funded by the European Union

Financiado pela União Europeia. Os pontos de vista e as opiniões expressas são as do(s) autor(es) e não refletem necessariamente a posição da União Europeia ou da Agência de Execução Europeia da Educação e da Cultura (EACEA). Nem a União Europeia nem a EACEA podem ser tidos como responsáveis por essas opiniões. Número do projeto: 101184255

Bulgária	
Desporto para a Mudança Social	Implementada pela Champions Factory, esta iniciativa capacitou mulheres e jovens LGBTIQA+ por meio de eventos desportivos inclusivos, mentoria entre pares e campanhas de defesa. Isso resultou em melhorias mensuráveis na autoconfiança e na participação. Mais informações disponíveis em: https://en.bulsport.bg/
Iniciativa Desporto para o Desenvolvimento Sustentável e Inclusivo (SSD)	Este programa integrou o desporto com a sustentabilidade e a inclusão, com foco nos jovens marginalizados. Enfatizou os desportos ecológicos, a liderança da juventude e práticas alinhadas com os ODS, operando a nível local e transnacional. Mais informações disponíveis em: https://coalition-sport.org/
Empoderamento das Mulheres através do Desporto (WEtS)	Uma iniciativa transcontinental que visa aumentar a participação e a liderança feminina no desporto. Através de acompanhamento profissional, intercâmbios e capacitação, o projeto promoveu a aprendizagem intercultural e redes de longo prazo. Mais informações disponíveis em: https://womenempowerment.eu/

Chipre	
Festival Access for All	Esta é uma boa prática a nível nacional que redefiniu os eventos culturais e desportivos inclusivos em Chipre. Organizado anualmente em Limassol pela RESET e 3on3, o festival combina desporto, artes e cultura para promover a igualdade de género, a inclusão LGBTIQA+ e a acessibilidade para pessoas com deficiência. A sua abordagem inovadora integra características de design acessíveis — tais como interpretação em linguagem gestual, zonas sensoriais e instalações táteis — em todas as partes do evento. Ao receber mais de 5000 participantes em 2024 e oferecer mais de 40 atividades inclusivas, o festival tornou-se um estudo de caso nacional sobre como os espaços públicos podem ser transformados em centros de equidade, diversidade e construção de comunidades. Representa uma mudança da inclusão simbólica para experiências totalmente cocriadas e sem barreiras, envolvendo ativamente mulheres, jovens,

Co-funded by the European Union

Financiado pela União Europeia. Os pontos de vista e as opiniões expressas são as do(s) autor(es) e não refletem necessariamente a posição da União Europeia ou da Agência de Execução Europeia da Educação e da Cultura (EACEA). Nem a União Europeia nem a EACEA podem ser tidos como responsáveis por essas opiniões. Número do projeto: 101184255

	indivíduos LGBTIQA+ e comunidades com deficiência, tanto na participação como na atuação. As principais lições do Access4All destacam a importância da acessibilidade intencional e do design orientado para a comunidade. O festival demonstra que a inclusão pode ser incorporada não apenas como um complemento, mas como um princípio orientador no planeamento e na implementação. Mostra como festivais inclusivos podem gerar visibilidade para grupos sub-representados, remodelar as perceções públicas e catalisar discussões políticas sobre acessibilidade e igualdade a nível local e nacional. As principais conclusões sublinham o valor da colaboração intersetorial (ONG, artistas, municípios, voluntários), o poder da liderança de base e a eficácia da programação cultural na promoção da empatia e da coesão social. O Access4All fornece um modelo escalável e replicável para Chipre e além, posicionando-se como uma prática exemplar na construção de espaços inclusivos, sustentáveis e festivos para todos. Mais informações disponíveis em: https://www.instagram.com/accessforall_fest/
Her Game Basketball	É uma boa prática a nível nacional em Chipre que empodera raparigas e mulheres jovens por meio do desporto, abordando desigualdades e estereótipos de género de longa data no basquetebol. Fundada pela atleta profissional Marissa Pangalos, a iniciativa opera independentemente de federações e estruturas institucionais, com foco no envolvimento da comunidade de base. Ao oferecer sessões de treino semanais para raparigas de 3 a 18 anos, proporciona um ambiente seguro e inclusivo no qual as participantes podem desenvolver habilidades, autoconfiança e trabalho em equipa. O que torna o Her Game único é o seu desafio deliberado às barreiras estruturais — tais como a falta de modelos a seguir, a cultura desportiva excessivamente competitiva e as limitações financeiras — que muitas vezes impedem as raparigas de participar plenamente no desporto. Através de mentoria, educação e visibilidade consistente nas redes sociais, a iniciativa inspira tanto as suas participantes como

Co-funded by the European Union

Financiado pela União Europeia. Os pontos de vista e as opiniões expressas são as do(s) autor(es) e não refletem necessariamente a posição da União Europeia ou da Agência de Execução Europeia da Educação e da Cultura (EACEA). Nem a União Europeia nem a EACEA podem ser tidos como responsáveis por essas opiniões. Número do projeto: 101184255

	a comunidade em geral a ver o desporto como um espaço de empoderamento, pertencimento e igualdade. O caso do Her Game Basketball destaca como iniciativas de pequena escala, lideradas por atletas, podem gerar um impacto desproporcional ao se concentrarem no empoderamento e na acessibilidade. A inovação do projeto reside na combinação de treino desportivo com mentoria, narrativa digital e defesa de causas para remodelar as narrativas em torno do género e do desporto. As lições aprendidas apontam para a importância dos modelos a seguir, do apoio da comunidade e de modelos sustentáveis e de baixo custo que podem ser facilmente replicados em diferentes contextos. Apesar de operar sem apoio institucional, o Her Game tem ganhado cada vez mais reconhecimento, demonstrando que a liderança de base pode mudar as atitudes do público e criar oportunidades significativas para as jovens no desporto. A iniciativa é um exemplo valioso para Chipre e além-fronteiras, mostrando como abordagens inclusivas e impulsionadas por atletas podem promover a igualdade de género e abrir novos caminhos para a diversidade no desporto. Mais informações disponíveis em: https://www.hergamebasketball.com/
Her Sport	É uma boa prática a nível nacional, em Chipre, que aborda as desigualdades de género no futebol e usa o desporto como uma ferramenta para o empoderamento, a inclusão e o desenvolvimento da liderança. Financiada pelo programa Erasmus+ e implementada localmente pela RESET e pela APOLLON Ladies FC, a iniciativa envolve raparigas de 10 a 16 anos, juntamente com treinadores, educadores e partes interessadas no desporto, para desmantelar estereótipos e barreiras culturais que impedem as raparigas de participarem de forma igualitária no futebol. Ao introduzir currículos de formação sensíveis às questões de género, organizar workshops sobre igualdade de género e criar ambientes seguros e acolhedores para as raparigas, o Her Sport promove uma mudança sistémica num dos campos desportivos mais dominados pelos homens. Para além da formação, o projeto realiza campanhas de sensibilização pública e iniciativas mediáticas apoiadas pela Federação Cipriota de Futebol,

Co-funded by the European Union

Financiado pela União Europeia. Os pontos de vista e as opiniões expressas são as do(s) autor(es) e não refletem necessariamente a posição da União Europeia ou da Agência de Execução Europeia da Educação e da Cultura (EACEA). Nem a União Europeia nem a EACEA podem ser tidos como responsáveis por essas opiniões. Número do projeto: 101184255

	com o objetivo de mudar as perceções e normalizar a participação feminina no futebol nas escolas, centros juvenis e academias locais. O caso da Her Sport demonstra como uma metodologia estruturada e baseada em evidências pode trazer um impacto mensurável: mais de 300 raparigas treinaram ativamente, mais de 30 treinadores foram formados em práticas inclusivas e as escolas relataram um aumento do interesse na formação de equipas femininas. As lições aprendidas destacam a importância da visibilidade, dos modelos a seguir e do envolvimento das bases para provocar mudanças, enquanto sublinham a necessidade de abordar a resistência entre as partes interessadas que não estão familiarizadas com estruturas inclusivas em termos de género. A inovação do projeto reside na transformação do futebol — um espaço historicamente associado aos homens — numa plataforma para a equidade e o empoderamento. Como tal, fornece informações e ferramentas valiosas que podem ser replicadas em todos os desportos e países. alinhando-se com estratégias mais amplas da UE e nacionais sobre igualdade de género. Mais informações disponíveis em: https://hersport.eu/

Grécia	
Athenian Centaurs RFC	O Athenian Centaurs RFC é um clube de râguebi sediado em Atenas, Grécia, que inclui explicitamente pessoas LGBTIQA+. Fundado por membros da comunidade LGBTIQA+, com o apoio da International Gay Rugby (IGR), tem como objetivos: ● Proporcionar às pessoas queer um espaço seguro para praticar desporto e socializar; ● Promover o desporto, especialmente o râguebi, na comunidade LGBTIQA+ local; ● Defender a inclusão de jogadores LGBTIQA+ no râguebi. Além dos aspetos desportivos, o clube também participa em vários eventos da comunidade queer em Atenas (por exemplo, a Gay Pride), a fim de promover os seus valores de inclusão e diversidade, bem como informar o público sobre o clube e as suas atividades. O clube

Co-funded by the European Union

Financiado pela União Europeia. Os pontos de vista e as opiniões expressas são as do(s) autor(es) e não refletem necessariamente a posição da União Europeia ou da Agência de Execução Europeia da Educação e da Cultura (EACEA). Nem a União Europeia nem a EACEA podem ser tidos como responsáveis por essas opiniões. Número do projeto: 101184255

	está bem integrado na pequena comunidade grega de râguebi e é reconhecido pela Federação Grega de Râguebi, participando da mesma forma que outros clubes. A equipa trabalha com um modelo de auto-organização, com os jogadores a tomarem decisões coletivas, num modelo horizontal. Parte dessa organização é um procedimento implementado para denunciar abusos ou violência dentro do clube, com dois membros responsáveis por lidar com as reclamações e encontrar soluções. Isso faz parte do esforço do clube para criar um espaço verdadeiramente seguro. O objetivo geral da prática, criar clubes e equipas LGBTIQA+ que participem em desportos, é facilmente transferível; no entanto, dependendo dos contextos e culturas, esses clubes podem ser mais difíceis de criar e manter. Encontrar treinadores que apoiem a missão pode ser um desafio em algumas disciplinas. Além disso, ao participar na comunidade local e nacional de râguebi, o clube promove a inclusão de mulheres (sendo um dos poucos clubes com uma equipa feminina), bem como de pessoas queer, ao assumir-se abertamente e competir como equipas LGBTIQA+. De facto, o clube inspirou outra equipa, sediada noutra cidade, a imprimir autocolantes com a mensagem «Râguebi contra a homofobia» e a assumir uma posição clara a favor da inclusão de pessoas LGBTIQA+ no râguebi. Mais informações disponíveis em: https://www.facebook.com/atheniancentaursrfc/about.
Whistle	O Whistle é um movimento cofundado pela Comissão Europeia que visa prevenir e combater o assédio sexual verbal/catcalling no desporto. Catcalling é definido como uma série de comportamentos que incluem assobios, gestos, comentários e avanços sexuais indesejados, implementados para atrair a atenção principalmente de mulheres nas ruas e outros locais públicos por estranhos. O assédio sexual verbal (ASV) em ambientes desportivos refere-se a comportamentos inadequados repetidos e contínuos de natureza sexual, incluindo comentários, toques, envio ou publicação de fotos, mensagens e/ou pedidos. Todos estes são um tipo de assédio sexual e constituem uma violação dos direitos civis da vítima.

Co-funded by the European Union

Financiado pela União Europeia. Os pontos de vista e as opiniões expressas são as do(s) autor(es) e não refletem necessariamente a posição da União Europeia ou da Agência de Execução Europeia da Educação e da Cultura (EACEA). Nem a União Europeia nem a EACEA podem ser tidos como responsáveis por essas opiniões. Número do projeto: 101184255

	O ASV pode causar traumas, fobias, abandono e todos os tipos de problemas psicológicos e pessoais às vítimas. O movimento Whistle visa combater estes assédios e fornecer soluções para apoiar as mulheres e raparigas que enfrentaram ASV. Os objetivos do movimento são contribuir para a criação de um ambiente seguro onde pessoas de todo o mundo possam praticar desporto e exercício físico sem qualquer tipo de assédio. Em especial, combater os assédios verbais e todos os tipos de assédio sexual para que os atletas possam desfrutar de uma vida desportiva saudável. Para atingir esses objetivos, o Whistle visa aumentar a conscientização e coletar histórias/testemunhos de ASV. Os homens e a sociedade em geral são indiretamente alvo, pois podem ter testemunhado tais comportamentos e devido ao objetivo de aumentar a conscientização e mudar o status que as mulheres e raparigas enfrentam no desporto. Ao abordar os ASV que as raparigas e indivíduos LGBTIQA+ enfrentam, a equipa do Whistle desenvolveu uma ferramenta de denúncia para coletar histórias. Criaram uma plataforma online onde as vítimas podem, por um lado, identificar se foram vítimas de ASV, através de exemplos desse tipo de comportamento. Por outro lado, a plataforma dá também a oportunidade aos homens de responderem a um questionário que visa denunciar, mas também educá-los sobre ASV e violência baseada no género (VBG). Mais informações disponíveis em: https://whistleproject.eu/.
Formar talentos e alcançar a excelência profissional no desporto - STARS	O STARS é o primeiro Centro de Excelência Profissional (CoVE) Erasmus+ no desporto. O projeto visa promover a excelência na formação profissional no setor do desporto. A missão do STARS é: ● estabelecer um setor desportivo sustentável e inclusivo que promova a formação profissional e a grande variedade de profissões no setor. ● contribuir para a melhoria contínua das competências e a requalificação dos profissionais do desporto e dos atletas. ● identificar lacunas específicas de competências e proporcionar formação de alta qualidade alinhada com as

Co-funded by the European Union

Financiado pela União Europeia. Os pontos de vista e as opiniões expressas são as do(s) autor(es) e não refletem necessariamente a posição da União Europeia ou da Agência de Execução Europeia da Educação e da Cultura (EACEA). Nem a União Europeia nem a EACEA podem ser tidos como responsáveis por essas opiniões. Número do projeto: 101184255

	competências-chave relacionadas com o emprego e as necessidades atuais do setor. O grupo-alvo do STARS são profissionais que trabalham na área do desporto, atletas novos e antigos de todas as idades e géneros. A estrutura do STARS visa educar todos os fatores envolvidos no desporto. O projeto combate a discriminação de género, promovendo iniciativas de igualdade de género que fomentam um ambiente mais inclusivo para uma carreira no desporto, mas também na educação. A formação profissional ministrada no STARS também aborda as disparidades socioeconómicas. Atualmente, o acesso à formação profissional pode ser um fardo financeiro insuportável para muitas pessoas, resultando na exclusão das camadas sociais mais baixas. Ao oferecer formação gratuita, o STARS combate a exclusão social, proporcionando educação essencial a todos. Além disso, o STARS combate a discriminação e a sub-representação de grupos marginalizados, promovendo a inclusão no desporto, nas carreiras desportivas e na educação. A prática desenvolveu ferramentas e mecanismos educativos que abordam a discriminação e a potencial violência baseada no género. O mecanismo Anti-Violência Baseada no Género e Racismo nas Escolas Desportivas é uma metodologia que inclui o Sistema de Gestão de Casos, apoiado por um programa de capacitação para profissionais do desporto, bem como os requisitos funcionais e operacionais para o estabelecimento do Mecanismo nas Escolas Desportivas. Ao contrário dos métodos educativos tradicionais, o STARS utilizou métodos formais e não formais no ensino e na aprendizagem. Mais informações disponíveis em: https://shapingsport.eu/.

Co-funded by the European Union

Financiado pela União Europeia. Os pontos de vista e as opiniões expressas são as do(s) autor(es) e não refletem necessariamente a posição da União Europeia ou da Agência de Execução Europeia da Educação e da Cultura (EACEA). Nem a União Europeia nem a EACEA podem ser tidos como responsáveis por essas opiniões. Número do projeto: 101184255

Itália	
Projeto Touch Rugby	A Liberi Nantes, fundada em Roma em 2007, é uma organização sem fins lucrativos que utiliza o desporto como ferramenta para a inclusão e integração de refugiados e requerentes de asilo. A organização oferece acesso gratuito ao futebol, trekking e atletismo, mas o seu trabalho mais transformador reside nos seus programas direcionados especificamente para mulheres, como o projeto Touch Rugby. Esta iniciativa foi desenvolvida para mulheres refugiadas e sobreviventes de violência baseada no género, que muitas vezes enfrentam barreiras psicológicas, sociais e práticas significativas para se envolverem em atividades físicas. O projeto Touch Rugby destaca-se pela sua abordagem interseccional (género + origem) e informada sobre traumas. As sessões de treino são apoiadas por um psicólogo, oferecendo um espaço seguro e acolhedor no qual as participantes podem construir confiança, processar desafios emocionais e recuperar a confiança — não apenas como atletas, mas como mulheres e membros da comunidade. A inclusão de serviços de acolhimento de crianças apoia ainda mais a participação, reconhecendo que as responsabilidades de cuidados são um dos principais obstáculos que as mulheres migrantes enfrentam quando praticam desporto. O projeto foi formalmente reconhecido e premiado pela União Europeia, afirmando o seu modelo inovador e inclusivo. Além disso, em colaboração com a Outsport, a Liberi Nantes ministrou formação sobre consciência de género e inclusão aos seus treinadores, garantindo que o ambiente desportivo seja seguro e respeitoso para todos os participantes. Mais informações disponíveis em: https://www.liberinantes.org/
Balon Mundial	Em Turim, o Balon Mundial redefiniu o futebol como uma plataforma para a inclusão social e o diálogo intercultural. Esta iniciativa envolve migrantes, refugiados e indivíduos LGBTIQA+ em torneios de futebol mistos, workshops educativos e eventos comunitários que desafiam estereótipos e promovem o respeito mútuo. Em vez de se concentrar exclusivamente na competição, o Balon Mundial usa o futebol como uma metáfora para a sociedade, enfatizando valores como

Co-funded by the European Union

Financiado pela União Europeia. Os pontos de vista e as opiniões expressas são as do(s) autor(es) e não refletem necessariamente a posição da União Europeia ou da Agência de Execução Europeia da Educação e da Cultura (EACEA). Nem a União Europeia nem a EACEA podem ser tidos como responsáveis por essas opiniões. Número do projeto: 101184255

	colaboração, respeito e solidariedade. A iniciativa tem visto um aumento constante na participação de mulheres e indivíduos LGBTIQA+ no que tradicionalmente tem sido um desporto dominado pelos homens. Mais informações em: https://www.balonmundial.it/.
Palestra Popolare	Igualmente impactante é a Palestra Pololare, um ginásio comunitário localizado num bairro da classe trabalhadora em Palermo. Criada para resistir à comercialização do desporto e reivindicá-lo como um direito fundamental, a Palestra Popolare oferece boxe, muay thai, ioga e outras atividades físicas gratuitas ou a um custo muito baixo. O ginásio é explicitamente inclusivo, incentivando a participação de mulheres e pessoas LGBTIQA+ em desportos de combate — disciplinas frequentemente percebidas como dominadas pelos homens e excludentes. Com um forte compromisso com uma governança não hierárquica e liderada por voluntários, a academia tornou-se um centro de empoderamento, ativismo e conexão social. Ela também organiza workshops sobre sexualidade e saúde, criando um ambiente holístico e afirmativo que apoia o bem-estar físico e emocional. Mais informações em: Palestrapopolare Palermo | Palermo | Facebook

Portugal	
Federação Portuguesa de Hóquei	A Federação Portuguesa é a organização responsável pelo desenvolvimento do hóquei em campo e de todas as outras variantes deste desporto em Portugal. É também a organização responsável pela representação das seleções nacionais portuguesas a nível internacional. Num projeto implementado pelo Conselho da Europa em 2019, intitulado «ALL IN: Towards balance gender in sport» (TODOS A BORDO: Rumo ao equilíbrio de género no desporto), com dados de 2017/2018, podemos verificar que a Federação Portuguesa de Hóquei foi a organização desportiva com um melhor equilíbrio em termos de participação desportiva, pois 49% dos jogadores eram mulheres e 51% dos jogadores eram homens.

Co-funded by the European Union

Financiado pela União Europeia. Os pontos de vista e as opiniões expressas são as do(s) autor(es) e não refletem necessariamente a posição da União Europeia ou da Agência de Execução Europeia da Educação e da Cultura (EACEA). Nem a União Europeia nem a EACEA podem ser tidos como responsáveis por essas opiniões. Número do projeto: 101184255

	Esta federação é uma exceção em Portugal, porque o quadro traçado pelo projeto «All IN: Rumo ao equilíbrio de género no desporto» revela que o desporto federado em Portugal é predominantemente masculino, desde a participação no desporto até à arbitragem e à gestão de clubes e federações. Nos desportos federados, as mulheres representam cerca de um terço dos afiliados às federações desportivas com desportos olímpicos, e este número é ainda mais baixo no caso dos desportos para pessoas com deficiência, destacando a importância de considerar soluções para a discriminação múltipla. As barreiras à plena igualdade são encontradas em todos os domínios do desporto, porque os problemas e questões identificados na prática desportiva refletem os desafios que enfrentamos como sociedade e o impacto dos estereótipos e dos papéis de género. O equilíbrio em Portugal em termos de participação desportiva em desportos federados entre mulheres e homens é de 28% e 72%. Mais informações disponíveis em: https://www.fphoquei.pt/blog/2013/04/regulamentos-fph
All Together 4 Sports	A Associação All Together 4 Sports é uma organização sem fins lucrativos dedicada a promover o desporto inclusivo e a criar um ambiente seguro e acessível para todos os participantes, independentemente do género, orientação sexual, idade, cor, etnia, religião, entre outras características. Desde a sua fundação, a All Together 4 Sports tem sido um pilar na promoção de comunidades desportivas inclusivas LGBTIQA+, utilizando o desporto como plataforma para promover o companheirismo, a amizade e o espírito desportivo entre atletas de diferentes origens. Tem havido um crescimento significativo no número de membros e desportos da Associação. Atualmente, eles têm cerca de 250 atletas inscritos na temporada 24/25 e desenvolvem os seguintes desportos e atividades: Corrida, Futebol, Natação, Râguebi, Tango e Voleibol.

Co-funded by the European Union

Financiado pela União Europeia. Os pontos de vista e as opiniões expressas são as do(s) autor(es) e não refletem necessariamente a posição da União Europeia ou da Agência de Execução Europeia da Educação e da Cultura (EACEA). Nem a União Europeia nem a EACEA podem ser tidos como responsáveis por essas opiniões. Número do projeto: 101184255

	A All Together 4 Sports (AT4S) foi fundada em fevereiro de 2010, inicialmente com o nome «Boys Just Wanna Have Fun Sports Club» (BJWHF). Atualmente, é uma das associações desportivas LGBTIQA+ mais representativas de Portugal. Mais informações disponíveis em: https://at4s.org/en
Estratégia para o Futebol Feminino da Federação Portuguesa de Futebol	O compromisso da Federação Portuguesa de Futebol com o futebol feminino tem sido cumprido de forma consistente ao longo das últimas 11 temporadas e o número de jogadoras tem crescido ano após ano, assim como a competitividade e os fatores desportivos relacionados com as várias competições (desde os níveis juvenis aos seniores) de futebol, futsal e futebol de praia. As 15 mil jogadoras registadas no final da temporada 2022/23 demonstraram o grande esforço que tem sido feito pela federação para fazer crescer o futebol feminino no nosso país. A estratégia utilizada mostra resultados muito bons e continua a funcionar. Hoje, a seleção feminina de Portugal joga em campeonatos europeus, campeonatos mundiais e tem transmissão ao vivo na televisão nacional, tal como as seleções masculinas. O número de jogadoras de futebol e futsal aumentou 132% (6.520 contra 15.113) no período entre 2012/13 e 2022/23 (11 temporadas). Mais informações disponíveis em: https://www.fpf.pt/pt/News/Todas-as-not%C3%ADcias/Not%C3%ADcia/news/43376

Fatores-chave para o sucesso e transferibilidade

Estas práticas são bons exemplos de como podemos mudar a narrativa em torno da equidade de género e LGBTIQA+ no desporto e combater a discriminação baseada em SOGIESC. Elas demonstram que é possível criar um ambiente baseado na equidade e inclusão de género e LGBTIQA+. Certos fatores-chave que decorrem das práticas mencionadas podem contribuir significativamente para alcançar com sucesso a inclusão de mulheres e grupos LGBTIQA+ no desporto. Em primeiro lugar, a provisão e a criação de um ambiente seguro onde todos possam prosperar desempenham um papel importante na inclusão de grupos que estão habituados a ser marginalizados ou excluídos. Apoiar estes espaços seguros com políticas antiabuso fortes

Co-funded by the European Union

Financiado pela União Europeia. Os pontos de vista e as opiniões expressas são as do(s) autor(es) e não refletem necessariamente a posição da União Europeia ou da Agência de Execução Europeia da Educação e da Cultura (EACEA). Nem a União Europeia nem a EACEA podem ser tidos como responsáveis por essas opiniões. Número do projeto: 101184255

e/ou mecanismos de denúncia, como vimos no exemplo do Athenian Centaury FC, pode aumentar significativamente a participação de mulheres e indivíduos LGBTIQA+ no desporto.

Os modelos organizacionais tradicionais, nos quais os grupos que estamos a examinar muitas vezes não têm acesso à tomada de decisões, não parecem funcionar. Em vez disso, um modelo auto-organizado ou horizontal pode incentivar a participação, uma vez que as decisões são tomadas em conjunto, o que também criará um espírito de pertença, reforçando o desejo de praticar desporto. Das boas práticas, também mantemos o facto de que é necessário haver um mecanismo para apoiar as vítimas caso ocorra qualquer discriminação. O empoderamento da vítima, mas também o registo do assédio através de um mecanismo estabelecido como este da Whistle, derruba a impunidade e cria dados com o objetivo de sensibilizar para a discriminação existente e educar a sociedade. Outro fator-chave para o sucesso de uma prática é a conceção de qualquer ação com uma abordagem orientada para a comunidade. As comunidades locais podem revelar-se vitais para o sucesso de uma iniciativa. A conceção de iniciativas impulsionadas pela comunidade pode garantir a acessibilidade para os grupos marginalizados, mas também uma oportunidade para os seus membros interagirem com a comunidade. Além disso, pode garantir a inclusão desde o início da atividade, como no «Access for All Festival», que integra características de design acessíveis — tais como interpretação em linguagem gestual, zonas sensoriais e instalações táteis — em todas as partes do evento desde o início e não como um complemento, o que torna os seus objetivos claros.

Além disso, iniciativas lideradas por atletas que são mulheres e/ou pertencem à comunidade LGBTIQA+, como no caso do «Her Game Basketball», cuja fundadora, Marissa Pangalos, é uma atleta profissional, podem criar confiança na iniciativa e inspirar mudanças na situação existente. A falta de modelos a seguir, como atletas femininas e LGBTIQA+, pode ser combatida desta forma e ajudar os jovens atletas a identificarem-se com eles. Isto também mostra a importância da visibilidade, que atualmente é baixa para tais iniciativas. Portanto, a visibilidade e a promoção de atletas que não sejam homens cis podem ser fatores-chave para o sucesso de uma iniciativa.

A colaboração entre várias partes interessadas, como ONGs, municípios, clubes desportivos e clubes culturais, também pode desempenhar um papel vital no sucesso de uma prática. Cada parte interessada pode trazer um aspeto positivo e mostrar unidade em relação a objetivos comuns. As partes interessadas também podem colaborar no campo dos componentes

Co-funded by the European Union

Financiado pela União Europeia. Os pontos de vista e as opiniões expressas são as do(s) autor(es) e não refletem necessariamente a posição da União Europeia ou da Agência de Execução Europeia da Educação e da Cultura (EACEA). Nem a União Europeia nem a EACEA podem ser tidos como responsáveis por essas opiniões. Número do projeto: 101184255

educacionais. Um fator importante para o sucesso de uma iniciativa é a integração de componentes educacionais, como workshops, campanhas e/ou sensibilização relacionadas com o desporto e não só. A educação é importante, pois ajuda a promover a equidade de género e LGBTIQA+ e combate a discriminação baseada em SOGIESC, quebrando estereótipos e preconceitos. Muitas das boas práticas que analisámos anteriormente têm a educação no seu cerne, a fim de mudar as narrativas que existem na comunidade local.

Por último, é importante ter em mente que muitas mulheres e pessoas LGBTIQA+ sofreram traumas devido à discriminação baseada na SOGIESC que enfrentaram. Abordagens informadas sobre traumas, como as que estão a ser implementadas no Touch Rugby, onde os treinos são apoiados por fisiologistas, podem ajudar os atletas e os clubes desportivos a reconhecer e responder às necessidades que os grupos vulneráveis podem ter. Desta forma, ao adotar alguns dos fatores-chave analisados, é possível criar uma iniciativa que irá aumentar a participação de mulheres e indivíduos LGBTIQA+, oferecendo-lhes a base para uma participação mais equitativa no desporto.

Ao mesmo tempo, o que torna as práticas mencionadas bons exemplos de inclusão de género e LGBTIQA+ é a sua transferibilidade para outros contextos e países. As práticas são flexíveis para se adaptarem aos contextos e culturas locais e reconhecem que é possível enfrentar uma potencial resistência no início. A flexibilidade também se reflete nas diretrizes gerais que são usadas para construir as práticas que podem ser modificadas para diferentes contextos e atender às necessidades do candidato. Em muitas delas, os modelos aplicados são escaláveis e podem ser expandidos de iniciativas de pequena escala para níveis nacionais, como no caso dos Jogos Desportivos Juvenis Plazma, que anualmente incluem dezenas de milhares de crianças. Neste caso, porém, é aconselhável reavaliar os objetivos e a implementação da iniciativa, uma vez que diferentes escalas também têm necessidades diferentes.

Além disso, as práticas são moldadas de forma a adotar custos baixos e métodos sustentáveis para garantir uma fácil adaptação noutros contextos sem recursos pesados. Um bom exemplo disso é a Palestra Popolare, em que a iniciativa é moldada em torno de um forte compromisso com uma governação não hierárquica e liderada por voluntários que promove e torna o ginásio sustentável e acessível a todos. O forte envolvimento da comunidade faz parte da transferibilidade bem-sucedida das práticas. O envolvimento da comunidade garante a apropriação local, como no caso da All Together 4 Sports, uma associação desportiva LGBTIQA+

Co-funded by the European Union

Financiado pela União Europeia. Os pontos de vista e as opiniões expressas são as do(s) autor(es) e não refletem necessariamente a posição da União Europeia ou da Agência de Execução Europeia da Educação e da Cultura (EACEA). Nem a União Europeia nem a EACEA podem ser tidos como responsáveis por essas opiniões. Número do projeto: 101184255

impulsionada pelos seus membros. Além disso, o envolvimento melhora a colaboração, como no Balon Mundial, que usa o envolvimento através do futebol como uma metáfora para a sociedade que pode promover o respeito e a solidariedade.

Outra vantagem das práticas acima mencionadas é a presença online. As práticas têm ferramentas digitais e multilingues, como plataformas online e mecanismos de relatório para expandir a acessibilidade, algo que as torna transferíveis com um pequeno esforço no contexto necessário. Algumas práticas também incluem as Federações Nacionais, demonstrando que é possível incluir estratégias nacionais na promoção da participação equilibrada entre os géneros. No geral, as práticas que garantem a inclusão de múltiplas identidades, como género, estatuto de migrante e deficiência, combinadas com o desenvolvimento de mecanismos de monitorização e denúncia que podem ser replicados para garantir a responsabilização, são ideais para adoção num contexto em que a equidade de género e LGBTIQA+ no desporto é baixa e o combate à discriminação com base na SOGIESC é imperativo.

Ferramentas e recursos para organizações desportivas

Com base nas boas práticas identificadas nos países parceiros, surgem várias ferramentas e recursos que podem apoiar as organizações desportivas na promoção da inclusão de género e LGBTIQA+. Estas abordagens demonstram como federações, iniciativas de base, associações, clubes desportivos locais e eventos comunitários podem traduzir os valores da equidade e da diversidade em ações práticas. As recomendações a seguir são estratégias, mecanismos e modelos transferíveis que as organizações podem adaptar aos seus próprios contextos.

Inicialmente, em termos das ferramentas que os utilizadores podem retirar do manual, estas seriam certamente as estratégias de longo prazo, como os planos nacionais de desenvolvimento do futebol feminino, que podem melhorar as competições e a visibilidade das mulheres e dos atletas LGBTIQA+, pelo que são um bom ponto de partida para as organizações que não têm planos de longo prazo semelhantes para estabelecer um. Workshops direcionados que abordam a homofobia, a transfobia e a discriminação baseada no género no desporto também são uma ferramenta muito útil que ajudaria muitas organizações a superar estereótipos e tornar o seu ambiente mais seguro. Além disso, a formação sistemática para funcionários e atletas com temas sensíveis ao género reforçaria o conhecimento dos participantes, tornando as mulheres e as pessoas LGBTIQA+ mais aceitáveis. Isto também pode ser feito através de programas de formação europeus e Erasmus+, como os exemplos nas boas práticas. Ao mesmo tempo, a

Co-funded by the European Union

Financiado pela União Europeia. Os pontos de vista e as opiniões expressas são as do(s) autor(es) e não refletem necessariamente a posição da União Europeia ou da Agência de Execução Europeia da Educação e da Cultura (EACEA). Nem a União Europeia nem a EACEA podem ser tidos como responsáveis por essas opiniões. Número do projeto: 101184255

criação de mecanismos para denunciar incidentes de violência de género e racismo seria uma ferramenta que facilitaria a integração das mulheres e das pessoas LGBTIQA+ no desporto, tendo como apoio a possibilidade de denunciar um incidente.

Além disso, outras ferramentas que decorrem das boas práticas são as campanhas de sensibilização. Através das campanhas, as organizações poderão sensibilizar e informar o mundo sobre os programas que possam ter para questões de género e LGBTIQA+, mas também deixar claro que a discriminação não tem lugar no desporto. Outra ferramenta útil que poderia ter um impacto drástico na inclusão de uma organização é a prestação de apoio psicológico e cuidados infantis. O apoio psicológico pode ajudar os atletas a superar qualquer trauma ou estigma que possam ter devido a falhas anteriores na prática desportiva. Quanto aos cuidados infantis, eles ajudarão mulheres e pais LGBTIQA+ que não podem praticar desporto devido a obrigações familiares.

Em termos de recursos nos quais as organizações podem confiar ou com os quais podem aprender, as boas práticas oferecem um amplo apoio à equidade no desporto. Há muitos exemplos de associações e clubes desportivos inclusivos que oferecem espaços seguros para atletas LGBTIQA+ e mulheres, como o Athenian Centaurs RFC e o Palestra Popolare, que podem inspirar outras organizações a fazer o mesmo. Também é importante que os utilizadores do manual considerem iniciativas de base lideradas por atletas para construir apoio e visibilidade. Tais iniciativas fortalecem os desportos femininos e LGBTIQA+, mostrando que há espaço para outros modelos. Por fim, festivais que promovem a igualdade e incorporam acessibilidade e participação são uma boa oportunidade para reunir diferentes grupos e criar um clima de aceitação.

Co-funded by the European Union

Financiado pela União Europeia. Os pontos de vista e as opiniões expressas são as do(s) autor(es) e não refletem necessariamente a posição da União Europeia ou da Agência de Execução Europeia da Educação e da Cultura (EACEA). Nem a União Europeia nem a EACEA podem ser tidos como responsáveis por essas opiniões. Número do projeto: 101184255

4. Diretrizes para treinadores, gestores desportivos e educadores

Treinadores, gestores desportivos e educadores têm um papel muito importante no desenvolvimento de um atleta e na acessibilidade do desporto para mulheres e pessoas LGBTIQA+. No entanto, com base nos resultados da pesquisa realizada durante a implementação do projeto SISTERS, reconheceu-se que eles têm deficiências na promoção da equidade de género e LGBTIQA+, bem como no combate à discriminação baseada em SOGIESC no campo do desporto. Abaixo estão algumas recomendações que, com base na investigação, ajudarão a tornar o ambiente desportivo mais acessível e inclusivo para mulheres e pessoas LGBTIQA+.

Criação de ambientes inclusivos e sensíveis às questões de género

Os que estão diretamente envolvidos no desporto têm a obrigação de criar e manter um ambiente sensível ao género e inclusivo. Para isso, propomos o estabelecimento de programas obrigatórios de formação e certificação sobre equidade de género, não discriminação, proteção e práticas informadas sobre traumas para treinadores, árbitros e funcionários, para que possam receber os conhecimentos e as competências necessárias sobre questões de género e LGBTIQA+. O desenvolvimento de currículos e kits de ferramentas inclusivos com atividades, jogos e narrativas livres de estereótipos pode servir como um guia para combater a discriminação baseada em SOGIESC e para compreender melhor as dificuldades enfrentadas por indivíduos não masculinos. Isso também pode ser feito através da colaboração com ONGs e universidades que valorizam o conhecimento prático e teórico nessa área e podem fornecer formação adicional a treinadores, atletas, funcionários e professores.

Além disso, para que um ambiente seja seguro e inclusivo, também é necessário que haja infraestruturas adequadas. Recomenda-se a disponibilização de vestiários inclusivos em termos de género para respeitar a privacidade e a segurança dos atletas LGBTIQA+ e garantir que as instalações sejam acessíveis a todos os atletas. Ao mesmo tempo, as mulheres e os atletas LGBTIQA+ devem ter acesso a oportunidades iguais em termos de competição e ao equipamento de que necessitam para participar eficazmente nos desportos. Também é considerado importante alocar recursos para promover os desportos femininos e inclusivos através dos

Co-funded by the European Union

Financiado pela União Europeia. Os pontos de vista e as opiniões expressas são as do(s) autor(es) e não refletem necessariamente a posição da União Europeia ou da Agência de Execução Europeia da Educação e da Cultura (EACEA). Nem a União Europeia nem a EACEA podem ser tidos como responsáveis por essas opiniões. Número do projeto: 101184255

meios de comunicação locais, campanhas e eventos comunitários para combater a baixa visibilidade que, com base em pesquisas, existe nos desportos femininos e LGBTIQA+.

Outra boa prática recomendada para os envolvidos no desporto é a realização de atividades mistas. Especificamente, no que diz respeito às sessões de treino e a algumas competições, esta proposta específica ajudará a dissipar alguns estereótipos relativos às capacidades dos atletas não masculinos e aumentará a aceitação das mulheres e dos atletas LGBTIQA+ pelos seus colegas atletas. Além disso, seria legítimo reforçar o recrutamento e a promoção de treinadoras, bem como promover atletas diversificados como modelos a seguir, para além dos estereótipos tradicionais. Os modelos a seguir promoverão a inclusão, aumentarão a participação das mulheres e LGBTIQA+ no desporto e reforçarão a identificação com atletas que representam o seu género.

Por fim, é muito importante ter infraestruturas que se preocupem com o cuidado infantil ou apoio prático para atletas com responsabilidades familiares. Além disso, integrar módulos de saúde mental e bem-estar (gestão do stress, trabalho em equipa, autoconfiança, relações saudáveis) no treino ajudará os atletas a sentirem-se mais seguros e confortáveis, enquanto lidam com potenciais conflitos que possam surgir durante uma sessão de treino ou uma competição. Na mesma linha, recomenda-se treinar treinadores e professores para reconhecer sinais precoces de desafios de saúde mental e encaminhar os casos. Essas propostas criarão um ambiente que promoverá o espírito desportivo e combaterá a discriminação baseada em SOGIESC, criando um ambiente de equidade de género e LGBTIQA+.

Estratégias para combater a discriminação em ambientes desportivos

A situação atual destacou que existem muitos estereótipos e discriminação no desporto em relação às mulheres e às pessoas LGBTIQA+, o que dificulta a sua participação no desporto. Para alcançar a equidade no desporto, é necessário adotar estratégias que combatam a discriminação. Devem ser estabelecidos códigos de conduta, canais de denúncia e mecanismos de responsabilização por discriminação, assédio ou abuso, para permitir que as vítimas denunciem os incidentes com segurança. Também seria útil designar uma pessoa de contacto para denúncias e acompanhamento — que tenha recebido a formação necessária — para que as vítimas de discriminação saibam a quem recorrer para obter ajuda. Além disso, recomenda-se que escolas, clubes desportivos e organizações desportivas adotem políticas de tolerância

Co-funded by the European Union

Financiado pela União Europeia. Os pontos de vista e as opiniões expressas são as do(s) autor(es) e não refletem necessariamente a posição da União Europeia ou da Agência de Execução Europeia da Educação e da Cultura (EACEA). Nem a União Europeia nem a EACEA podem ser tidos como responsáveis por essas opiniões. Número do projeto: 101184255

zero para violência, assédio e abuso por parte de treinadores, árbitros ou mesmo pais para combater a discriminação, enquanto deveram alinhar os protocolos de proteção com as normas internacionais para garantir espaços seguros para atletas diversos.

Além disso, a aplicação de regras antidiscriminação em todos os níveis do desporto, seja usando linguagem neutra em termos de género em todas as comunicações ou promovendo ativamente o respeito, a justiça e o trabalho em equipa como valores fundamentais com o objetivo de combater fenómenos de misoginia, sexismo, homofobia, transfobia e outros tipos de assédio, será inestimável no combate à discriminação. Esses fenómenos também podem ser combatidos por meio de campanhas que aumentem a visibilidade, enquanto desafiam estereótipos e normalizam a inclusão. Além disso, é importante ter um mecanismo de monitorização contínua, feedback e adaptação das práticas com base nas experiências dos atletas, o que também ajudará a recolher dados, a fornecer informações sobre o progresso e a identificar novas barreiras. A adaptação destas recomendações não só combaterá a discriminação no desporto, como também difundirá uma mensagem de aceitação para atletas mulheres e LGBTIQA+.

Envolver jovens atletas e famílias nos esforços de inclusão

Muitas jovens mulheres e indivíduos LGBTIQA+ estão a afastar-se do desporto devido à discriminação que enfrentam e à situação não inclusiva que prevalece. Treinadores, professores e gestores de clubes desportivos têm como missão aproximar os jovens do desporto, sempre com foco na inclusão e não na exclusão. Uma forma de trazer os jovens de volta ao desporto é promover torneios inclusivos co-projetados, nos quais jovens atletas de grupos sociais marginalizados terão um papel ativo na sua organização. Ao mesmo tempo, apoiar iniciativas lideradas por jovens por meio de subsídios (se houver oportunidade financeira) ou por meio de projetos baseados em voluntariado criaria um ambiente mais igualitário em termos de género, que daria oportunidades para mulheres e atletas LGBTIQA+ se desenvolverem física e mentalmente. Além disso, o fortalecimento de parcerias entre escolas, clubes e ONGs poderia aumentar a participação dos jovens e criar programas desportivos que promovam a inclusão. Em particular, ONGs com vasta experiência no empoderamento de jovens teriam um papel vital na promoção de um ambiente inclusivo em termos de género e LGBTIQA+.

Por outro lado, como demonstrado pela investigação, os pais desempenham um papel significativo na participação dos jovens no desporto e podem muitas vezes ser o obstáculo que os impede de participar. A fim de evitar ações semelhantes, que muitas vezes são realizadas

Co-funded by the European Union

Financiado pela União Europeia. Os pontos de vista e as opiniões expressas são as do(s) autor(es) e não refletem necessariamente a posição da União Europeia ou da Agência de Execução Europeia da Educação e da Cultura (EACEA). Nem a União Europeia nem a EACEA podem ser tidos como responsáveis por essas opiniões. Número do projeto: 101184255

devido à ignorância dos pais ou por razões de proteção infantil, seria ideal organizar workshops com pais e comunidades sobre o impacto dos estereótipos, da pressão e do comportamento abusivo. Os workshops irão melhorar tanto a sua educação sobre questões de equidade de género e LGBTIQA+ como a sua compreensão dos desafios enfrentados pelos jovens atletas que pertencem a estes grupos. Além disso, também são recomendadas sessões de discussão frequentes com pais e jovens atletas para reduzir a resistência cultural por parte dos pais. Atividades de inclusão baseadas na comunidade, com a participação dos pais e a colaboração de escolas/clubes desportivos com ONGs, reforçariam o espírito de aceitação da diversidade dos atletas, recriando assim o desejo dos jovens de praticar desporto. É muito importante que os pais e as famílias apoiem os jovens atletas para que, juntos, possam exigir um ambiente e oportunidades desportivas equitativas.

5. Recomendações políticas

O Manual, com base na pesquisa realizada, nos grupos focais e nas entrevistas que ocorreram nos países parceiros, também resulta em algumas recomendações de políticas. As recomendações visam fortalecer as políticas nacionais e locais, bem como criar estratégias para integrar a equidade de género e LGBTIQA+ na governança do desporto.

Recomendações políticas a nível nacional e local

A situação atual no desporto continua a ser um impedimento para as mulheres e as pessoas LGBTIQA+. Apesar das ações que ocorreram em alguns países, como vimos acima, considera-se que há necessidade de mais políticas que possam transformar o desporto em algo mais equitativo em termos de género e LGBTIQA+.

Estratégias nacionais: É necessário desenvolver estratégias nacionais ou reforçar as existentes para a equidade e inclusão no desporto, a fim de abordar tanto a equidade de género como a inclusão LGBTIQA+. Além disso, «os princípios de boa governação, tais como a transparência, a responsabilização e o envolvimento dos atletas, são imperativos para salvaguardar a integridade no desporto», tal como recomendado no modelo desportivo europeu (modelo desportivo europeu, 2022). Paralelamente, é essencial que as regulamentações legislativas existentes relativas à luta contra a discriminação e à equidade tenham impacto no desporto, com responsabilidades a nível nacional, regional e local.

Co-funded by
the European Union

Financiado pela União Europeia. Os pontos de vista e as opiniões expressas são as do(s) autor(es) e não refletem necessariamente a posição da União Europeia ou da Agência de Execução Europeia da Educação e da Cultura (EACEA). Nem a União Europeia nem a EACEA podem ser tidos como responsáveis por essas opiniões. Número do projeto: 101184255

Mecanismos de monitorização: recomenda-se a criação (onde ainda não existam) e o reforço de mecanismos de monitorização, algo que está em consonância com as recomendações da Comissão Europeia na Estratégia para a Igualdade de Género 2020-2025. Este mecanismo poderia estar sob a alçada de um departamento de combate à discriminação ou de um departamento de Igualdade de Género. Através do mecanismo, o órgão estatal produzirá relatórios anuais com base em dados de federações, escolas e governos regionais para refletir os progressos existentes em matéria de sistemas de equidade e combate à discriminação com base na SOGIESC. Assim, os Estados terão à sua disposição dados desagregados por género e sensíveis à diversidade, especialmente das federações, e poderão planear as suas ações futuras em conformidade.

Legislação: É necessário um maior apoio no combate à discriminação através da promulgação de códigos antidiscriminação e políticas inclusivas. Especificamente no que diz respeito ao desporto, propõe-se o estabelecimento de códigos de conduta antidiscriminação obrigatórios em todas as federações, clubes e organizações desportivas. O código terá um duplo objetivo: por um lado, proibirá a discriminação e, por outro, proporcionará a possibilidade de denúncias anónimas para que a vítima possa denunciar a discriminação que sofreu. Isto ajudará as políticas nacionais a alinharem-se com os principais objetivos da Comissão Europeia na Estratégia para a Igualdade de Género 2020-2025 no que diz respeito ao fim da violência baseada no género e ao combate aos estereótipos de género. Além disso, são necessárias intervenções no que diz respeito aos procedimentos administrativos dos atletas trans e não binários, a fim de evitar que sejam excluídos de um desporto e/ou competição devido ao seu género.

Financiamento: As intervenções legislativas não são a única área que os Estados devem reforçar, pois também há necessidade de intervenções financeiras para uma melhor participação das mulheres e das pessoas LGBTIQA+ no desporto. Especificamente, propõe-se o estabelecimento de financiamento para programas desportivos femininos e LGBTIQA+ e/ou a criação de um mecanismo de solidariedade que redistribua os fundos vertical e/ou horizontalmente entre os desportos (modelo desportivo europeu, 2022). Estes programas ajudarão a alcançar a sustentabilidade e aumentar o acesso a instalações de qualidade, especialmente em áreas rurais onde mulheres, raparigas e grupos marginalizados, incluindo pessoas LGBTIQA+, enfrentam acessibilidade limitada. Além disso, as infraestruturas precisam evoluir, incluindo novas instalações neutras em termos de género (como vestiários, chuveiros,

Co-funded by the European Union

Financiado pela União Europeia. Os pontos de vista e as opiniões expressas são as do(s) autor(es) e não refletem necessariamente a posição da União Europeia ou da Agência de Execução Europeia da Educação e da Cultura (EACEA). Nem a União Europeia nem a EACEA podem ser tidos como responsáveis por essas opiniões. Número do projeto: 101184255

áreas desportivas, etc.), para que os atletas que não pertencem aos géneros tradicionais não sejam expostos e tenham a oportunidade de participar de forma equitativa.

Parceria com ONGs: recomenda-se o fortalecimento das parcerias entre escolas, municípios, centros desportivos comunitários e ONGs. Especificamente, as ONGs podem contribuir em várias áreas devido à sua longa experiência em empoderamento e inclusão. Uma diretiva nacional que incentive a cooperação com ONGs poderia fortalecer a educação de todos os atores e a luta contra a discriminação por meio de aprendizagem e formações formais ou não formais.

Visibilidade: É necessária uma intervenção nacional para aumentar a visibilidade das mulheres e dos atletas LGBTIQA+. Campanhas públicas nacionais e iniciativas dos meios de comunicação social são consideradas necessárias para desafiar os estereótipos e mudar a imagem que muitos têm das mulheres e dos desportos LGBTIQA+. A proeminência, mesmo nos meios de comunicação social estatais, contribuirá de forma decisiva para combater os estereótipos e estabelecer modelos a seguir que inspirem os jovens atletas.

Estratégias para integrar a equidade de género e LGBTIQA+ na governação do desporto

Para alcançar a equidade de género e LGBTIQA+ no desporto, são necessárias estratégias específicas, além de políticas nacionais, que promovam a integração da equidade de género e LGBTIQA+ na governança do desporto. O manual do projeto SISTERS, em linha com o que foi analisado anteriormente, tem propostas específicas que poderiam fortalecer essa estratégia.

Planos de ação: Um elemento importante para a governança do desporto integrar a equidade de género LGBTIQA+ é a adoção de Planos de Ação para a Equidade e Inclusão de Género nas federações desportivas nacionais. Esses planos devem ter uma pessoa ou grupo específico responsável em cada federação para supervisionar e relatar a implementação. Propõe-se que o progresso esteja vinculado ao financiamento das federações, para que haja um incentivo ao progresso em matéria de equidade e inclusão.

Comissões de Equidade e Inclusão: Estabelecer Comissões permanentes de Equidade e Inclusão nos Comités Olímpicos Nacionais e nas federações nacionais, com a participação da

Co-funded by the European Union

Financiado pela União Europeia. Os pontos de vista e as opiniões expressas são as do(s) autor(es) e não refletem necessariamente a posição da União Europeia ou da Agência de Execução Europeia da Educação e da Cultura (EACEA). Nem a União Europeia nem a EACEA podem ser tidos como responsáveis por essas opiniões. Número do projeto: 101184255

sociedade civil, da academia e (quando apropriado) de representantes da juventude. As comissões terão a capacidade de monitorizar o progresso, propor novas medidas para uma melhor inclusão das mulheres e dos atletas LGBTIQA+ e identificar novos desafios que surjam. A participação dos grupos propostos nas comissões garante a responsabilização, perspetivas diversificadas e uma tomada de decisões inclusiva que reflete as necessidades mais amplas da sociedade.

Educação: Recomendar a formação obrigatória sobre género e inclusão LGBTIQA+ para o pessoal desportivo e os decisores. Desta forma, aqueles que estão no poder também terão o conhecimento necessário para responder à situação prevalecente e promover uma participação mais inclusiva na administração desportiva. Isto pode ser alcançado através da cooperação com várias partes interessadas e ONG, bem como através do recurso a boas práticas, por exemplo, as recomendações do Conselho da Europa sobre o combate ao sexismo no desporto, particularmente no que diz respeito à representação nos meios de comunicação social e à proteção contra o assédio e a violência.

6. Ferramentas práticas e recursos

Este capítulo apresentará algumas ferramentas práticas que podem melhorar diretamente o acesso ao desporto para mulheres e pessoas LGBTIQA+. Além das ferramentas, também haverá recomendações sobre como tornar um programa desportivo inclusivo. As recomendações provêm tanto das entrevistas e grupos de trabalho como da pesquisa documental.

Recomendações para programas desportivos inclusivos

O desporto precisa de mais inclusão, uma vez que as mulheres e as pessoas LGBTIQA+ são frequentemente excluídas direta ou indiretamente. Entre os aspetos que um programa desportivo precisa para ser inclusivo estão:

Políticas e estrutura: um programa deve ter políticas e estrutura inclusivas. Isso deve começar com o uso de linguagem neutra em termos de género em todas as comunicações e documentos oficiais. Isso é recomendado para que os atletas possam se sentir mais confortáveis e aceitos, por um lado, e para que haja visibilidade justa, por outro. Além disso, a criação de políticas de equidade de género, especialmente em desportos coletivos, bem como

Co-funded by the European Union

Financiado pela União Europeia. Os pontos de vista e as opiniões expressas são as do(s) autor(es) e não refletem necessariamente a posição da União Europeia ou da Agência de Execução Europeia da Educação e da Cultura (EACEA). Nem a União Europeia nem a EACEA podem ser tidos como responsáveis por essas opiniões. Número do projeto: 101184255

a recolha e monitorização de dados desagregados por género para ter uma forma mensurável dos resultados.

Educação: Um programa desportivo, além do exercício físico, também deve oferecer exercício mental. Os programas desportivos são recomendados se tiverem um carácter mais educativo, com o objetivo de educar os atletas sobre a equidade de género e LGBTIQA+. Assim como questões voltadas para o combate à discriminação, que podem ser feitas através do desenvolvimento de kits educacionais com atividades físicas livres de estereótipos.

Visibilidade e empoderamento: Através da pesquisa, ficou claro quão pouca ou nenhuma visibilidade os desportos têm para as mulheres e pessoas LGBTIQA+. Um programa desportivo que se preocupe com esses grupos deve ter as bases para uma visibilidade e apoio adequados às equipas e atletas femininos e LGBTIQA+ através dos meios de comunicação locais, redes sociais e eventos comunitários. Isto motivará os jovens atletas, pois o programa os empoderará através dos problemas que terão, tirando-os das margens em que muitas vezes se encontram.

Apoio popular: Por fim, recomenda-se que um programa desportivo que realmente deseja ser inclusivo integre jovens atletas na programação desde o início. Os jovens atletas, especialmente os provenientes de grupos socialmente vulneráveis, precisam de ter as suas vozes ouvidas. Promover iniciativas lideradas por jovens em colaboração com ONGs com experiência no desenvolvimento de ações semelhantes fortalecerá a inclusão dos atletas e os ativará social e desportivamente.

Diretrizes e ferramentas para combater o fenómeno da discriminação e violência baseadas no género e na SOGIESC

A discriminação e a violência baseadas no género e na SOGIESC estão a afastar as mulheres e os atletas LGBTIQA+ do desporto. A erradicação de tais comportamentos e ações é necessária para alcançar a plena equidade no desporto para esses grupos. Com base nisso, o manual apresenta as seguintes diretrizes e ferramentas para combater esse fenómeno:

Códigos: As regras antidiscriminação para a violência de género e LGBTIQA+ são uma ferramenta essencial para garantir a tolerância zero em relação a comportamentos discriminatórios. Estas regras podem ser acompanhadas por códigos de conduta claros, protocolos de salvaguarda e mecanismos de denúncia confidenciais. Um mecanismo de denúncia anónimo pode dissuadir

Co-funded by the European Union

Financiado pela União Europeia. Os pontos de vista e as opiniões expressas são as do(s) autor(es) e não refletem necessariamente a posição da União Europeia ou da Agência de Execução Europeia da Educação e da Cultura (EACEA). Nem a União Europeia nem a EACEA podem ser tidos como responsáveis por essas opiniões. Número do projeto: 101184255

o agressor, enquanto dá à vítima a oportunidade de denunciar tais comportamentos sem ser estigmatizada.

Educação: A inclusão de ferramentas educativas para combater o assédio, a discriminação e a violência pode contribuir significativamente para combater a discriminação baseada no género e na SOGIESC. ONGs especializadas com experiência específica em educação não formal podem contribuir com as ferramentas/formações que desenvolvem para educar o público sobre questões de igualdade de género e LGBTIQA+. Formações educativas e jogos de papéis para atletas, treinadores, funcionários e pais podem ser usados para combater estereótipos, traumas e reforçar valores inclusivos.

Espaço seguro: Espaços seguros e ambientes inclusivos são importantes para a saúde mental e o bem-estar dos atletas que não são homens cisgéneros heterossexuais. Espaços como vestiários devem ser modificados de forma mais inclusiva para que todos os atletas se sintam confortáveis. Incentive o respeito pelas mulheres e indivíduos LGBTIQA+ e promova uma linguagem neutra em termos de género que os faça sentir-se aceites. Além disso, obrigue os treinadores e funcionários a reconhecer o stress, o estigma e possíveis colapsos mentais para que possam fornecer o apoio necessário.

Empoderar: O combate à discriminação baseada no género e na SOGIESC pode ser alcançado por atletas mulheres e LGBTIQA+ através da comunicação social, campanhas e eventos locais. A visibilidade de atletas que não são homens cis heterossexuais irá empoderá-los e demolir estereótipos profundamente enraizados na sociedade. Além disso, propõe-se a colaboração com organizações locais, escolas e, especialmente, ONGs para contribuir para o fortalecimento da autoconfiança de mulheres jovens e atletas LGBTIQA+ e ajudá-los a criar suas próprias iniciativas.

Programas e iniciativas que incorporaram com sucesso políticas e diretrizes no seu núcleo

Várias iniciativas conseguiram incorporar políticas semelhantes na sua estrutura e funcionamento, a fim de se tornarem mais inclusivas em questões de equidade de género e LGBTIQA+. Abaixo estão algumas das iniciativas que podem ser usadas como casos de teste para os utilizadores do manual. Embora sejam ambos exemplos de futebol, têm uma elevada

Co-funded by the European Union

Financiado pela União Europeia. Os pontos de vista e as opiniões expressas são as do(s) autor(es) e não refletem necessariamente a posição da União Europeia ou da Agência de Execução Europeia da Educação e da Cultura (EACEA). Nem a União Europeia nem a EACEA podem ser tidos como responsáveis por essas opiniões. Número do projeto: 101184255

percentagem de replicabilidade noutros desportos, países e ambientes, uma vez que combinam fundamentos para alcançar a equidade no desporto e combater a discriminação.

Girlpower: O Girl Power surgiu como um movimento dedicado às mulheres, iniciado e liderado por mulheres, utilizando o desporto para fins de desenvolvimento. Começou como uma plataforma de networking e defesa impulsionada por um grupo de mulheres refugiadas sob a liderança de Khalida Popal, que fugiu do Afeganistão. Atualmente, como uma associação sem fins lucrativos, oferece oportunidades educativas em desporto e liderança a mulheres e raparigas em comunidades marginalizadas. O Girlpower criou espaços seguros para a inclusão e representação no futebol e continua a capacitar e educar futuras líderes. Conseguiram aumentar a inclusão e a visibilidade das atletas femininas através de programas de treino e colaborações com várias organizações, grupos e ONG. Ao mesmo tempo, continuam a apoiar os jovens e a criar várias palestras, festivais desportivos, programas de mentoria, etc. com eles. A Girlpower, com a sua estrutura inclusiva, existe agora noutros países além da Dinamarca, onde foi criada, continuando o seu trabalho para oportunidades mais equitativas no desporto. Pode encontrar informações adicionais no seu site aqui.

Fare Network: A Fare Network é uma organização guarda-chuva que reúne indivíduos, grupos informais e organizações dedicados a combater as desigualdades e a usar o desporto como meio para mudanças sociais. A Fare Network combate todas as formas de discriminação, incluindo racismo, nacionalismo de extrema-direita, sexismo, transfobia e homofobia e discriminação contra pessoas com deficiência. A Fare Network trabalha em todos os níveis do desporto, principalmente no futebol, para promover a inclusão social de grupos marginalizados e desfavorecidos e para envolver decisores políticos, agentes-chave e órgãos governamentais no movimento antidiscriminação. Eles estão continuamente a capacitar indivíduos em grupos para se envolverem com o desporto, dando-lhes a oportunidade, através da campanha Football People, de conceberem as suas próprias iniciativas que se concentrarão na educação e/ou aumentarão a visibilidade ao combater a discriminação. As iniciativas da Fare Network são um exemplo de como incluir nas suas atividades políticas e ferramentas inclusivas, disponibilizando-as ao mesmo tempo a qualquer outro indivíduo, clube ou organização que delas necessite. Pode encontrar informações adicionais no site da organização aqui.

Co-funded by the European Union

Financiado pela União Europeia. Os pontos de vista e as opiniões expressas são as do(s) autor(es) e não refletem necessariamente a posição da União Europeia ou da Agência de Execução Europeia da Educação e da Cultura (EACEA). Nem a União Europeia nem a EACEA podem ser tidos como responsáveis por essas opiniões. Número do projeto: 101184255

Lições aprendidas

Criar programas inclusivos no desporto parece uma tarefa difícil, mas, analisando bem, vemos que é possível, desde que haja vontade. Para que um programa seja inclusivo, é essencial ter uma estrutura central e políticas que defendam a equidade. A educação desempenha um papel fundamental tanto no combate à discriminação como na promoção de mudanças na situação atual. Ao mesmo tempo, é necessário incentivar ainda mais as iniciativas desportivas de mulheres e atletas LGBTIQA+ para que saiam da obscuridade. Tudo isso pode acontecer através da colaboração entre os envolvidos (treinadores, funcionários, pais, etc.) e ONGs que possam garantir a integração das melhores práticas.

Por outro lado, é importante que em todas as ações que tomarmos, tenhamos também como diretriz o combate à discriminação de género e SOGIESC que se esconde no desporto. Um código de conduta claro e mecanismos de denúncia estabelecerão as bases para limitar e reprimir tais questões, proporcionando segurança a todos os atletas. A segurança também é um fator importante quando se trata das instalações onde o desporto é praticado. Um ambiente seguro, sem condições físicas e psicológicas precárias, é essencial para o bem-estar dos atletas. Programas que conseguiram integrar com sucesso a implementação de políticas, educação e colaboração conseguiram obter progressos mensuráveis na inclusão de género e LGBTIQA+ no desporto. Portanto, as colaborações no campo da luta contra a discriminação baseada no género e na SOGIESC são consideradas altamente indispensáveis.

7. Conclusão

Resumo das principais conclusões

A criação do Manual do projeto SISTERS trouxe à luz vários dos problemas que prevalecem no desporto em relação às mulheres e às pessoas LGBTIQA+. Inicialmente, existe uma discriminação constante com base no género e na SOGIESC, que continua a limitar a participação e a representação das mulheres e das pessoas LGBTIQA+ no desporto. A discriminação é reforçada pelos estereótipos predominantes, muitas vezes estigmatizando atletas não cisgénero, mas também pelo domínio masculino em questões de liderança, o que reforça a exclusão e a sub-representação em cargos de tomada de decisão. Em quase todos os

Co-funded by the European Union

Financiado pela União Europeia. Os pontos de vista e as opiniões expressas são as do(s) autor(es) e não refletem necessariamente a posição da União Europeia ou da Agência de Execução Europeia da Educação e da Cultura (EACEA). Nem a União Europeia nem a EACEA podem ser tidos como responsáveis por essas opiniões. Número do projeto: 101184255

países, os cargos de poder são ocupados por homens, com os outros géneros tendo um caminho cheio de obstáculos para poderem ascender a uma posição semelhante.

A marginalização continua devido à visibilidade mínima ou completa ausência de visibilidade da comunicação social, tornando os desportes para mulheres e atletas LGBTIQA+ um não evento. A visibilidade mínima e a falta de modelos para mulheres e atletas LGBTIQA+ privam os jovens da capacidade de se identificarem com pessoas do seu próprio género, promovendo sistematicamente a imagem do atleta cisgénero heterossexual. Apesar das ações que têm ocorrido a nível de políticas e legislação, a diferença continua grande e essas ações são implementadas de forma inconsistente.

As boas práticas encontradas mostram que práticas impulsionadas pela comunidade e com um carácter mais inclusivo podem ter resultados positivos. Tais práticas, conforme mencionado, são iniciativas de base e/ou projetos liderados por atletas que têm a equidade no desporto como seu cerne. Além disso, verificou-se que a educação e as ferramentas que dela decorrem podem desempenhar um papel proeminente na mudança das narrativas existentes. Programas educativos e formação para treinadores, funcionários, pais e jovens podem ser uma alavanca para eliminar a discriminação e as restrições vividas pelas mulheres e pelas pessoas LGBTIQA+ no desporto. A educação destes grupos trará mudanças imediatas que estabelecerão um ambiente mais seguro e acessível para todos os envolvidos, especialmente os atletas.

As mudanças não devem vir apenas daqueles diretamente envolvidos no desporto, mas também do Estado. Políticas que garantam acesso igualitário, bem como mecanismos de monitorização, são ações essenciais para institucionalizar a inclusão de género e LGBTIQA+ na governança do desporto. É claro que isso não deve ser feito de forma unilateral, mas através da cooperação e do diálogo com ONGs e múltiplas partes interessadas para alcançar um impacto a longo prazo. As ONG, em particular, têm muito a oferecer no campo do combate à discriminação com base no género e da promoção de um mundo desportivo mais inclusivo. Os seus anos de experiência em educação e sensibilização podem contribuir de forma catalítica para a fragmentação de estereótipos, discriminação e a criação de um ambiente inclusivo e igualitário. Ao mesmo tempo, terão a capacidade de pesquisar e analisar dados sobre discriminação interseccional no desporto, registando o progresso e as necessidades para ações futuras.

Co-funded by the European Union

Financiado pela União Europeia. Os pontos de vista e as opiniões expressas são as do(s) autor(es) e não refletem necessariamente a posição da União Europeia ou da Agência de Execução Europeia da Educação e da Cultura (EACEA). Nem a União Europeia nem a EACEA podem ser tidos como responsáveis por essas opiniões. Número do projeto: 101184255

Necessidades futuras de investigação

Continua a existir a necessidade de mais investigação. É necessária uma base de dados melhor em termos da participação das mulheres e da comunidade LGBTIQA+ no desporto a nível nacional e local. A recolha de dados deveria ter um carácter interseccional, contribuindo assim para a recolha de dados multidisciplinares, tais como idade, género, tipo de desporto, SOGIESC, etc. Além disso, investigação voltada para a experiência de atletas não binários e transgéneros, uma vez que há espaço para um melhor registo dos obstáculos que enfrentam devido à sua identidade de género.

Além disso, o projeto SISTERS pode continuar a responder a programas de formação para treinadores, educadores e profissionais do desporto com o objetivo de aumentar a sensibilização e a discriminação. Para além disso, o projeto poderia colmatar muitas lacunas no campo da educação, especialmente no que diz respeito a treinadores, instituições e escolas, no que toca à inclusão. Seria sensato ter um cuidado especial com o pessoal das organizações desportivas para atletas trans e não binários, uma vez que é aí que se encontram as maiores deficiências de conhecimento.

Por fim, o projeto deve concentrar-se na divulgação correta do manual às organizações e clubes desportivos. Isto ajudará na sensibilização gradual e, possivelmente, na ativação da comunidade local. Através de campanhas e vídeos nas redes sociais sobre a igualdade de género e LGBTIQA+ no desporto, a visibilidade será reforçada e novos modelos serão apresentados, desafiando estereótipos e normalizando a inclusão na cultura desportiva. Ao mesmo tempo, os parceiros do Sisters podem reforçar a sua colaboração com as autoridades locais, federações e escolas para maximizar o impacto do projeto. A manutenção de um diálogo contínuo e dinâmico entre os decisores políticos, a sociedade civil, as bases e os jovens permite a replicação e a ampliação de iniciativas eficazes para garantir a sustentabilidade para além da duração do projeto.

8. Teste de autoavaliação do Manual SISTERS

O teste de autoavaliação ajudará treinadores, gestores, clubes desportivos, federações, instituições educativas e organizações comunitárias a avaliar a equidade e inclusão de género LGBTIQA+ que promovem nas suas atividades desportivas, em conformidade com as sugestões

Co-funded by the European Union

Financiado pela União Europeia. Os pontos de vista e as opiniões expressas são as do(s) autor(es) e não refletem necessariamente a posição da União Europeia ou da Agência de Execução Europeia da Educação e da Cultura (EACEA). Nem a União Europeia nem a EACEA podem ser tidos como responsáveis por essas opiniões. Número do projeto: 101184255

do Manual. O teste de autoavaliação consiste em afirmações relativas ao nível de maturidade e integração das medidas de inclusão LGBTIQA+, divididas em campos específicos de operação.

Os utilizadores podem aplicá-lo como uma ferramenta de reflexão e melhoria. O objetivo é compreender as áreas em que há falta de equidade e criar um plano para um ambiente desportivo mais seguro, equitativo e inclusivo.

Instruções: Os utilizadores devem classificar as seguintes afirmações de acordo com as seguintes respostas:

- **1 para NÃO**
- **2 para PARCIALMENTE**
- **3 para SIM**

Teste de autoavaliação SISTERS	
Política e Estrutura	
Existe uma política antidiscriminação e de inclusão que abrange explicitamente questões de género e LGBTIQA+.	
Estabeleceu um código de conduta com mecanismos claros de denúncia de discriminação e/ou violência de género.	
A equipa de liderança inclui mulheres e representantes LGBTIQA+ em cargos de tomada de decisão.	
O financiamento ou a avaliação de desempenho estão ligados aos resultados de equidade e inclusão.	
As políticas internas são frequentemente revistas para garantir a conformidade com os quadros nacionais e da UE em matéria de igualdade.	

Co-funded by the European Union

Financiado pela União Europeia. Os pontos de vista e as opiniões expressas são as do(s) autor(es) e não refletem necessariamente a posição da União Europeia ou da Agência de Execução Europeia da Educação e da Cultura (EACEA). Nem a União Europeia nem a EACEA podem ser tidos como responsáveis por essas opiniões. Número do projeto: 101184255

Pontuação neste campo:	
Educação	
Os treinadores e funcionários receberam formação sobre género e práticas inclusivas.	
Existe uma disposição para o desenvolvimento profissional contínuo sobre abordagens antidiscriminação e informadas sobre traumas.	
Os funcionários e voluntários estão familiarizados com a terminologia relacionada com SOGIESC e os quadros de direitos.	
Existe uma colaboração estabelecida com ONGs e/ou especialistas para sessões de formação e sensibilização.	
Pontuação neste campo:	
Serviços	
As instalações (balneários, chuveiros, uniformes) são inclusivas em termos de género e LGBTIQA+ e acessíveis a todos.	
Você incentiva ativamente a participação de mulheres, raparigas e indivíduos LGBTIQA+ em todos os níveis desportivos.	

Co-funded by the European Union

Financiado pela União Europeia. Os pontos de vista e as opiniões expressas são as do(s) autor(es) e não refletem necessariamente a posição da União Europeia ou da Agência de Execução Europeia da Educação e da Cultura (EACEA). Nem a União Europeia nem a EACEA podem ser tidos como responsáveis por essas opiniões. Número do projeto: 101184255

São prestados serviços como apoio psicológico ou programas de mentoria para atletas marginalizados.	
São implementadas atividades/treinos mistos ou inclusivos.	
Existem opções de creche ou opções favoráveis à família para participantes com responsabilidades de cuidados.	
Pontuação neste campo:	
Comunicação	
Utilização de linguagem neutra em termos de género nos materiais de comunicação.	
As conquistas das mulheres e da comunidade LGBTIQA+ são promovidas de forma igualitária nos seus meios de comunicação e eventos.	
Participação e/ou organização de campanhas de sensibilização sobre a equidade no desporto.	
Pontuação neste campo:	
Relatórios	
Existência de um sistema confidencial de denúncias para incidentes de discriminação ou assédio.	

Co-funded by the European Union

Financiado pela União Europeia. Os pontos de vista e as opiniões expressas são as do(s) autor(es) e não refletem necessariamente a posição da União Europeia ou da Agência de Execução Europeia da Educação e da Cultura (EACEA). Nem a União Europeia nem a EACEA podem ser tidos como responsáveis por essas opiniões. Número do projeto: 101184255

O feedback dos atletas, pais e funcionários é recolhido regularmente e utilizado para introduzir melhorias.	
Publicação de relatórios ou resumos anuais sobre o progresso da inclusão.	
Pontuação neste campo:	

Pontuação no terreno		
Política e Estrutura	10-15	Tem uma estrutura política estável. O Manual pode ajudá-lo a ampliar ainda mais a estrutura existente.
	Abaixo de 10	Existem poucas iniciativas políticas que podem aumentar a equidade de género e LGBTIQA+ no desporto na sua estrutura. Reforce a sua estrutura política utilizando as orientações e as melhores práticas do Manual.
Educação	8-12	O currículo educativo está a promover a equidade de género e LGBTIQA+ no desporto. Existem várias práticas no Manual que podem ajudá-lo a melhorar os resultados da aprendizagem.

Co-funded by the European Union

Financiado pela União Europeia. Os pontos de vista e as opiniões expressas são as do(s) autor(es) e não refletem necessariamente a posição da União Europeia ou da Agência de Execução Europeia da Educação e da Cultura (EACEA). Nem a União Europeia nem a EACEA podem ser tidos como responsáveis por essas opiniões. Número do projeto: 101184255

	Abaixo de 8	Há necessidade de atividades educativas que promovam a igualdade de género e LGBTIQA+. Use o Manual para começar a adquirir conhecimentos sobre a inclusão de género e LGBTIQA+ no desporto e para implementar uma formação educativa inclusiva.
Serviços	10-15	Os serviços prestados apoiam a inclusão de mulheres e atletas LBGTIQA+. Continue a desenvolver os pontos fortes atuais usando as recomendações do Manual.
	Abaixo de 10	Os serviços precisam de evoluir e atender às necessidades das mulheres e LBGTIQA+. Aplique as recomendações do Manual sobre como melhorar a inclusão de género e LBGTIQA+ nessas questões.
Comunicação	6-9	Promove constantemente a inclusão de género e LBGTIQA+ nas suas atividades de comunicação. A utilização das recomendações do Manual irá ampliar as suas ações de visibilidade.
	Abaixo de 6	A estratégia de comunicação é fraca e carece de foco no género e na comunidade LGBTIQA+. O Manual pode ajudá-lo a mudar e a

Co-funded by the European Union

Financiado pela União Europeia. Os pontos de vista e as opiniões expressas são as do(s) autor(es) e não refletem necessariamente a posição da União Europeia ou da Agência de Execução Europeia da Educação e da Cultura (EACEA). Nem a União Europeia nem a EACEA podem ser tidos como responsáveis por essas opiniões. Número do projeto: 101184255

		redesenhar a sua estratégia de comunicação.
Relatórios	6-9	Criou uma sequência de relatórios que apoia os direitos das mulheres e da comunidade LGBTIQA+. O manual pode ajudá-lo a refinar ainda mais o seu processo de relatórios.
	Abaixo de 6	Os procedimentos de relatórios são fracos, ou pouco interessantes. Consulte o Manual e aplique as recomendações para melhorar as suas estruturas de relatórios.

A tabela a seguir apresenta a interpretação da sua **pontuação geral**. Para descobrir a sua pontuação, some as respostas do teste. Com base nos seus resultados, pode identificar o nível de equidade do seu trabalho na área do desporto.

Pontuação geral e interpretação		
Pontuação geral	**Avaliação**	**Significado**
50–60	Campeão da inclusão	A equidade de género e LGBTIQA+ nas políticas, formação e cultura tem uma forte presença. Mantenha o progresso e partilhe as suas boas práticas.

Co-funded by the European Union

Financiado pela União Europeia. Os pontos de vista e as opiniões expressas são as do(s) autor(es) e não refletem necessariamente a posição da União Europeia ou da Agência de Execução Europeia da Educação e da Cultura (EACEA). Nem a União Europeia nem a EACEA podem ser tidos como responsáveis por essas opiniões. Número do projeto: 101184255

40–49	Desenvolvimento da inclusão	Existem bases sólidas, mas algumas áreas precisam de formalização ou implementação consistente. O Manual pode ser um auxiliar para ações mais profundas.
30–39	Sensibilização emergente	Os princípios de inclusão são reconhecidos, mas ainda não foram operacionalizados. O Manual SISTERS contém recomendações que podem ajudá-lo a aumentar ainda mais os seus resultados.
Abaixo de 30	Necessidade de ação imediata	Faltam mecanismos essenciais para a segurança e a equidade. Use as ferramentas, exemplos e recomendações do Manual SISTERS para obter melhorias.

Co-funded by the European Union

Financiado pela União Europeia. Os pontos de vista e as opiniões expressas são as do(s) autor(es) e não refletem necessariamente a posição da União Europeia ou da Agência de Execução Europeia da Educação e da Cultura (EACEA). Nem a União Europeia nem a EACEA podem ser tidos como responsáveis por essas opiniões. Número do projeto: 101184255

9. Referências

ACCEPT-LGBTI Cyprus. (2024). *Website e atividades da organização.* https://accept.cy/home/

Bosnia and Herzegovina. (2003). *Zakon o ravnopravnosti spolova u Bosni i Hercegovini* [Law on Gender Equality in Bosnia and Herzegovina]. *Official Gazette of Bosnia and Herzegovina*, Nos. 16/03, 102/09, 32/10.

Bosnia and Herzegovina. (2008, with amendments 2009, 2016). *Zakon o sportu Bosne i Hercegovine* [Law on Sports of Bosnia and Herzegovina]. *Official Gazette of Bosnia and Herzegovina*, Nos. 27/08, 102/09, 66/16.

Bosnia and Herzegovina. (2009, with amendments 2016). *Zakon o zabrani diskriminacije* [Law on Prohibition of Discrimination]. *Official Gazette of Bosnia and Herzegovina*, Nos. 59/09, 66/16.

BRAVO BiH. (2025, April 2). *GENDERWISE: An ambitious initiative to promote gender equality and dual careers for young female athletes.* https://bravo-bih.com/current-projects/genderwise/

Bulgarian Ministry of Youth and Sports. (2021). *National strategy for gender equality 2021–2030.* Government of Bulgaria.

CIG. (2023). *Planos nacionais de ação.* Comissão para a Cidadania e a Igualdade de Género. https://www.cig.gov.pt/planos-nacionais-de-acao/

Council of Europe — All In Plus (gender equality in sport factsheet: Cyprus). (2025). *All In Plus: Promoting greater gender equality in sport — Cyprus factsheet.* https://rm.coe.int/all-in-plus-cyprus-05022025/1680b420e9

Council of Europe & European Union. (2025, February 5). *All In Plus: Promoting greater gender equality in sport – Greece.* https://rm.coe.int/all-in-plus-greece-05022025/1680b420ee

Council of Europe Office in Sarajevo. (2024, October 4). *Workshop on initiatives to reduce homophobia and transphobia in sports in Bosnia and Herzegovina. Council of Europe Newsroom.* https://www.coe.int/en/web/sarajevo/-/towards-reducing-discrimination-in-sports-in-bosnia-and-herzegovina

European Commission. (2007). *White paper on sport.* https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:52007DC0391

Co-funded by the European Union

Financiado pela União Europeia. Os pontos de vista e as opiniões expressas são as do(s) autor(es) e não refletem necessariamente a posição da União Europeia ou da Agência de Execução Europeia da Educação e da Cultura (EACEA). Nem a União Europeia nem a EACEA podem ser tidos como responsáveis por essas opiniões. Número do projeto: 101184255

European Commission. (2020). *Gender equality strategy 2020–2025.* https://ec.europa.eu/newsroom/just/items/682425/en

European Commission. (2020). *LGBTIQ equality strategy 2020–2025.* https://commission.europa.eu/document/download/5100c375-87e8-40e3-85b5-1adc5f556d6d_en?filename=lgbtiq_strategy_2020-2025_en.pdf

European Commission. (2022). *Sport and physical activity – Special Eurobarometer report.* KANTAR. https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/2668

European Institute for Gender Equality. (2024). *Gender equality index 2024: Country profile — Cyprus.* https://eige.europa.eu/gender-equality-index/2024/country/CY.EuropeanInstituteforGenderEquality

European Institute for Gender Equality. (2024). *Gender equality index: Cyprus country profile.* https://eige.europa.eu/gender-mainstreaming/countries/cyprus?utm_source=chatgpt.com

European Parliamentary Research Service. (2024, March). *Gender equality in sports.* https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2024/759597/EPRS_ATA(2024)759597_EL.pdf

European Union Agency for Fundamental Rights (FRA). (2019). *A long way to go for LGBTI equality — LGBTI survey country data: Cyprus.* https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/lgbti-survey-country-data_cyprus.pdf.EUR-Lex

Eurostat / European Commission. (2024). *Sport participation statistics and Eurobarometer on sport and physical activity.* https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Sport_participation_-_practicing_sport_and_physical_activity & https://sport.ec.europa.eu/node/282

Government of the Republic of Cyprus. (2024). *National strategy for gender equality 2024–2026.* Ministry / Official publication. https://www.gov.cy/media/sites/21/2024/07/Strategy-Document-and-Action-Plan.pdf

Government of the Republic of Cyprus. (2024). *National strategy for gender equality 2024–2026 (Strategy document and action plan).* Government of Cyprus. https://www.gov.cy/media/sites/21/2024/07/Strategy-Document-and-Action-Plan.pdf?utm_source=chatgpt.com & https://www.gov.cy/en/speeches/speech-by-the-

Co-funded by the European Union

Financiado pela União Europeia. Os pontos de vista e as opiniões expressas são as do(s) autor(es) e não refletem necessariamente a posição da União Europeia ou da Agência de Execução Europeia da Educação e da Cultura (EACEA). Nem a União Europeia nem a EACEA podem ser tidos como responsáveis por essas opiniões. Número do projeto: 101184255

commissioner-for-gender-equality-ms-josie-christodoulou-at-the-press-conference-on-the-implementation-progress-of-the-national-strategy-for-gender-equality-2024-2026/

Greek National Commission for Human Rights. (2023, April). *Reply under CEDAW to the Ministry of Labour.* https://www.nchr.gr/images/English_Site/GYNAIKES/GNCHR_CEDAW_REPLY_TO_MINISTRY_OF_LABOR.pdf

Hellenic Labour Inspectorate. (2016). *Equal treatment and combating discrimination in work and employment.* https://www.hli.gov.gr/ergasiakes-scheseis/nomothesia-ergasiakes-scheseis/prostasia/isi-metachirisi/isi-metacheirisi-kai-katapolemisi-ton-diakriseon-stin-ergasia-kai-tin-apascholisi/

ILGA-Europe. (2023–2024). *Annual review / country reporting on LGBTI rights in Europe.* https://www.ilga-europe.org

ILGA-Europe. (2023–2024). *Country information and LGBTI rights updates: Cyprus.* https://www.ilga-europe.org/report/annual-review-2025/

IPDJ. (2024). *Selo da igualdade de género no desporto.* Instituto Português do Desporto e Juventude. https://ipdj.gov.pt/selo-da-igualdade-de-genero-no-desporto

KMOP, & SPORT GVP Project. (2024). *Insights into gender-based violence: Research findings and data*. https://www.kmop.gr/wp-content/uploads/2024/09/SPORTGVP_Article-2.pdf

Ljubojević, A., Karalić, T., Gerdijan, N., Pantelić-Babić, K., & Pepić, A. (2024). *Gender representation in management and coaching roles in sports: A case study of the Banja Luka Region*. *SportLogia, 20*(1), 38–46. https://doi.org/10.7251/SGIA2402038L

Menzel, T., Braumüller, B., & Hartmann-Tews, I. (2019). *The relevance of sexual orientation and gender identity in sport in Europe: Findings from the Outsport survey.* German Sport University Cologne. https://www.out-sport.eu

National Statistical Institute. (2019). *Gender pay gap in sports and culture in Bulgaria.* NSI.

Paletta, D., & ILGA. (2024, July). *Trans, gender-diverse, and intersex inclusion in sports is a human right*. ILGA World. https://ilga.org/news/trans-gender-diverse-intersex-inclusion-in-sports-human-right/

Co-funded by the European Union

Financiado pela União Europeia. Os pontos de vista e as opiniões expressas são as do(s) autor(es) e não refletem necessariamente a posição da União Europeia ou da Agência de Execução Europeia da Educação e da Cultura (EACEA). Nem a União Europeia nem a EACEA podem ser tidos como responsáveis por essas opiniões. Número do projeto: 101184255

Papanikolaou, N. (2021, June 11). *Gay in Greek football: The word nobody wants to hear. Reporters United*. https://www.reportersunited.gr/5553/gkei-sto-elliniko-podosfairo-i-lexi-poy-den-thelei-kaneis-na-akoysei/

Papanikolaou, N. (2021, July 7). *The hate that dares not speak its name – Why it's so hard to talk about homophobia in Greek football. Reporters United*. https://www.reportersunited.gr/en/5864/homophobia-in-greek-football-teams/

Psaropoulou, S. (2025, April 2). *European gender equality index: Where does Greece rank this year? WHEN*. https://when.org.gr/eyropaikos-deiktis-isotitas-ton-fylon-se-poia-thesi-vrisketai-fetos-i-ellada/

Saleiro, S., & CIG. (2022, May). *Estudo nacional sobre as necessidades das pessoas LGBTI e sobre a discriminação em razão da orientação sexual, identidade e expressão de género e características sexuais*. Comissão para a Cidadania e a Igualdade de Género. https://www.cig.gov.pt/2022/05/publicado-o-estudo-nacional-sobre-as-necessidades-das-pessoas-lgbti-e-sobre-a-discriminacao-em-razao-da-orientacao-sexual-identidade-de-genero-e-caracteristicas-sexuais/

Smith, H. (2021, January 20). *Olympic gold winner's sexual abuse case is a turning point for Greece. The Guardian*. https://www.theguardian.com/world/2021/jan/20/olympic-gold-winners-sexual-abuse-case-is-a-turning-point-for-greece

Sotiropoulos, V. (2022, May 25). *LGBTQI rights in Greece. Heinrich Böll Stiftung*. https://gr.boell.org/el/2022/05/25/ta-loatki-dikaiomata-stin-ellada

Tennery, A. (2024, July 25). *Pioneer Billie Jean King hails extraordinary progress in women's sport. Reuters*. https://www.reuters.com/sports/olympics/pioneer-billie-jean-king-hails-extraordinary-progress-womens-sport-2024-07-25/

UEFA. (2025, April 2). *UEFA: Our time, our turn: Bosnia and Herzegovina launch women's football strategy. UEFA News*. https://www.uefa.com/news-media/news/0293-1c50ef723fa6-5b4fefc583f2-1000--our-time-our-turn-bosnia-and-herzegovina-launch-women-s-fo/

UNESCO. (2024). *Sport and gender equality game plan: Guidelines for gender-transformative sport policies and programmes*. UNESCO. https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000390527

Co-funded by the European Union

Financiado pela União Europeia. Os pontos de vista e as opiniões expressas são as do(s) autor(es) e não refletem necessariamente a posição da União Europeia ou da Agência de Execução Europeia da Educação e da Cultura (EACEA). Nem a União Europeia nem a EACEA podem ser tidos como responsáveis por essas opiniões. Número do projeto: 101184255

U.S. Department of State. (2023). *Country reports on human rights practices: Cyprus (Sections on discrimination and LGBTI rights)*. https://www.state.gov/reports/2024-country-reports-on-human-rights-practices/cyprus

Vaitsopoulou, A. (2022, August 29). *Queer sports: Athenian Centaurus and PeaceOX Milan demonstrate how LGBTQ teams triumph*. *Popaganda*. https://popaganda.gr/stories/queer-sports-oi-athenian-centaurus-kai-oi-peacox-milan-deichnoyn-pos-oi-loatki-omades-thriamveyoyn/

Women4Sport. (2025, April 2). *Women4Sport: About the project*. https://women4sport.eu/about/

World Health Organization / EU Sport Factsheets. (2018–2022). *Physical activity / sport participation factsheets (EU)*. WHO Regional Office for Europe. https://sport.ec.europa.eu/sites/default/files/physical-activity-factsheet_who-eu-201811_en.pdf

World Health Organization. (2024). *Country physical activity factsheet: Cyprus (2024)*. WHO Regional Office for Europe. https://cdn.who.int/media/docs/librariesprovider2/country-profiles/physical-activity/2024-country-profiles/physical-activity-2024-cyp.pdf?download=true&sfvrsn=30792b9a_7&utm_

Co-funded by the European Union

Financiado pela União Europeia. Os pontos de vista e as opiniões expressas são as do(s) autor(es) e não refletem necessariamente a posição da União Europeia ou da Agência de Execução Europeia da Educação e da Cultura (EACEA). Nem a União Europeia nem a EACEA podem ser tidos como responsáveis por essas opiniões. Número do projeto: 101184255